

ଗୃହ ଲକ୍ଷ୍ମୀ

ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ

ଏ କଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ

ଆୟ ସଂସ୍କରଣ

୧୯୫୯

ମୂଲ୍ୟ ଦୁଇଟଙ୍କା ପଚାଶ ନୂଆପଇସା ମାତ୍ର

ଭୂମିକା

ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ଶୟ ଶ୍ରାବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ଏବଂ ଅନ୍ତର ମହଲରେ ପ୍ରବେଶ କରି ମା, ଭଉଣୀ, କନ୍ୟା ହିଅମାନକୁ ଆପ୍ୟାୟିତ କରିପାରିଛି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ । ତେଣୁ ଅନେକ ବୟସ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ଧର୍ମ ଶ୍ରାବ ଲେଖିବାକୁ ସାହସ କଲି । ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୁସ୍ତକ ଲେଖିପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବାର ଦେଖି ଲଭ ଆଶାରେ ପୁସ୍ତକଗତ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ କିଛି କିଛି ସଂଯୋଗ ବିଯୋଗ କରି “ଉତ୍କଳଲକ୍ଷ୍ମୀ” ନାମ ଦେଇ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ କରି ବିକ୍ରି କରୁଥିବାର ଦେଖିଲି । ଏହା ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରୁଛି । ତଥାତ ମାତ୍ର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଜଣକର ଲେଖାକୁ ଅନ୍ୟ ଲେଖକର ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କରିବା ମହାପାପ । ଆଶାକରେ ପାଠକମାନେ ପୁସ୍ତକ କଣିକା ସମୟରେ ସତର୍କ ହେବେ । ଅସଲ ଲେଖା, ନକଲ ଲେଖା ସହଜରେ ଧରାପଡ଼ିଯିବ । “ତାଲି ପରେ ତାଲି ପୁଣି ତାଲି ତାରି ପରେ ଏତେ ତାଲି ସତ୍ତ୍ୱେ ପୁଣି ଦିଶୁଛି ତା ଦେହ ।” ଅସଲ ନକଲ ପୁସ୍ତକ ମେଳ କରିଦେଲେ ଏହି ତତ୍ତ୍ୱ ଜଣାଯିବ । ଅଧିକ ଲେଖିବା ଅନାବଶ୍ୟକ ।

ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ପୀଶିଷା । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଘରେ ବସି ସଂସାରର ଅନେକ କଥା ଜାଣିପାରିବେ ଏବଂ ତଦନୁସାରେ ଆପଣାର ଜ୍ଞାନ ବୁଦ୍ଧିକରି ଘରେ ଘରେ ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ହୋଇପାରିବେ । କେବଳ ପଢ଼ିଲେ ହେବ ନାହିଁ । ଯାହା ପଢ଼ିଲେ ଯାହା ଜାଣିଲେ ସେହି ପ୍ରକାରେ ଜୀବନକୁ ଗଢ଼ିବା ଦରକାର । ହିନ୍ଦୁ ଗୃହରେ ରମଣୀର ସ୍ଥାନ

ବଡ଼ ଉଚ୍ଚରେ । ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି ହିନ୍ଦୁର ରମଣୀକୁ ବଡ଼ ଘଟ
 ସ୍ଥାନ ଦେଇଛି ସେମାନେ ନିତାନ୍ତ ଭ୍ରାନ୍ତ, ସେମାନେ ବୋଧହୁଏ
 ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିନାହାନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁରମଣୀ ନିଜ ଗୁଣରେ ନିଜେ ସମାଜରେ
 ପରିଚିତା, ପୂଜ୍ୟା, ନମସ୍ୟା । ସୀତା, ସାବିତ୍ରୀ, ଦମୟନ୍ତୀ, ଦୁର୍ଗା,
 ଦୁର୍ଗାବତୀ ପ୍ରଭୃତି ଆର୍ଯ୍ୟରମଣୀଗଣ ଆଜି ସମାଜରେ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି ।
 ସେମାନେ ସ୍ୱୟଂ ପରିଚିତା, ସୀତା କେବଳ ରାମଙ୍କ ପତ୍ନୀ ବୋଲି
 ପରିଚିତା ନୁହନ୍ତି । ସେ ସଖା, ସଖାଭୁକ୍ତି ତାଙ୍କର ମହତ୍ତ୍ୱଗୁଣ । ମିସେସ୍
 ରାମ ବୋଲି କେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖା ନାହିଁ । ଯେଉଁଠି ଦେଖିବ
 ସୀତା ରାମ । ସୀତାଙ୍କର ଏଥିରୁ ଦେଖାଯାଏ ଅଗ୍ରାସନ । ଏହିପରି
 କେବଳ ସୀତାରାମ ନୁହେଁ, ଉମାମହେଶ୍ୱର, ରାଧାକୃଷ୍ଣ, ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ
 ଇତ୍ୟାଦି । ଏହା ହିନ୍ଦୁର ଆଦର୍ଶ । ସେହି ଆଦର୍ଶ ଅନୁସାରେ ହିନ୍ଦୁର
 ବିବାହ ବେଳେ କନ୍ୟା ଆଗରେ ବର ପଛରେ ଯାଏ । ହିନ୍ଦୁର
 ବିବାହ ବନ୍ଧନ ଏକ ଅକ୍ଳେଦ୍ୟ ବନ୍ଧନ । ସମ୍ପଦବେଳେ ବା ବିପଦ-
 ବେଳେ ହିନ୍ଦୁରମଣୀ ସହଧର୍ମିଣୀ ସକଳ ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ ହିନ୍ଦୁ ସହଧର୍ମିଣୀ
 ସହିତ-କରେ । ଏ ଆଦର୍ଶ ସତ୍ତ୍ୱେ ଯଦି କେହି କହେ ଯେ ହିନ୍ଦୁ
 ସମାଜରେ ନାରୀର କିଛି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ତହିଁକି ନାରୀର । ବର୍ତ୍ତମାନ
 ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପବନ ଆସି ଭାରତରେ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ଭାବରେ ବହୁଛି ।
 ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ନାରୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତୀୟ ନାରୀ ସମାଜର ଆଦର୍ଶ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ
 ସଭ୍ୟତା ଭାରତର ଆଦର୍ଶ । ଏହି ଆଦର୍ଶ ଲାଭ କରିବାକୁ ଭାରତର
 ନରନାରୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟାକୁଳ । ଭାରତ ତାର ଜାତୀୟ ଆଦର୍ଶକୁ ଫିଙ୍ଗି
 ଦେଇ ଅନ୍ୟ ଦେଶର ଆଦର୍ଶକୁ ଆଣି ଦରେ ପୂରୁଉଛି । ଏହା ଫଳ
 କଣ ହେବ ? “ଅତୋଭ୍ରଷ୍ଟ ତତୋଭ୍ରଷ୍ଟ କୁମ୍ଭକାର ଭକ୍ତୁର ବହ ।”
 ଗୀତା କହୁଛି, “ସ୍ୱଧର୍ମେ ନିଧନଂ ଶ୍ରେୟଃ ପରଧର୍ମେ ଭୟାବହଃ ।”

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରମୁଖ ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷା, ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ବାଧୀନତା, ଯୁବକ ଯୁବତୀଙ୍କ ଏକତ୍ର ପଠନ ପାଠନ, ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ବାଚାର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ବେଚ୍ଛାଭରତା ସାହେ-
ବାଣୀ ଛବି ଛଟକ, ଶୂଳଚଳନ, ଆୟୁର, ବ୍ୟବହାର, ଅଶନ,
ବସନ, ଭୂଷଣ, ଚର୍ଚ୍ଚା, ଶୈଷ୍ୟ, ଲେଖ୍ୟ, ପ୍ରେସ୍, ସାମୟିକ ବିବାହ
ବନ୍ଧନ, ଛୁଡ଼ପସ ଇତ୍ୟାଦି ଅନେକ ଆବର୍ଜନା ପ୍ରବେଶ କରି
ଭାରତୀୟ ସମାଜକୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରୁଛି । ରକ୍ଷଣଶୀଳମାନେ
ହା ହତୋସ୍ତ ହୋଇ ଚାଲିଛନ୍ତି । ନବ୍ୟସଭ୍ୟ ଯୁବକ ସମାଜ ଏ
ପରିସ୍ଥିତି ଆନନ୍ଦ ଅର୍ଥ୍ୟ ଦେଇ ବରଣ କରୁଛି, ଏହି ବ୍ୟାମୋହ
ଭାରତକୁ ଗ୍ରାସ କରିଛି । ଏ ପରିସ୍ଥିତି ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାଶ ସମାଜ
ଉପରେ କେତେଦୂର ପ୍ରଭାବ ପକାଇବ କହିପାରୁ ନାହିଁ । ତଥାତ
କର୍ତ୍ତବ୍ୟାନୁସ୍ଥେୟରେ ସାମ୍ବିଧାନିକ ଶ୍ରେଣୀକୁ ବୁଝିବାର ବଞ୍ଚିକା
ଦେବା ନ୍ୟାୟରେ ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ସମାଜ ସମକ୍ଷରେ ଠିଆ ହେବାକୁ
ସାହସ କରୁଛି । ଭାରତରୁ ଭାରତୀୟ ସଭ୍ୟତା ଏକାବେଳକେ
ମୂଳପୋଛ ହୋଇନାହିଁ ପୁନଶ୍ଚ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ପ୍ରଭୃତି ଏ ଯୁଗର
ନେତାମାନେ ପୁଣି ଭାରତୀୟ ସଭ୍ୟତାକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ଡାକ
ପକାଇଛନ୍ତି । କାଟି ପିନ୍ଧି କୁଟି ଗାଅ ନୀତି ପ୍ରଚାର କରୁଛନ୍ତି ।
ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ଭାରତର ଗତି ମୁକ୍ତିଦାତା, ସାତା ନୁହେଁ ବୋଲି
କେତେ ଲୋକ ବୁଝିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ବିଚାରୁଛି ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ନିଜ ଶକ୍ତି
କଳରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିପାରେ ।

ଆର୍ଯ୍ୟନାଶ ଭାରତର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସରସ୍ବତୀ ।

ଘରେ ଘରେ ଅଦ୍ୟାବଧି ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି ॥

ସୀତା ସାବିତ୍ରୀର ଦେଶ ଏ ପୁଣ୍ୟ ଭାରତ ।

ସ୍ବସ୍ମୃତି ସଭ୍ୟତା ତାର ଅତ୍ୟୁକ୍ତ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ॥

(୧)

ଆଦର୍ଶ ପୁରୁଷ ନାଶ ଦିନେ ଭାରତର ।
ଜଗତର ଗୁରୁ ଥିଲେ ମନରେ ସୁମର ॥
ରଖି ନ ପାରିବ ଯେବେ ସେ ଯଶ କାରତ ।
ଲଭିବ ଭାରତ ଅବିଳମ୍ବେ ଅଧୋଗତି ॥
ପ୍ରାଚୀନ ଆଦର୍ଶ ଧରି କଲେକ ପ୍ରଗତି ।
ପୁଣି ଭାରତ ଲଭିବ ସକଳ ଉନ୍ନତି ॥
ସ୍ୱଧର୍ମେ ନିଧନ ଶ୍ରେୟ ମାତି ଭାରତର ।
ସେ ଧର୍ମ ନ ଛାଡ଼ି ଭାରତୀୟ ନାଶ ନର ॥
ଚୂଡ଼େ ଚୂଡ଼େ ଲକ୍ଷ୍ମୀରୂପା ହୋଇଲେ ରମଣୀ ।
ଶାନ୍ତି ସୁଖ ବିଶ୍ୱଜିବ ଚୂଡ଼େ ଚୂଡ଼େ ପୁଣି ॥

ଶ୍ରୀ ଜଗଦନ୍ନୁ ପିଂହ

ପୁରାଣ

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧ । ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ	୧
୨ । ଗୟାଶ୍ରାଦ୍ଧ	୧୨
୩ । ରଖିଲେ ହରି ମାରିବ କିଏ ?	୨୦
୪ । ଶୁଣି ଆନ୍ଦୋଳନ	୨୮
୫ । କିନ୍ତୁ ରଖନ୍ତୁ	୪୧
୬ । ଯେହ୍ନା କପାଳ ସେ ଭୋଗେ	୪୭
୭ । ଜଗନ୍ନାଥ ଜଣାଣ	୫୩
୮ । ଇଉଁସେଇ ସମୟ	୫୮
୯ । ଜ୍ୟୋତିଷ	୬୮
୧୦ । ଓଡ଼ିଶା ଲୁଟ	୭୨
୧୧ । ଇଉଁସେଇସ୍ଥାନ ଯୁଦ୍ଧବିଷୟ	୭୭
୧୨ । ଶିଶୁ ମୃତ୍ୟୁ	୮୨
୧୩ । ସଙ୍ଗୀତ	୧୦୨
୧୪ । ସଂସାରରେ ସୁଖୀ କିଏ ?	୧୧୨
୧୫ । ଜାତିଭେଦ	୧୨୨
୧୬ । ଅନ୍ଧଶୂନ୍ୟ ନାଟକାଭିନୟ	... ୧୨୫
୧୭ । ଅତି ଲେନ୍ଦୁ ଚପୁଡ଼ିଲେ ପିତା	... ୧୩୩
୧୮ । ବିଦ୍ୟା ପଠନ	... ୧୪୭
୧୯ । ନାଶ ସ୍ଵାଧୀନତା	୧୫୩
୨୦ । ରଥଯାତ୍ରା	୧୫୯

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୨୧ । ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ	୧୭୭
୨୨ । ଘରକରଣା	୧୭୪
୨୩ । ଚଷା	୧୭୯
୨୪ । କଳିକାଳ ଶାଶୁ ବୋହୂ	୧୮୭
୨୫ । ଯୁଦ୍ଧ	୧୯୪
୨୬ । ଜନସର ଅତ୍ୟଧିକ ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି	୧୯୯
୨୭ । କୋଇଲି	୨୦୫
୨୮ । ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀ ବା ବିଶାଳ ଉତ୍କଳ	୨୦୯

ଗୃହ ଲକ୍ଷ୍ମୀ

ପ୍ରଥମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ ଆଉ ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ଲେଖିବ ନାହିଁ କି ?

ସ୍ବାମୀ—ଖାଲି ଗୁଡ଼ାଏ ଲେଖିଲେ ତ ହେବ ନାହିଁ, ଲେଖାକୁ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି କେତେ ଜଣ ? ଖାଲି ପଢ଼ିଲେ ତ ହେବ ନାହିଁ, ପଢ଼ିକରି କାର୍ଯ୍ୟରେ କରୁଛନ୍ତି କେତେ ଜଣ ? ଯେତିକି ଲେଖା ହେଲାଣି ସେଇତକ ପାଲି କାମ କରୁଥିଲେ ସବୁ ଗୃହରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବିରାଜମାନ କରି ସାରନ୍ତେଣି । ତା କଣ କେନ୍ଦ୍ର କରୁଛନ୍ତି ? ଯାହା ପଢ଼ିଲେ ସବୁ ତ ଭଣ୍ଡାର ଜଳାରେ ଚାଲି ଯାଉଛି । ମନ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ କାର୍ଯ୍ୟରେ କଲେ ସିନା ହେବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଭଣ୍ଡାର ଜଳା କଣ ମ ?

ସ୍ବାମୀ—ସେ କଥା ଜାଣ ନାହିଁ ? ଭଣ୍ଡାର କାନ ଫୋଡ଼ି ଦେଇଥାଏ, ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଜଳା ବା ଫୋଡ଼ ଥାଏ । ଭଣ୍ଡାର ଜଳା ବୋଇଲେ କାନ । କହନ୍ତି ନାହିଁ—ଏକାନ୍ତେ ପଶି ସେ କାନେ ଗଲ । ତା ଅର୍ଥ କେବଳ ଶୁଣୁଛନ୍ତି, ମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛି କରୁ ନାହାନ୍ତି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଏକାଦିନକେ କଣ ସବୁ ଶିଖି ପକାଇବେ, ଶିଖୁ ଶିଖୁ ଶିଖିବେ ସିନା !

ସ୍ଵାମୀ—ମୁଁ ତ କହୁନାହିଁ ସମସ୍ତେ ଏକାଦିନକେ ଶିଖିବେ । ମୁଁ କହୁଛି ସେ ଦିଗକୁ ମନ ଯାଉନାହିଁ । ମନ ନ ଗଲେ ହଜାରେ ପୋଥି ପଢ଼ିଲେ କଣ ହବ ? ମନକୁ ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ନେବ ସେଆଡ଼େ ସେ ଲାଗି ରହିବ । ମନ ଚଞ୍ଚଳ କଲେ କିଛି କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଉଦବ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନେକ ତଡ଼ି ପକ୍ଷୁରଲେ, ଶେଷକୁ ମହାପ୍ରଭୁ କହିଲେ—

ମନ ତୋହର ନଜ ଗୁରୁ

ଉଦବ କେତେ ତୁ ପକ୍ଷୁରୁ ।

ଖାଲି ତଡ଼ି କଥା ପକ୍ଷୁର ଗୁଡ଼ାଏ ଶୁଣିଲେ କି ଲଭ ଅଛି ? ମନ ସେ ଦିଗକୁ ଯାଉ, ତଡ଼ି କଥାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଉ, ତେବେ ବାସ୍ତବିକ ଫଳ ପାଇବ । ସେହିପରି ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ି ତାର ମର୍ମ ବୁଝି ତାକୁ କାମରେ ଲଗାଅ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆମେ ଯେତେ ପାରୁ ତେତେ କାମରେ ଲଗାଇଛୁ । ଏକାବେଳକେ ଡିକ୍ରିଗିଲା କଥାକୁ କିଏ ପାରିବ ! ଘରେ ତ ବାର ଜଞ୍ଜାଳ, ବାର ପାଇଟି, ଆମର କଣ ଗୋଟାଏ ପାଇଟି ହୋଇଛି ? ଆମେ ତ ପାଇଟି କରି କୁରୁମ ହୋଇ ଗଲୁଣି ।

ସ୍ଵାମୀ—ସତେ ! ତେମେ ତ କାହିଁ କୁରୁମ ହେବା ପରି ମୋ ଦିବ୍ୟ ଚକ୍ଷୁକୁ ଦିଶୁ ନାହିଁ ? ତେମେ ତ ମଣିଷ ପରି ମଣିଷ ଦେଖୁଛୁ—ଆଉ କୁରୁମ ହେବା ଲକ୍ଷଣ ତ କିଛି ଦିଶୁ ନାହିଁ । ଯଦି ହୋଇଥାଅ ତେବେ ତ ଗୋଟାଏ ଯଶ ଖର୍ଚ୍ଚି ତମ ନାମରେ ଇତିହାସ ଲେଖି ରଖିବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—କୁରୁମ ନା ବିଖ୍ୟାତ ହେଲ କାହିଁକି ?

ସ୍ୱାମୀ—ଜାଣି ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଆହେ ସେମାନେ ଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିର ତିଆରି ହେଉଥିବା ବେଳେ ପଥର ବୋହୁ ବୋହୁ କୁରୁମ ହୋଇଗଲେ । କେଉଁ ଯୁଗରେ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ମହାବଳା ଗୁଣ୍ଡିଚାମନ୍ଦିର ତୋଳାଇଥିଲେ । ସେକାଳରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକେ ଏହି କଥା କୁହା କୁହୁ ହେଉଛନ୍ତି । ଏ ତ ଉଣା ଭାଗ୍ୟର କଥା ନୁହେଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ମୋ ଭାଗ୍ୟକଥା କାହିଁକି କହୁଛ ! ମୋ ଭାଗ୍ୟ ତ ପୋଡ଼ି ବୋଇଲେ ଜଳିଯାଉଛି । କେତେ ଲୋକ ମର ଯାଉଛନ୍ତି ମୁଁ ନିଆଁଲୁଗିକି ମରଣ ହେଉ ନାହିଁ । କଳିକାଳରେ ଯେ ମରିଯାଉଛି ସେ ତର ଯାଉଛି ।

ସ୍ୱାମୀ—ଆହେ ମରବାଟା ତ ମଣିଷ ହାତରେ ନାହିଁ । ଲୋକେ ଇଚ୍ଛାକଲେ କିମ୍ବା ଏପରି ଭୁଣ୍ଡରେ କହିଲେ ଯେବେ ମର ଯାଉଥାନ୍ତେ, ତେବେ କେହି ଏକଥା ଭୁଣ୍ଡରେ ଧରନ୍ତା ନାହିଁ । ମଣିଷ ଶରୀର ଗୋଟାଏ ଦଣ୍ଡା, ବିଧାତା ତେଣୁ ଏ ଦଣ୍ଡାରେ ଚାରି ଦେଇ ଛାଡ଼ି ଦେଇଛି । ଯେତେବେଳେ ଚାରି ସରିଯିବ, ସେତେବେଳେ କେହି ମୁହଁରେ ରଖି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ହାବୋଡ଼ି ଯିବ ସେ ଅତରକେ ଆସି,
ଗଳାରେ ଲଗାଇ ଦେବ ହୁର ପାଣୀ ।
ଅଚେତା କରି ସେ ନେଇଯିବ ଟାଣି,
କେଉଁଠାକୁ ନେବ ନ ପାରିବ ଜାଣି ।
ନିତିପ୍ରତି ଲୋକ ଦେଖୁଛି ଏମନ୍ତ,
ତଥାପି ପାଞ୍ଚଇ ଜଇବ ନିୟୁତ ।
ପଛେ ବସି କାଳ କରେ ମୃଦୁ ହାସ,
ଧନ୍ୟ ରେ ମାନବ ଧନ୍ୟ ତୋ ବିଶ୍ୱାସ ।

ବିଶ୍ୱାସେ ପିଇଛି ଏ ବିଷୟ-ବିଷ,
ପୃଥ୍ୱୀ ଜଣିବ ବାନ୍ଧୁଛୁ ସାହସ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଁ, ସେ କଥା ତ ନିଜ ଦେଖୁଥାଇଁ, ଶୁଣୁଥାଇଁ, ତଥାପି ମଣିଷ ଆପଣାକୁ ଅମର ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ସବୁକାମ କରେ । ମଣିଷ ବିଷୟ ନେଇ ଏପରି ପାଗଳ ହୋଇପଡ଼େ ଯେ ସମୟରେ ଭିଣ୍ଡରକୁ ଭୁଲିଯାଏ । ଆହାର, ନିଦ୍ରା, ଉତ୍ସ, ମୈଥୁନକୁ ନେଇ ପ୍ରଧାନ ସମ୍ବଳ କରି ବସେ । ଏ ସବୁ ଗୁଡ଼ାକ ପଶୁ-ଧର୍ମ । ଏ ବିଷୟରେ ପଶୁ ଓ ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ କିଛି ପ୍ରଭେଦ ନାହିଁ ।

ସ୍ୱାମୀ—ସଂସାରରେ ଏକଥା ନିଜ ଦେଖାଯାଉଛି । କେତେ ଜଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ କରୁଛନ୍ତି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—କାର୍ଯ୍ୟରେ କରୁନାହାନ୍ତି ସତ, କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ କରୁଥିଲେ ଲୋକେ ଏତେ କାମ କରି ପାରନ୍ତେ ନାହିଁ । ମୃତ୍ୟୁ ଚିନ୍ତା ସବୁବେଳେ ମନେ ପକାଇଲେ ଲୋକେ କିଛି କାମ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ସ୍ୱାମୀ—ହଁ, ସେକଥା କେତେକ ପରିମାଣରେ ସତ । ମଣିଷ ମରିବା କଥାଟାକୁ ଭାରି ଡରେ । କିନ୍ତୁ ମାୟା ହେତୁ ସେ ମନେକରେ ସେ ବହୁକାଳ ବଞ୍ଚିବ । ବଞ୍ଚିବା ଆଶାରେ ମନୁଷ୍ୟ ସବୁ କାମ କରେ । ମଣିଷ ଯେତେଦିନ ବଞ୍ଚୁଥିବ କର୍ମ କରିଯିବ । କର୍ମ କରିବା ମଣିଷର ଧର୍ମ । ମରିଯିବ ବୋଲି ସେ ଖାଲି ବସି ରହିବ, ଏହା ମଣିଷର ଧର୍ମ ନୁହେଁ । ପ୍ରାଣୀ ମାତ୍ରକେ ଅବଶ୍ୟ ଦିନେ ମରିବ । ଏ କଥାଟି ନିରାଟ ସତ୍ୟ । ଏତେ ଜଣାଶୁଣା କଥା । ତେବେ ପ୍ରାଣ ଥିବାଯାକେ ମଣିଷ କର୍ମ କରିଯିବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—କହୁଛ ତ ମଣିଷ ଦିନେ ନିଶ୍ଚୟ ମରିବ । ତେବେ ଏତେ ଜଞ୍ଜାଳରେ ପଶିବ କାହିଁକି ?

ସ୍ୱାମୀ—ଜଞ୍ଜାଳରେ ନ ପଶି କରିବ କଣ ? ମଣିଷ ତ ପୁଣି
ଖାଇବ ! ଭଗବତ କହୁଛି :—

ଏ ଜୀବ ଆହାର ଲାଏଟେ,
ବନ୍ଧନ ଭବସିନ୍ଧୁ ତଟେ ।

ଆହାର ସଙ୍ଗେ ମଣିଷ ଜୀବନଟା ବଳା ରହିଛି । ଏହି ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ
ସବୁ ଜଞ୍ଜାଳରେ ମଣିଷ ପଶେ । ମୁଁ ଖାଇବି ଜଞ୍ଜାଳଜାଲ ହମେ
ହମେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ମୋ ପରିବାର ଖାଇବ, ମୋ ଗ୍ରାମ ଖାଇବ,
ମୋ ଜିଲ୍ଲା ଖାଇବ, ମୋ ପ୍ରଦେଶ ଖାଇବ, ମୋ ଦେଶ ଖାଇବ,
ମୋ ଜାତି ଖାଇ ପିଇ ପିନ୍ଧି ସୁସ୍ଥରେ ରହିବ ଇତ୍ୟାଦିରେ ପରିଣତ
ହୁଏ । ମଣିଷ ଏହି ବାସନା ଚରିତାର୍ଥ କରିବାପାଇଁ ଆପଣା ଆପଣା
ମଧ୍ୟରେ, ଦେଶ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ, ଜାତି ଜାତି ମଧ୍ୟରେ, ନାନା ପ୍ରକାର
କଳିଗୋଳ, ମାର ପିଟ, ଯୁଦ୍ଧ ଆଦି କରେ । ସବୁ ଯୁଦ୍ଧର ମୂଳକାରଣ
ଏହି ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ କଣ ଏ ଖାଦ୍ୟପ୍ରଶ୍ନ ହେତୁ
ହୋଇଥିଲା ?

ସ୍ୱାମୀ—ନୁହେଁ କଣ ? ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବିରୁଦ୍ଧ ନିଜେ ରାଜା
ହୋଇ ସବୁ ଭୋଗ କରିବ, ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ କିଛି ଦେବ ନାହିଁ ।
ଶେଷରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ବାରଦ୍ୱାର ଶୁଣିପିଣ୍ଡା
ହେଲେ । ବିରାଟ ଘରେ ଅନ୍ନ ପାଇଁ ନାନାକର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ ।
କେତେ କଷ୍ଟ ପାଇଲେ, ଶେଷରେ ବନବାସୀ ହେଲେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ଇଉରୋପରେ ଲାଗିଛି, ସେ
କଣ ସେହି ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ଲାଗିଛି ?

ସ୍ଵାମୀ—ନିଶ୍ଚୟ, ଜର୍ଜାମାର ଇଚ୍ଛା ସେ ସବୁ ରାଜ୍ୟକୁ ଗ୍ରାସ କରି ତା ଅଧୀନରେ ରଖିବ । ବେଶି ରାଜ୍ୟ ମିଳିଲେ ବେଶି ଧନଲାଭ ହେବ, ଜର୍ଜାମା ଲୋକେ ଖାଇ ପିଇ ଆଦୃଷ୍ଟ ସୁଖରେ ରହିବେ । ଏହି ହେତୁ ଦ୍ଵାଶକାଟ, ମାର, ଗୁଳିଗୋଳା ପକାଇ ଗ୍ରାମ ଘର ଦ୍ଵାର ଧ୍ଵଂସ କର । ଜର୍ଜାମା ଏହି ଇଚ୍ଛାରେ ଯେ ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କଲ, ତାକୁ ମାରିଦିଅ, ତା ଘର ପୋଡ଼ିଦିଅ, ତା ଗ୍ରାମ ନଷ୍ଟ କରି ଦିଅ । ଏହି ଯାସା ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଞ୍ଜିରାମରେ ଲାଗିଛି । କେତେଦିନ ଯେ ଲାଗିବ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଜଣା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଜର୍ଜାମା ରାଜ୍ୟ ନେବ ତ ନେବ, ଏ ଲୋକଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ମାରିପକାଉଛି, ଘରଦ୍ଵାର ପୋଡ଼ି ପକାଉଛି କାହିଁକି ?

ସ୍ଵାମୀ—ଏପରି କଲେ ଜର୍ଜାମାର ପ୍ରତାପ ଦେଖି ଲୋକେ ଡରିଯିବେ, ଭୟରେ ରାଜ୍ୟ ଗୁଡ଼ିଦେବେ । ଯେଉଁମାନେ ଡରି ଯାଉଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଜର୍ଜାମାଠାରେ ଶରଣ ପଶି ଯାଉଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ବିରୁଦ୍ଧଛନ୍ତି ଜର୍ଜାମା କ'ଣ ଆମଠାରୁ ଏଡ଼େ ବଳୁଆ ! ଆଜ୍ଞା, ଦେଖାଯାଉ । ଆମେ ରାଜ୍ୟ ଗୁଡ଼ିବୁଁ ନାହିଁ । ବଳ କଷାକଷି ହେବା । ମରିଗଲେ ଯିବା ପଛକେ ଶରଣ ପଶିବା ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଲଢ଼ାଇବି, ବଳ ପରୀକ୍ଷା ଚାଲୁଛି । ଯାହାର ବେଶି ଯୋର ହେବ ମୂଳକ ତାର ହେବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଗେ ଯେପରି ମାଲ କୁପ୍ତି ହେଉଥିଲା, ପାଇକ ଖଣ୍ଡାଯୁକ୍ତମାନେ ଲଢ଼ାଇବି ହେଉଥିଲେ, ଏବେ କଣ ସେହିପରି ଲଢ଼ାଇବି ହେଉଛନ୍ତି ?

ସ୍ଵାମୀ—ଆହେ ନାହିଁ ହେ । ଏବେ ତ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ରହି ଯୁଦ୍ଧ କରୁଛନ୍ତି । ଉପରୁ ଗୁଳିଗୁଳା ପଡ଼ୁଛି,

ସେଥିରୁ ନଆଁ ବାହାର ମଣିଷ, ଘରଦ୍ୱାର ପ୍ରଭୃତି ପୋଡ଼ି ଭସ୍ମକରି ଦେଉଛି । ଏଣେ ବଡ଼ ବଡ଼ ତୋପମାନ ମରାମରି ହେଉଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ଦିନକେ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି, ମଣିଷ ମାରି ସେମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ନେବାପାଇଁ ଏତେ ଆୟୋଜନ ଏତେ ଖର୍ଚ୍ଚ । କେତେ ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ର ବାହାରୁଛି । ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର, ମେଘାସ୍ତ୍ର, ମୋହନାସ୍ତ୍ର, କେତେ ଅସ୍ତ୍ର ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଜର୍ମାନୀର କଣ କିଛି ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉ ନାହିଁ ?

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—କ୍ଷତି ଉଭୟ ପକ୍ଷର । ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଧନଜନ କ୍ଷତି ହେଉଛି । ଯେ ଯେତେ ଧନ ବ୍ୟୟ କରି ପାରିବ, ଯେତେ ଜନବଳ ଜୁଟାଇ ପାରିବ, ଶେଷରେ ସେ ଜିତିବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା, ଆମ ଦେଶରେ କଣ ଏପରି ଆକାଶ ଯାନ, ଜଳଯାନ ନ ଥିଲା ?

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ଥିଲା । ରାମାୟଣ ପଢ଼ିଛ ପରା ? ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପୁଷ୍ପକ ଯାନରେ ଲଙ୍କାରେ ଯୁଦ୍ଧ ସାରି ଫେରିଲେ । ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ମେଘ ଉପରେ ଆଇ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲା । ମହାବୀରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ତ କେତେ ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିଲା—ନାଗଫାଶ, ଭୃଜବାଣ, ବଜ୍ରବାଣ, ମାଳବାଣ, ମୋହନାସ୍ତ୍ର, ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର, ସନ୍ନୋହନାସ୍ତ୍ର, ମେଘାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ସବୁ ଥିଲା । ଆକାଶ ଯାନ, ମଟର ଯାନ ସବୁ ଥିଲା । ତାର ଆକାର ନାନା ପ୍ରକାରର ଥିଲା । ଜଣ ଜଣକର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଆକାରର ଥିଲା—ବୃଣ୍ଡିକ ବାହନ, ବୃଷଭ ବାହନ, ମଇଁଷି ବାହନ, ଡିଙ୍ଗି ବାହନ ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । ତୋପବାଜି, ବମ୍ବାର୍ଜି, ହାବିଲ ପ୍ରଭୃତି କେତେ ପ୍ରକାରର ବାଣ । ଏବେ ଏଥିରୁ କେତେକ ଅଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ, ଆମ ଦେଶରେ କଣ ବେତାର ଯନ୍ତ୍ର ଥିଲା ?

ସ୍ବାମୀ—ଥିଲାମ, ସବୁ ଥିଲା । ପଡ଼ିନାହିଁ, ଦ୍ଵାରକାରେ ଥାଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗରୁଡ଼କୁ ଡାକିଲେ । ସେ ରମ୍ୟକ ଦ୍ଵୀପରୁ ଚତୁଷଶାତ୍ର ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଆହୁରି ଅନେକ ଅଭୂତ କଥାମାନ ଥିଲା । ଆମ ଦେଶବାସୀ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଚରମସୀମାକୁ ଯାଇଥିଲେ, ଏ ଶରୀର ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଶରୀରରେ ପଶି ଯାଉଥିଲେ । ହନୁମାନ ପରା ଭ୍ରମର ରୂପରେ ଯାଇ ଅଶୋକବନରେ ସୀତାଙ୍କୁ ଠାବ କରିଥିଲା । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ତ ପରକାୟ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ରୋଗୀମାନେ ଛ ଛ ମାସ ମାଟିତଳେ ପୋତି ହୋଇ ରହୁଥିଲେ । ନାରଦ ପାଦୁକା ଯନ୍ତ୍ରରେ ଆକାଶ ପାତାଳ ବୁଲୁଥିଲେ । ସବୁ ଥିଲା, ସବୁ ଯାଇଛି । ଆମ ଦେଶ ଅଜ୍ଞାନ ଅନ୍ଧାରରେ ବୁଡ଼ି ରହିଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା ହଇ ହେ ! ଆମ ଘରେ ଯେଉଁ ବିଜୁଳିବତି ଖଞ୍ଜା ଯାଇଛି, ବିଜୁଳି ପଟ୍ଟା ଖଞ୍ଜା ଯାଇଛି, ଯେପରି ପାଣିକଳ ହୋଇଛି, ଏ ସବୁ କଣ ଥିଲା ?

ସ୍ବାମୀ—ଥିଲା ହେ, ସବୁ ଥିଲା । ରାମାୟଣରେ ପଢ଼ିଥିବ ତ ରାବଣ ଅଗ୍ନି, ବରୁଣ, ବାୟୁ, ଏମାନଙ୍କୁ ଚାକର କରି ରଖିଥିଲା । ଏମାନେ ତାର ସେବା ଖଟୁଥିଲେ । ଏ ବର୍ଣ୍ଣନାରୁ ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ, ଏ ସେହି କଥାକୁ କବି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଦେଖୁନାହିଁ ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ଆମ ଘରେ ସବଦା ବରା ହୋଇ ରହିଛି । ହାତ ମାରି ଡାକିଲେ ଆସି ଆଲୁଅ ଦେଲା, କାମ ସରିଲେ ଯା କହି ହାତ ମାରିଦେଲେ ତା କୋଠରୀରେ ଯାଇ ବିଶ୍ରାମ କଲା । ଅଗ୍ନିକୁ ଆମ ଦେଶରେ ଦେବତା ବୋଲି କହନ୍ତି, ପୂଜା କରନ୍ତି । ବରୁଣଦେବତା ସେହିପରି କାମ ଖଟୁଛନ୍ତି, ବାୟୁ ଦେବତା ପଟ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା ଏ ସବୁ ଯେବେ ଥିଲା, ଏବେ ଲୋକେ କର ପାରୁ ନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?

ସ୍ବାମୀ—ଲୋକଙ୍କର ସେପରି ଶିକ୍ଷା ଦାକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ, ତେଣିକି ମନ ଗଳାଇ ନାହାନ୍ତି । ମନ ନ ଗଳାଇ ପାରିଲେ କେଉଁ କାମ ହେବ ? ଭାଗବତ କହିଛି ପରା:—

ମନ ତୋହର ନିଜଗୁରୁ,
ଉଦ୍ଧବ କେତେ ତୁ ପରୁରୁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ସେ ଦେଶ ଲୋକେ ଏତେ କାମ କର ପାରୁଛନ୍ତି, ଆମ ଦେଶ ଲୋକେ କାହିଁକି କରପାରୁ ନାହାନ୍ତି ? ଆମ ଦେଶ ପାଠ କଣ ସେ ଦେଶକୁ ଗଲା ଭାରି ?

ସ୍ବାମୀ—ଯାଇଛି, ସବୁ ଯାଇଛି । ଜର୍ମାନୀ ଦେଶରେ କେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଦିନରାତି ଲାଗିପଡ଼ି ଆମ ଦେଶ ଗୋଥପସ ନେଇ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଦେଶ ଭାଷାରେ ତର୍ଜମା କରୁଛନ୍ତି । ସେଥିରେ କଣ ସାର ଅଛି ତା'ସବୁ ବୁଝିଛନ୍ତି । ବେଦବେଦାନ୍ତ, ଗୀତା, ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ ଆଦି ସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ସେ ଦେଶରେ ପଢ଼ା ହେଉଛି । ଆମଦେଶ ପାଠୁଆ ବାବୁମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ, ଏଥିରେ ଯାହା ସବୁ ଲେଖା ଅଛି, ସବୁ ମିଛ । ସେ ଦେଶଲୋକେ ମନେ କରୁଛନ୍ତି, ହିନ୍ଦୁଜାତି ଦିନେ ଭାରି ଜ୍ଞାନୀ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଯାହା ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି ସେଥିରେ ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟ ଅଛି । ସେ ସତ୍ୟକୁ କିପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ପାଇଁ ଦିନ ରାତି ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି । ଯାହାର ମନ ଯେଡ଼େ, ତାହାର ପ୍ରଭୁ ତେଡ଼େ । ଯାହାର ଯେପରି ଭାବନା, ପ୍ରଭୁ ତାକୁ ସେହିପରି ବୁଦ୍ଧିବାଟ ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କି ଯେ ସେବିଲା, ସେ ତାର । ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କି ପାଏ ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ

ପୁରୁଷ । ଅଳସୁଆ ଲୋକେ କେବଳ କପାଳ କପାଳ ହୋଇ ଦିନ କଟାନ୍ତି । ସେ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧ ଦିନ ଚିନ୍ତା—କି ଉପାୟ ଧରିଲେ, କି ପଦାର୍ଥ ନିର୍ମାଣ କଲେ, ଅନ୍ୟଦେଶରୁ ଧନ ଗୁଣି ଆଣିବା । ଆମ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କର କଣ ସେ ଚିନ୍ତା ଅଛି ? ଏ ଓଳିକ ଖାଇବାକୁ ଥିଲେ ଆଉ ଓଳିକ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ଲୋକେ ନାଗୁନ । ଗାନ୍ଧୀ ବୁଢ଼ା କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଥିଲେ, ସୂତାକାଟି ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ବୋଲି ଯେତେ କହିଲେ, ତା କଥାକୁ କେହି ପସନ୍ଦ କଲେ ନାହିଁ କି କଲେ ନାହିଁ, ଆଉ ବେଶି କଥା ଦୂରେ ଥାଉ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ, ସେ ଦେଶ ଲୋକେ କାହିଁକି ଏତେ ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟ କରି ପାରୁଛନ୍ତି, ଆମଦେଶ ଲୋକେ ତେଣିକି ମନ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି ?

ସ୍ୱାମୀ—କାହିଁକି ଏ କଥା ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ ? ଆମ ଦେଶ ଲୋକେ ଅଳ୍ପକେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ । ପଖାଳ ଭାତ ଶାଗ ଭାଜି ହେଲେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଯାନ୍ତି । ଭାରତବର୍ଷ କୃଷିପ୍ରଧାନ ଦେଶ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହସ୍ଥ ଯେତେ ଦରିଦ୍ର ହେଉ, ତାର ଖଣ୍ଡେ ଘର ଅଛି, ମାଣେ ଦି'ପା ଜମି ଅଛି । ବାରି ଘରେ ଶାଗ ମୁଗ କରିଦେଲେ ଚଳିଗଲା । ପଖାଳ ଶୁଖୁଆପୋଡ଼ା ବା ପଖାଳ ଶାଗ ବା କିଛି ନ ହେଲେ ଲୁଣ ଲଙ୍କାମରିଚ ହେଲେ କ'ଣ ଏ ଖାଇଦେବେ । ତେଣୁ ବେଶି ପରିଶ୍ରମ କରି ଗୁଡ଼ାଏ ରୋଜଗାର କରିବାକୁ ମନ ବଳାନ୍ତି ନାହିଁ । ଓଳିକୁ ଥିଲେ ଆଉ ଓଳିକ କାମ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଭାରତବର୍ଷଟା ପୁଣି ଧର୍ମ-ପ୍ରଧାନ ଦେଶ । ଅଳ୍ପଦାନ ମହାପୁଣ୍ୟ ବୋଲି ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ । ଏଣେ ବହୁତ ମଠବାଡ଼ି, ଦେଉଳଦେବମନ୍ଦିର ଅଛି । ଏଥିରେ ବହୁତ ଖଇରାତ ସମ୍ପତ୍ତି ଟଙ୍କା ଅଛି । ଯେଉଁଠି ହାତ ପଡ଼ାଇଲେ ସହଜରେ

ମୁଁ ଏ ମିଳିଯାଉଥିଲି । ଏହି କାରଣରୁ ଆମ ଦେଶରେ ମାତା ବାବାଜୀ ଭିକାରୀ ସଂଖ୍ୟା ବେଶି । ଏମାନେ କେବଳ ପରାନ୍ତ-ଭୋଗ । କାହା ହାତକୁ କେହି ଅଳ୍ପ ମାଗି ଆସିଲେ ତାକୁ କିଛି ନ ଦେଇ ଫେରାଇ ଦେବା ମହାପାପ ବୋଲି ଲୋକମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଛି । ଏହି କାରଣରୁ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ପରିଶ୍ରମ-କାତର ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଇନ୍ଦ୍ରସେନ ମହାଦେଶରେ କଣ ଏପରି ଚଳନ ନାହିଁ ?

ସ୍ୱାମୀ—ନାହିଁ ହେ ; ସେ ଦେଶରେ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକଙ୍କର ଜମିବାଡ଼ି, ଘରହାର ନାହିଁ । ସେମାନେ ଭୋଜନାଳୟରେ ଖାଆନ୍ତି ଓ କେଉଁଠି କାହା ବାରଣ୍ଡାରେ ଶୋଇପଡ଼ନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ମଜୁରୀ ଖଟି ଖାଇ ଚଳନ୍ତି । ମଜୁରୀ ନ ମିଳିଲେ ଭୋକରେ ହାତାକାର କରନ୍ତି ଏବଂ ସରକାର ତାଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ସେ ଦେଶ ଲୋକମାନଙ୍କର ଖାଇବା ଚନ୍ଦ୍ରା ବେଶୀ ଏବଂ ସଦାସର୍ବଦା ସେମାନେ ସେହି ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । କିପରି କି ଉପାୟରେ ଅନ୍ୟ ଦେଶରୁ ଧନ ଆଣି ଖାଇ ପିଇ ଚଳିବେ, ସେହି ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ତାଙ୍କର ସର୍ବଦା ମଥା ଘୁରୁଛି ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରକାର ବୁଦ୍ଧି ଦେଖା ଯାଉଛି । ଆମ ଦେଶ ଲୋକେ ତ ମୋଟେ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ସେପରି ବୁଦ୍ଧି ଦିଶେ ନାହିଁ । ଆଜି ଏତିକି ଥାଉ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ପରଲେଖ

ଗୟାଶ୍ରାଦ

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇଦେ, ତେମେ ପରା ଗୟାଶ୍ରାଦ କରି ଯାଇଥିଲ ?
ଗୟାଶ୍ରାଦ କଲେ ପରା ଆଉ ଶ୍ରାଦ କରାଯାଏ ନାହିଁ ? ତୁମ୍ଭେ ଶ୍ରାଦ
ଦିନ ପୁଣି କାହିଁକି— ଭୋଜି, ଉତ୍ସର୍ଗ, ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ ଏସବୁ
କରୁଛ ମ ?

ସ୍ଵାମୀ—ହଁ, ମୁଁ ଶ୍ରାଦ ଦେବାକୁ ଗୟା ଯାଇଥିଲି । ଦି'ଅର
ଯାଇ ସେଠାରେ ପିଣ୍ଡ ଦେଇ ଆସିଛି । ଗୟାରେ ପିଣ୍ଡ ଦେଲେ
ଆଉ ଶ୍ରାଦ ହୁଏ ନାହିଁ ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି ସତ, କିନ୍ତୁ ଶ୍ରାଦ
କଲେ କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ । ବରଂ ଲଭ ଅଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଗୟାରେ ପିଣ୍ଡ ଦେଲେ ପରା ପିତୃ ପୁରୁଷମାନେ ପ୍ରେତ
ଯୋନିରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଚାଲିଯାନ୍ତି ? ଯେବେ ସେ କଥା ସତ,
ତେବେ ଆଉ କାହାକୁ ପିଣ୍ଡ ଦେବ ?

ସ୍ଵାମୀ—ଆହେ, ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରାଯାଏ ବୋଲି
ତା ନାମ ଶ୍ରାଦ । ପିତା ମାତା ପୁଅର ଜୀବନ୍ତ ଦେବତା । ଈଶ୍ଵର
ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା । ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟର ମୂଳରେ ସେ ଅଛନ୍ତି ସତ, କିନ୍ତୁ ଏ
ସଂସାରରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ପିତାମାତା ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମର ମୂଳ
କାରଣ । ପିତାମାତା ସଂଯୋଗରେ ପୁଅର ଉତ୍ପତ୍ତି । ତେଣୁ ପିତାମାତା
ପୁଅର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ଏବଂ ପାଳକ, ଯାହାଙ୍କ ହେତୁ ମଣିଷ ଜନ୍ମଲାଭ କଲ ।

ସେ ତା ପକ୍ଷରେ ପରମ ପୂଜ୍ୟାୟ ପରମ ଦେବତା, ପରମ ନମସ୍ୟ
ଏବଂ ପରମ ଆଶ୍ରୟ । ପୁତ୍ର ଯେବେ ଏତକ ନ ବୁଝେ, ସେ ମହା
ପାପୀ ଏବଂ ଅକୃତଜ୍ଞ । ପୁତ୍ର ପକ୍ଷରେ ପିତା ମାତା ପରମ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ
ଭକ୍ତିର ପାତ୍ର ।

ପିତା ସ୍ଵର୍ଗ, ପିତା ଧର୍ମ, ପରମ ଦେବତା
ପରମ ତପ ଆବର ସେ ଜନମ ଦାତା ।
ପିତା ଭୃଷ୍ଟ ହେଲେ ସବୁ ଦେବତାଏ ଭୃଷ୍ଟ
ଯେ ପୁତ୍ର ଏହା ନ ବୁଝେ ମହା ମୂର୍ଖ ଦୁଷ୍ଟ ।
ଜନନୀ ଜନମ ଭୂମି ସ୍ଵର୍ଗଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ପରମ ପୂଜ୍ୟ ନମସ୍ୟ ଆଶ୍ରୟ ବରଷ୍ଟ ।

ପିତାମାତାଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରିବା, ସେମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସହିତ
ପୂଜା କରିବା ପୁତ୍ରର ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସେମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ
ଦିବସରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରି ପୂଜା
କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏହା ଶ୍ରୀକ୍ଷର ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଲୋକ ଶିକ୍ଷା
ପାଇଁ ଗୟାରେ ପିଣ୍ଡଦେଇ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବା ବିଧି ନ କଲେ
ପିଲାମାନେ ମନେ କରିବେ ଯେ ଆମଘରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ, ସୁତରାଂ
ସେମାନେ ନ କରି ପାରନ୍ତି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପ୍ରତିବର୍ଷ ନିଜ ଗୃହରେ କରାଯାଉଛି, ଗୟାରେ
ପିଣ୍ଡ ଦେଲେ ଅଧିକ କି ଫଳ ହେବ ?

ସ୍ଵାମୀ—ସ୍ଥାନର ସେପରି ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଅଛି ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ର ଲେଖିଛି ।
ମହାଜନମାନେ ସେ ସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନବୋଲି ମାନିଆସିଛନ୍ତି ।
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସେଠାରେ ପିଣ୍ଡଦାନ କରିଥିଲେ । ଆବହମାନ କାଳରୁ
ସେ ସ୍ଥାନର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଅଛି ବୋଲି ଲେଖା ଯାଉଛି । ଗୟା ପୁଣି ତନୁ

ସ୍ଥାନରେ ଅଛି । ଗୟାରେ ଶିର ଗୟା, ପିଠାପୁରରେ ନାଭି ଗୟା,
ଯାଜପୁରରେ ପାଦଗୟା । ଏ ତିନି ସ୍ଥାନରେ ପିଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ । ମୁଁ
ଦୁଇ ସ୍ଥାନରେ ପିଣ୍ଡ ଦେଇଛି, କେବଳ ପାଦଗୟାକୁ ଯାଇପାରି ନାହିଁ ।
ସବୁଠାରୁ ଶିର ଗୟାରେ ପିଣ୍ଡଦାନ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ର କହୁଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ସମସ୍ତେ କଣ ଗୟାରେ ପିଣ୍ଡଦାନ କରୁଛନ୍ତି ?

ସ୍ବାମୀ—ମୁଁ ତ ଦେଖିଲି ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ପିଣ୍ଡଦାନ
କରୁଛନ୍ତି ! ଆମ ଓଡ଼ିଶାରୁ ବେଶିଲୋକ ଯାଉନାହାନ୍ତି ସିନା, ପଶ୍ଚିମ
ପ୍ରଭୃତି ଦେଶର ବହୁତ ଲୋକ ପିଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି । ସେ ଅଞ୍ଚଳ ଲୋକେ
ବର୍ଷକେ ଥରେ ଖର୍ଚ୍ଚଯାଯା କରନ୍ତି । ଦେଖୁନାହିଁ, ସେ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳର
ଲୋକେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନକୁ ଆସି କେତେ ଧନ ଦେଇ
ଯାଉଛନ୍ତି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ପୁଅ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ ବୋଲି ଲେଖାଅଛି, ନା ଗୟାରେ
ପିଣ୍ଡଦାନଟା ଦେବ ବୋଲି ଲେଖା ଅଛି ମ ?

ସ୍ବାମୀ—ନାହିଁ ହେ, ଗୟାରେ ପିଣ୍ଡଦାନ କଥା ଲେଖାଅଛି ।
ପୁଅର ତିନିଗୋଟି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ର କହୁଛି, ଯଥା:—୧—
ଜୀବନ୍ତେ ବାକ୍ୟ କରଣଂ—ଅର୍ଥାତ୍ ପିତା ଜିଇଥିବା ବେଳେ ଯେଉଁ
ଆଦେଶ ଦେବେ ତାହା ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳିବ, ୨—ମୃତାହେ
ଭୂରି ଭୋଜନଂ—ଅର୍ଥାତ୍ ମୃତାହେରେ ପିତା ଯେଉଁଦିନ ମୃତ ହୋଇ
ଥିଲେ ସେ ଦିନ ଲୋକଙ୍କୁ ପେଟପୂର ଖାଇବାକୁ ଦେବ, ୩—ଗୟାୟାଂ
ପିଣ୍ଡଦାନଂ ତ—ଅର୍ଥାତ୍ ଗୟାରେ ପିଣ୍ଡଦାନ—ଏ ତିନି କାର୍ଯ୍ୟ
ପୁଅର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଭକ୍ତିକଲେ କଣ କିଛି ଫଳ ଅଛି ?

ସ୍ଵାମୀ—ଶାସ୍ତ୍ର ତ ଏ କଥା କହୁଛି ‘ପିତର ପ୍ରୀତିମାପନ୍ନେ ପ୍ରୀୟନ୍ତେ ସର୍ବ ଦେବତା ।’ ପିତା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ସବୁ ଦେବତା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି । ମହାଭାରତ ପ୍ରଭୃତିରେ ଏକଥା ଲେଖା ଅଛି । ଜଣେ ବୈଷ୍ଣବ ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ । ବହୁକାଳ ତପସ୍ୟା କଲେ । ତାଙ୍କ ତପସ୍ୟାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଯେ ସେ ଯାହାକୁ ଚାହୁଁବେ ସେ ଭୟ ହୋଇଯିବ । କେତେକାଳ ତପସ୍ୟା କଲପରେ, ଦିନେ ଗଛ ମୂଳରେ ବସିଥିଲେ, ତା ଉପରକୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲେ । ସେ ବୃକ୍ଷ ଉପରେ କପୋତଟିଏ ବସିଥିଲା । ସେ କପୋତଟି ହଠାତ୍ କେଜାଣି କାହିଁକି ତଳକୁ ଖସିପଡ଼ି ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ହୋମ କୁଣ୍ଡରେ ପଡ଼ି ଭୟ ହୋଇଗଲା । ତପସୀ ପାଞ୍ଚଲେ ତାଙ୍କ ତପସ୍ୟା ସିଦ୍ଧ ହେଲା । ସେ ଯାହାକୁ ଚାହୁଁବେ ସେ ଭୟ ହୋଇଯିବ ।

ବୈଷ୍ଣବ ତପସ୍ୟାରୁ ଉଠି ନଗର ଭିତରକୁ ଭିକା କରିଗଲେ । ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦ୍ଵାରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଗୋଟିଏ ପୁଅ । ସେ ଭାରି ପିତୃଭକ୍ତ । ତେତେବେଳେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶୋଇଛି ପିଲାଟି ପିତାଙ୍କ ଚରଣ ସେବା କରୁଛି । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘୋର ନିଦ୍ରାରେ ଶୋଇଛନ୍ତି, ପିଲାଟି ପାଦ ମଞ୍ଜାଳୁଛି । ଏଣେ ଦ୍ଵାରମୁହଁରେ ତପସୀ ବହୁବାର ଡାକଦେଲେ । ପିଲାଟି ପିତାଙ୍କ ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେବା ଭୟରେ ପାଟିକରି ଜବାବ ଦେଇ ପାରୁ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଉଠି ଯାଇ ପାରୁନାହିଁ । ତପସୀ ବହୁତ ଡାକାପକାଇଲେ । କେହି ନ ଶୁଣିବାରୁ ସେ ବଡ଼ହୁଦ୍ ହେଲେ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ହଠାତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଉଠି ତପସୀ ଡାକ ଶୁଣିଲା, ପୁଅକୁ କହିଲା ଯାଅ କେହି ଅତିଥି ଡାକୁଛି । ପୁଅ ଯାଇ ଦେଖେ ଜଣେ ତପସୀ । ପୁଅକୁ ଦେଖି ତପସୀ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲେ । ସାତ ଆଠବର୍ଷର ପିଲା, ସେ କହିଲା—ତପସୀ

ମନେ କରିଛ କି ତମେ ଯେପରି କପୋତକୁ ଭୟ କରିଦେଲ
ମୋତେ ସେହିପରି ଭୟ କରିଦେବ ? ମୁଁ ତ ପିତୃସେବାରେ
ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲି, ଆସନ୍ତୁ କିପରି ? ତପସ୍ବୀ ଏ କଥା ଶୁଣି ଅବାକୁ
ହେଲା । ତପସ୍ବୀ ମନେ ପାଉଁଲା—ଘୋର ବନ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଘଟଣା
ହେଲା, ଏ ବାଳକ କିପରି ସେ କଥା ଜାଣିଲା ! ଏ ବାଳକଠାରେ
ନିଶ୍ଚୟ କିଛି ଅତ୍ୟୁତ ଶକ୍ତି ଅଛି । ଏପରି ମନରେ ବିଚାର କରି
ତପସ୍ବୀ ବାଳକକୁ କହିଲେ “ତୁମ୍ଭେ ମୋର ଗୁରୁ ହୁଅ ।”

ସ୍ତ୍ରୀ—ବାଳକ କଣ ତାକୁ ଘାଣା ଦେଲା ?

ସ୍ବାମୀ—ନାହିଁ, ବାଳକ କହିଲା ଯାଅ, “ଅମୃତ ଜଙ୍ଗଲରେ,
ଜଣେ ବ୍ୟାଧି ଅଛି, ତା ପାଖକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଗୁରୁ କର ।” ତପସ୍ବୀ ଯାଇ
ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ । ଦେଖିଲେ ବ୍ୟାଧି ପକ୍ଷୀ ମାରି
ବନ୍ଧିପୁ କରି ଜୀବକା ନିବାହ କରେ । ମନେ ମନେ ବିଚାରିଲେ ଏ ତ
ଏ ପ୍ରକାର ଲୋକ, ଏ କିପରି ଗୁରୁ ହେବ । ବ୍ୟାଧି ଆସି ତପସ୍ବୀଙ୍କୁ
ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ପଚାରିଲା, ‘ଆପଣଙ୍କୁ ସେ ବାଳକ ପଠାଇଦେଲା
କି ? ଆପଣ ତପସ୍ୟା କରୁଥିବା ବେଳେ କପୋତଟିଏ ଅଗ୍ନି କୁଣ୍ଡରେ
ପଡ଼ିଗଲା । ଆପଣ ବିଚାରିଲେ ଆପଣଙ୍କ ତପସ୍ୟା ସିଦ୍ଧ ହୋଇଛି !
ତପସ୍ବୀ ଶୁଣି ଅବାକୁ ହେଲେ, କହିଲେ ସେ ତାଙ୍କୁ ଗୁରୁ କରିବେ ।
ବ୍ୟାଧି କହିଲା, ଦେଖ, ତୁମ୍ଭେ ପିତାଙ୍କ ଅନୁମତି ନ ନେଇ ବାହାରି
ଆସିଛ, ତୁମ୍ଭ ତପସ୍ୟା ସିଦ୍ଧ ହେବ ନାହିଁ । ତୁମ୍ଭେ ଘରକୁ
ଫେରିଯାଅ, ପିତାଙ୍କ ଅନୁମତି ନେଇ ଆସିବ । ତପସ୍ବୀ ଦେଖିଲେ
ବ୍ୟାଧି ପକ୍ଷୀ ମାରେ ସତ, କିନ୍ତୁ ସେ ବଡ଼ ପିତୃମାତୃଭକ୍ତ ପିତାମାତାଙ୍କ
ସେବା ନ କଲେ ସେ ଜଳ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପିତା ମାତାଙ୍କୁ

ସେ ଦେବତା ତୁଲ୍ୟ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରକାର ଅଟଳ ଅଟଳ ପିତୃମାତୃଭକ୍ତି ହେତୁ ସେ ପରମ ଜ୍ଞାନୀ ଓ ସର୍ବଜ୍ଞ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତ ପିତୃଭକ୍ତ ଥିଲେ, ବୃଷକେତୁ ତ ପରମ ପିତୃଭକ୍ତ ଥିଲେ ; ଏକଥା କଣ ଭାରତରେ ନୂଆ କଥା !

ସ୍ଵାମୀ—ଆହେ, କଥାଟା କଣ ନୂଆ ବୋଲି କହୁଛି । ସବୁ ଥିଲା, ଏବେ ସେ କଥା କେହି ପାଠ୍ୟ ନାହାନ୍ତି । ଏବେ ତ ବାପକୁ ସାପ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କଲେଣି ! ମାତ ନିୟମ ଧର୍ମରୂପଦେଶ ସବୁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି । ତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନ କଲେ ଫଳ କଣ ? ଶ୍ରୀରାମ ଅର୍ଥ ସେହି ପିତୃପୁରୁଷ-ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଏକ ନିଦର୍ଶନ । ହିନ୍ଦୁମାନେ ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ ବୋଲି ଯେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ଅଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ, ତା ନୁହେଁ । ସେମାନେ ସାରା ପୃଥିବୀକୁ ଗୋଟିଏ କୁଟୁମ୍ବ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ । ତର୍ପଣ କଲବେଳେ ପୃଥିବୀର ଯାବତୀୟ ପ୍ରାଣୀକୁ ପାଣି ଦେଉଥିଲେ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ବିଶ୍ଵାସ—ସବୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ହୃଦୟରେ ନାରାୟଣ ଅଛନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି । ଭଗବତ କହୁଛି—

କାଷ୍ଠ ମାଷାଣି ତରୁ ତୃଣ

ବସନ୍ତି ଅନାଦି କାରଣ ।

ଏ ଭାବ ହମେ ଲୋକଙ୍କ ମନରୁ ଲୋପ ହୋଇ ଆସୁଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଶ୍ରୀରାମକେଳେ ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କ ଆବାହନ କରାଯାଏ ପରା ? ସେମାନେ କଣ ଆସନ୍ତି ?

ସ୍ଵାମୀ—ଆସୁଥିବେ ! ଆଜ୍ଞା, ଭୂତ ପ୍ରେତ ଆସିବା କଥା ତ ଶୁଣିଥିବ । ଏବେ କେତେକ ଯନ୍ତ୍ର ବାଦାଉଛି, ସେ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କିଲେ ସେମାନେ ଆସୁଛନ୍ତି, କଥା କହୁଛନ୍ତି ; ଯାହା

ପରୁରଲେ ଜବାବ ଦେଉଛନ୍ତି । ଏକଥା ଯେବେ, ତେବେ ମନ୍ତ୍ର
ସାହାଯ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆବାହନ କଲେ ନ ଆସୁଥିବେ କାହିଁକି ?
ମନ୍ତ୍ରର ବହୁତ ଶକ୍ତି ଅଛି । ସେ ତ ଗୋଟାଏ ଅଲଗା ବିଦ୍ୟା ।
ସାଧନା କଲେ ତହିଁର ଫଳାଫଳ ଜଣା ପଡ଼ିବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆମେ ମାଇପେ ଏତେ ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର କଥା କଣ ଜାଣୁ ମ ?

ସ୍ବାମୀ—ବିଦ୍ୟା ସାଧନା ପାଇଁ ମାଇପେ କଣ ମରଦ କଣ
କହେ ? ଆମ ଦେଶରେ ମାଇପେ ତ ଗୁଣିବିଦ୍ୟାରେ ବିଖ୍ୟାତ
ହୋଇଥିଲେ ! ଶୁଣି ନାହଁ, ନିତେଇ ଧୋବଣୀ, ପିତେଇ ସଉରୁଣୀ-
ମାନେ ଭାରି ଗୁଣି ଜାଣିଥିଲେ । କାମାକ୍ଷୀ ଦେଶରେ ତ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ
ଭାରି ଗୁଣି ଜାଣନ୍ତି ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି । ସରସ୍ବତୀଙ୍କି ଯେ
ଆରାଧନା କଲ, ସେ ତାର ହେଲେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତେମେ ତ ସବୁ ବର୍ଷ ତର୍ପଣ କର, ତର୍ପଣ ବେଳେ
କଣ ପିତୃପୁରୁଷମାନେ ଆସନ୍ତି ?

ସ୍ବାମୀ—ନ ଆସନ୍ତି ବୋଲି କିଏ କହିବ ! ମୃତ ଲୋକର
ଆତ୍ମାକୁ ଡାକିଲେ ଯେବେ ସେ ଆସେ, ତେବେ ପିତୃପୁରୁଷ ନ
ଆସିବେ କାହିଁକି ? ଏବେ ତ ଏ ବିଷୟରେ ବହୁତ ପୁସ୍ତକ ଲେଖା
ଯାଉଛି, କେତେ ଯନ୍ତ୍ର ବାହାରୁଛି । ଏ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଯେ
କୌଣସି ମୃତ ଲୋକକୁ ଡାକିଲେ ସେ ଆସିବ, ଜବାବ ଦେବ, ଯାହା
ପରୁରବ ତାର ଉତ୍ତର ସଙ୍କେତରେ କହିଦେବ—ଏବେ ତ ଏଭଳି
ପୁଣି ଦେଖାଯାଉଛି, ସେକଥା ମିଛ ହେବ କାହିଁକି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା ହଇହେ, ଆଗେ ତ ଗାଁ ଥିଲାବେଳେ ଜଲମିଶ୍ରଙ୍କ
ବଂଶ ପୁରୋହିତ କାମ କରୁଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଧୁନ୍ ମିଶ୍ରେ

କରୁଛନ୍ତି । ପୁରୀରେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଶତପଥୀଙ୍କ ବଂଶ କରୁଛନ୍ତି । ଆଜ୍ଞା;
ପୁରୋହିତ ନ ହେଲେ କଣ ନିଜେ କଲେ କିଛି ଦୋଷ ଅଛି ?

ସ୍ଵାମୀ—ଦୋଷ କିଛି ନାହିଁ । ନିଜେ କରି ପାରିଲେ ହେଲା ।
ସମସ୍ତେ ସେ ବ୍ୟବଧାନ ମନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଗେ
ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବ୍ୟବସାୟ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ
ସେ ପାଠଗୁଡ଼ିକ ଭଲଭାବେ ଜାଣୁଥିଲେ । ଏହି ହେତୁ ସେମାନେ
ପୁରୋହିତ କରି ପେଟ ପୋଷୁଥିଲେ । ଏବେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଆଉ ସେ
ପାଠ ପଢ଼ୁ ନାହାନ୍ତି । ସ୍ଵଳ୍ପ ପାଠ ହିଁ ମୋ ଉଠାଇ ଆସୁଛି ।
କିନ୍ତୁ ତ କରି ମନ୍ତ୍ର ଗାଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ତହିଁର ଅର୍ଥ ବୁଝୁ ନାହାନ୍ତି ।
ଆଜିକାଲି ଯଜମାନ କି ପୁରୋହିତ କେହି ମନ୍ତ୍ର ଜାଣୁ ନାହାନ୍ତି, ଫଳ
ଫଳିବ କିପରି ? ନିଜେ ଯେବେ ପାଠଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝିଶୁଣି
କରି ପାରିବ ତେବେ ଭଲ । କେତେ ଜଣ ପୁରୁଣାକାଳୀଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଅନ୍ତେ କର୍ମକର୍ମାଣି ଆଉ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ
ବୋଲି ଜଣା ଯାଉଛି ।

ସ୍ଵା—ସାହେବମାନେ ତ ଶ୍ରୀରାମ ଚର୍ପଣ କରୁ ନାହାନ୍ତି, ତାଙ୍କର
କଣ କ୍ଷତି ହେଉଛି ?

ସ୍ଵାମୀ—ଲଭ ତ କିଛି ହେଉଁ ନାହିଁ ! କଥାଟା ଯେବେ ଭଲ
ତେବେ କଲେ ଲଭ ଅଛି ; ନ କଲେ କ୍ଷତି ଥାଇପାରେ । ତେବେ
ସେ କ୍ଷତିଟା ନ ଧରିଲେ ଜଣାଯିବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ସେ କଥା
ମନକୁ ଆଣନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଦେଶରେ ସେପରି ଚଳନ ନାହିଁ ।
କେହି ତ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେ କଥା କାହା ମନକୁ ଆସେ ନାହିଁ ।
ଆଜ୍ଞା ଆଜି ଏତିକି ଥାଉ ।

ତୃତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ

ରଖିଲେ ହରି ମାରିବ କିଏ,

ମାରିଲେ ହରି ରଖିବ କିଏ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ, ଖବରକାଗଜରେ ଶ୍ରୀମତୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ମୋକଦ୍ଦମା କଥା କଣ କେତେ ଥର ଲେଖା ଯାଉଛି ! ସେ କଥା କଣ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ସେ କଥାରୁ ଜଣାଯାଏ, “ରଖିଲେ ହରି ମାରିବ କିଏ, ମାରିଲେ ହରି ରଖିବ କିଏ ?” ଭଗବାନ ଯାହାକୁ ରକ୍ଷା କରିବେ ତାକୁ କେହି ମାରିପାରିବେ ନାହିଁ । ପୁଣି ଭଗବାନ ଯାହାକୁ ମାରିବେ ତାକୁ କେହି ରକ୍ଷା କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏଥିର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ପୁରାଣରେ ବହୁତ ଅଛି । କେତେ ତ ପୁରାଣ ଅଛି, ତେମେ ତ କେତେ କଥା ପଢ଼ିଛ ! ସେ ତ ସବୁ ଶୁଣା କଥା । କେତେ ଲୋକ କହନ୍ତି—ଏଗୁଡ଼ାକ ମିଛ ଗଳ୍ପ । ଶ୍ରୀମତୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କଥା ଏବକାଳର ଦେଖା କଥା । ସେ କଥା ଶୁଣିଲେ ଲୋକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ନ ହୋଇ ରହି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ସେ କଥା କଣ ଟିକିଏ ମୂଳରୁ କହିଲ । କେତେଥର ଏଠୁ କାଣ୍ଡେ ସେଠୁ କାଣ୍ଡେ ପଢ଼ିଲି, ମନେ ରହିଲା ନାହିଁ ମ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ମନ ଦେଇ ପଢ଼ିଲେ ହୁଅନ୍ତା ! ଆଜ୍ଞା ଶୁଣ, କହୁଛି । ଶ୍ରୀମତୀ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ଅଛି । ସେ ରାଜ୍ୟର ଜଣେ ରାଜା, ତାଙ୍କର ତିନି ପୁଅ । ବଡ଼ ପୁଅ ଓ ସାନ ପୁଅ ମରିଛନ୍ତି, କେବଳ

ମଝିଆଁ ପୁଅ ଅଛି । ତା ନାମ ରମେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ । ବୁଢ଼ାଗଜା ମରି-
ଯିବା ପରେ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ତନୁ ପୁଅଙ୍କର ସମାନ ଅଂଶ ଥିଲା । ବଡ଼
ପୁଅଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଟିଏ ଅଂଶର ମାଲିକାଣୀ ହେଲେ । ସାନପୁଅଙ୍କ
ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଟିଏ ଅଂଶର ମାଲିକାଣୀ ହେଲେ ।
ମଝିଆଁ ପୁଅ ତାଙ୍କ ଅଂଶରେ ମାଲିକ ଥିଲେ । ରମେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀର
ନାମ ବିଭବତୀ ଦେବୀ । ବିଭବତୀର ଗୋଟିଏ ଭାଇ ଅଛି । ଦେବାତ୍
ରମେନ୍ଦ୍ର ପୀଡ଼ିତ ହେଲେ, ପୀଡ଼ା ହମେ ବୃଦ୍ଧି ହେଲା । ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କ
ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ରମେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦାର୍ଜିଲିଂଠାକୁ ନିଆଗଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଦାର୍ଜିଲିଂ କେଉଁଠି ? ସେଠାକୁ କାହିଁକି ତାକୁ ନିଆ-
ଗଲା ?

ସ୍ୱାମୀ—ଦାର୍ଜିଲିଂ ହେଉଛି ହିମାଳୟ ନିକଟରେ । ହିମାଳୟ
ଆମ ଭାରତବର୍ଷର ଉତ୍ତର ମୁଣ୍ଡରେ । ସେ ପର୍ବତ ଭରି ଉଚ୍ଚ
ପର୍ବତ । ତା ଉପରେ ଖାଲି ବରଫ । ସେହି ହିମାଳୟରୁ ଗଙ୍ଗାନଦୀ
ବାହାରିଛି । ହିମାଳୟ ଉପରକୁ ମଣିଷ ଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ଗଲେ
ବରଫ ଲାଗି ମରିଯିବ । ଭାରି ଥଣ୍ଡା ଜାଗା । ସେହି ପାହାଡ଼ ପାଖେ
ଦାର୍ଜିଲିଂ ଭାରି ଥଣ୍ଡା ସ୍ଥାନ । ସେ ସ୍ଥାନରେ ଜଳବାୟୁ ଭାରି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ
ବୋଲି ଅନେକ ଲୋକ ସେଠାରେ ଯାଇ ରହନ୍ତି । ରମେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ
ସେଠାକୁ ସେଇଥିପାଇଁ ନିଆଗଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ରମେନ୍ଦ୍ର କଣ ସେଠାରେ ଭଲ ହୋଇଗଲେ ?

ସ୍ୱାମୀ—ନାହିଁ ହେ, ଶୁଣ କହୁଛି । ସେଠାରେ ରମେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ
ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଆହୁରି ଖରାପ ହେଲା । କେତେଦିନ ସେଠାରେ ରହିବା
ପରେ ହଠାତ୍ ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଠ ଘଣ୍ଟା ବେଳେ ଜଣା ପଡ଼ିଲା
ରମେନ୍ଦ୍ର ମରଲେ ! ରମେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ କୋକେଇ ସଜଡ଼ା ହେଲା ।

ରମେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ମଣାଣିକି ନିଆଗଲା । ମାଲସ୍ତର କାନ୍ଦେଇ ବସି
 ନେଲେ । ଡାକ୍ତରମାନେ ଦେଖି କହିଲେ ରମେନ୍ଦ୍ର ମରିଛନ୍ତି ।
 ମଣାଣି କିଛି ଦୂର ଅଛି, ଦୃଢ଼ ଝେଡ଼ ତୋଫାନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।
 ଏପରି ପ୍ରବଳ ତୋଫାନ ହେଲା ଯେ ମାଲସ୍ତରମାନେ ଆଉ ଶବ୍ଦକୁ
 ନେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ, ସେହିଠାରେ ଥୋଇଦେଇ ସମସ୍ତେ
 ପଳାଇଲେ । କିଏ କେଉଁଠି ଯାଇ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ ତହିଁର ପତ୍ନୀ
 ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଦୃଢ଼ ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କେଉଁଠୁ ଆସି ଶବ୍ଦ
 ପାଖେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେ ଦେଖି ଜାଣି ପାରିଲେ, ଶବ୍ଦର ପ୍ରାଣ ଅଛି ।
 ଶବ୍ଦକୁ ଉଠାଇ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ । କେଉଁଠାକୁ ଗଲେ,
 କିଏ ଜାଣେ ? ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଦଶା ପରେ ମାଲସ୍ତରମାନେ ଆସି
 ଦେଖନ୍ତି ଶବ୍ଦ ନାହିଁ ! କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ବହୁତ ଖୋଜି ଖୋଜି
 ସେମାନେ ଚାଲିଗଲେ । ରମେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଘର ଚାଲିଗଲେ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ
 ଥିଲେ । ସେମାନେ ଫେରିଯାଇ ଏ ସଂବାଦ ଘରେ ଜଣାଇଥିଲେ ।
 ସମସ୍ତେ ଏ ସଂବାଦ ଶୁଣି ଅବାକ୍ ହେଲେ । ଯେଉଁମାନେ ରମେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ
 ମାରିବାକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ କି ହେଲା କି ହେଲା କହି
 କିଛି ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ରମେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଶବ୍ଦ ପୋଡ଼ା ନ ହେଲେ
 ମାରିବାଟା ତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ
 ନେଇ ସକାଳେ ପୋଡ଼ା ପୋଡ଼ି ନ କଲେ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି
 ମନରେ ବିଚାରକଲେ । ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଅଣାଗଲା ।
 ସେ ଶବ୍ଦକୁ ନେଇ ସକାଳେ ଭାରି ସମାବେଶରେ ପୋଡ଼ିଦେଲେ ।
 ସମସ୍ତେ ଜାଣିଲେ ରମେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମଲ୍ଲଶବ୍ଦ ପୋଡ଼ା ହେଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ରମେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ମାରିବାକୁ କିଏ କାହିଁକି
 ଏତେ କଥା କଲା ମ ?

ସ୍ଵାମୀ—କିଏ ସତ୍ତ୍ଵଯନ୍ତ୍ର କଲୁ, ତା ଭଗବାନଙ୍କୁ ଜଣା ।
 ତେବେ ଲୋକେ ବର୍ଣ୍ଣାସ କରୁଛନ୍ତି, ରମେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଶଳା ଓ ସ୍ତ୍ରୀ
 ଏ ସତ୍ତ୍ଵଯନ୍ତ୍ରରେ ଥିଲେ । ରମେନ୍ଦ୍ର ମରିବା ତ ପ୍ରଚୁର କରଗଲୁ !
 ତାଙ୍କ ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଭୃତି ସରକାର ବୁଝାସୁଝା କଲେ । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ
 ମାଲିକାଣୀ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ଶଳା କାର୍ଯ୍ୟସବୁ ବୁଝାସୁଝା କଲେ;
 ମହା ମଉଜ ମଜଲିସରେ କାଳ କଟାଇଲେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଜଣେ କିଏ ଶବ ନେଇଗଲେ ବୋଲି
 କହିଲ ? ସେ ଶବ ତ ବଞ୍ଚିଲା, କୁଆଡ଼େ ଗଲା କଣ ହେଲା କିଛି ତ
 କହିଲ ନାହିଁ ?

ସ୍ଵାମୀ—ରମେନ୍ଦ୍ର ତ ହତଜ୍ଞାନ ହୋଇଥିଲେ ! ଜ୍ଞାନ ହେବା
 ବେଳକୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ତାକୁ ନେଇଗଲେ । ପୂର୍ବ କଥାମାନ କିଛି
 ମନେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ସେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ
 ହେଲା ଏବଂ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ରହିଲା । ଏପରି ବାରବର୍ଷ ବିତିଗଲା ।
 ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ନାନା ଅଞ୍ଚଳ ପରିଭ୍ରମଣ କଲେ । ବୁଲି ବୁଲି ବାରବର୍ଷ
 ପରେ ତାଙ୍କ ନିଜ ଗ୍ରାମ୍ୟରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ ହେଲେ । କେତେକ
 ଲୋକ ତାଙ୍କୁ ଦୋ ଦୋ ଚିହ୍ନା କଲେ । ଲୋକେ ଫମେ ତାଙ୍କୁ
 ଚିହ୍ନିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । କଥାଟା ଚାରିଆଡ଼େ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । ତାଙ୍କ
 ନିଜ ଭାଣ୍ଡା, ଭାଉଜ ତାଙ୍କ ଲକ୍ଷଣ ସବୁ ବାରି ଚିହ୍ନି ନେଲେ,
 ଗୁଲିଚଳଣକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ, ଅନେକ ସଙ୍କେତ ପଚାରି ବୁଝିଲେ ।
 ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମ୍ୟରେ ଚହଲ ପଡ଼ିଗଲା । ପ୍ରଜାପାଟକ, ସାଙ୍ଗସୁଖ, ବନ୍ଧୁ
 ବାନ୍ଧବ, ପ୍ରୀୟା ପ୍ରୀତି ସମସ୍ତେ ଚିହ୍ନିଲେ । କେବଳ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ
 କହିଲେ ଯେ ସେ ତା ସ୍ଵାମୀ ନୁହନ୍ତି । ଶଳା ତ ଭଉଣୀ ସଙ୍ଗେ
 ମିଶିଛି, ସେ ମଧ୍ୟ ମନା କଲା । ଏମାନେ କହିଲେ—ସେ ଜଣେ

ଛଦ୍ମବେଶୀ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ, ପ୍ରକୃତ ରାଜକୁମାର ନୁହେଁ । ମନ୍ଦ କର୍ମ ପଡ଼ିଲେ ଏହିପରି ଘଟେ ।

କୁମାରଙ୍କ କର୍ମ ବାମ ହେତୁ ଏପରି ଘଟିଲା । ବଳରାମ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ତ କର୍ମକୁ ପାରିଲେ ନାହିଁ, ଆଉ କାହା କଥା କହିବା । ରାଜ୍ୟର ସମସ୍ତ କୁମାରଙ୍କ ପକ୍ଷ ନେଲେ । ସମସ୍ତେ କହିଲେ—ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ରାଜକୁମାର । କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲା—ନାହିଁ, ସେ ତା ସ୍ତ୍ରୀମାନୀ ନୁହନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ ହେଲା ବିପକ୍ଷ । ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ ଯେତେ ଲୋକ ରହିଲେ ସେମାନେ କହିଲେ ଏ ଗୋଟାଏ ଠକ ବାବାଜୀ ! ସମ୍ପତ୍ତି ଖାଇବାକୁ ଏ କୁମାର ସାଜି ଆସିଛି । ସରକାର ତ ପୁଣି ସମ୍ପତ୍ତି ବୁଝାସୁଝା କରୁଥିଲେ । ସରକାରୀ କର୍ମରୂପମାନେ କହିଲେ—ସେ ଗୋଟାଏ ଠକ । ଏବେ କରାଯାଏ କଣ ? କୁମାର ସମ୍ପତ୍ତି ଦଖଲ କରିବ କିପରି ? ସରକାରୀ କର୍ମରୂପଙ୍କ ଦଖଲରେ ସମ୍ପତ୍ତି ଅଛି । ଦେଖାଗଲା ଯେ ମୋକଦ୍ଦମା ନ କଲେ ନ ଚଳେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ମୋକଦ୍ଦମା କଲେ ତ ଟଙ୍କା ପଇସା ଲାଗିବ ! କୁମାର ହାତରେ ତ ଫଟା ପାତୁଲା ନାହିଁ, ସେ ମୋକଦ୍ଦମା କରିବ କିପରି ?

ସ୍ତ୍ରୀମାନୀ—ଆହେ, ସେ କଥା ସତ । ଯେଉଁ ଭଗବାନ କୁମାରଙ୍କୁ ମଣାଣିଭୂଇଁରୁ ଉଠାଇନେଇ ବଞ୍ଚାଇଲେ, ସେ ପୁଣି ଏଥର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ଭଗବାନ ଇଚ୍ଛା କଲେ କାହାର କିଛି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । ପ୍ରଜାପାଟକମାନେ ଚାନ୍ଦା କରି ଟଙ୍କା ଯୋଗାଇଲେ । ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନେ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ । ଟଙ୍କାର ଅଭାବ ହେଲା ନାହିଁ । ମୋକଦ୍ଦମା ଦାଏର ହେଲା । ଘମାଘୋଷ ବରୁର ଲାଗିଲା । ଜଣେ ବରୁରପତି ଏ ମୋକଦ୍ଦମା ବରୁର କରିବାକୁ ଖାସ ନିୟୁକ୍ତ ହେଲେ । ହଜାର ହଜାର ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ନିଆଗଲା । ବରୁର ଶେଷ ହେବାକୁ

ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଡିନ ବର୍ଷ ଲଗିଲା । ଶେଷରେ ବିରୁପକ୍ଷ କୁମାରଙ୍କୁ ଡିଗ୍ରୀ ଦେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ କୁମାର ସେଥିରେ ଜଣିଲେ । ସେ ପ୍ରକୃତ କୁମାର ବୋଲି ବିରୁପକ୍ଷ ନିଶ୍ଚିତ କଲେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଏକଥା ଶୁଣି ତା ସ୍ତ୍ରୀର ମୁହଁ ତ କଲା ପଡ଼ି ଯାଇଥିବ । ସେ ପୁଣି କଣ କଲା ? କିପରି ମାଇକିନିଆଟାଏ ସେ ମ ?

ସ୍ବାମୀ—ଆହେ, ସେ ମନେ ମନେ କଣ ପାଞ୍ଚୁଥିବ କେଜାଣି । ପୁଣି ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଅପୀଲ ଦାଏର କଲା । ହାଇକୋର୍ଟରେ ଅପୀଲ ଦାଏର ହେଲା । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଆପଣା କଲେ—ବିରୁପକ୍ଷ ଉଚିତ ବିରୁପ କରିନାହାନ୍ତି । ହାଇକୋର୍ଟ ବିରୁପକ୍ଷମାନେ ଆଉଥରେ ବିରୁପ କରନ୍ତୁ । ଏଠି ଡିନ ବିରୁପକ୍ଷ ବସି ବିରୁପ କଲେ । ଦ୍ଵିଜଣ ସାହେବ ବିରୁପକ୍ଷ, ଜଣେ ଆମ ଦେଶୀ ବିରୁପକ୍ଷ । ହାଇକୋର୍ଟରେ ବିରୁପ ଶେଷ ହେବାକୁ ଦୁଇ ଡିନ ବର୍ଷ ଲଗିଲା । ସରକାର ପକ୍ଷ ଆଉ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ, ତୁନି ତାନି ହୋଇ ରହିଲେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ପୁନର୍ବିରୁପ ପାଇଁ ଯେଉଁ ମୋକଦ୍ଦମା ହେଲା, ସେ କଣ ହେଲା ? ଡିନଜଣ ବିରୁପକ୍ଷ ବିରୁପ କଲେ ଅବଶ୍ୟ ଭଲ ବିରୁପ କରିଥିବେ ?

ସ୍ବାମୀ—ପୁନର୍ବିରୁପ ଅବଶ୍ୟ ଭଲ ହେଲା । ଦ୍ଵିଜଣ ବିରୁପକ୍ଷ ମତ ଦେଲେ କୁମାରଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ । ଜଣେ ବିରୁପକ୍ଷ କୁମାରଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ ମତ ଦେଲେ । ତେବେ ଦ୍ଵିଜଣଙ୍କ ବିରୁପରେ ଯାହା ହେଲା, ସେ କଥା ହେଲା ସାର । କୁମାର ଜଣିଲେ । ସେ ପ୍ରକୃତ କୁମାର ବୋଲି ନିଶ୍ଚିତ ହେଲା । ରାଜ୍ୟ ତାଙ୍କର ହେଲା । ସେ

ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ରାଜ୍ୟ ଦଖଲ ନେବେ । ରାଜ୍ୟରେ ପୁଣି ରଜା ହେବେ । ବିଭାବଢ଼ା ବିଲତରେ ପୁଣି ଅର୍ପାଲ କରି ଶେଷରେ ହାରିଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା ହଇହେ, ସବୁ ତ ହେଲା । ଏବେ ବିଭାବଢ଼ା କଣ କରିବ ? ସେମାନେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ହୋଇ ରହିବଟିକି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—କିପରି ରହିବେ ମ ! ଯାହା ଯାହା ଘଟିଗଲା ଏଥିରେ କିପରି ମୁହଁ ଚୁହାଁଚୁହାଁ ହେବେ ମ ! ଏ କଥା ତ ମନକୁ ଆସୁନାହିଁ । ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଭାଗବତ କହୁଛି—“ଅଶବିଶ୍ଵାସୀ ଯେଉଁ ନର । ତା ପାଦେ କୋଟି ନମସ୍କାର ।” ସ୍ତ୍ରୀ ଯେବେ କହିଥାନ୍ତା ଯେ କୁମାର ତା ସ୍ତ୍ରୀ, ଏତେ ମାମଲା ମୋକଦ୍ଦମା ହୋଇ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କାହିଁକି ହୋଇଥାନ୍ତା ! ସ୍ତ୍ରୀ ତ ହେଲା ଏ ସବୁ କାଣ୍ଡକାରଖାନାର ମୂଳ କାରଣ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା ହଇହେ, ସବୁ ଦୋଷ ତ ସ୍ତ୍ରୀର ବୋଲି କହୁଛ । ଯେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରକୃତରେ ଚିହ୍ନି ନ ପାରିଥିବ ତେବେ ତାର ଦୋଷ କଣ ? ପରପୁରୁଷ ବୋଲି ତାର ଯଦି ବିଶ୍ଵାସ ହୋଇଥିବ ତେବେ ସେ କିପରି ତାକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତା ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଁ, ସେ କଥା ଯାହା କହିଲେ ସତ , କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ଯେଉଁମାନେ ବହୁକାଳ ଚଳୁଥିଲେ ସ୍ତ୍ରୀଟା ଦଶ ବାର ବର୍ଷ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲା ବୋଲି ଚିହ୍ନିଚିହ୍ନି ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ ! ଯେଉଁ କଥା ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟଗ୍ଗତ ଅନ୍ୟ କେହି ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ , ପୁରୁଷ ବ୍ୟଗ୍ଗତ ଅନ୍ୟ କେହି ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ , କୁମାର ସେ ସବୁ କଥା ଠିକଣା କରି କହିଲେ । କୁମାରଙ୍କଠାରେ ଯେତେ ପ୍ରକାର ଲକ୍ଷଣ ଥିଲା ସେ ସବୁ ମିଳିଲା । ଭଉଣୀ, ସାଉଁଟି, ସାଉଁଟି, ପ୍ରଜାପାଟକ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ କୁମାର ବୋଲି ଚିହ୍ନିଲେ, ଆହୁରି

ସନ୍ଦେହ ରହିଲା କେଉଁଠି ? ସମସ୍ତେ ତେବେ କଣ ଅଛି
ହୋଇଗଲେ ! ସବୁ ପ୍ରମାଣ ପାଇ ସାରିବା ପରେ ସ୍ତ୍ରୀର ସନ୍ଦେହ
ରହିଲା କେଉଁଠି ? ଏ ଜାଣିଣିଆଣା କଥା ପରି ଜଣା ଯାଉ ନାହିଁ କି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଁ କହିବାକୁ ହେଲା । ଆଜ୍ଞା ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି ଏବେ
କଣ କରିବ ? ମୋକଦ୍ଦମାରେ ତ ସ୍ବାମୀର ଜୟ ହେଲା ! ସେ ସ୍ତ୍ରୀଟି
କେଉଁଆଡ଼େ ଯିବ ?

ସ୍ବାମୀ—ସେ କଥା ଦେଖିବାକୁ ବାକୀ ଅଛି । କଣ ହେବ
କେଜାଣି । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ବିଷୟରେ ଶେଷକଥା ଜଣାପଡ଼ି ନାହିଁ ।
ସ୍ତ୍ରୀ ତ ବିଧବା ହୋଇ ସାରିଛି ! ଦେଖ, ମନଟା ଦର୍ପଣପରି ଛାଜି-
ଗଲେ ଯୋଡ଼ି ହୁଏ ନାହିଁ । ପୁରୁଷ ହେଉ, ସ୍ତ୍ରୀ ହେଉ, ଏତେ
କଥା ପରେ ଆଉ ସେ ମନ ତ ନ ଥିବ । ପୁରୁଷ ଏପରି ସ୍ତ୍ରୀକୁ
ବିଶ୍ବାସ କରି ରଖିବ କିପରି ? ସ୍ତ୍ରୀ କେଉଁ ସାହସରେ ବା ପୁଣି ସେ
ପୁରୁଷକୁ ମୋର ବୋଲି କହିବ, କିଛି ବୁଝାଯାଉ ନାହିଁ । ମଲ
ମଣିଷ ଯେତେବେଳେ ମଣାଣିରୁ ଉଠି ଆସିଲା, ସଂସାରରେ ଯେବେ
ଏ କଥା ହୋଇପାରେ, ତେବେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଏକାଠି ମିଳି ଘର
ନ କରିବେ ବୋଲି କିଏ କହିବ ! ବିଲତ ଦେଶରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧ
ଶେଷ ହେବାଯାକେ ସେମାନେ ଏକାଠି ରହିବେ କି ନାହିଁ
ସେ କଥା ନେଇ ନାନା ଲୋକେ ନାନାକଥା ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ ।
ଏବେ ପୁଣି ଶୁଣାଗଲା ଯେ ଉପରୁ ଚଢ଼କ ପଡ଼ିଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଉପରୁ କଣ ଚଢ଼କ ପଡ଼ିଲା ମ ?

ସ୍ବାମୀ—ଆଡ଼େ, ଗୋଟାଏ କଥା ଅଛି, “ବୁଝି ବସିଲାବେଳେ
କଳୀଣ ବୃଷ୍ଟି କଲୁ ।” ବିଧାତାର ବଡ଼ ଚମତ୍କାର ବୁଝାମଣା ! ମଣିଷ

ବିଶୁର କିଛି ରହେ ନାହିଁ । କଥା ଅଛି—“ଦଇବ ଦଉଡ଼ି ମଣିଷ ଗାଈ, ସେଣିକି ଓଟାରେ ତେଣିକି ଯାଇ ।” ରମେନ୍ଦ୍ର କେତେକ କାଳ କେତେ କଷ୍ଟ ପାଇ କେତେ ମାମଲୁ ଲଢ଼ି ଶେଷରେ ଜିଣିଲେ । ଆଶା ଥିଲା—ଉଜାଁ ହୋଇ ରାଜଭୋଗ କରିବେ, ମାସ ବିଲୁତରେ ମାମଲୁ ଜିତିବା ଖବର ପାଇବାର ଚାହିଦିନ ପରେ ମରିଗଲେ । ଏତେ ନାଟକ ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ଆଜି ଏତିକି ।

ଚତୁର୍ଥ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଗୃଣୀ ଆନ୍ଦୋଳନ

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇଦେ, ଆଜିକାଲି ଗୋଟାଏ ଗୃଣୀ ଆନ୍ଦୋଳନ କଣ ହେଉଛି ମ ?

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ହଁ, ଗୋଟାଏ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗୃଣୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଚାଲିଛି । ଗୃଣୀମାନେ କହନ୍ତି—ତାଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଦିନକୁ ଦିନ ଖରାପ ହେଇ ଯାଉଛି, ତାଙ୍କ ପେଟକୁ ଦିଅଁଳି ଦମ୍ପତୀ ବାମା ମିଳୁ ନାହିଁ, ପିନ୍ଧିବାକୁ ଖଣ୍ଡେ ଭଲ ବସନ ମିଳୁନାହିଁ । ତାଙ୍କ କଥା କେହି ବୁଝିଲେ ନାହିଁ । ରାଜା, ଜମିଦାର, ସାଉକାର, ସରକାର ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ଧନ ବାର ବାଟରେ ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେମାନେ କାଙ୍ଗାଳ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେମାନେ ପୁଣି କହୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ଜମି ଚଷି ସବୁ କମାଇଲେ, ଫସଲ କଲେ, ଯେ ପାରିଲା ସେ ତାଙ୍କଠାରୁ ନେଇଗଲା, ତାଙ୍କ ଘରେ କୁଲୁଦେଇ ଓଷା !

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜିଯାକେ ତ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନ ନ ଥିଲା, ଏବେ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନ କିଏ କରୁଛି, କିଏ କରୁଛି ?

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ଆମ ଦେଶର କେତେ ଜଣ ଭାଇ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନ କରୁଛନ୍ତି । କେତେକ କଂଗ୍ରେସବାଲା ଏଥିରେ ଅଛନ୍ତି, କେତେକ କେବଳ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ମୂଳରେ ଅଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଭାଗ ଗୁଣୀ ମୁଣ୍ଡରେ ପଶିବାରୁ ଜମିଦାର ପ୍ରଜା ଭିତରେ ନାନା ଗଣ୍ଡଗୋଳ ହେଉଛି, ନାନା ଦଳ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି, ଗାଁକେ ଭିନ୍ନ ପାକ, ଦରକେ ଭିନ୍ନ ପାକ—ଭାଇ ଭାଇରେ, ବାପ ପୁଅରେ, ଘରଟା ମାଇପରେ ଅମେଳ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଏପରି କଲେ କଣ ଚଷା ଦଶା ଫେରିବ ?

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ଆହେ, ଏପରି କଲେ ବେଶି କିଛି ଫଳ ହେବ ବୋଲି ଜଣାଯାଉ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ କଥା ଅଛି—“ଜୋର ଯାହାର, ମୁଲକ ତାହାର ।” ନିବଳୁଆକୁ ବଳୁଆ ଖାଇଯିବା ଜଗତର ମାତ । ଯେ ବଳୁଆ ହେଲା ସେ ମାରିପିଟି ସବୁ ଖାଇଲା । କଥା ଅଛି, “ଯେ ଯାହାଠାରୁ ବଳୀଆର ହୋଇ, ତାକୁ ଦେଖିଲେ ବଳେ ଡରୁଥାଇ ।” ପୁଣି କଥା ଅଛି—“ଜୀବ ଏ ଜୀବର ଜୀବନ, ଜୀବର ଜୀବ ଖାଦ୍ୟ ଜାଣ ।” ଏ ଜଗତରେ ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ଅଛନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଖାଇ ବଞ୍ଚୁଥାନ୍ତି । ବଳୁଆ ଜୀବ ନିବଳୁଆ ଜୀବକୁ ଖାଇ ବଞ୍ଚୁଛି । ସାରା ଜଗତ ଏହି ହିସାବରେ ଚାଲିଛି । ବଡ଼ ମାଛ ସାନ ମାଛକୁ ଖାଉଛି । ବାଘ ମଣିଷକୁ ଖାଉଛି । ମଣିଷ ମାଛକୁ ଖାଇ ଦେଉଛି । ଏହିପରି ସଂସାରରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼ୁଆ ଗୋଡ଼ ଖେଳ ଚାଲିଛି । ବଳୁଆ ନିବଳୁଆ ପଛରେ ଛକି ଗୋଡ଼ାଉଛି, ବାଗ ପଡ଼ିଲେ ଧରି ମାରି ଖାଇଦେଉଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେ ଶାଗ ଘାତ ଖାଉଛି, ସେ ତ ପ୍ରାଣୀବଧ କରୁନାହିଁ ?

ସ୍ବାମୀ—କରୁଛି । ଧାନ ଗଛ, ଶାଗ—ଏମାନଙ୍କର କଣ ପ୍ରାଣ ନାହିଁ ? ପ୍ରାଣ ନ ଥିଲେ ସେ ଗଛ ବଢ଼ନ୍ତା କିପରି ? ଘାଗବତ କହୁଛି ପରା, “କାଷ୍ଠ ପାଷାଣେ ତରୁ ଭୃଣେ, ବସନ୍ତ ଅନାଦି ପ୍ରମାଣେ ।” ଭଗବାନ ସବୁଠି ଅଛନ୍ତି, ସବୁର ପ୍ରାଣ ଅଛି । ପ୍ରାଣୀ ପ୍ରାଣୀକ ଖାଉଛି । ଯେ ଧନୀ, ଯେ ବଳୁଆ, ସେ ନିର୍ଦ୍ଦିନ ନିବଳୁଆ-ଠାରୁ କଲେ ବଲେ କୌଣସି ନେଇ ଯାଇ ଆପଣା କାମ ଚଳାଉଛି । ବଲେଇ ବୁକୁର ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଦେଖୁନାହିଁ, କିପରି ଖାଇବା ଜନିଷ ପାଇଁ କାମୁଡ଼ା କାମୁଡ଼ି ହେଉଛନ୍ତି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ପଶୁମାନେ ସିନା ସେପରି ହେଉଛନ୍ତି, ମଣିଷ କଣ ପଶୁ ?

ସ୍ବାମୀ—ମଣିଷ ଆହାର ନିଦ୍ରା ଭୟ ମୈଥୁନ ବିଷୟରେ ପଶୁ ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ଗୀତାରେ ପରା ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏ କଥା କହିଛନ୍ତି—

“ଆହାର ନିଦ୍ରା ଭୟ ମୈଥୁନଂ ଚ,
ସାମାନ୍ୟ ମେତତ୍ ପଶୁଭିର୍ନିବିଧାଂ”

ଭଗବତ କହିଛି ପରା—“ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମର ଏ ଲଭ, ଯଦି ଗୋବିନ୍ଦେ କରେ ଶ୍ରବ ।”

ସ୍ତ୍ରୀ—ତେବେ ଏପରି ଆନ୍ଦୋଳନ କଲେ କଣ ତାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ବଦଳିଯିବ ?

ସ୍ବାମୀ—ଅଭାଗ୍ୟ କଥା ! ଖାଲି ବଳୁତା କଲେ, ବଳୁତା ଶୁଣିଲେ, ବାଦ ଅହଙ୍କାର କଲେ କଣ ଅବସ୍ଥା ବଦଳିଯିବ ?

ଭାଗବତ କହୁଛି, “ସେ ତାତ କର୍ମ ପାଦେ ସେବ, କର୍ମହୁଁ
ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ଦେବ ।” କର୍ମ ହେଉଛି ମୂଳ, କର୍ମ କରି ଧନା ହୁଅ,
ସୁସ୍ଥ ସବଳ ହୁଅ, ପାଠ ପଢ଼, ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟରେ ମନ ଲଗାଅ
ତେବେ ଅବସ୍ଥା ବଦଳିଯିବ । ନିଜ ହସାବ ନିଜେ ବୁଝ । କିଏ
କିଏ କେଉଁ ବାଟରେ ତାଠାରୁ ନେଉଅଛନ୍ତି, କାହିଁକି ନେଉଛନ୍ତି
ବୁଝ । ସେ ବାଟ ବନ୍ଦ କର । ଏପରି କଲେ ବଳେ ଅବସ୍ଥା ବଦଳି-
ଯିବ । ଏପରି ନ କରି କେବଳ କଳି କରି କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ । ମୁଁ
ଏ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ଗୀତ କରିଥିଲି, ଶୁଣିବ ?

ଚଷା, କେବେ ତୋ ମନ୍ଦଦଶା ଫେରିବ,
ଧନ ଜନ ଶିଶୁ ସମ୍ପତ୍ତି ବଢ଼ିବ । ପଦ ।
କଥା କୁହୁକରେ ମାତ୍ର ନ ଭୁଲି ଭାଇ,
ଆକାଶ କୁସୁମ ତୋଳି ନ ହୁଅ ବାଇ ।
ଧୀର ମନେ ବିଚାର, ନୁହ କେବେ ଅସ୍ଥିର,
କେଉଁ କାରଣୁ ତୋର ଅବସ୍ଥା ନାରଖାର,
ଘର ଖଣ୍ଡିତ ତୋର ହୁଏ ନାହିଁ ଛପର,
ତୋ ଧନ ନେଇ ପର, ତୋଳନ୍ତି କୋଠାଘର ।

ଖାଲି କଥା ଶୁଣିକି ପେଟ ପୂରିବ । ୧ ।

ଖରାକାର ଖାଇ ତୁ ଅରଜୁ ଧନ,
ପେଟକୁ ଦିଏଲି ତୋତେ ନ ମିଳେ ଅନ୍ନ
ତୋଦଶା ସ୍ଥାନମାନ, ନ ମିଳଇ ବସନ,
କେଉଁଠି ସନମାନ, ନ ପାଇ କେଉଁ ଦିନ ।
ଛୁଣ୍ଡା କନା ମଳିନ, ପିନ୍ଧି ତୁ କାଟୁ ଦିନ
ତୋତେ ମଣ୍ଡି ସାନ, ନ ଦିଅନ୍ତି ଆସନ ।

ତୋର ଧନ କେ ନିଏ ଭୁଲି ଗରିବ । ୨ ।

ତୋ ପିଲା ହେଲେ ମୁରୁଖ ପାଠ ନ ପଢ଼ି,
ରୁଣ କରି ବିକ ଦେଉ ତୁ ଜମିବାଡ଼ି ।
ଆନ ରାଇଜେ ଯାଇ କୁଲି ମୂଲିଆ ହୋଇ,
ପର ପନ୍ଦାରେ ରହି ମୃଣ୍ମି ବକୁ ତୁ ଭାଇ ।
ଯେତେ ଆଖିଲେ ତୁହି ସେଟ ତ ନ ପୂରଇ,
ଗଜଣା ଦେଲୁ ନାହିଁ ଜମି ନିଲମେ ଯାଇ ।

ଚିପି କାକର କି ରେ ଘଡ଼ା ପୂରବ । ୩ ।

ଅଛି ସେହି ଜମିବାଡ଼ି ଅଛି ସେ ଘର,
ବାପ ଅଜା ସେଇଥିରେ ଥିଲେ ଅମୀର ।
ହେଲୁ ତୁହି ପଙ୍କାର ଭାଙ୍ଗିଲୁ ବଳ ତୋର,
ଓଲୁ ହେଲ ନିକର, କିଛି ବୁଝି ନ ପାର ।
ଯେ କହେ ଯେଉଁ ଗୀର, ତାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କର,
ନିଜ ବୁଦ୍ଧି ବିରୁଦ୍ଧ ଉତ୍ତରଗଲୁ ତୋର ।

ତୋତେ ନିଗମ ପଥ କେ ଦେଖାଇବ । ୪ ।

ଦିନୁ ଦିନ ବଢ଼ୁଅଛି ତୋର ଅଭାବ,
ନଷ୍ଟ ହେଉଅଛି ତେଣୁ ତୋର ସ୍ୱଭାବ ।
ଧର୍ମ କର୍ମରେ ମନ ନ ଦେଲେ କଦାଚନ,
ସତ୍ୟ ପଥ ତେଜଣ ଅସତ୍ୟ ଦେଲ ମନ ।
ପରବାଦ କଣେ କଲ ସଦା ଭୁଷଣ,
ଭାବୁଛ ନିଶିଦିନ କପରି ହେବ ଧନ ।

କର୍ମ ନ ଥିଲେ କାହୁଁ ଧନ ମିଳିବ । ୫ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଚଷାମାନେ କଣ କର୍ମ କରୁନାହାନ୍ତି ? ଶୁଷ୍ଟ
ବାସ ପୁଣି ତ ସେହିମାନେ କରୁଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି ଏ କାଳକୁ

ବେଶି ଫଳ ଫଳୁ ନାହିଁ, ଆଗେ ଯେଉଁ ମାଣ ପାଉଁରର ଫଳୁଥିଲା
ଏବେ ଦି ଭରଣ ଦିଅନାହିଁ । ଫସଲ ଉଣା ହେଲେ ତଷାକୁ ନିଅଣ
ପଡ଼ୁଛି । ସେ କଣ କରିବ ?

ସ୍ୱାମୀ—ଆଡ଼େ କର୍ମ କରୁଛନ୍ତି ଯେ, କର୍ମ କଲ ଭଲ କରୁ
ନାହାନ୍ତି । ଗୁଣ ତ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ବିଦ୍ୟା । ତାର ପାଗଯୋଗ,
ଶତ, ବିହନ, ମାଟି, ଗୁଣ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କଥା ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ।
ଆଗେ ଲୋକେ ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି ଅନୁସାରେ ଗୁଣ କରୁଥିଲେ । ଏବେ
ଯେଉଁମାନେ ଗୁଣ କଲେ ସେମାନେ ସବୁ କଥା ପାସୋରଲେ ।
ସେହି ଜମି ତ ଅଛି, ଜମିର କଛି ଦୋଷ ନାହିଁ । କଥା ଅଛି,
“ଅକର୍ମା ଭୂମି ନନ୍ଦନ୍ତି ।” କହୁଛି ଶୁଣ !

ଗୁଣ ବିଦ୍ୟା ପାସୋରଲେ ନ ଦେଲେ ମନ,
ଠିଆ ଠିଆ ଧରି ଆଡ଼େ ବୁଣିଲେ ଧାନ ।
ନ କଲେ କରଷଣ ନ ବାଛିଲେ ବିହନ,
ଶତ ମାଟିରେ ମନ ନ ଦେଲେ କଦାଚନ ।
ହିଡ଼କୁ ହାଣି ସାନ କଲେ କଳି କରିଣ,
ବଳଦ ନୁହେଁ ଟାଣ ହଳୁଆ ବଳସ୍ଥାନ ।

ଏହି ଗୁଣରେ କେତେ ଅବା ଫଳବ ? । ୭ ।

ଆଡ଼େ, ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି—ଧାନ ଗୁଣ ସାତ ଓଡ଼ । ଏବେ ତ
ଓଡ଼େ ଦି'ଓଡ଼ ହେଲା ନାହିଁ, ଭୂମି କର୍ଷଣ ହେବ କିପରି ? ବିଲ ତ
ଶତ ମାଟି ଦେଖିଲା ନାହିଁ, ଗୋରୁ ଗୋଡ଼ ବେଙ୍ଗଳା ଧାନରୁ ବିହନ
ଭଣ୍ଡିଲା, ପାଗଯୋଗ ତ କେହି ଜାଣିଲେ ନାହିଁ । ଯେ ପାନ କଲେ
ସେ ଆଉ ଧାନକୁ ପଚାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଯେତେ ଚଷା ଲଭ ଆଶେ କଲେକ ପାନ
 ଛୁଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ ସବୁ ଫସଲମାନ ।
 ପାନ ଶଅସ୍ତ୍ରା ହେଲ, ଖରଚ ନ ଉଠିଲ,
 ବଳ ବୟସ ଗଲ, ପେଟ ତ ନ ପୂରିଲ ।
 ରୁଣ ଘର ବଢ଼ିଲ, ସାଉଁଜାର ନ ଦେଲ,
 ଖଜଣା ନ ଉଠିଲ, ଜମି ବିକା ହୋଇଲ—
 ଚାଷୀ ଏହି ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ଦେହ ଖରବ । ୭ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା ହଉହେ, ମଣିଷଗୁଡ଼ାକ ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ହୋଇ
 ଯାଉଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଆଗେ ଯେପରି ପାଞ୍ଚହତା ମରଦମାନେ ଥିଲେ,
 ଏବେ ତ କାହିଁ ଗୋଟିଏ ଦେଖାଯାଉ ନାହାନ୍ତି ! ହମେ ତ ସାନ
 ସାନ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଆଉ କେତେ ଦିନେ ମଣିଷ କଣ ବାଇ-
 ଗଣକୁ ଆକୁଡ଼ିରେ ତୋଳିବେ କି ?

ସ୍ବାମୀ—ହମେ ଲୋକେ ଶ୍ରୀଶାୟୁ, ଶ୍ରୀଶାୟୀ, ଶ୍ରୀଶବଳ ହୋଇ
 ଯାଉଛନ୍ତି । ଅଳ୍ପ ବୟସରେ କେତେ ଲୋକ ମରି ଯାଉଛନ୍ତି । ସାରା
 ଭରତବର୍ଷରେ ଲୋକେ ଶ୍ରୀଶାୟୁ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି, ବିଶେଷତଃ
 ଆମ ଓଡ଼ିଶା ଲୋକେ ବେଶି ଶ୍ରୀଶାୟୁ ହେଉଛନ୍ତି ।

ଜଳ ପବନରେ ଚଳୁଅଛି ଏ ଦେହ,
 ଆଉ ଅଧିକ କି ଅଛି ଏଥିରୁ କହ ।
 ପିଇ ଦଳୁଆ ଜଳ, ପଜିଲ ଅନିର୍ମଳ,
 ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରେ ମଳ, ଖତଗଦା କେବଳ ।
 ପବନ ଅନିର୍ମଳ ରୋଗ ବାଜ କେବଳ,
 ରୋଗ ହୁଏ ସୁବଳ, ବୈଦ୍ୟ ମାଲକୁମାଳ ।
 ରୋଗ ନ ଚିହ୍ନି ଅଭିଷୟ ବଢ଼ିବ । ୮ ।

ଆୟୁଠାରୁ ବ୍ୟୟ ବେଶି ଦିନକୁ ଦିନ,
 ନିତି ସେହି ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ତା ଶରୀର ଶିଳା ।
 କୁଟୁମ୍ବ ବୃଦ୍ଧି ହେଲା, ଉଣ ଘର ବଢ଼ିଲା,
 ଫସଲ ଉଣା କଲା, ମାପକୁ ନ ପାଇଲା ।
 ବନ୍ୟା ଦାଉ ବଢ଼ିଲା, ଫସଲ ଧୋଇନେଲା,
 ଏଥିରେ ମଲା ଗଲା, ବିଷା ବ୍ରତ ପଡ଼ିଲା ;

ଏଣେ ମାମଲା ମୋକଦ୍ଦମା ଚଳିବ । ୯ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଲୋକେ ଆୟକୁ ଚାହିଁ ବ୍ୟୟ କରୁ ନାହାନ୍ତି ? ଏତକ
 କଲେ ଆଉ ନଅଶ ଝୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତା ତ ସତ, କରୁଛି କିଏ ? ତୁମେ ତ ନିଜେ କରି
 ପାରୁନାହିଁ, କହିବ କାହାକୁ ? ଲମ୍ବ ପଣତ ସିନା ସବୁ ଆଡ଼କୁ ପାଏ !
 ଗ୍ରେଟ ପଣତ କେଉଁ ଆଡ଼କୁ ପାଏ ନାହିଁ । ଆୟ ବେଶୀ ଥିଲା ବେଳେ
 ହାତ ଲମ୍ବ ଥିଲା । ଆୟ କମିଲା, ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ତେମେ କଣ ହାତ
 ଗ୍ରେଟ କରି ପାରୁଛ ? ସେତେବେଳେ ଯାହା ଏତେବେଳେ ତାହା ।
 ଯେତେ କହିଲେ ତୁମେ କେହି ସେ ଦିଗକୁ ମନ ଜ୍ଞାନ ଦେଉନାହିଁ,
 ଆଉ କାହାକୁ କହିବ ! ଏ କାଳକୁ ମଧ୍ୟ ଅନାବଶ୍ୟକ
 ଖର୍ଚ୍ଚ ବହୁତ ।

ପଶ୍ଚିମ ସଭ୍ୟ-ପବନ ଆସିଲା ଉଡ଼ି,
 ଉଡ଼ାଇ ନେଇଛି ଧାନ ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି ।
 ରେଳ ମଟର ଗାଡ଼ି, ଆକାଶ ଯାନ ଚଢ଼ି,
 ଲଣ୍ଠନ ଛତା ବାଡ଼ି, ଦୁଇ ଚକିଆ ଗାଡ଼ି,
 ଶହ ବସନ ଛୁଡ଼ି ବିଦେଶୀ ଗାଡ଼ି ଗାଡ଼ି,

ଗଞ୍ଜା ଅଫିମ ତାଡ଼ି-ଭୁଜ ବସିଛି ମାଡ଼ି ,

ନେଲ ଉଡ଼ାଇ ସୁନା ରୂପା ଦରବ । ୧୦ ।

ନତି ନତି ଲୋଡ଼ା ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯାହାର,

ବିଦେଶରୁ ଆସି ଭରା ହାଟ ବଜାର ।

ବିକି ଚୁଉଳ ଧାନ, କିଣେ ଏ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ,

ଆପଣା ଦେଶ ଧନ ବିଦେଶକୁ ଚାଲଣ ।

କଳଗାଢ଼ଣାମାନ, ତଳଢିସ ନିପୁଣ,

ଏଥିରେ ବହୁ ଧନ , ବ୍ୟୟ କରୁଛ ପୁଣି,

ଆନ ଦେଶରୁ ଧନ, ଆଣି ନ ପାର ଜାଣି,

ଧନ ଗୁଣି ନେଉଛି, ଦେଶ ଗରିବ । ୧୧ ।

ଯେଉଁ ଦେଶ, ବିଦେଶରୁ କିଣେ ଦରବ,

ସେ ଦେଶ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣ ହେବ ଗରିବ ।

ପିନ୍ଧି ପର ବସନ, ଖାଅ ପର ଅନ୍ଧନ,

ପର ଦେଶ ପବନ, ସୁଖ ଲାଗଇ ଜାଣ ।

ପର ଆଲୋକମାନ, ଚନ୍ଦ୍ର-ଜ୍ୟୋତି ସମାନ,

ବାବୁ ବେଶ ଭୂଷଣ, ବକୁଛି ଦେଶ ଆନ,

ଲକ୍ଷେ ଅରଜ ପକ୍ଷେ କଥା ଅଶିବ । ୧୨ ।

ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ରୋଗର ଏହା ମୂଳ ନିଦାନ,

ଗାନ୍ଧୀ-ବୈଦ୍ୟ କଥା କେହି କାନେ ନ ଶୁଣ ।

କାଟି ପିନ୍ଧିବା ପାଇଁ, କହିଲେ ଭାସି ଭାସି,

ଅର୍ଦ୍ଧ ଉଲଗ୍ନ ହୋଇ, ବୁଡ଼ା ସୂତା କାଟଇ,

ଦେଖି ଶିଖିଲ ନାହିଁ, କପା ତ କଲ ନାହିଁ,

ନିଶା ଗୁଡ଼ିଲ ନାହିଁ, ଅଧିକା ଚାହା ପିଇ—

ମନ୍ଦଦଶା କପରି ତୋର ଦୃଷ୍ଟିବ । ୧୩ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଉଡ଼େ, ଗାନ୍ଧୀ କଥା ଶୁଣୁ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି,
କିନ୍ତୁ ଲୋକେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କି ଭାରି ମାନୁଛନ୍ତି, ଗାନ୍ଧୀ ଓଷା କରୁଛନ୍ତି ;
ଗାନ୍ଧୀ ନାମ ଶୁଣିଲେ ତ ଭାରି ମାତି ଉଠୁଛନ୍ତି ।

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ଆହେ, ଖାଲି ନାମ ଶୁଣି ମାତିଲେ କଣ ହେବ,
କାମରେ କଲେ ସିନା ହୁଅନ୍ତା !

ଗାନ୍ଧୀ ଜୟ ଗାନ୍ଧୀ ଜୟ ତୁଣ୍ଡେ ବୋଲନ୍ତି,
ସଭା କରି ଗାନ୍ଧୀ କଥା କାନେ ଶୁଣନ୍ତି ।
ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଉପଦେଶ, କାମେ ନ କଲେ ଲେଶ
ସଭା ହୋଇଲେ ଶେଷ, ଶୁଣା କଥା ପାଉଁଶ,
ମିଛେ ଫୁଲର ନିଶ, କମ୍ପାନ୍ତି ଦଶ ଦଶ,
ଆପଣା ସବନାଶ, କଣ୍ଠଛନ୍ତି ଅଶେଷ ।

ଗାନ୍ଧୀ ନାମ ଧରିକି ଦୁଃଖ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ । ୧୪ ।

ନାମ ଅନୁରୂପ କାମ ନ କଲେ କେହି,
ସେ ନାମ ଜପାରୁ ଫଳ ମିଳିବ ନାହିଁ ।
ନ ଜାଣ ଏହା ଯେବେ, ମହା ମୁରୁଖ ତୁମ୍ଭେ,
ବଞ୍ଚ ରହିବ ଯେବେ, ସୁଖ ସୁଛନ୍ଦେ ଭବେ,
ମିଳିମିଶି ସରବେ, କର୍ମ କର ମାରବେ ।
ଫଳ ପାଇବ ତେବେ, ସଂଗଘ ନାହିଁ ଲବେ--

ଏହା ନିଗମ ପଥ ହେତୁ କରିବ । ୧୫ ।

ଗାନ୍ଧୀ ବୋଲେ ହିଂସାତ୍ମକ ମନେ ନ ଧର,
ସବେ ମିଳିମିଶି କର୍ମ କର ନିକର ।
ନ କର ଗଣ୍ଡଗୋଳ ; ସକଳେ ମିଳି ଚଳ,
ସତ୍ୟ ପଥକୁ ଧର, ଶୁଦ୍ଧ ମିଥ୍ୟା ବେଞ୍ଚର,

ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟ କର, ଗ୍ରାମରେ ରଖ ମେଳ,
ଗ୍ରାମ ଗଠନ କର—ଯେପରି ଏକଦର ।

ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ନର ସକଳେ ଆପଣାର,

ତେବେ ଦେଶରେ ସୁଖଶାନ୍ତି ବଢ଼ିବ । ୧୭ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା, ଆଜକାଲି ଅନେକ କଲିକତା ଯାଉଛନ୍ତି, ସେଠି
କଣ ବେଶୀ କମାଉଛନ୍ତି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆହେ ଯାଉଛନ୍ତି ସତ ! କିନ୍ତୁ କପାଳ ଥୋଇକରି
ଯାଉଛନ୍ତି ନା ନେଇକରି ଯାଉଛନ୍ତି ? ଚକ୍ରାନ୍ତ ପଣ୍ଡା
ନ ଗାଁ ଗଲେ ସେରେ, ଛ ଗାଁ ଗଲେ ସେରେ ବୋଲି କଥା ଅଛି ।
ଲୋକେ ତ ଜମିକ ଚାହିଁଲେ ନାହିଁ, ଜମିକ ସେବା କଲେ ନାହିଁ ।
କଲିକତାରେ କଣ ଟଙ୍କା ଗଛ ଲାଗିଛି କି ଗଲ୍‌ସିଣି ଗଛ ହଲାଇ ଦେଇ
ଦେଇ ଆସିବେ ? ସେଠି ଯେଉଁ ହାତଉଞ୍ଜା କାମ କରନ୍ତି, ଆପଣା
ଜମିରେ ତହିଁରୁ ଅଧେ କାମ କଲେ ମହାଶୁସିରେ ଚଳନ୍ତେ ।

ଏ ମାଟି ଭିତରେ ଅଛି ସବୁ ଦରବ,

ଯେ ଯେତେ ଦଳିବ ତାକୁ ତେତେ ଫଳିବ ।

ମାଟି ଭିତରେ ଧନ, ମା ବୋଲି ତାକୁ ଜାଣ ।

ତାର ସେବାରେ ମନ, ଲଗାଅ ନିଶିଦିନ,

ଗୁଣ ଦିଅ ଦିଅନ, କର ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରମାଣ,

ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟ ମନ, ଲଗାଅ ନିଶିଦିନ,

ବିଦେଶୀ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ, ଦେଖି ନ ଭୁଲୁ ମନ,

ତେବେ ସହଜେ ଧନ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇବ । ୧୮ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଯାହା କହିଲ ସତ । ଏବେ ଲୋକେ ଆଉ ପୁରୁଷ
କାମ ବାମ କରୁନାହାନ୍ତି । ଏବେ ସମସ୍ତେ ସଉକିଆ ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି ।

ଘରୁ ବାହାରୁ ବାହାରୁ ବେଳ ପହରେ, ଶେଯରୁ ଉଠିଲ ବେଳକୁ
ପହରେ । ଆଗେ ଶୁଣିମାନେ ଶବ୍ଦ ନ ପାହୁ ଉଠି ବଳବାଡ଼ି ବୁଲି
ଆସୁଥିଲେ । ଆଶୁ, କପା କେତେ କରୁଥିଲେ । ଦାଡ଼ିଭଙ୍ଗା ପାଇଟି
କରୁଥିଲେ, ଖାଇ ପିଇ ଆନନ୍ଦରେ ଥିଲେ ଆଗେ । ପାଞ୍ଚଦତା
ମରଦମାନେ ଥିଲେ, ଏବେ ସବୁ କଢ଼ିନାହିଁ ।

ସ୍ବାମୀ—ମୁଁ ତ ସେଇ କଥା କହୁଛି, ହମେ ଲୋକକଠାରୁ
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗୁଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି । ଲକ୍ଷ୍ମୀ କାନ୍ଦରେ ଥିଲେ ଲୋକେ ସବଦା
ଚଞ୍ଚଳ ଥାନ୍ତି । ଅଲକ୍ଷଣା ଲୋକେ ଅଳସୁଆ, କର୍ମକୁଡ଼ି, ବସୁ ବସୁ
ତାଙ୍କୁ ବେଳ ନଅଣ୍ଟ । କଥା ଅଛି, “ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ ପୁରୁଷକୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଅନ୍ତି । କର୍ମକୁଡ଼ିମାନେ କପାଳ ଆଦର ବସିଥାନ୍ତି ।”

କରମ କରି ବିଦେଶୀ ଜାତି ସକଳ,
ବଢ଼ାଇଲେ ଧନବଳ ହୋଇ ପ୍ରବଳ ।
ଗୁଣ୍ଡି ଜଳକା ହୋଇ ବସିଛୁ ଆମ୍ଭେ ଗୁଣ୍ଡି,
ନାନା ଦରବ ଦେଇ ବଦଳେ ଧନ ନେଇ ।
ମନୋହାରୀ ହିରା, ମନକୁ ନିଏ ମୋହି,
ଏ କଥା ଜଣେ କେହି ବିଚାର ନ କରଇ ।
କଣି ବିଦେଶୀ ଛଇ, ଧାନ ଗୁଡ଼ଳ ଦେଇ,

ଏତେ ଦାଉ କି ଆମ୍ଭ ଦେଶ ସବୁବ ! ୧୮ ।

କେଉଁବାଟେ ଧନ ଗଲ ଜାଣି ନ ପାରି,
ସାରା ଦେଶେ କଳାକନା, ଗଲଣି ବୁଲି ।
ଅନ୍ଧାର ଘରେ ପଶି, ହେଉଛ ଠେଁସା ଠେଁସି,
ଭାଇକ ଭାଇ ଭୂଷି, ହେଉଛ ପରଶଂସି ।

ପର ଦରବେ ଖୁସି, ହେଉଛ ଦିବାନଶି,
କେତେ ପ୍ରକାର ଆସି, କେ ନିଏ ଧନ ଶୋଷି ,
ଆଉ କେତେ କାଳେ ଏ ନଦ ଭାଙ୍ଗିବ । ୧୯ ।

ଜରମାନି, ଇଙ୍ଗଲଣ୍ଡ, ଇତାଲି ଯେତେ,
ଆମେରିକା ଆଦି ସବୁ ଦେଶ ସହିତେ ।
ଧନ ବଳରେ ବଳୀ, ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟ ପୁଲି,
ଆକାଶେ ଯାନ୍ତି ଚଳି, ଜଳ ପୁଲକୁ ବଳି ।
ଦିଅନ୍ତି ଧର ଟାଳି, ବିଜ୍ଞାନ ବିଦ୍ୟା କଳି,
ନୂତନ ଚିନ୍ତାବଳି ଯାଏ ସେ ଦେଶେ ଖେଳି ।
ଆମ୍ଭେ ଚକିତେ ଦେଖୁ ଆଇ ସରବ । ୨୦ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଁ ମ, ସତେ ସେମାନେ ତ ସେହି ମଣିଷ, ଆମେ ତ
ସେହି ମଣିଷ ! ଆମଦେଶ ଲୋକେ ଏତେ ପାଠ ପଢ଼ି ଆଉ କଣ
କରୁଛନ୍ତି ମ ? ଗାନ୍ଧୀବୁଢ଼ା ସେଥିପାଇଁ କହୁଛନ୍ତି, ସୂତାକାଟ,
ଲୁଗା ପିନ୍ଧ, ନିଶ ଗୁଡ଼ ; ତାଙ୍କ କଥା ତ କେହି ଶୁଣୁ ନାହାନ୍ତି ?

ସ୍ବାମୀ—ଶୁଣୁଛନ୍ତି ଯେ, କାମରେ କିଛି କରୁ ନାହାନ୍ତି ।
କହିବା, ଶୁଣିବା, ସହ୍ୟ କରିବା, ସବୁଠୁ କଷ୍ଟ । ଅନ୍ୟ ଦେଶ ଲୋକେ
କେତେ ଚିନ୍ତାକରି, କେତେ ନୂଆ ନୂଆ କଥା ବାହାର କରୁଛନ୍ତି,
ସେ ସବୁ ଦେଖିଲେ ଆମ ବୁଦ୍ଧି ବଣା ହୋଇଯାଉଛି ।

ବଡ଼ ସହଜ ଶୁଣିବା, କରିବା କଷ୍ଟ,
ଦିନୁ ଦିନୁ ହେଉଅଛି ବେଶି ନଅଣ୍ଟ ।
ଶସ୍ୟ ପଳିଲ ଉଣା, ଦେଖିଲେ ବୁଦ୍ଧି ବଣା,
କାହୁଁ ଦେବ ଖଞ୍ଜଣା, ତେଣେ ସାହୁ ଗଞ୍ଜଣା ।

କୁଟୁମ୍ଭ ନାହିଁ ଉଣା, ବେଳେ ବେଳେ ଅଲଣା,
ଅଛି ପେଟ ପାଟଣା, ସବୁ ଦିଗରେ ଉଣା ।

ବେଳୁ ବେଳୁ ବଢ଼ୁଛି ସବୁ ଅଭାବ । ୨୧ ।

ନନ୍ଦନ କାନନ ପରି ଥିଲା ଏ ଦେଶ,
ହାତ ଅଳସରେ ବଙ୍କା ହେଲୁଣି ନିଶ ।
କି ପାଠ ପଢ଼ି ଲୋକ, ହେଲେ ବେଶି ମୁରୁଖ,
ପର ଦରବେ ସୁଖ, କିଶନ୍ତି ସିନା ଦୁଃଖ ।
ପାଇଲେ କି ଆଲୋକ, ପାଠ୍ୟ ଆବବେକ,
ପର ହାତରେ ବେକ, ଗୁଞ୍ଜି ଦିଅନ୍ତି ଦେଖ ।
ଛୁଡ଼ି ନ ପାରନ୍ତି ଏ ଦୁଷ୍ଟ ସୁଭାବ । ୨୨ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା ତେବେ କଣ କରିବା ?

ସ୍ୱାମୀ—କଣ କରିବା କଣ କରିବା ବୋଲି ଜଗିଲେ କଣ
ହେବ ? ଯେବେ ସମସ୍ତେ ମନଧ୍ୟାନ ଦେଇ ଲାଗି ପଡ଼ନ୍ତେ, ତେବେ
ସିନା ଦେଶଟା ଉଠନ୍ତା ! ମାଇପେ ମିଶିପେ ସମସ୍ତେ ଅଣ୍ଟା ଭିଡ଼ିଲେ
ଦେଶଟା ଉନ୍ନତ ହେବ । ଆଜ୍ଞା ଆଜି ଏତିକି ଥାଉ ।

ପଞ୍ଚମ ପରିଚ୍ଛେଦ

କବିନ୍ଦ୍ର—ରବିନ୍ଦ୍ର

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ, ପୁରାଣ କିଏ ଜଣେ ବଡ଼ କବି ଆସିଛନ୍ତି କି ?
ତାଙ୍କ ଘର କେଉଁଠି ମ ?

ସ୍ୱାମୀ—ସେ ଜଣେ ବଡ଼ କବି । ତାଙ୍କ ନାମ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ
ଟାକୁର । ତାଙ୍କ ଘର ବଙ୍ଗଳା ଦେଶରେ । ସେ ବହୁତ କବିତା

ପଦ୍ୟରେ ଗଦ୍ୟରେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ସେ କେବଳ ଭାରତବିଖ୍ୟାତ
ନୁହନ୍ତି, ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ହେଲେ କିପରି ମ ? ଏ ସଂସାରରେ
କଣ ତାଙ୍କ ପରି କେହି କରି ନାହାନ୍ତି ? ସେ କି କି କରିବା
ଲେଖିଛନ୍ତି ?

ସ୍ତ୍ରୀମଣି—ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ହେଲେ କିପରି ଶୁଣ । ଇଉରୋପ
ମହାଦେଶରେ ଜଣେ ସାହେବ ଥିଲେ । ସେ ବଡ଼ ଧନୀ ଥିଲେ । ସେ
ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ କେତେଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଜମାକରି ଦେଇଛନ୍ତି । ତହିଁରୁ
ବର୍ଷକେ କେତେ ଲକ୍ଷ ଯୁଧ ମିଳେ । ସେହି ଯୁଧଟା ବୃତ୍ତିରୂପେ
ଜଗତବିଖ୍ୟାତ ଲେଖକ ବା କବିଙ୍କ ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯାଏ । ସେ
ପୁରସ୍କାର ନା “ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର” । ପ୍ରତି ବର୍ଷ ସେ ପୁରସ୍କାର
ଦିଆଯାଏ । ଏ ଜଗତ ମଧ୍ୟରେ ଯାହାଠାରେ ଯେକୌଣସି ବିଷୟରେ
ସଂଶ୍ଳେଷ୍ଟ ଗୁଣଥିବାର ଦେଖାଯିବ, ସେ ସେହି ପୁରସ୍କାର ପାଇବ ।
ସେ ଦେଶରେ ଗୋଟାଏ ପରୀକ୍ଷକ ସମିତି ଅଛି । ସେହି ସମିତି ଯାହାକୁ
ବାଛିବ ସେ ସେହି ପୁରସ୍କାର ପାଇବ । କି ରାଜା ଖଣ୍ଡିଏ ପଦ୍ୟ
ପୁସ୍ତକ ଲେଖିଥିଲେ । ତା ନା ଗୀତାଞ୍ଜଳୀ । ସେ ପୁସ୍ତକ ବଙ୍ଗ
ଭାଷାରେ ଲେଖାଯାଇଛି । ସେ ପଦ୍ୟ ପୁସ୍ତକକୁ ଇଂରେଜୀ ଭାଷାରେ
ଅନୁବାଦ କରି “ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର” ସମିତିକି ପଠାଯାଇଥିଲା ।
ସେ ସମିତିଙ୍କ ବିଚାରରେ ଏ ପୁସ୍ତକଟି ସେ ବର୍ଷ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ଲେଖା ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେବାରୁ ସେ ବର୍ଷର ପୁରସ୍କାର ସେ
ପାଇଲେ । ତେଣୁ ସେ ବିଶ୍ୱକବି ବୋଲି ପରିଚିତ ହେଲେ ଏବଂ
ତାଙ୍କ ତାମ ବିଦେଶରେ ଖ୍ୟାତି ଲାଭ କଲା । ସେହିଦିନୁ ସେ
ବିଶ୍ୱକବି ବୋଲି ଖ୍ୟାତ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ସେ କଣ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ କରିଛନ୍ତି ପରା ?

ସ୍ବାମୀ—ହଁ, ସେ ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ରମ କରିଛନ୍ତି । ତା ନାମ ଶାନ୍ତି-ନିକେତନ ଏବଂ ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ କରିଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ପୃଥିବୀର ସବୁ ଭାଷା ଓ ବିଦ୍ୟାର ଆଲୋଚନା ହୁଏ । ବୋଲପୁରଠାରେ ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରମ । ପୃଥିବୀର ନାନା ଦେଶରୁ ଛୁଟି ଆସି ସେଠାରେ ପଡ଼ନ୍ତି । ସେ ପୃଥିବୀର ନାନା ଦେଶକୁ ଯାଇ ବୁଲି ଆସିଛନ୍ତି । ଭାରି ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଗଲେଣି, ବୟସ ପ୍ରାୟ ୮୦ ହେବ, ଉତ୍ତମ ଲୋକ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତେମେ କି ବହିଷକ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଦେବାକୁ ଯାଇଥିଲ କି ?

ସ୍ବାମୀ—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡେ ତାଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ବଡ଼ ଆଗ୍ରହରେ ସେ ପୁସ୍ତକଖଣ୍ଡି ଗ୍ରହଣ କଲେ । ସେ ବଡ଼ ସ୍ନେହୀ ଲୋକ .ପରି ବୋଧହେଲା । ସେ ପ୍ରଶଂସା ଆସିଛନ୍ତି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତାଙ୍କ ନାଁରେ କଣ ଗୋଟିଏ ଗୀତ କରାଥିଲ ପରା ? ବୋଲିଲ ।

ସ୍ବାମୀ—ହଁ, ଏଣୁ ତେଣୁ ରୁଚିପଦ ଲେଖି ଦେଇଥିଲି । ଶୁଣିବ ତ ଶୁଣ ।

ସ୍ବାଗତ କରାନ୍ତୁ, ଠାକୁର ରଖାନ୍ତୁ, ପୁଣ୍ୟପୀଠ ମାଳାତଲେ,
କଳିଙ୍ଗୋପକୂଳେ, ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳେ, ଆଗମନ ଶୁଭବେଳେ,
ଲଭ ନାହିଁଟି ସେ ବିଶ୍ୱମୋହନ ଛବି,

ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଗଗନେ, ବିରାଜେ ମଉନେ, ପ୍ରାଚୀନ କବିତା ରବି । ୧।

ଯାଇଛି କର୍ପୂର, ଅଛି କନାସାର, ବାସ ଚନ୍ଦ୍ରଟେ ଜଗତେ,
ମୁକତି ଭିକାରୀ, ସିଦ୍ଧ ବ୍ରହ୍ମରାଶି, କବି ପଣ୍ଡିତ ସହଚେ,

ଧାଇଁ ଆସନ୍ତି ଯେ ପିପାସା ମେଣ୍ଟିବ ଏଥୁ.
ହେଲେହେଁ ପ୍ରାଚୀନା ନିତି ତୁ ନୟନା, ସାଇତି ଖଣ୍ଡି ବିଭୁତି । ୨

ଅଛି ଉପଇନ୍ଦ୍ର, କବିକୁଳଚନ୍ଦ୍ର, ଅଛି ସାମନ୍ତ ସିଂହାର,
ଅଛି କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଜୟଦେବ ଆର୍ଯ୍ୟ, ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ଅମର,
ଗାଉଅଛନ୍ତି ସେ ବଣ୍ଟ ବମୋହନ ଗୀତ,
ପଡ଼ିଲେ ଶ୍ରୁତିରେ, ଯତି ମତି ଟଳେ, ଅତୁଳମାୟ ଅମୃତ । ୩
ଶାନ୍ତି ନିକେତନେ, ବସି ନିକାଞ୍ଚନେ, ଖୋଜୁଛ ଶାନ୍ତି ନୟିତ,
ବଣ୍ଟ-ଶାନ୍ତି-ନିକେତନ, ଏ ନିଧାନ, ବାଞ୍ଛା ପୂରାଏ ସନ୍ତତ,
ରାଜେ ପୁରତେ ଯେ ଏ ଅନନ୍ତ ପାରାବାର,
ଅନନ୍ତ ମାଳିମା, ପ୍ରଶାନ୍ତ ସୁଷମା, ଦେବ ଶାନ୍ତି ନିରାଧାର । ୪

ହେ ବଣ୍ଟପ୍ରେମିକ, ଶାନ୍ତିବିଧାୟକ, ବଣ୍ଟଭାରଣା ବିଧାତା,
ବଣ୍ଟପ୍ରେମ ଗୀତ, ମଧୁର ସଙ୍ଗୀତ, ଶୁଣି ଭୁଲିବେ ଦେବତା
ଏହି ନିଧାନ ହେ, ବଣ୍ଟପ୍ରେମ ନିକେତନ,
ସାମ୍ୟ ମୈତ୍ରୀଭାବ, ଧରମ ପ୍ରଭାବ ଜଗତନାଥ ନିଧାନ । ୫

ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ, କବିତା ଝଙ୍କାର, ଶିଳ୍ପ ସ୍ୱପ୍ନର ଚନ୍ଦ୍ରାଳି,
ନାହିଁ ତନିପୁରେ, ବଳି ସୁଷମାରେ, ଭୁଲିଲେ କେ ଯିବ ବଳି
ମହା ପବନ ଯେ ଧୂଳିକଣା ଉତ୍କଳର,
ବୋଲିଦେଲେ ଅଙ୍ଗେ, ପ୍ରେମ ଭକ୍ତିରାଗେ, ମାତ୍ରତାପ ଯିବ ଦୂର ।

ଶାନ୍ତି ନିକେତନ, ନିକୁଞ୍ଜଜାନନ, ବସନ୍ତଦୂତ ପଞ୍ଚମେ,
ଗାଉ ବଣ୍ଟଗୀତି, ବଣ୍ଟପ୍ରେମେ ମାତି, ବିଭୂପଦେ ଭାଳ ପ୍ରେମେ
ଗୁଣ ଚନ୍ଦ୍ରନ୍ତ ଯେ ଗୁଣିଆ ସିନା ଜଗତେ !
ଗୀତାଞ୍ଜଳ ଶୁଣି କଷିନେଲେ ଗୁଣୀ ଏ ବଣ୍ଟେ, ଚନ୍ଦ୍ରରା ଯେତେ । ୬

ଆସିଛୁ ହେ କବି, ଦେଖିଯାଅ ଛବି, ତବ ଭାବେ ଚନ୍ଦ୍ରକର,
କି ଅଛି ସମ୍ବଳ, ଦେବ ଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ, ତବ ଯୋଗ୍ୟ ଉପହାର ।

ଅଛି କେବଳ ଯେ ପୂରୁବ କାରତ୍ତ ଯଶ,
କେତେ ଭକ୍ତ ଆସି, ବେଳାତଟେ ବସି ଲେଖିଗଲେ ଇତିହାସ ।।

ଆଉ କେତେ ଆସି, ପଦତଳେ ବସି, ନରେଶି ମୋହନ ଛବି,
ଲଖିଗଲୁ ଆଖି, ସୁସଙ୍ଗୀତ ଲେଖି, ବୋଲାଇଲେ ମହାକବି ।

ମାତ ଜନମା ଗୋ ! ତାଳିଦିଅ ତୋ ଆଶିଷ,
ଲଭି ପାର୍ଦ୍ଦାୟୁଷ, ତୋଷି ଜଗଦାଶ, ଲଭନ୍ତୁ ଶାନ୍ତି ଅଶେଷ । ୯ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ ! ଉପଇନ୍ଦ୍ର, ଅଭିମନ୍ୟୁ, ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ,
କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଲେଖାଠାରୁ କଣ ତାଙ୍କ ଲେଖା ଆହୁରି ଭଲ ?

ସ୍ୱାମୀ—ଭଲମନ୍ଦ ଆମେ ବାଛିଲେ କଣ ହେବ ! ସେମାନଙ୍କ
ଲେଖାମାନ ଯେବେ ଜଗତ ଦେଖନ୍ତା, ତେବେ କହନ୍ତା—କିଏ ଭଲ
କିଏ ମନ୍ଦ । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଶିଳ୍ପବୃତ୍ତୀ, ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କ
ଭାବପ୍ରବଣତା, ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଭକ୍ତିରସାଶିତ ମଧୁର ପଦାବଳି,
କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଭାବ ସମ୍ବର, ଜଗତର ଯେ କୌଣସି ଲେଖକ କବି
ସାହିତ୍ୟକକୁ ମନ୍ଦମୁଖ୍ୟ କରିପାରେ, ମାତ ସେସବୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ
ଭାଷାରେ ଲିଖିତ । ଭାଷାନ୍ତର ହୋଇ ଜଗତ ସମକ୍ଷରେ ରଖାଗଲେ
ତହିଁର ମହିମା ଜଣା ପଡ଼ନ୍ତା । ଶ୍ରମସ୍ୱୀକାର କରି ସେ କଥା
କରୁଛି କିଏ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା, ସେ ବହିସବୁ ତ ଓଡ଼ିଆରେ. ଗୁପ୍ତାହୋଇଛି,
ସେ ବହିରୁ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ବୁରିଆଡ଼କୁ ପଠାଇ ଦେଉ ନାହିଁ ?

ସ୍ୱାମୀ—ଆହେ, ଖାଲି ପୁସ୍ତକ ପଠାଇଦେଲେ ବୁଝିବ କିଏ ?
ଆମ ପୁସ୍ତକଯାକ ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଲେଖା ହୋଇଛି, ସେ ଭାଷା

ବୁଝିବ କିଏ ? ସେ ସବୁ ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ ଲେଖି ପଠାଇଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ଇଂରେଜି ଭାଷାରେ ଲେଖାହେବ, ପୁଣି ପଦ୍ୟ ହେବ, ତେବେ ଅନ୍ୟ ଦେଶ ଲୋକେ ଓଡ଼ିଆ ଶୁଦ୍ଧ ଗୀତର ମହତ୍ତ୍ୱ ବୁଝି ପାରନ୍ତେ । ମାତ୍ର ଏ କାମ ସହଜ ନୁହେଁ, ବଡ଼ କଠିନ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆମ ଦେଶରେ ଇଂରେଜି ପଢ଼ୁଆ ଲୋକ ଛତୁପରି ଉଠୁଛନ୍ତି । ଏତକ କାମ କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି ?

ସ୍ତ୍ରୀମାନୀ—ଖାଲି କ'ଣ ଇଂରେଜି ପଢ଼ିଲେ ଇଂରେଜି ଭାଷାରେ କବିତା ଲେଖିବ ? ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଭୃତି କବିଙ୍କ ଲେଖା ଅତି ଉଚ୍ଚଧରଣର । ତାକୁ ଇଂରେଜି କରିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସିନା ଓଡ଼ିଆ ଲୋକେ ବୁଝିପାରନ୍ତି । ଇଂରେଜି, ଜର୍ମାନୀ ଓ ଆମେରିକା ପ୍ରଭୃତି ଦେଶ ଲୋକେ ବୁଝିବେ କିପରି ? ରବିବାବୁଙ୍କ ଲେଖା ଇଂରେଜି ଭାଷାରେ ଅନୁବାଦ କରାଯାଇ ପଠାଯାଇଥିଲା । ସେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ ଲେଖିଥିଲେ । ଯାହାର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଇଂରେଜି ଭାଷା ଉଭୟ ଭାଷାରେ ଦଖଲ ଥିବ ସେ ଲେଖି ପାରିବ । ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତରେ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଭାଷାରେ ଲେଖି ତା ଭାବଗୁଡ଼ିକ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା, ଆଉ ତ ଆଜିକାଲି କେହି ପୁରୁଣା କବିତା ପରି କବିତା ଲେଖି ପାରୁନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?

ସ୍ତ୍ରୀମାନୀ—କବିତା ଲେଖିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଐଶି ଶକ୍ତି । ସେ ଶକ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ନ ଥାଏ । ଦେଶ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ କରୁଣା ବିନା ଲୋକ ଭଲ ଲେଖାଲେଖି ପାରିବ ନାହିଁ । ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ି ଲେଖା ଭଲ ହୁଏ ନାହିଁ । ହୃଦୟ କନ୍ଦରରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରେରଣା ଆସେ, ସେହି

ଭାବଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ ହେଲେ ମନୋମୁଗ୍ଧକର ହୁଏ ଏବଂ ହୃଦୟ-
ସ୍ପର୍ଶୀ ହୁଏ । ଯେଉଁ କବିତା ବା ଲେଖା ପଢ଼ିଲେ ହୃଦୟରେ ସେହି
ଭାବଗୁଡ଼ିକ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍ତମ ଲେଖା ଓ
କବିତା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇଦେ, ମାଇପେ କଣ କବିତା ଲେଖି ପାରିବେ
ନାହିଁ ?

ସ୍ବାମୀ—ମାଇପେ କବିତା ଲେଖିବାକୁ କଣ ମନା ଅଛି ! ଦେଖ
ସରସ୍ବତୀ କଣ ମରଦ ? ସେ ତ ଜଣେ ରମଣୀ ! ସେ ତ ବିଦ୍ୟାର
ଅଧିଷ୍ଠାଣୀ ଦେବୀ । ତାଙ୍କୁ ତ ସବୁ ପୁରୁଷମାନେ ପୂଜା କରୁଛନ୍ତି ।
ତାଙ୍କଠାରୁ ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛନ୍ତି । ଧନର ଅଧିଷ୍ଠାଣୀ ଦେବୀ
ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ବିଦ୍ୟାର ଅଧିଷ୍ଠାଣୀ ଦେବୀ ସରସ୍ବତୀ । ମାଇପେ ଲେଖିଲେ
ଭଲ କବିତା ଲେଖି ପାରିବେ । ଆଜି ଏତିକି ଆଉ ।

ଷଷ୍ଠ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଯେହ୍ନା କପାଳ ସେ ଭୋଗ କରେ

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇଦେ, କହନ୍ତି, “କପାଳ ଲେଖନ, କେ କରିବ
ଆନ ।” କପାଳରେ କଣ କିଛି ଲେଖାଯାଏ ? ତାକୁ କଣ କେହି
ଆନ କରି ପାରିବ ନାହିଁ ? କାହିଁ ସେ ଲେଖା ତ ଆମେ ପଢ଼ିପାରୁ
ନ ଥାଉଁ ।

ସ୍ବାମୀ—ହଁ, ସେ କଥା ମିଛ ନୁହେଁ । ମଣିଷ ଏ ଜନ୍ମରେ ଯାହା
ଯାହା ଭୋଗ କରିବ, ବିଧାତା ସେ କଥା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରି ଦେଇଥାଏ ।
ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ କର୍ମ କରିଥିଲା, ତା ପଳ ସେ ତ

ଭୋଗିବ, ଅନ୍ୟ କେହି ତ ଭୋଗିବ ନାହିଁ । ପୂର୍ବଜନ୍ମର କର୍ମାନୁସାରେ ଯେଉଁ ଫଳ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ସେଥିରୁ ସୁତନା ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ଲକ୍ଷଣ ରୂପରେ ଲେଖାଥାଏ । କର, କପାଳ, କୋଷ୍ଠି ଏତିକି ସ୍ଥାନରେ ସେ ଲେଖାମାନ ଥାଏ । କର, କପାଳରେ ରେଖା ଆକାରରେ ସେ ଲେଖା ଥାଏ । ସେ ଲେଖା ଆମେ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ପଢ଼ିପାରୁ ନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ଯେଉଁମାନେ ସେ ବିଦ୍ୟା ଜାଣନ୍ତି ସେମାନେ ପଢ଼ି କହିଦେବେ । ଜ୍ୟୋତିଷମାନେ ଜାତକ ଦେଖି କହିଦେବେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ମାଇପଙ୍କ କପାଳରେ କିଛି ଲେଖା ନ ଥିବ ? ସେମାନେ ତ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କପାଳ ଭୋଗ କରୁଥିବେ ?

ସ୍ତ୍ରୀମାନ—ନାହିଁ ହେ, ଯେ ଯାହା କପାଳ ସେ ଭୋଗ କରେ । ସ୍ତ୍ରୀମାନ ସ୍ତ୍ରୀର କପାଳ ଭୋଗ କରେ ନାହିଁ କି ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କପାଳ ଭୋଗ କରେ ନାହିଁ । ଶୁଣ, ଜଣେ ବଡ଼ ଧନୀ ମହାଜନ ଥିଲେ । ତାର ଦୁଇଟି କନ୍ୟା, ସ୍ତ୍ରୀ, ଭାଇ, ଗୁରୁବାବୁ ଥିଲେ । ସେ ଦିନେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଡାକି, ବସାଇ ପଚାରିଲେ ଯେ ସେମାନେ କାହା କପାଳ ଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକେ କହିଲେ ଯେ ସେ ମହାଜନ କପାଳ ଭୋଗୁଛନ୍ତି । ସାନ ଝିଅକୁ ପଚାରିବାରୁ ସେ କହିଲେ, “ମୁଁ ମୋ କପାଳ ଭୋଗ କରୁଛି ।” ମହାଜନ ଏ କଥା ଶୁଣି ଭାରି ଗୁଣିଗଲେ । କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା ଦେଖାଯିବ, କିପରି ତୁ ତୋ କପାଳ ଭୋଗୁଛୁ ।” ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ—ତହିଁ ଆରଦିନ ସକାଳେ ଯାହାକୁ ସେ ପ୍ରଥମେ ଦେଖିବ ତା ସଙ୍ଗେ ତାକୁ ବିବାହ କରିଦେବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତା ପର ଦିନ କଣ ହେଲା ?

ସ୍ତ୍ରୀମାନ—ପରଦିନ ପ୍ରାତଃକାଳରୁ ଶୟନରୁ ଉଠି ପ୍ରଥମେ ଦାଣ୍ଡ ଦ୍ଵାରା ପିଟାଇ ମହାଜନ ଦେଖିଲେ—ଜଣେ ଦରିଦ୍ର, ଶୋଷିତ ପିଣ୍ଡାରେ

ଶୋଇଛି । ଛୁଣ୍ଡାକନା ପିନ୍ଧିଛି, ପେଟ ପିଠିରେ ଲୁଗାପାଉଛି । କଙ୍କାଳ
 ମାଲ, ସିପଣ୍ଡ କଳା, ନାକରୁ ସିଙ୍ଗାଣି ବୋହୁ ପଡ଼ିଛି, ଖୁଁ ଖୁଁ
 କାଶୁଛି—ଏହିପରି ଏକ ଅହୋରୂପ ମହୋଧନ ପୁରୁଷକୁ ଦେଖି
 ମହାଜନ ହିଅକୁ ଡାକ କହିଲା, ‘ଯା ତତେ ଏହି ଲୋକକୁ ବବାହ
 କରିଦେଲା, ଟଙ୍କା ପରୁଣ ନେଇ ତୁ ଯା ।’ ସେ ରୋଗୀ ଏ କଥା
 ଦେଖି ଅବାକ୍, ଭୟରେ ଅଭୟରଙ୍ଗିତା କହିଲା, “ନାହିଁ ମହାଜନ,
 ମୁଁ ବବାହ ହେବନାହିଁ । ମୁଁ ତ ନିଜେ ଅଚଳ, ଏହାକୁ ନେଇ
 କଣ କରିବ ?” ହିଅ କହିଲା, ‘ନା ନା ସେ କଥା ହେବନାହିଁ । ପିତା
 ଯେତେବେଳେ ମତେ ତମକୁ ଦେଇ ଦେଲେ, ତୁମ୍ଭେ ଅବଶ୍ୟ ମତେ
 ନେବ, ରୁଲ ଯିବା ।’ ଏହା କହି ତା ହାତ ଧରି ଉଠାଇ ନେଇ
 ରୁଲଗଲା । ଯାଇଁ ଯାଇଁ ଅନେକ ଦୂର ଯିବା ପରେ ଗୋଟିଏ ଜଙ୍ଗଲ
 ଦେଖିଲା । ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ବରଗଛ ଅଛି । ସେହି ବରଗଛ
 ମୂଳରେ ରୋଗୀକୁ ବସାଇଲା । ବଜାରରୁ ତେଲ ପ୍ରଭୃତି ଜନସମସ୍ତ
 କଣ ଆଣିଲା, ରୋଷେଇବାସ କରି ରୋଗୀକ ଗଣ୍ଡିଏ ଖାଇବାକୁ
 ଦେଲା । ତାକୁ ତେଲ ଲଗାଇ ଦେଇ ପୋଛି ପୋଛି କରିଦେଲା ।
 ରୋଗୀ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା । ମହାଜନ ହିଅ ବସି ମନେ
 ମନେ କଣ ଭାବୁଛି, ଏହି ସମୟରେ ସେ ଗଛ ଉପରୁ ଗୋଟାଏ ଶବ୍ଦ
 ହେଲା—“ଆଲୋ ମା, ଭାବୁଛୁ କଣ, ଏ ଗଛମୂଳରୁ ଟିକିଏ ତେଲ
 ନେଇ ସେ ରୋଗୀକ ଖୁଆଇଦେ, ତା ପେଟରେ ଗୋଟାଏ ସାପ
 ଅଛି, ସେ ମରିଗଲେ ତୋ ସ୍ବାମୀର ରୋଗ ଭଲ ହୋଇଯିବ ।”
 ହିଅଟି ଏକଥା ଶୁଣି ଗଛ ମୂଳକୁ ଯାଇ ଖଣ୍ଡେ ତେଲ ଆଣି
 ସ୍ବାମୀ ତୁଣ୍ଡରେ ଦେଇଦେଲା । ସତକୁ ସତ ଗୋଟିଏ ସାପ ପେଟ
 ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିଲା—କହିଲା, “ହେ ବୃଷ ! ତୁ ତ ମୋ ଗଇ
 କହି ମତେ ମାରିଲୁ, ମୁଁ କାହିଁକି ତୋ ଗଇ ନ କହିବି ।” “ଆଲୋ

ମା, ତୁ ଯେବେ ଏ ଗଛମୂଳ ଚାଡ଼ିବୁ ତେବେ ଅଚଳାଚଳ ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇବୁ, ଚନ୍ଦ୍ରା କରୁଛୁ କଥା ।” କନ୍ୟାଟି ଏ କଥା ଶୁଣି ଅବାକ୍ ହେଲା ଏବଂ ସାପଟି ଏକଥା କହି ମରିଗଲା । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ସେ ଗୋଟିଟିର ନଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । ତା ଦେହ ସୁସ୍ଥ ଲାଗିଲା । ଦୁହେଁଯାକ ସେହି ଗଛମୂଳେ ବାସ କଲେ । କନ୍ୟା ହାତରେ ଯେଉଁ ଟଙ୍କାତକ ଥିଲା, ସେଥିରୁ ଖର୍ଚ୍ଚକରି ମାସେ ପନ୍ଦର ଦିନ ଚଳିଲେ, ଡମ୍ପେ ଗୋଟିଟି ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ଦବ୍ୟସୁନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣ କଲା । ଦୁହେଁ ଆନନ୍ଦରେ କିଛିଦିନ ଚଳିଲେ, ଟଙ୍କା ଆସି ସରିଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଟଙ୍କାତ ସରିଗଲା । ପରୁଣଟା ଟଙ୍କା, କେତେଦିନ ଯିବ ! ବସି ଖାଇଲେ ତ ନଇବାଲି ସରିଯିବ ! ସେ ଝିଅଟି ପୁଣି କଣ କଲମ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆହେ ଭାଗ୍ୟଦେବୀ ଅନୁକୂଳ ହେଲାବେଳେ ସବୁ ବୁଦ୍ଧି ପଇଟେ । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷକୁ କହିଲା, “ଆହେ, ଆମେ ତ ଜଙ୍ଗଲରେ ଥାଉଁ, ମୁଁ ଖଣ୍ଡେ କୁରୁଡ଼ି କିଣି ଆଣିଛି, ତୁମେ ନେଇକରି ଯାଅ, ଗୋରୁଏ ଲେଖାଏଁ କାଠ ହାଣି ଆଣ, ବଜାରରେ ବକି ଦେଲେ କିଛି ପଇସା ହେବ, ଖାଇବା ।” ପୁରୁଷ ଏ କଥାରେ ରାଜି ହେଲା । କୁରୁଡ଼ି ନେଇକରି ଯାଏ, ଗୋରୁଏଁ ଲେଖାଏଁ କାଠ ହାଣିଆଣି ଜଣେ ମହାଜନକୁ ଦିଏ, ତାଠାରୁ ଦିଅଣା ଲେଖାଏଁ ଆଣେ । ଏହିପରି ମାସେଯାଏ କାଠ ଆଣିଦେଲା । ଦିନେ ସେ ଝିଅ କହିଲା, “ତେମେ ଯେଉଁ କାଠ ଆଣୁଛ, ତାକୁ ସବୁ ବିକୃଛ । ଆଉ କିଛି ଆଣିଲେ ଆମ ଜାଲ ଖର୍ଚ୍ଚ ଚଳନ୍ତା ।” ସେଦିନ ସେ ଅଧିକାଂ କାଠ କିଛି ଆଣିଲା, ଝିଅ ଦେଖି ସେ କାଠକୁ ଚିହ୍ନିଲା ଯେ ସେ ଚନ୍ଦନ କାଠ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନରୁ—“ତୁମେ କଣ ଜଣେ ମହାଜନକୁ ସବୁଦିନେ କାଠ

ଦିଅ ?” ସେ କହିଲା—ହଁ । “ତେବେ ଗୁଲ ମତେ ସେ ମହାଜନ
ଘର ଦେଖାଇ ଦେବ ।” ମହାଜନ ଘରକୁ ଯାଇ ତାକୁ ପଚାରିଲା,
ତୁମେ ପ୍ରତିଦିନ ଚନ୍ଦନ କାଠ ନେଇ ଏହାକୁ ଦୁଇଅଣା ପଇସା
ଦେଇଛ କିପରି ? ସାଇପଡ଼ିଶାକୁ ଡାକି ମହାଜନକୁ କାଇଲି ମାକୁଲ
କରି ପାଞ୍ଚଦୁଜାର ଟଙ୍କା ଆଦାୟ କରି ଆଣିଲା । ଟଙ୍କାତକ ଆଣି
ଗୋଟିଏ ଭଲ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ କଲା, ଦୋଳି ଉକୁରିଲା, ଆଉ ଗୋଟିଏ
ପୁଷ୍କରିଣୀ ଖୋଳାଇଲା । ଏ କାମ ଅନେକ ଦିନ ଲାଗିଲା, ଅନେକ
ମୁଲିଆ ଲାଗି କାମ କଲେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା, ହଇଡ଼େ, ସେ ଝିଅର ବାପ କଣ ଆଉ ଏ
ଝିଅକୁ ମନେ ପକାଇଲା ନାହିଁ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ସେ ଝିଅର ବାପକ ଜଣେ ବଡ଼ ମହାଜନ ଥିଲା ।
ତା ଘରେ ମଧ୍ୟ ଦୋଳି ଉକୁରୁ ହୋଇଥିଲା । ଏ ଝିଅ ମଧ୍ୟ ସେ
ଦୋଳିରେ ବସି ଖେଳୁଥିଲା । ଜାଣ ତ ସବୁ ବେଳ ସମାନ ଯାଏ
ନାହିଁ । ଝିଅକୁ ସେ ଦରିଦ୍ର ଲୋକକୁ ଦେବା ପରେ ତା ବ୍ୟବସାୟ
ବାଣିଜ୍ୟରେ ଲୋକସାନ ହେଲା, ଫଳେ ସମ୍ପତ୍ତିବାଢ଼ି ନିଲାମ ହୋଇଗଲା ।
ସେ ଫଳେ ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରୀ ହୋଇଗଲା । କେଉଁଠି କୁଲିଗିରି
କରିବାକୁ ଘରୁ ବାହାରିଲା, ଅନେକ ସ୍ଥାନ ବୁଲିଲା । ଶୁଣିଲା—ଜଣେ
କିଏ ପୋଖରୀ ଖୋଳାଉଛି, ଯାଇ ଯାଇ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରବେଶ
ହେଲା । ଝିଅ ତା କୋଠା ଉପରେ ଥିଲା, ବୁଢ଼ା ଉପରେ ତା ନଜର
ପଡ଼ିଲା । ବୁଢ଼ା ତା ବାପ ବୋଲି ଚିହ୍ନିଲା, ଚାକରକୁ କହିଲା ଯା
ସେ ବୁଢ଼ାକୁ ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ବସା । ତାକୁ କହ ଯେ କାମଦିଆଯିବ ।
ଚାକର ଯାଇ ବୁଢ଼ାକୁ ବସାଇଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତୁମ୍ଭେ ବାପକୁ ଦେଖି ଚିନ୍ତାଦେଲ ନାହିଁ କାହିଁକି ମ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଁ ଚିନ୍ତା ଦେବ ଯେ, ବେଳକାଳ ଉଣି ଚିନ୍ତା ଦେବ । ତା ପରେ ବୁଢ଼ା ପାଖକୁ ତେଲ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଓ ଖଣ୍ଡେ ଭଲ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା ପାଇଁ ପଠାଇ ଦେଲା । ବୁଢ଼ା ତେଲ ଲଗାଇଲା ବେଳେ ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ଉକୁରୁ ହୋଇଥିବା ଦୋଳି ଉପରେ ନଜର ପକାଇ କାନ୍ଦି ପକାଇଲା । ଏ କଥା ଝିଅ ଉପରେ ଥାଇ ଦେଖୁଥାଏ । ବୁଢ଼ା ତେଲ ଲଗାଇ ଗାଧୋଇଲା, ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ବସିଲା । ତେଣେ ଝିଅ ରନ୍ଧାବତ୍ତା ସାରି ଭାତ ବାଡ଼ି ବୁଢ଼ାକୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲା । ବୁଢ଼ା ଏସବୁ କଥା ଦେଖି ଅବାକ୍ ହେଲା । କଣ କରିବ, ଏଣେ ତ ଭୋକରେ ସେଟ ଜଳୁଛି । ଗଲା, ଭାତ ପାଖେ ବସିଲା । ଏଣେ ଝିଅ ଆସି ବୁଢ଼ାକୁ ପଚାରିଲା—“ହଇହେ ବୁଢ଼ା ତେମେ ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଥିଲା ବେଳେ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ାଇଲା କାହିଁକି ?” ଝିଅର ଚେହେରା ବଦଳି ଯାଇଛି, ବୁଢ଼ା ତେତେ ବେଳେ ଯାଏ ଝିଅକୁ ଚିହ୍ନିପାରି ନଥାଏ । ଝିଅ ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତା ଦେଉ ନଥାଏ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ବୁଢ଼ା କହିଲା—“ବୁଝିଲୁ ମା, ମୋର ଏ ଦୋଳିକ ଦେଖି ଗୋଟିଏ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ମୋ ଦୁଆରେ ଗୋଟିଏ ଏହିପରି ଦୋଳି ଥିଲା, ମୋ ଝିଅ ଦୋଳି ସେଥିରେ ଖେଳୁଥିଲା । ମୁଁ ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଦରିଦ୍ର ଲୋକକୁ କନ୍ୟା ଦାନ କରି ଦେଇଛି । ସେହି କଥା ମନେ ପଡ଼ିବାରୁ ମୁଁ କାନ୍ଦି ପକାଇଲି ।” ଝିଅ କହିଲା “ବାପ, ମୁଁ ପରା ତମର ସେହି ଝିଅ, ମୋ କପାଳ ମୁଁ ଶ୍ରେୟୁଛି ।” ବୁଢ଼ା ଏ କଥା ଶୁଣି ଭାତ ଥାଳି ଛୁଡ଼ି ଝିଅକୁ ବୁଣାଇ ପକାଇ ଶେଷେ ଡକା ପକାଇଲା । ବାପ ଝିଅ ଚିନ୍ତା ଚିହ୍ନି ହୋଇ ରହିଲେ, ବାପ କହିଲା—

“ହେଁ, ତୋ କଥା ଠିକ୍, ତୋ କଥାଳ ତୁ ଭୋଗୁଛୁ, ମୋ
କଥାଳ ମୁଁ ଭୋଗୁଛି । ଯାହା କଥାଳ ଯେ ଭୋଗ କରେ, କେହି
କାହା କଥାଳ ଗୁଡ଼ି ଅନ୍ୟର କଥାଳ ଭୋଗ କରେ ନାହିଁ ।”

ସପ୍ତମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଜଗନ୍ନାଥ ଜଣାଣ

ସ୍ବାମୀ—ଚଉବାହା ଗୁରୁ ତଳେ ରଖିବକ ।

ଆଦେ ଚକାଆଖି । ଘୋଷା ।

ସଂସାର ସାଗରେ ଭାସେ ମୁହିଁ,

ମୀନ ସମ ସଦା ସନ୍ତରଇ ।

ନାହିଁ ଅଳକୂଳ, ଅମାପ ସଲିଳ;

ଖୋଜି ଠାବ ପାରୁ ନାହିଁ ଦେଖି । ୧ ।

ଅଛନ୍ତି କେତେ ଶୁଦ୍ଧ ବୁଦ୍ଧି ।

ତରକରେ ଗିଳି ଦେବା ପାଇଁ ।

ତମି ତମିଜିଲ, ମକର ମଗର,

ରହିଛନ୍ତି ସଦା ମତେ ଟାଳି । ୨ ।

ମନ ମୋର ସଦା ଅରହର,

ସଦା ଚିନ୍ତାରେ ମୁଁ ଜର ଜର

ଏତେ ହରବର, ଉଡ଼ଳ ବକଳ,

କେତେ ବଳ ମୋର ! ସହିବ କି । ୩ ।

ଦର ବୋଲି ଯାକୁ ବୋଲେ ମୁହିଁ,
 ଘୋର ଜଞ୍ଜାଳ ଜାଲଟି ସେହି ।
 ଦେଖାଇ ସେ ଜାଲ, କେତେ ବ୍ୟାଧି ପଲି,
 ଅଛନ୍ତି ନିରତେ ଶର ଯୋଗି । ୪ ।

ବେଳ ଉଣି ମାରୁଛନ୍ତି ଶର,
 ରକତରେ ତନ୍ମୁ ନାରଖାର ।
 ଚିନ୍ତା ଅନଳ ଜଳାଇ ନିରନ୍ତର,
 ଜୀଅନ୍ତା ଶିଳ୍ପିନୀ ଯାଏ ଶଙ୍କି । ୫ ।

ଜଣେ ହେଲେ କେହି ନାହିଁ ମୋର,
 ଆହା ବୋଲି କରିବ ଆଦର ।
 ସେହୁ ସାତପର, ଯେ କହଇ ମୋର,
 ଆପଣା ସୁଖକୁ ଆଖି ରଖି । ୬ ।

ତୁମ୍ଭେ ପର ଅନାଥର ନାଥ,
 ବଳି ଅଛି କି ଏ ସାମରଥ ।
 ଆଡ଼େଇ ଆଖିରେ ରୁହିଁଦେଲେ ଥରେ ।
 ଗୁରୁ ଦୁଃଖ ମୋର ରହିବ କି । ୭ ।

ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ତବ ନାମ ଧରି,
 ଏ ଘୋର ସଂସାରୁ ଚଳେ ତରି ।
 ମାନବ ଜନମ ପାଇ ମୁଁ ଅଧମ
 ମୋ ପାଇଁ ପାଷାଣ ହୋଇଲ କି । ୮ ।

ଦିଅ ଜ୍ଞାନ-ବଣି ହୃଦେ ଜାଳି,
 ଦିନ ଯାଉ ତବ ନାମ ଭାଳି ।
 ବୋଲେ ଜଗବନ୍ଧୁ, ଆଡ଼େ ଘନବନ୍ଧୁ,
 କରୁଣା-ଝରଣା ଫିଟିବ କି । ୯ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଉହେ, ଲୋକେ କହନ୍ତି ସଂସାର ଜଞ୍ଜାଳରେ ରହିଲେ ହରିନାମ ଜପି ହୁଏ ନାହିଁ । କେତେ ଲୋକ ଘରଦ୍ୱାର ଛାଡ଼ି ମାତା ବାବାଜୀ ହେଉଛନ୍ତି । ଡୋର କୌପୀନ ନେଇ ହରିମନ୍ଦିର ଚିତା କାଟି କେବଳ ଭିକ୍ଷା ମାଗି ବୁଲୁଛନ୍ତି । ଭିକ୍ଷାଲବ୍ଧ ଧନରେ ପେଟ ପାଲି କେତେ ସୁଖରେ ଦିନ କଟାଉଛନ୍ତି । କହିଲ, ଏ କଥା ଭଲ ନୁହେଁ ?

ସ୍ୱାମୀ—ଯାହା ପରୁରିଲ ସେ କଥା ବଡ଼ ବିଷମ । ଭାଗବତ କହୁଛି—“କିଏ ବା ଅଛି କେଉଁ ମତେ, ତାହା ବା ଜାଣିବା କେମନ୍ତେ ।” ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ କହିଲେ—“ଉଦର ନିମିତ୍ତ ବହୁ କୃତ ବେଶଂ ।” ଦେଖ, ଉଦରଜ୍ୱାଳା ବଡ଼ ବିଷମ ଜ୍ୱାଳା । ଏ ଜ୍ୱାଳା ଅସହ୍ୟ । ଏହି ଉଦର ଜ୍ୱାଳାର ନିବୃତ୍ତି ପାଇଁ ଏ ଭବରଙ୍ଗ ମଞ୍ଚରେ ଲୋକେ ନାନା ବେଶ ଧରି ଅହରହ ନାଚୁଛନ୍ତି । ଏ ନାଟକ ବଡ଼ ବିଚିତ୍ର, ବଡ଼ ରମଣୀୟ, ବଡ଼ ମନୋମୁଗ୍ଧକର, ସୁଖୀ ଶ୍ରୀମ-ଭୟଙ୍କର । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନାଟୁଆ । ଜନ୍ମଠାରୁ ମରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୃତ୍ୟ ଲାଗିଛି । କେବଳ ଯେ ନାଚୁଛନ୍ତି ତା ନୁହେଁ, ଗୀତ ବାଉଛନ୍ତି । କିଏ କେତେ ସ୍ୱରରେ ଗାଉଛି ତାର ମଧ୍ୟ ଠିକଣା ନାହିଁ । ଆହେ ଭିକ୍ଷା କରି ପେଟ ପାଲିବା ତ ସୁଖ ବୋଲି କହୁଛ । ଭିକ୍ଷା ଦେବା ଲୋକ ଥିଲେ ତ ସୁଖି ଲୋକେ ଭିକ୍ଷା କରି ପେଟ ପାଲିବେ ! ଭିକ୍ଷା ଦେବାଟା କଣ ସୁଖ ନୁହେଁ ? ଯାହାର ଚାରିବାହା ଚଳୁଛି, ସେ ଭିକ୍ଷା ମାଗିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସୁସ୍ଥ ସବଳ ଲୋକକୁ ଭିକ୍ଷା ଦେବା ମଧ୍ୟ ଉଚିତ ନୁହେଁ ? ହରିନାମ ନେଲେ କଣ କାମ କରିବାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ମନା ଅଛି ? ଏ ସଂସାରଟା ହରିଙ୍କର । ସେ ଏ ଖେଳ ଲଗାଇଛନ୍ତି । ଏ ଖେଳ ଖେଳିବାକୁ ସେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସଂସାରକୁ ପଠାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ

ଏ ସଂସାରରେ ଲୋକେ ଖେଳ ଖେଳୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ନାମରେ ସବୁ
କାମ କରିଯିବ । ଭଲ ।

ହରିନାମ ଜପ ନିୟତ କରୁଥାଅ କରମ,
ତୁଟିଯିବ ମାୟା-ବନ୍ଧନ ଅଟେ ଏହା ଧରମ । ୧ ।
ଜୀବନେ ମରଣେ ଶୟନେ ସ୍ବପନେ ଜାଗରଣେ,
ବିଜନ ବିପିନେ ଭ୍ରମଣେ ଅଥବା ମହାଧାନେ । ୨ ।
କର ସେହି ନାମ ସ୍ମରଣ ସାଥୀ ଏକା ଜୀବର,
ଆଉ ସବୁ ପଡ଼ି ରହିବ ଛାଡ଼ିଯିବୁ ସଂସାର । ୩ ।
ଧରି ସେହି ନାମ ଅଙ୍କୁଶ, ରିପୁ-କଣ୍ଠକ ମାର,
ଅବଶ୍ୟ ଆୟୁଷ୍ରେ ରହିବ ଶଙ୍କା ଜଳା ନ କର । ୪ ।
ଧନ ଜନ ମାନ ମହତ୍ତ୍ବ ଦମ୍ଭ ଗରବ ଯଶ,
ଆଶି ବୁଝି ଦେଲେ ଅନ୍ଧାର-ଦେଖା ନ ଯିବ ଲେଶ । ୫ ।
ଜଣେ କେହି ଇହସଂସାରେ ନାହିଁ ଅମର ହୋଇ,
ନୂନ୍ୟ-ହସ୍ତେ ଆସିଥିଲୁ ତୁ ଯିବୁ ଶୂନ୍ୟ ପଳାଇ । ୬ ।
ବଡ଼ ଗର୍ବ କରୁ ମନରେ ପିନ୍ଧି ରାଜମୁକୁଟ,
କେଉଁଠାରେ ପଡ଼ି ରହିବ ଯେବେ ତେଜିବୁ ଘଟ । ୭ ।
ଧନ ଜନ ମାନ ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ତୋତେ ନ ମାଡ଼େ ନିଦ,
ପାଇଲେ ମନରେ ଲଭୁ ତୁ ସଦା ମହାଆନନ୍ଦ । ୮ ।
ତହୁଁ କଣିକାଏ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉ କି ହରି ଆଶେ,
ହେଉଥିଲେ ହରି ମିଳନ୍ତେ ବଳେ ଆସି ତୋ ପାଶେ । ୯ ।
ବୁଡ଼ିରହି ଧନ-ମଦରେ ହୁଡ଼ି ଯାଉ ହରିକି,
ଉପର ମନରେ ଡାକିଲେ ଶୁଭିବ ବା କାହିଁକି । ୧୦ ।

ପାରୁ ଯେବେ ତୋର ମନକୁ ଶ୍ରୀଚରଣେ ଲଗାଅ ।
 ସଂସାରର ମାୟା କାଳିମା ମନୁ ଛଡ଼ାଇ ଦିଅ । ୧୧ ।
 କେତେ ଦିନ ଅବା ଜୀବନ ପାଣି ଫୋଟକା ପରି,
 ଚାହିଁ ଚାହିଁ କାହିଁ ଆସିବ ଯମ ନେବ ଓଟାରି । ୧୨ ।
 ଏଥିପାଇଁ ତୋର ମନରେ ଏତେ ଦମ୍ଭ ଗରବ,
 ନିଶ୍ଚଳେ ପାଞ୍ଚଲୁ ଚିତ୍ତରେ କେତେ ଦିନ ରହିବ । ୧୩ ।
 ନର ନାରାୟଣ ସେବାରେ ଲଗା ତୋର ଜୀବନ,
 ଜୀବନ ସାର୍ଥକ ହୋଇବ ପ୍ରଭୁ ହେବେ ପ୍ରସନ୍ନ । ୧୪ ।
 କର ପ୍ରଭୁ ବାରେ କରୁଣା ବଣା ନୋହୁ ଏ ମନ,
 ବୋଲେ ଜଗବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀପଦେ ଆଉ ସଦା ମଗନ । ୧୫ ।

ଶ୍ରୀ—ଆହେ, ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ କିଏ ନ ଡାକୁଛି ! ଶ୍ଵେର, ଚକ୍ରର,
 ନକ୍ଷ, ଭ୍ରଷ୍ଟ, ସବୁ ପ୍ରକାର ଲୋକେ ତ ତାଙ୍କୁ ଡାକୁଛନ୍ତି ।
 ନ ଡାକୁଛି କିଏ ?

ସ୍ଵାମୀ—ଆହେ, ସମସ୍ତେ ଡାକୁଛନ୍ତି ସତ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କଲ ପରି
 ଡାକୁଛି କିଏ ? ସେପରି ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଡାକୁଛି କିଏ ? ଯେ
 ଡାକୁଛି ତା ତାଙ୍କ ଶୁଣାଯାଉଛି, ଯେ ନ ଡାକୁଛି, ତା ତାଙ୍କ ଶୁଣା-
 ଯାଉ ନାହିଁ । ମଣିଷ ଯେତେବେଳେ ଯାଏ ଆଗଣା ଉପରେ ବା
 ଅନ୍ୟ କାହା ଉପରେ ନିର୍ଭରକରେ ତେତେବେଳେ ଯାଏ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ
 ଶୁଭେ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ମଣିଷ ନିରାଶ୍ରୟ ନିରାଶ୍ରୟ ହୋଇ
 ଡାକେ ତେତେବେଳେ ସେ ତାଙ୍କ ଶୁଭେ । ଦ୍ରୌପଦୀ ଯେତେବେଳେ
 ଦୁଇ ହାତ ଛୁଡ଼ିଦେଇ ଡାକିଲେ ତେତେବେଳେ ଶୁଣାଗଲା, ତା
 ପୁଅରୁ ଶୁଣାଗଲା ନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀ—ଦୁଇହାତ ଛୁଡ଼ି ଦେଲାକୁ ଶୁଣିଲେ କାହିଁକି ?

ସ୍ୱାମୀ—ଦୁଇହାତ ଗୁଡ଼ିଦେବାରୁ ଜଣାଗଲା ଯେ ସେ ସକଳ ଆଶ୍ରୟ ଗୁଡ଼ିଦେଇ କେବଳ ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ନିରାଲମ୍ବ ଭାବରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିଦେଲେ ସେ ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣିବେ । ମଣିଷର ଗୋଟାଏ ଅହଂକାର ଅଛି । ସେ ସବୁବେଳେ ମନେକରେ ମୁଁ ଯୁା କରିବି ତା କରିବି । ଏହି ଅହଂକାର ଥିବାଯାକେ ମଣିଷ ପ୍ରକୃତ ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିପାରେ ନାହିଁ । ମଣିଷ ଅହଂକାର ଗୁଡ଼ିଲେ ମନ ନିର୍ମଳ ହୁଏ; ତାର ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ହୁଏ, ତାକୁ ସବୁ ଦିଶେ । ଅହଂକାର ଥିବାଯାକେ ସେ ଆତ୍ମାକୁ ଆପେ ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ । ଆଜି ଏତିକି ଥାଉ ।

—*—

ଅଷ୍ଟମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଇଉରୋପ ସମର

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ, ବର୍ଷେ ଦେଉ ବର୍ଷ ହେଲା ଖବର କାଗଜରେ ଖାଲି ଯୁଦ୍ଧ ଖବର ବାହାରୁଛି । ଏଡ଼େ ବଡ଼ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧଟା ଅଠର ଦିନରେ ସରିଗଲା ! ଏ ଯୁଦ୍ଧ କଣ ଏତେକାଳ ହେଲା ଲାଗିଛି ମ ? କିଏ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଛି ? କାହା ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଛି ? ମୁଁ ତ କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ !

ସ୍ୱାମୀ—ଆହେ, ତୁମେ ତ କେତେ ଗୁଡ଼ାଏ କଥା ପଢ଼ିଛନ୍ତି । କଥା କହି ବସିଲେ ଗୋଟାଏ ମହାଭାରତ ହେବ । ଆଜ୍ଞା, ଠିକେ ଠିକେ କହିବା । ମହାଭାରତଯୁଦ୍ଧ କଥା କହିଲ ଯେ ସେ ତ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଭାଇ କହିଲା ଆଉ

ଗୋଟିଏ ଭାଇକି ଭାଗ ଦେବ ନାହିଁ । ଏ ଭାଇ ପକ୍ଷରେ ଦଳେ ରହିଲେ, ସେ ଭାଇ ପକ୍ଷରେ ଦଳେ ରହିଲେ । ଦି ମକ୍ଷରେ ଦି ଦଳ ରହି କାଠି ନରୁଇଲେ । ଶକୁନି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ମାମୁଁ ; କିନ୍ତୁ ସେ ହେଲା ତାର ମନ୍ତ୍ରୀ । ତାର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଉପରେ ରାଗଥିଲା, କାରଣ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଶକୁନିର ଶତଭାଇକୁ ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଇ ମାରିଥିଲା । ଶକୁନିର ସକଳୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ବଂଶ ନାଶ କରିବ । ମୁହଁରେ ଗୋଟାକଯାକ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର, ପେଟ ଭିତରେ ତାର ବଂଶନାଶ ଇଚ୍ଛା ! ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଅନ୍ୟାୟ ! ଅର୍ଜୁନ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ନ୍ୟାୟ ପକ୍ଷ । ଏ ଯୁଦ୍ଧ ସାମାନ୍ୟ ଦୁଇଭାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଇଉରୋପ ଯୁଦ୍ଧ ହେଉଛି ; ସେ ତ ମହାଦୋର ସମର । ଅନେକ ଜାତି ଏଥିରେ ସମ୍ମିଳିତ । ଏ କଥା ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ଟିକିଏ ସେ ଦେଶମାନଙ୍କ ଇତିହାସ ଭୂଗୋଳ ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆମେ ମାଇପି ଲୋକେ ଏତେ କଥା କେଉଁଠୁ ଜାଣିବୁ ମ ?

ସ୍ବାମୀ—ମାଇପେ ତ ଆଜିକାଲି ପାଠ ପଢ଼ି ଯୁ ଲାଗୁଛନ୍ତି । ତୁମେ ନ ଜାଣିବ କାହିଁକି ? ଦେଖ, ଏ ପୃଥିବୀରେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ମହାଦେଶ ଅଛି । (୧) ଏସିଆ (୨) ଇଉରୋପ (୩) ଆଫ୍ରିକା (୪) ଆମେରିକା । ଏ ମହାଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଦେଶ ଅଛି । ଏସିଆ ମହାଦେଶ ମଧ୍ୟରେ—(୧) ଚୀନ, (୨) ଜାପାନ, (୩) ଚୀନ୍, (୪) ଭାରତବର୍ଷ, (୫) ଭୂଟାନ, (୬) ପାକିସ୍ତାନ, ଆରବ, କାବୁଲ, କାନ୍ଦାହାର ଇତ୍ୟାଦି । ଇଉରୋପ (୧) ଇଂଲଣ୍ଡ, ସ୍କଟଲଣ୍ଡ, ଆୟର୍ଲଣ୍ଡ, ଜର୍ମାନୀ, ଫ୍ରାନ୍ସ, ଇଟାଲି, ହଲଣ୍ଡ, ନରୱେ, ସୁଇଜରଲଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି । ଆଫ୍ରିକା ଆମେରିକା ମଧ୍ୟରେ ସେହିପରି

ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଦେଶ ଅଛି । ଏ ସବୁ ଦେଶରେ ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି । ଭାରତବର୍ଷ ଛଡ଼ା ଆଉ ସବୁ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଵାଧୀନ ଦେଶ । ଏ ସବୁ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ଲୋକେ ବାସ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଜାତିର ନାମ, ଦେଶର ନାମ ଅନୁସାରେ ହୋଇଛି । ଇଂରେଜଜାତି, ଜର୍ମାନଜାତି, ଫରାସୀଜାତି ଇତ୍ୟାଦି । ଭାରତୀୟ ଜାତି ଆଗେ ସ୍ଵାଧୀନ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ନାନା କାରଣରୁ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରେଜ ଜାତି ଅଧୀନରେ ଅଛନ୍ତି । ସେ ଦେଶ ଲୋକମାନେ ଭାରି ଧନୀ, ଜ୍ଞାନୀ, ବ୍ୟବସାୟୀ, ସେମାନେ ପୃଥିବୀର ସବୁଦେଶରେ ବେପାର ବାଣିଜ୍ୟ କରି ବହୁ ଧନ ଅର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି । ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ ନାନା କଳ କୌଶଳ କରି ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟର ରୁଡ଼ାନୁ ଉନ୍ନତ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ।

ଧନ ଲାଭ ସେମାନଙ୍କର ଏତେ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଛି ଯେ ସେମାନେ ଆଉ ସେମାନଙ୍କ ନିଜ ନିଜ ଅବସ୍ଥାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ରହି ଆହୁରି କିପରି ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ବଢ଼ିବ ସେହି ଲାଲସାରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତି ଚାହୁଁଛି କିପରି ତାଙ୍କ ଜାତି ତାଙ୍କ ଦେଶ ଅନ୍ୟ ସବୁ ଜାତିକି ମାରିପିଟି ରାଜ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତି ହୃଦୟରେ ଏହି ଇଚ୍ଛା ବଳବତ୍ତା ହୋଇ ଜାଗ୍ରତ ଅଛି । ସେହି ଇଚ୍ଛା କାଳକ୍ରମେ ନାନା କାରଣ ପାଇଁ ନାନା ଆକାର ପ୍ରକାରରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି । ଇଂରେଜ ଜାତି କହୁଛି ସେ ବଡ଼, ଜର୍ମାନୀ କହୁଛି ସେ ବଡ଼, ଆମେରିକା କହୁଛି ସେ ବଡ଼ । ଯେଉଁ ଜାତି ଯେଉଁ ଜାତିକି ଦୁର୍ବଳ ମନେ କରୁଛି ସେ ତା ଉପରେ ଚଢ଼ାଉ କରୁଛି । ସେ ଯାହା ସଙ୍ଗେ ଲଢ଼ି ନ ପାରିଲା ସେ ହାରିଗଲା, ତା ଅଧୀନ ହେଲା । ଏମାନେ ହାତହତୀଆର, ଜାହାଜ, ତୋପ, ବନ୍ଧୁକ, ଆକାଶଯାନ-ମାନ ନାନାଆକାର ପ୍ରକାରରେ ନିର୍ମାଣ କରି ପାରି ଅଳ୍ପ ଆୟାସରେ

ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ବହୁତ ମଣିଷ ମାରିଦେଇ ପାରିବେ, ବହୁତ କୋଠା ବାଡ଼ି ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଧ୍ବଂସକରି ପାରିବେ ସେହି ଚିନ୍ତାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ! ଏହି ହେତୁ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଛି, ସେମାନେ ବଳ କଷାକଷି ହେଉଛନ୍ତି । ଯେ ଯାହାଠାରୁ ବଳବାନ୍ ସେ ତାକୁ ଜଣି ତା ରାଜ୍ୟ ଖଣ୍ଡିତ ନେଇଯିବ । ଏମାନେ ଧନ ବଳରେ ମତୁଆଳ ହୋଇ ଆକାଶ ପାତାଳ ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରଭୃତିକି ମନ୍ତ୍ରି ପକାଉଛନ୍ତି । କେତେଲୋକ ମରୁଛନ୍ତି, କେତେ ଧନ ଯେ ନଷ୍ଟ ହେଉଛି ତାର ପରିମାଣ କହି ହେବ ନାହିଁ । କେବଳ ଇଂରେଜ ଜାତି ଦିନକୁ ୨୨ କୋଟି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଛନ୍ତି । ଆଉ କାହାର କେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି କିଏ ଜାଣେ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—କୋଟିଏ କେତେ ଟଙ୍କା ମ !

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ଆହେ, ଶହେ ଟଙ୍କାତ କେତେ ଜାଣ । ଦଶ ଶହରେ ହଜାରେ, ଶହେ ହଜାରରେ ଲକ୍ଷେ, ପୁଣି ଶହେ ଲକ୍ଷରେ କୋଟିଏ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ, ଏତେ ଟଙ୍କା କାହିଁକି ଖର୍ଚ୍ଚକରି ଦେଉଛନ୍ତି ମ ? ଆମ ଦେଶରେ ଲୋକଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ଟଙ୍କା ମିଳୁନାହିଁ, ଏମାନେ ଏତେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଛନ୍ତି; ଧନ୍ୟ ତାଙ୍କ ଗୁଡ଼ !

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ଗୁଡ଼ ତାଙ୍କର ଧନ୍ୟ ନୁହେଁ କଣ । ଜୀବନକୁ ପାଣି ଛଡ଼େଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଆକାଶସାନରେ ଉଡ଼ି ବୁଲୁଛନ୍ତି । କେତେବେଳେ ଯେବେ ସେ ଯାନ ଖସି ପଡ଼ୁଛି ତେବେ ଯେଉଁମାନେ ସେଥିରେ ଥିଲେ ; ସମସ୍ତେ ପଡ଼ି ମରିଯାଉଛନ୍ତି । କେତେଜଣ ମରିଗଲେ ବୋଲି ଆଉ ଯେ କେହି ପୁଣି ସେ ଯାନରେ ନ ଚଢ଼ୁଛନ୍ତି ତା ନୁହେଁ, ତା ପଛକୁ ତା ପଛ ଲୋକେ ଯାଉଛନ୍ତି । ଆମ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କର ଏ ସାହସ ଅଛି ? ଆମଦେଶ ଲୋକେ

କହିବେ ନାହିଁଲେ ବାପା—କାଳେ ପଡ଼ି ମରିଯିବା ! ତାକୁ ଦୂରରୁ ଜୁହାର । ଆମଦେଶ ଲୋକେ କେବଳ ନିଜ ପ୍ରାଣକୁ ବଢ଼ି ମନେ କରନ୍ତି । ଯେଉଁଠି ଟିକିଏ ଆପଣା ପ୍ରାଣ ଉପରେ ଆଞ୍ଚ ଆସିଲା, ସେଠିକି ଯିବେ ନାହିଁ; ଗୁଡ଼ି ଦବିବ !

ସ୍ତ୍ରୀ—କାହିଁକି ମ ? ସେ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କର କଣ ପ୍ରାଣ ପାଇଁ ମମତା ନାହିଁ ? ତାଙ୍କ ଜୀବନ ପାଇଁ କଣ ତାଙ୍କର ଭୟ ନାହିଁ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଜୀବନ ଭୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଛି; ତଥାତ ସେମାନେ ମନେ କରନ୍ତି ଜୀବନଟି ଦିନେ ଯିବ; ତେବେ ନିଜ ଜାତିପାଇଁ ନିଜ ଦେଶ ପାଇଁ ଯେବେ ଯିବ ତେବେ ଯାଉ । ମୁଁ ସିନା ଜଣେ ମରିଯିବ, ଜାତିରତ ମଙ୍ଗଳ ହେବ । ମୋ ଜାତି ଜଣିବ । ମୋ ଜାତି ପୃଥିବୀରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେବ । ମୋ ଜାତିର ମାନ ବଢ଼ିବ । ପାଞ୍ଚଶ ହଜାରେ ମରିଗଲେ ଯା'ନ୍ତୁ । ଏହାକୁ କହନ୍ତି ଜାତୀୟ ଜୀବନ ।

ମୋ ଜୀବନଟା କେବଳ ମୋ ପାଇଁ ନୁହେଁ ମୋ ଜାତିପାଇଁ । ବୁଝିଣ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଏହି ଜାତୀୟ ଜୀବନ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—କପରି ? ମୁଁ ତ ଏ କଥା କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ !

ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେଖ, ପ୍ରଥମେ ଇଂରେଜମାନେ ଯେତେବେଳେ ଭାରତକୁ ଆସିଲେ ତେତେବେଳେ ସେମାନେ ରାଜ୍ୟ କରିବାକୁ ଆସି ନ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଆସିଥିଲେ ବଣିଜ ବେପାର କରିବା ପାଇଁ । ବଣିଜ ବେପାର କରିବାକୁ ଆସିଲେ ଯେ ତେତେବେଳେ ମୁସଲମାନମାନେ ଭାରତରେ ରଜା ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବିନାମୁଖରେ ଭାରତରେ କେହି ତ ବଣିଜ ବେପାର କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ଅନୁ-ମତି ମିଳୁଛି କିପରି ? କେଉଁଠି ରହିବେ; କେଉଁଠି ବାଣିଜ୍ୟକୋଠି

କରିବେ । ବିଦେଶୀ ଲୋକ ସାତ ସମୁଦ୍ର ତେର ନଦୀ ପାରି ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଚାରିଆଡ଼ୁ ଅସ୍ତ୍ର ଆଲଗୁଛି, ନାନାସ୍ଥାନରେ ଠାକ କରି ବୁଲୁଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଦେଶରୁ ଆସି ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ ବଣିଜ ବେପାର କଲେ ସେ ଦେଶ ରଜା କର ନେବ, ନ ହେଲେ ବି ଅନୁମତି ନ ଦେଇ ମନା କରି ଦେଇପାରେ । ନାନା ପ୍ରକାର ଚନ୍ଦ୍ରା ମନରେ ଥାଏ । ଥରେ ଜଣେ ଇଂରେଜ ଚିକିତ୍ସକ ବୁଲି ଆସିଥିଲେ । ସେ ଏଣେ ତେଣେ କେତେ ଆଡ଼ ବୁଲି କଲିକତାରେ ଥିଲେ । ସାହାଜାହାନ ତେତେବେଳେ ବଙ୍ଗଳାର ନବାବ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର କନ୍ୟା ଭୟଙ୍କର ପୀଡ଼ିତା ହେଲେ । ଅନେକ ଡାକ୍ତର, ବୈଦ୍ୟ, ହାକିମ୍, ଚିକିତ୍ସା କରି ଥକିଗଲେ, ରୋଗ ଉପଶମ ହେଲା ନାହିଁ । ଫିମେ ସେ ଇଂରେଜ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କ କାନକୁ କଥା ଗଲା । ସେ କହିଲେ ଭଲ କରିଦେବେ । ସେ ଚିକିତ୍ସା କଲେ । ରୋଗୀ ଭଲ ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କ ଅତୁଷ୍ଟ ଫେରିଲା । ନବାବ ଭାରି ଖୁସି ହେଲେ, ପୁରସ୍କାର ଯାଚିଲେ । ଡାକ୍ତର କହିଲେ ସେ ଅନ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ନେବେ । ନାହିଁ—ତାଙ୍କ ଇଂରେଜ ଜାତିକ ଭାରତରେ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ମିଳୁ । ନବାବ ତଥାପୁ କିଛି ସମୟ ଲେଖି ଦେଲେ । ଏ ହେଲା ଇଂରେଜମାନଙ୍କର ଭାରତରେ ଯାତ୍ରାଜ୍ୟ ଗଠନର ମୂଳଦୁଆ । ଡାକ୍ତର ମାଗିଲେ ନିଜ ପାଇଁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ନେଇ ପାରିଥାନ୍ତେ କିନ୍ତୁ ଖଣ୍ଡେ ରାଜ୍ୟ ମାଗି ନେଇ ପାରିଥାନ୍ତେ, ପାଟ ପୀତାମ୍ବର ମାଗି ନେଇଥାନ୍ତେ, କିନ୍ତୁ ସେ ଆପଣା ସ୍ଵାର୍ଥ, ଆପଣା ଲାଭ ନ ବୁଝି ବୁଝିଲେ ନିଜ ଜାତିର ସ୍ଵାର୍ଥ, ନିଜ ଜାତିର ଲାଭ । ଏହାକୁ କହନ୍ତି ଜାତୀୟ ଜୀବନ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା, ଏତେ ଡାକ୍ତର, କବିରାଜ ଚିକିତ୍ସା କରୁଥିଲେ, କାହାର ଦ୍ଵାରା ସେ ରୋଗୀ ଭଲ ହେଲା ନାହିଁ, ଯୁଦ୍ଧ ଉତ୍ତରରେ ଭଲ ହେଲା କାହିଁକି ?

ସ୍ଵାମୀ - ଆହେ, ବୁଝିଲ ନାହିଁକି । ଜଣେ ଜଣେ ଅମୃତଦ୍ରବ୍ୟ
ଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ହାତଦେଲମାସେ ରୋଗ ଭଲ ହୋଇଯାଏ । ଆଉ
ଜଣେ ଜଣେ ବିଷଦ୍ରବ୍ୟ ଅଛନ୍ତି, ସେ ଯେତେ ଔଷଧ ଦିଅନ୍ତି
କାହିଁରେ କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ ବରଂ ରୋଗ ବଢ଼େ । ଏ କଥା ମଧ୍ୟ
ଅଦୃଷ୍ଟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ତେଣେ ପୁଣି ରୋଗୀର କର୍ମ
ବିପାକକୁ ଯଦି ବେଳ କାଳରେ ଯାହା ଔଷଧ ପଡ଼ିଲା ସେ ଅମୃତ
ପାଲଟି ଗଲା । ତେଣେ ଦଶା ପାକ ବେଳକୁ ଏଣେ ଯାହାର ସୁନାମ
ନେବା ଯୋଗ ଅଛି ସେ ପଡ଼ିଯାଏ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା, ଏମାନେ ଯେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଛନ୍ତି କହୁଛନ୍ତି, କୋଟି
କୋଟି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି, ଏତେ ଟଙ୍କା ଆଣୁଛନ୍ତି କେଉଁଠୁ ?

ସ୍ଵାମୀ—ସେ ଦେଶର ଲୋକେ ଦେଉଛନ୍ତି । ସେ ଦେଶରେ
ଯେତେ ଧନ ଜନ ସମ୍ପତ୍ତି ଅଛି ସବୁ ସେମାନେ ଏ ଜାତୀୟ ସମର
ପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଏଇଲଗେ ଜାତିର ମାନ ଉପରେ
ପଡ଼ିଛି । ଇଂରେଜ ଜାତି ହାରିଯିବ ଏ କଥା ସେ ଦେଶ ଲୋକେ
ସବୁ ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଏ ଜାତିର ମାନଟାକୁ ବେଶି ପସନ୍ଦ
କରନ୍ତି । ଘର ଯାଉ, ଜମିବାଡ଼ି ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଯାଉ, ପ୍ରାଣ ଯାଉ,
ଇଂରେଜ ଜାତିର ମାନ ବଜାଏ ଥାଉ—ଏ କଥା ସେ ଦେଶଲୋକେ
ବୁଝୁଛନ୍ତି । ଦେଶରେ ଯେତେ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଅଛି, ଲୋକେ ଅକାତରେ
ଦେଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ଖାଇବା ପିଇବା ଖେଳି ମଧ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଧନ
ଦେଉଛନ୍ତି । ଶତ୍ରୁ ଆକ୍ରମଣ ଭୟରେ ଶତରେ ଶୋଇ ନାହାନ୍ତି ।
ଗାତ ଖୋଳି ତା ଭିତରେ ପଶି ରହୁଛନ୍ତି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଗାତ ଭିତରେ ରହୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ?

ସ୍ୱାମୀ—ଆହେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଉଡ଼ାଜାହାଜମାନ ହୋଇଛି ସେଥିରେ ରହି ଏବେ ଯୁଦ୍ଧ ହେଉଛି । ସେହି ଜାହାଜ ଭିତରେ ଲୋକ ରହି ନିଆଁ ଗୁଳାମାନ ପକାଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ଗୁଳାଟାଏ ପଡ଼ିଲେ ଘରଦ୍ୱାର ଧ୍ୱଂସ ହୋଇ ଯାଉଛି, ମଣିଷ ଥିଲେ ମରି ଯାଉଛନ୍ତି । ଏହିହେତୁ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଆସିବାର ସଙ୍କେତ ଜଣାଗଲରୁ ଲୋକେ ଘରଦ୍ୱାର ଛାଡ଼ି ଗାତ ଭିତରେ ଯାଇ ପଶୁଛନ୍ତି, ଘର ଦ୍ୱାର ପୋଡ଼ିଗଲେ ଯାଉ ପଛକେ ପ୍ରାଣ ତ ରହିବ ! ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଗୁଳିଗଲରୁ ପୁଣି ଗାତଭିତରୁ ବାହାରୁଛନ୍ତି । ଏହି ଲାଲା ଲାଗିଛି । ଶୁଣିଥିଲୁ ସିନା, ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ମେଘ ଉପରେ ଥାଇ ସମତନ୍ତ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ, ଏବେ ତ ଦେଖାଗଲା ସେହି କଥା ! ଶତ୍ରୁ ବିରୁଦ୍ଧ—ଏମାନଙ୍କୁ ମାରି ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବ । ଏମାନେ ବିରୁଦ୍ଧଛନ୍ତି ଶତ୍ରୁକୁ ଓ ତା ରାଜ୍ୟକୁ ପୋଡ଼ି ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବେ । ଉଡ଼ାଜାହାଜ କେତେବେଳେ ଖସିପଡ଼ି ଜଳ ପୋଡ଼ି ଧ୍ୱଂସ ହୋଇ ଯାଉଛି, କେଉଁଠି ବଡ଼ବଡ଼ ଜାହାଜମାନ ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରେ ବୁଡ଼ି ଲୀନ ହୋଇ ଯାଉଛି । କୋଟିକୋଟି ଟଙ୍କା ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ପୋଡ଼ି ଯାଉଛି, ବୁଡ଼ି ଯାଉଛି । ଆମ୍ଭେମାନେ ସେ ଚିନ୍ତା କଲୁନା କରି ପାରୁ ନ ଥାଉଁ । ଖବରକାଗଜରେ ଯାହା ପଢ଼ି ଶୁଣୁଥାଇ ସିନା, ଆଖିରେ ତ ଦେଖି ପାରୁ ନ ଥାଉଁ । ତେବେ ଯାହା ଶୁଣୁଥାଉଁ, ସେ ଖବର ଏଡ଼େ ଚମକପ୍ରଦ ଯେ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ଦିହ ଅରି ଉଠୁଛି । ସେ ଶ୍ୱାମ ଭୟଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଲେ ଆମେ ତ ମୁର୍ଚ୍ଛା ହୋଇଯିବା । ସେମାନେ ଅନୁଭବ କରି ମଧ୍ୟ ଛୁତରେ ପଥର ଲଦିଲା ପ୍ରାୟ ଧନ ଧରି ଅଛନ୍ତି । ରଣ-ଚଣ୍ଡୀର ଫୁର କରାଳ ମୁଖବ୍ୟାଦାନ, ଲହ ଲହ ଜହ୍ନା, ନରମୁଣ୍ଡ ମାଳ, କୋଠାବାଡ଼ି ଧନ ସମ୍ପତ୍ତିର ଭୟ ଦେଖିଲେ କାହାର ପାଷାଣ ଛୁତ ମଧ୍ୟ ତରଳ ହୋଇ ନ ଯିବ !

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ, ଆମ ରଜାଙ୍କ ଦେଶରେ ଏତେ କାଣ୍ଡ ଆମେ ତ ଏଠି କିଛି ଜାଣିପାରୁ ନ ଥାଉଁ ? ଏ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ସାହେବମାନେ ଅଛନ୍ତି ସେମାନେ କଅଣ କରୁଛନ୍ତି ?

ସ୍ବାମୀ—ଆହେ, ଏ ଦେଶରେ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେପରି ଚାଲି ଥିଲା ସେହିପରି ଚାଲିଛି । ସାହେବମାନେ ଏଠି ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରୁ କିଛି ଜଣାଯିବ ନାହିଁ ଯେ, ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ଏପରି ବିପତ୍ତି ପଡ଼ିଛି । ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଦସ୍ତୁରମତେ ଚାଲିଛି, ତେଣେ ଯୁଦ୍ଧ କାମ ହେଉଛି, ଏବଂ ଏଣେ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି; ତେଣେ ଉଡ଼ାଜାହାଜରୁ ଗୁଳିଗୁଳା ପଡ଼ି ଦରଦାର ପୋଡ଼ି ଭୟ ହେଉଛି ; ଏଣେ କେନ୍ଦ୍ର ଅପରାଧ କଲେ ତାକୁ ନେଇ ଜେଲଖାନା ଠୁକି ଦେଉଛନ୍ତି । ଯେଉଁଠା କାମ ଯେଉଁଠି ଚଳୁଛି, କିଛି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ନାହିଁ । ଶାସନକଳ ଠିକଣାମତେ ଚଳୁଛି । ଆମେ କାହିଁକି ଅନୁଭବ କରିପାରିବା ଯେ ବିଲତରେ ଭୟଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଛି । ଏପରି ଯେଉଁମାନଙ୍କର ମନ ଟାଣ, ଏପରି ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଦମ୍ଭ, ସାହସ, ସେମାନଙ୍କର ଦେଶର ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଏଠା ହାଲଗୁଲରୁ କିଛି ଜଣାପଡ଼ୁ ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଏ ଯୁଦ୍ଧ ଆଉ କେତେଦିନ ଚାଲିବ ମ ? ଜନସମସ୍ତ ମୂଲ୍ୟ ବହୁତ ବଢ଼ିଗଲାଣି ।

ସ୍ବାମୀ—ଯୁଦ୍ଧ କେତେଦିନ ଲାଗିବ କିଏ କହି ପାରିବ ! ଗୋଟାଏ ପକ୍ଷ ନିରସ୍ତେ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛୁଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ସବ୍‌ସ୍ଥାନ ହୋଇ ଦୁର୍ବଳ ନ ହେବାଯାଏ ଯୁଦ୍ଧ ଶେଷ ହେବ ନାହିଁ । ସେପରି ଅବସ୍ଥାକୁ ନ ଆସିବା ଯାଏ କିଏ କାହା ଆଶା ଛାଡ଼ୁଛି ? ଜନସମସ୍ତ ବିଦେଶରୁ ଆସି ଶାରୁ ନାହିଁ । ବାଟଯାକ କଣ୍ଟା

ପଡ଼ିଛି । ଏ କଣ୍ଟା ପୁଣି ଯେ ସେ କଣ୍ଟା ନୁହେଁ । ଏସବୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ କଣ୍ଟା । ଏ କଣ୍ଟା ଦହରେ ଜାହାଜ ଲାଗିଗଲେ ଫାଟି ପାଣିରେ ଡୁବିଯିବ । ଏହି ହେତୁ ବେଶି ମାଲ ଆସି ପାରୁ ନାହିଁ । ଜନସଂଖ୍ୟା ବେଶି ନ ଆସିବାରୁ ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ି ଯାଇଛି, କିଣିଖିଆ ଲୋକଙ୍କର ବିଷମ ବସନ୍ତି । ଏଣେ ଏହି ହେତୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ବଢ଼ି ଯାଇଛି, ଆୟ କମିଯାଉଛି । ଲୋକେ ବଡ଼ ଛଟପଟ ହେଉଛନ୍ତି । କିଏ ଭାଜ୍ୟ କିଣିବା ପାଇଁ ଛଟପଟ, ଆମେ ପେଟପାଇଁ ଛଟପଟ । ଯୁଦ୍ଧ ତ ଫଳେ ଦମା-ଦୋଷିଆ ହୋଇ ଲାଗି ଆସୁଛି । ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ ବ୍ୟାପିଗଲାଣି କେବଳ ଭାରତ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଅଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଭାରତ କାହିଁକି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଅଛି ?

ସ୍ବାମୀ—ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ ? ଭାରତ ଲୋକେ ତ ଇଂରେଜଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଅଛନ୍ତି । ଇଂରେଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଛି ସତ, ସେହି ହିସାବରେ ଆମେ ଯୁଦ୍ଧରେ ପଶିଛୁ, କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନୁହେଁ । ତେବେ ଆମ ରାଜା ଯେତେବେଳେ ଯାହା ବୁଝୁଛନ୍ତି—ମଣିଷ ହେଉ ବା ଟଙ୍କା ହେଉ—ଆମେ ଆମ ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଦେଉଛୁ । ଯୁଦ୍ଧରେ ଦିନକେ ଯାହା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି ତାକୁ ବୁଝିଲେ ଭାରତରୁ ଯାହା ଯାଉଛି ସେ କିଛି ନୁହେଁ କହିଲେ ଚଳେ । ଭାରତ ଲୋକେ ତ ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟା ଭୁଲି ଗଲେଣି, କିଛି ତ ଶିଖି ନାହାନ୍ତି କଣ କରିବେ ? ଯାହାଙ୍କର ଜାତୀୟ ଜୀବନ କଲକତ ହୋଇ ଗଲାଣି ତାଙ୍କଠାରୁ କଣ ଆଶା କରିବା ? ଆଜ୍ଞା ଆଜି ଏତିକି ଥାଉ ।

ନବମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଜ୍ୟୋତିଷ

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ, ଆଜି ପାଞ୍ଜିଟା ଦେଖୁଥିଲି ଯେ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଗୁଣି କଣ ? ନକ୍ଷତ୍ର କଣ ? ଯୋଗ କଣ ? ବାର କଣ ? ଗ୍ରହ କଣ ?

ସ୍ୱାମୀ—ପାଞ୍ଜିରେ ଅନେକ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ବିଷୟ ଲେଖା ଥାଏ । ସେ ବିଷୟ ନ ଜାଣିଥିଲେ ବୁଝିବ କିପରି ? ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ବଡ଼ କଠିନ ବିଷୟ । ସେ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଜ୍ଞାନ ହେବା ଲାଗି ଅନେକ ପରିଶ୍ରମ ଆବଶ୍ୟକ । ଅନେକ ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବା ଆବଶ୍ୟକ, ଅଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର ଭଲ କରି ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏ ତ ଆକାଶ ବିଦ୍ୟା, ଆକାଶରେ ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ର ଗତି କରୁଛନ୍ତି । ଆମେ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଏଠାରେ ଥାଇ ସେ ଆକାଶମଣ୍ଡଳର ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ଗତି ଦେଖି ପାରିବା କଣ ସହଜ କଥା ! ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସିଂହ ସାମନ୍ତ, ଯାହାଙ୍କୁ ପଠାଣି ସାନ୍ତ କହନ୍ତି, ସେ ଏ ବିଦ୍ୟାରେ ବହୁତ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଘର ଖଣ୍ଡପଡ଼ା । ସେ ସାରା ଗୁଡ଼ିଆ ଆକାଶକୁ ଚାହିଁ ବସିଥାନ୍ତି । ସେ ଶେଷକୁ ପେଟ ବେମାରିଆ ହୋଇଗଲେ । ନିଜ ହାତରେ ବାଉଁଶକାଠି ଯନ୍ତ୍ର ତିଆରି କରି ତାର ସାହାଯ୍ୟରେ ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ଗତି ଜାଣୁଥିଲେ । ସେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ପଣ ନାମରେ ଖଣ୍ଡେ ପୋଥି ଲେଖି ଯାଇଥିଲେ । ତାର ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ । ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଓ ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ କଣ ? ପଲିତ ଜ୍ୟୋତିଷ କଣ ?

ସ୍ୱାମୀ—ମୁଁ ଜ୍ୟୋତିଷାର୍ଥୀବ ବୋଲି ଖଣ୍ଡେ ପୁସ୍ତକ ଲେଖିଛି । ସେ ଗୁପ୍ତା ହୋଇଛି । ତାକୁ ଯେବେ ପଢ଼ିବ, ମୋଟା ମୋଟି କିଛି ବୁଝି ପାରିବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର କଣ ସତ ? ଅବଧାନେ ଯାହା କହନ୍ତି, କେତେ କଥା ତ ଘଟେ ନାହିଁ ?

ସ୍ୱାମୀ—ସେ ତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରର ଦୋଷ ନୁହେଁ, ଅବଧାନଙ୍କ ଦୋଷ ହୋଇପାରେ । ସେ ଠିକଣା ହସାବ କିତାପ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆପେ ଆପେ ୦ ୦ ୦ କରି କେତେଟା କଥା ଜାଣି ସେମାନେ ତାଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟ ଚଳାନ୍ତି । ଚରଣେ ପଡ଼ିଲେ ଭରଣେ ଗାଇ ଦିଅନ୍ତି, ଜ୍ୟୋତିଷାର୍ଥୀବରେ ଏଥିର କାରଣ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ବ୍ରହ୍ମମାନେ ତ ଆକାଶମଣ୍ଡଳରେ ଅଛନ୍ତି ଆମ ଉପରେ ତାଙ୍କର କି ଶାନ୍ତି ଅଛି ଯେ ସେମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଆମ୍ଭେ ଭଲ ମନ୍ଦ ପଳ ହେଉଛିବା ?

ସ୍ୱାମୀ—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏ ପୃଥିବୀର ଜୀବନ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଆଲୋକ ନ ପାଇଲେ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀ ବଞ୍ଚିପାରିବ ନାହିଁ । ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକରେ ମଧ୍ୟ ଅମୃତ ଅଛି ! ତାଙ୍କ କରଣ ପାଇ ନାନା ଗୁଣ ଲଭ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କର ଓ ଉପବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଗୁଣ ଅଛି । ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ଗୁଣ ଅଛି । ସବୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଉପରେ ତାଙ୍କ ଶକ୍ତି ଯେତେବେଳେ ପଡ଼ୁଛି ମଣିଷ ଉପରେ ନ ପଡ଼ିବ କାହିଁକି ? ସୁତରାଂ ବିଜ୍ଞାନ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଏ କଥା ସତ । ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କରଣ ପ୍ରଭାବରେ ଜଗତର ପାବଣୀୟ ଜୀବଜଗତରେ ରସ ସବୁର ହୁଏ ଏବଂ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣ, ନାନା ରସ ଆମ୍ଭେମାନେ ଦେଖୁ । ସୁତରାଂ ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ନାହିଁ ବୋଲି କିଏ କହିବ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ପାଞ୍ଜିରେ କେବେ କଣ ଲେଖା ଥାଏ ?

ସ୍ବାମୀ—ପ୍ରତିଦିନ ତଥ୍ୟ, ବାର, ନକ୍ଷତ୍ର, ଯୋଗ, କରଣ, ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗତି, କେଉଁଦିନ କଣ ଖାଇବ ଓ ନ ଖାଇବ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟ ଲେଖା ଥାଏ । ଶୁଭବେଳ ଅଶୁଭବେଳ, କେଉଁଦିନ କି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ନ କରିବ, ସେ କଥା ମଧ୍ୟ ଲେଖାଥାଏ । କେତେବେଳେ ଶୁଭ ବା ଅଶୁଭ ବେଳ ସେ କଥା ମଧ୍ୟ ଲେଖାଥାଏ । କେଉଁ ସମୟରେ କେଉଁଠାକୁ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଗଲେ ଶୁଭ ବା ଅଶୁଭ ହେବ ସେ କଥା ଲେଖାଥାଏ । ବରଷକ ବାରମାସ ଯଥା:—ବୈଶାଖ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠ, ଆଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ, ଶ୍ରବଣ, ଆଶ୍ୱିନ, କାର୍ତ୍ତିକ, ମାର୍ଗଶିର, ପୌଷ, ମାଘ, ଫାଲ୍‌ଗୁନ, ଚୈତ୍ର । ମାସକ ଦୁଇ ପକ୍ଷ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପକ୍ଷ ୧୫ ତଥ୍ୟ । ୧୨ ରାଶି—ମେଷ, ବୃଷ, ମିଥୁନ, କର୍କଟ, ସିଂହ, କନ୍ୟା, ତୁଳା, ବିଛା, ଧନୁ, ମକର, କୁମ୍ଭ, ମୀନ । ୨୭ ନକ୍ଷତ୍ର ପାଞ୍ଜିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନକ୍ଷତ୍ରର, ଯୋଗର, କରଣର ନାମ ଅଛି । କେଉଁ ନକ୍ଷତ୍ର କେଉଁଦିନ କେତେ ଶ୍ରେଣୀକଲ୍ଲ, ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ କେଉଁ ଦିନ କେତେ ଗତି କଲେ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରହମାନେ କେଉଁଦିନ କେତେ ଗତି କଲେ ଏ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଲେଖାଅଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଏତେ କଥା ନ ଜାଣିଲେ କ୍ଷତି କଣ ? ପ୍ରତିଦିନ ଏତେ କଥା ପାଇଁ ପାଞ୍ଜି ନ ଦେଖି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ତ ଭଲ ।

ସ୍ବାମୀ—ଆହେ, ବୁଝ ବା ନ ବୁଝ, ଗ୍ରହଚନ୍ଦ୍ରର ଯେଉଁ ଫଳା-ଫଳ ତା ତ ଅବଶ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ କରିବ । ମନେକର କିଛି ନ ବୁଝିଲ ଅଶୁଭ ବେଳରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଗଲ, ଫଳ ନ ହେଲା ଯେ ଏ ଶାସ୍ତ୍ର ଜାଣିଥିବ ସେ କହିବ ଅଶୁଭ ବେଳରେ ତ ଏ କାମ କଲି ଭଲ ଫଳ ହୁଅନ୍ତା କିପରି ? ଯେ ଏ ଶାସ୍ତ୍ର ଜାଣି ନ ଥିବ ସେ କହିବ ହଁ କରୁଥିଲେ ନ ହେଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ବାହାଘର ହେଲେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ଜାତକ ସୁହାନ୍ତି କାହିଁକି ? ଜାତକ ନ ସୁହାଗଲେ ଫଳ କଅଣ ହେବ ?

ସ୍ବାମୀ—ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ଜାତକ ଭଲ ସୁହିଲେ ସେ ଦୁଇ ଜଣ ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ସୁଖ ଶାନ୍ତିରେ କଟାଇବେ । ନ ସୁହିଲେ ଯେବେ ବିବାହ ହେଲା ତେବେ ଅଶାନ୍ତି, କଳହ ପ୍ରଭୃତି ଜନ୍ମେ । ଏହିହେତୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଜାତକ ସୁହାଇ ବିଭାଘର କରନ୍ତି । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏ କଥା ବିଶଦଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା, ଜାତକରୁ କଣ ଜଣାଯିବ ?

ସ୍ବାମୀ—ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରେ କି କି କର୍ମ କରିଥିଲ, ସେହି କର୍ମ ଭୋଗର ସୂଚନା ଜାତକରୁ ଜଣାଯିବ । ମଣିଷ ଯାବଜ୍ଜୀବନ କି କି ଫଳ ଭୋଗ କରିବ ଜାତକ କହିଦେବ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଗାଧ ସମୃଦ୍ଧ ! ପଢ଼ିଲେ ଜାଣିପାରିବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ମାଇପେ କେଉଁକାଳେ ଏ ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ୁଥିଲେ ମ ?

ସ୍ବାମୀ—ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ମରଦ ମାଇକନିଆ ଭେଦା-ଭେଦ କିଛି ନାହିଁ । ମାଇପେ କଣ ଏ ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ୁଥିଲେ ! ଖନା ଏ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଭାରି ବଦୁଷୀ ଥିଲେ । ଖନା ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଥିଲେ ! ତାଙ୍କ ନାମ ଅଜିଯାଏ ଅଛି, ତାଙ୍କ ନାମ ଭାରତରେ ଚାରିଆଡ଼େ ବିଖ୍ୟାତ । ଆଜ୍ଞା, ଆଜି ଏତିକି ଥାଉ ।

ଦଶମ ପରଲ୍ଲେହ

ଓଡ଼ିଶା ଲୁଟସାହେବ

ସ୍ୱାମୀ—କହୋ, ଆଜି ଏତେବେଳଯାଏ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲ କି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜି ପର ଆମ ନାଶସଂଘରେ ସମିତ ଥିଲି । ଲୁଟସାହେବ ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ ପ୍ରବେଶ ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ଆମ ସ୍ୱୟ ବିଦାୟ ଦେଉଥିଲ ।

ସ୍ୱାମୀ—ଓଃ, କେତେଗୁଡ଼ାଏ କାମ କରି ପକାଇଲ ! ତମ ମାନକୁ ଆଜି ତ ସ୍ୱର୍ଗ ଦି ଆଜୁଳ ବାକି ରହିଲା । ଆଜି ତ ତମକୁ ଦର୍ଶନ କଲେ ପୁଣ୍ୟ ଅଛି । ଆଜି ତ ତୁମେ ଆନନ୍ଦ ସ୍ରୋତରେ ଭସୁଛ ! ମୁଁ ଏତେବେଳଯାଏ ବୁଝି ନ ଥିଲି । ଆଜ୍ଞା, କଣ କଣ ହେଲା କହିଲ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆମେ ତାକୁ ଖଣ୍ଡେ ବ୍ରହ୍ମପୁରୀ ପାଟଣାଡ଼ୀ ଉପହାର ଦେଲୁଁ । ସେ ସେହି ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧି ମଥାରେ ସିନ୍ଦୂର ଲଗାଇ ଆସିଲେ । ଆମ ମାଇପକ ଉତରୁ କିଏ ଓଡ଼ିଆଣୀ, କିଏ ବଙ୍ଗାଳୁଣୀ, କିଏ ତେଲଙ୍ଗାଣୀ, କିଏ ପଠୋଣୀ ବେଶ ହୋଇଥିଲେ । ବୁଢ଼ୀ ଭାରି ଭଲ ଲୋକ, ଖାଲି ତ ହସୁଥାନ୍ତି ! ବିଦାୟ ହୋଇଗଲାବେଳେ ଖାଲି ତ କହୁଥାନ୍ତି—ନମସ୍କାର ନମସ୍କାର ନମସ୍କାର । ଭାରି ଖୁସି, ହସି ହସି ଗଡ଼ି ଯାଉଥାନ୍ତି । ପୁଣି କହିଲେ, “ମତେ ଯାହା ଏ ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇ ଦେଲା ସେ ଲୁଗା ନୁହେଁ ମତେ ସ୍ନେହ ଡୋରରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଲ ।” ଜଣ ଜଣ କରି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କହିଲେ । ଆମ ନାଶ ଶିକ୍ଷା ନିବାସକୁ ଟ ୨୫୦୯ ଦେଲେ ।

ସ୍ଵାମୀ—ଧନ୍ୟ ତମକୁ ଓଡ଼ିଆଣୀଏ ! କେଉଁ କାଳେ ସିନା ତମକୁ ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେଖୁ ନ ଥିଲେ, ଏବେ ଯାଇ ଲୁଟିଯାହେବଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲ, ଟଙ୍କା ଆଣିଲ, ନମସ୍କାର ପାଇଲ, ଏଥିରୁ ବଳି ଅଧିକ କଣ କରି ପାରନ୍ତି ? ମାଇପେଯାକ ଏପରି ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ତା ସ୍ଵପ୍ନରେ ଭାବି ନ ଥିଲି । ଓଡ଼ିଶା ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ସେ ମହିଳା ବିଚାରରେ କେତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଶାଢ଼ୀ ସଙ୍ଗା ସିନ୍ଦୂର ପିନ୍ଧାଇ, ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ ହାତପୂରାଇ ତମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ଯେ ଟଙ୍କା ଆଣି ପାରିଲ, ବଡ଼ ଧନ୍ୟବାଦ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆହେ, ଆମେ କଣ ଏକା ଏପରି କଲୁଁ ? କଟକଠାରୁ ପୁରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେତେ ବିଦାୟୁଣ୍ଡେଇ ହେଲଣି । ମୁଁ ତ ଅନୁମାନ କରୁଛି, ଟଙ୍କା ଦଶ ହଜାର ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲଣି । ଆମର ଟଙ୍କା ଶହେ ଦେଡ଼ ଶହ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲା, ବେଶି ତ କିଛି ହୋଇ ନାହିଁ । ଯେ ତ ମଣିଷ ଅନାହାରରେ ମରିଯାଉଥିଲା ବେଳେ ଭୂଷ୍ଟରେ ଟୋପାଏ ପାଣି ଦେବ ନାହିଁ, ସେ ତ ଶହ ଶହ ଗଣିଦେଇ ବିଦାୟୁ ଶ୍ରେଣି ଭାତ କରାଉଛନ୍ତି, ବାଣ ମାରୁଛନ୍ତି, ନାଚ ଗୀତ କରାଉଛନ୍ତି, ଆମ କଥା କଣ ପଚାରୁଛ ? ସେ ତ କାମ ସରିଲାକୁ କାମ ଛାଡ଼ି ଦରକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଏତେ ପୂଜା ପୂଜି ଲୋକେ କାହିଁକି କରୁଛନ୍ତି ମ ?

ସ୍ଵାମୀ—ଆହେ, ଲୋକେ କଣ ଖୁସିରେ ଦେଉଛନ୍ତି ? ତାଙ୍କ କନ୍ଦରେ ରାଜଲକ୍ଷ୍ମୀ ବିରାଜମାନ କରିଛନ୍ତି । ରାଜଶ୍ରୀରେ ବିମଣ୍ଡିତ ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଲୋକମାନଙ୍କର ଭୟ ଅଛି । ରାଜା ତ ଆମ ଦେଶରେ ରହୁ ନାହାନ୍ତି । ଏହିମାନେ ରାଜପୁରୁଷ ଲୁଟ ବଢ଼ିଲାଟ-ମାନେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ରାଜା ! ଧନୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ବେଶି ରାଜସ୍ଵ । ସୁତରାଂ ରାଜପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରଦାନ କରିବା ସେମାନେ ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ବିଚାରନ୍ତି । ସେ କଥା ମଧ୍ୟ ନିତାନ୍ତ

ଅମୂଳକ ନୁହେଁ । ରାଜପୁରୁଷମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଭୟ ପାଇବା ପାଇଁ କିଏ ବ୍ୟସ୍ତ ନ ହେବ ? ସଂସାରରେ ଏହା ତ ନୀତି । ଯେଉଁ ରାଜପୁରୁଷମାନଙ୍କ ହାତେ ଶାସନଦଣ୍ଡ ଅଛି ସେମାନେ ଆସିବା ଯିବାବେଳେ ତାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରଖିବା ପାଇଁ ଏସବୁ କରାଯାଏ । ଏଇମାନେ ତ ଦେଶର ହରତା କରତା ଦେବ ବ୍ୟାତା !

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା, ଏମାନେ ତ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଜଣକୁ କଣ କିଛି ଦେଇ ପାରିବେ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ନିଶ୍ଚୟ ! କିନ୍ତୁ, ଯାହା ହାତରେ ସମତା ଅଛି, ସେ ଇଚ୍ଛାକଲେ କିଛି ଦେଇ ନ ପାରିବ କାର୍ତ୍ତିକ ? ଆପଣା ଭାଗ୍ୟ ଅନୁସାରେ ସେପରି ଅନୁଗ୍ରହ ମିଳିବ ! ଭାଗ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଅନୁଗ୍ରହ ମିଳିପାରିବ, ନଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ମିଳିପାରିବ । ଆମ ଦେଶରେ ସେହିଦେହୁ ଲୋକେ କହନ୍ତି, “ଦିଲ୍ଲୀଶ୍ଵରୋ” ବା “ଜଗଦ୍ଵରୋ ବା” । ପୁନଶ୍ଚ ଗୀତାରେ ଭଗବାନ କହିଲେ, “ଅହଂ ନରାଣାଂ ତ ନରାଧିପଃ” ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ ଦେଶର ଏହିପରି ସଂସ୍କୃତି ଯେ ରାଜା ଈଶ୍ଵର କଳା ନେଇ ଜନ୍ମ ହୁଏ । ରାଜଶକ୍ତି, ସାମାଜିକଶକ୍ତି । ଭଗବାନ କେବଳ ଜନ୍ମଦାତା ନୁହନ୍ତି । ସେ ପାଳନକାରୀ, ତାଙ୍କ ଶକ୍ତିରେ ବିଭୂଷିତ ନ ହେଲେ ଲୋକ ରାଜା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ତ ରାଜା ହେଉ ନାହାନ୍ତି, ଭଗବାନ ଯାହା ମୁଣ୍ଡରେ କଳସ ତାନ୍ତୁଛନ୍ତି ସେ ରାଜସିଂହାସନରେ ବସୁଛି । ଶାସନଶକ୍ତି ଜଣକ ମୁଣ୍ଡରେ ଥାଏ । ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶାସନଚକ୍ର ହେଉ ଏହି ନିୟମ ସର୍ବସ୍ଥ ଦେଖାଯାଏ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା ହଉଛି, ଲୁଟପାହେବ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଗଲ୍ ବେଳେ ଭାରି ଦୁଃଖିତ ହେଲେ ପରି ଜଣାଗଲା, କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ହେଲେ କାର୍ତ୍ତିକ ?

ସ୍ୱାମୀ—ହଇହେ, ଏତକ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । ସେ କେଡ଼େ ଉଚ୍ଚ ଆସନରେ ଥିଲେ, ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶରେ ଗୁଜା ଥିଲେ, କେତେ ବିଭଗ ଶ୍ରେଣ କରୁଥିଲେ, କେତେ ଚାକରଙ୍କର ପ୍ରଭୁ ହୋଇଥିଲେ, ମାସକୁ ୫୫୦୦ ଟଙ୍କା ଦରମା ପାଉଥିଲେ, ତାଙ୍କ ଖାଇବା ପିଇବା ଯିବା ଆସିବା ଇତ୍ୟାଦି ଖର୍ଚ୍ଚ ସରକାରୀ ଚହୁବଲରୁ ପାଉଥିଲେ । ଏତେ ସୁଖ ଶ୍ରେଣ ବିଳାସରୁ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ, ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ଶେଷ ହେଲା । ସେ କାଲି ସକାଳକୁ ଜଣେ ସାଧାରଣ ସାହେବ । ମୁଣ୍ଡରୁ ସିନ୍ଦୂର ଟୋପା ଗଲେ ଲୋକ କେତେ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ବସେ । ସେ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲେ ଲୋକ ମନରେ ଦୁଃଖ ହେବ ନାହିଁ ? ତୁମେ ଯେବେ ତାଙ୍କ ଆସନରେ ଥାନ୍ତି ତୁମର କଣ ଦୁଃଖ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ? ମଣିଷ ତ ସମସ୍ତେ ସମାନ—ସେ କଣ, ତୁମେ କଣ, ମୁଁ କଣ ! ଯେ ଗୁଜାଶ୍ରେଣ କରୁଥିଲା ସେ ଶ୍ରେଣରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ ଆବଶ୍ୟ ଦୁଃଖିତ ହେବ । ସେମାନେ ଦୁଃଖିତ ହେଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଣ ? ତାଙ୍କଠାରେ ଗୁଜାଶ୍ରେଣ ଥିଲା ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେବା ଏତେ ସମ୍ଭାର, ଏତେ ଆୟୋଜନ ! କେତେ ସାହାବ ତ ପୁରାଣ ବା ଓଡ଼ିଶାକୁ ଯିବା ଆସିବା କରୁଛନ୍ତି, କାହା ପାଇଁ ଏପରି ସମ୍ଭାର ତ ହେଉନାହିଁ !

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଁ ତା ନୁହେଁ କଣ ? ହଇହେ ଆମ ଦେଶ ଲୋକ ସେ କାମ ପାଉ ନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?

ସ୍ୱାମୀ—ଭାଗ୍ୟ ମୂଳ ! ଆମ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କର ସେ ଭାଗ୍ୟ କାହିଁ ? କେତେବେଳେ ନାହା ଉପରେ ଗାଡ଼ି, କେତେବେଳେ ଗାଡ଼ି ଉପରେ ନାହା ! ସେପରି ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ପୁରୁଷ ଆମ ଦେଶରେ ଜନ୍ମ ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରଭୁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ସେପରି କୃପା କରୁ ନାହାନ୍ତି । ଜଣେ

ଦେଶୀ ଲୋକ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସିଂହ ଏପରି ପାଇଥିଲେ । ଲୁଟ ବଡ଼ଲୁଟ ଶାସନ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କର୍ମ । ରାଜାଙ୍କର ଯାହାଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ ହେବ, ସେ ସେ କର୍ମ ପାଇବ । ଇଂରେଜ ଜାତି ଆମଦେଶର ରାଜା । ତାଙ୍କ ଦେଶର ପାଲିଆମେଶ୍ୱର ବା ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସବୁ ଶାସନ ଯନ୍ତ୍ର ଚଳାଉଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଶ୍ରାବତ ଶାସନ ପାଇଁ ଦାୟୀ । ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ଜାଗାୟ ଲୋକ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ସେମାନେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ମ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ଦେଶର ଭଲ ଭଲ ମଣିଷ ବାଛି କରି ପଠାଉଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ସେହିପରି ସମସ୍ତଙ୍କ ଶ୍ରାବ୍ୟ ତ ସମାନ ନୁହେଁ । ଯେ ବେଶି ଶ୍ରାବ୍ୟବାନ୍ ତାଙ୍କ ଶ୍ରାବ୍ୟରେ ଏପରି କାମ ପଡ଼ୁଛି । କଥାରେ ଅଛି “ଶ୍ରାବ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ ବସୁନ୍ଦରୀ, ଏ ପୃଥ୍ୱୀ ନୁହଇ କାହାର” ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା, ଏ ଲକ୍ଷ୍ମୀହେବ ଆଉ ବେଶି ଦିନ ରହିଲେ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ସ୍ୱାମୀ—ସରକାରୀ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଜଣେ ଲୋକ ପାଞ୍ଚବର୍ଷରୁ ବେଶି ଏ କାମରେ ରହିବ ନାହିଁ । ଜଣେ ଯେବେ ବେଶି କାଳ ରହିବ ତେବେ ତ ଆଉ କାହାର ପାଳ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଆଉ ଯେଉଁ ଶ୍ରାବ୍ୟବାନ୍ ପୁରୁଷମାନେ ଅଛନ୍ତି ସେ କଣ କରିବେ ? ଭଗବାନ ସମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବେଶିକାଳ ରଖନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଜ୍ଞା, ଆଜି ଏତିକି ଥାଉ ।

ଏକାଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦ ଇଉରୋପୀୟ ଯୁଦ୍ଧର ଚଳଚିତ୍ର

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ, ତେମେ ଆଜି ସକାଳ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ଦେଖି ଯାଇଥିଲ କି ? କେବେ ତ ଯାଅ ନାହିଁ, ଆଜି ଗଲ କାହିଁକି ?

ସ୍ବାମୀ—ହଁ ହଁ ଆଜି ଯାଇଥିଲି । ଇଉରୋପରେ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଛି ସେହି ଚିତ୍ର ଆଜି ଦେଖାଉଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧ ତ ଆଖିରେ ଦେଖି ପାରିଲେଇଁ ନାହିଁ ଚିତ୍ରରେ ଦେଖି ଆସିବା—ବ୍ୟାପାର କଣ ? ଏଇକଥା ମନେ ଭାବିଗଲି ଭାରି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—କଣ ଦେଖିଲ ଭଲ ?

ସ୍ବାମୀ—ଯାହା ଦେଖିଲି ସେ କଥା ଆଉ କଣ କହିବି ! ସେ ସବୁ ଚିତ୍ରର ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ପାଇଁ ମୋର ଭାଷା କାହିଁ ? ଧନ୍ୟ ସେ ଲୋକଙ୍କ ସାହସ, ଉଦ୍ୟମ ଆଉ ଧୈର୍ଯ୍ୟ । ଗୋଟାଏ ଘରେ ନିଆଁ ଲାଗିଗଲେ କଣ ହେଉଛି ଦେଖୁଛୁଟିକି ? କେତେ ଲୋକ ଘୋ ଘା, ଧୋ ଧା ହୋଇ ଜମି ଯାଉଛନ୍ତି ; ପାଣି ପକାଉଛନ୍ତି, ନିଆଁ ଲାଗୁଛନ୍ତି ! ସେ ଦେଶରେ ଏବେ କଣ ହେଉଛି ? ଶତ୍ରୁ ଆସି ଘରଦ୍ବାର ପୋଡ଼ି ଜାଳି ଧ୍ବଂସକରି ଦେଉଛି । ଶହ ଶହ ହଜାର ହଜାର ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଆସି ଏକାଥରକେ ଶହଶହ ଅଗ୍ନିଗୁଳାମାନ ପକାଇ ଦେଉଛି । ଗୁଳାମାନ ପଡ଼ି ଯେତେବେଳେ ପାଟୁଛି, ତେତେବେଳେ କୋଠାବାଡ଼ିକି ଭାଙ୍ଗି ଗୁଣ୍ଡ କରି ଦେଉଛି । ଛୁତ ସବୁ ଧୁଳି ହୋଇ ଆକାଶକୁ ଉଡ଼ି ଯାଉଛି ; ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କାର ଘରକରଣା ଜିନିଷମାନ ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ ହୋଇଯାଉଛି, ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ମରି ହଜି ଯାଉଛନ୍ତି । କାହାର ହାତ ଛିଣ୍ଡି

ଯାଉଛି, କାହାର ଗୋଡ଼ ଛୁଡ଼ି ଯାଉଛି । କାହାଠୁଁ ରକ୍ତଧାର ବହି ଯାଉଛି, ଗଳିମାନଙ୍କରେ ଖାଲି ଇଟା ପଥର ପାହାଡ଼ ପରି ଜମା ହୋଇଛି । କିଏ ପାଣି ପକାଇ ନିଆଁ ଲିଭାଇବା ପାଇଁ ଯତ୍ନ କରୁଛି, ମାତ୍ର ତାର ସବୁ ଯତ୍ନ ବିଫଳ ହେଉଛି । ଏଣେ ଆଗ୍ନେୟ ଗାଡ଼ିଆଟାଏ ଲେଖାଏଁ ଆସି ଅଗ୍ନି ବାଣ ବର୍ଷଣ କରି ଦେଉଛି । ଏ ଗାଡ଼ିଆଟି-ମାନ ଖାଲ ଡିପ କିଛି ନ ମାନି ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଚାଲିଛି । ତେଣେ ଆକାଶଛତା ଧରି ମଣିଷ ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି, ବନ୍ଧୁକ ତୋପ ମାରି ଘର ଦ୍ଵାର ପୋଡ଼ି ଜାଳି ଦେଉଛନ୍ତି । ଉପରୁ ତିନି ଚାରି ମାଇଲ ଦୂରରୁ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଗ୍ରେଟ ତୋପ ଗୁଳିଗୁଳା ଘେନି ଗୋଟାଏ ଛତା ସାହାଯ୍ୟରେ ଓହ୍ଲାଇବା କି ଅଭୂତ ସାହସ ମନେ ମନେ ବୁଝି । ବଡ଼ ବଡ଼ ଯୁଦ୍ଧ ଜାହାଜଗୁଡ଼ାକ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଉଛନ୍ତି, ଭାଙ୍ଗି ଦେଉଛନ୍ତି, ପୋତି ଦେଉଛନ୍ତି, ସେଥିରେ କେତେ କୋଟି ଟଙ୍କାର ଜିନିଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ଅତଳ ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରେ ଲୁନ ହୋଇ ଯାଉଛି ! ଆଜକୁ ବର୍ଷକୁ ଉପର ହେଲ ଏହି ଧୂମଫଳା ଚାଲିଛି । କେତେ କୋଟି ଟଙ୍କା ଯେ ପୋଡ଼ି ଉଡ଼ି ବୁଡ଼ି ଗଲାଣି ତାହା ହିସାବ କରି ଦେଖିଲେ ଲୋକ ଦାରୁଭୂତ ମୁଗରି ହୋଇଯିବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା ଦିନକେ କେତେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି ଭଲ ?

ସ୍ଵାମୀ—ମୁଁ ତାର ସଂଖ୍ୟା କରି କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ତେବେ ଆମ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କର ଦିନକୁ ୨୦ ବା ୨୫ କୋଟି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି ବୋଲି ସେମାନେ କହୁଛନ୍ତି । ଆହୁ, ଆମକୁ ତ ଦିୱଳ ଦମ୍ଭା ଭଲ କରି ଖାଇବାକୁ ମିଳୁନାହିଁ, ଆମେ ଏ ଖର୍ଚ୍ଚର କିଛି କଲ୍ୟାଣ କରି ପାରୁଥାଉଁ ? ଏମାନେ ଯେ କେତେ ଟଙ୍କା

ରଖିଛନ୍ତି, କେତେ ଯେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଛନ୍ତି ଦେଖିଲେ ମନେ ହୁଏ ଭଗବାନ୍ ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ ଢାଳନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କ ସ୍ବର୍ଗରେ ଏ କଥା ବଡ଼ ବିଚିତ୍ର ! କାହାକୁ ଖାଇବାକୁ ଦାନା, ପିନ୍ଧିବାକୁ କନା ମିଳୁ ନାହିଁ, କିଏ ଯୁଦ୍ଧକରି କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ଅକାତରେ ବ୍ୟୟ କରୁଛି । କେତେ ଟଙ୍କା ଯୁଦ୍ଧରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି ଆମେ ତହିଁରୁ ଧାରଣା କରିପାରିବା ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା, ଏ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା କଣ ପାଇଁ ?

ସ୍ବାମୀ—ତେମେ ତ ଶୁଣିଛ, ପଣା ଖେଳରୁ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ଓଷ୍ଠପରି ଗୋଟିଏ ସାନାନ୍ୟ କାରଣରୁ ଏ ଯୁଦ୍ଧ ଜନ୍ମିଲା, ଏବେ ସାରା ପୃଥିବୀ ବ୍ୟାପିଗଲାଣି । ଇଉରୋପ, ଆଫ୍ରିକା, ଆମେରିକା, ଚୀନ ଆଦି ଏ ସମସ୍ତ ନିଜ ପ୍ରଜ୍ଞାଳିତ ହୋଇ ଉଠିଲାଣି । ଭାରତକୁ ଏ ସମୟ ଅନଳ ଯେ ମାଡ଼ି ନ ଆସିବ ସେ କଥା କିଏ କହିବ ! ସମୟ ଅଗ୍ନି ତ ହୁ ହୁ ହୋଇ ମାଡ଼ି ଯାଉଛି, ଏ ଭଗବାନଙ୍କ ଲାଲା । ମତେ ବୋଧହୁଏ ଚୀନ ଆଦି ଧର୍ମ ଗ୍ଳାନି ଘଟିବାରୁ ଭଗବାନ୍ ଧର୍ମସଂସ୍ଥାନ ପାଇଁ ଏ କାଣ୍ଡ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି, ଏ ମଣିଷ ଇଚ୍ଛାରେ ହେଉନାହିଁ । ମଣିଷମାନଙ୍କର ଯେତେବେଳେ ଗର୍ବ ଅହଙ୍କାର ବଢ଼ିଯାଏ, ମଣିଷମାନେ ଯେତେବେଳେ ଧରଣୀ ସର ମନେ କରନ୍ତି, ପ୍ରବଳ ପକ୍ଷ ତେତେବେଳେ ଦୁର୍ବଳ ପକ୍ଷ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରେ, ତେତେବେଳେ ଭଗବାନ ଏପରି ପ୍ରଳୟ ଘଟାନ୍ତି । ମଣିଷ ଗୋଟିଏ ଦାସଗଛ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରୁ ନାହିଁ, ସେ କୋଟି କୋଟି ପ୍ରାଣୀ ନାଶ କରିବାର ତାର ମମତା କାହୁଁ ଆସିଲା ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଭାରତକୁ ଯୁଦ୍ଧ କାହିଁକି ମାଡ଼ି ଆସିବ ମ ? ଭାରତ ଲୋକ କଣ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଛନ୍ତି ?

ସ୍ୱାମୀ—ଆହେ, ଭାରତ ଲୋକଙ୍କର କି ବଳ ଅଛି ସେ ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବେ, ଭାରତ ଲୋକେ ତ କାଣି ଆଖିରେ କଜଳ ଗାରେ । ସେମାନେ ତ ଇଂରେଜଙ୍କ ବାହୁଛୁପା ତଳେ ଅଛନ୍ତି । ଭାରତ ଇଂରେଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ । ଭାରତ ଉପରେ କିଏ ଆଖି ପକାଇଲେ ଇଂରେଜମାନେ ଭାରତକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧ କରିବେ । ଇଂରେଜମାନେ ଭାରତବାସୀଙ୍କି ଯାହା କହିବେ ସେମାନେ ତାହା କରିବେ । ଏକାଳେ ଯେଉଁ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି ସେ ସବୁଥିରେ ଭାରତବାସୀ ଅନଭିଜ୍ଞ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଭାରତବର୍ଷରେ ବହୁତ ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ଥିଲା । ମହାଭାରତ ଯୁଗରୁ ସେ ସବୁ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଲୋପ ପାଇଗଲାଣି । ଏବକାଳକୁ ସେ ସବୁ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ନାମ ଶୁଣିଲେ ସ୍ୱପ୍ନ ପରି ଲାଗୁଛି । ଆମ ଦେଶ ଶାସ୍ତ୍ର ବିଦେଶକୁ ଗଲା , ବିଦେଶୀମାନେ ଆମ ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ସାର ସଂଗ୍ରହ କରି କାମରେ ଲଗାଇଲେ । ଆମଦେଶ ପାଠୁଆମାନେ କହିଲେ, ଆମ ପୁରାଣରେ ଯାହା ସବୁ ଲେଖାଅଛି, ସେ ଗୁଡ଼ାକ କଥା ମିଛ । ଋଷିମାନେ ଗଞ୍ଜାଇ ଖାଇ ମିଛକଥାଗୁଡ଼ାକ ଲେଖିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କେଉଁଠୁ ବିଦେଶୀ ଲୋକେ ନୂଆ ନୂଆ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ବାହାର କଲେ ଏବଂ ସେ କଥା ସବୁ ଇଂରେଜୀ ଭାଷାରେ ଛପାହେଲା ! ଆମ ଇଂରେଜୀ ପଢ଼ୁଆ ବାବୁମାନେ କହୁଛନ୍ତି , ହଁ ହଁ, ଏସବୁ କଥା ଆମ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଥିଲା । ପୁଷ୍ପକନ୍ୟା , ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର, ମୋହନାସ୍ତ୍ର, ନାଗପାଶ ପ୍ରଭୃତି ଶତ ଶତ ପ୍ରକାରର ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ନାମ ପୁରାଣରେ ଦେଖାଯାଏ । ଆମ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ବହୁତ କଥା କରି ଯାଇଥିଲେ , ଆମେ ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ସେ ସବୁ ହସ୍ତକ୍ଷରି କରିଛୁ । ଅଧିକ ଉନ୍ନତ କରିବା ଦୂରେ ଥାଉ, ଘର ପୋଥିପସ୍ତଗୁଡ଼ାକ ବିଦେଶୀ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଦିକିଦେଲୁ ।

ସେମାନେ ସେସବୁ ଶାସ୍ତ୍ରର ମହତ୍ତ୍ୱ, ସତ୍ୟତା ବୁଝିଲେ, ବିଶ୍ୱାସ କଲେ, ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନ କରି ତାକୁ ସତ ପଳାଇଲେ । ଆମେ ଆବାକାବା ହୋଇ ସେ ସବୁ ଦେଖିଲୁଁ, ଶୁଣିଲୁଁ । ଆମ ଭାଗ୍ୟକୁ ଧନ୍ୟ କହିବା ! ଏଇଲଗେ ବିଦେଶୀଙ୍କ କପାଳ ତେଜିଛି, ସେମାନେ ବୁଦ୍ଧିବଳ ଖଟାଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ କାଣ୍ଡକାରଖାନା ଦେଖାଉଛନ୍ତି, ସାଗ ପୃଥ୍ୱୀଙ୍କ ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତ ଭୂତ କରି ପକାଉଛନ୍ତି, ଆକାଶ ପାତାଳ ଟଳମଳ କରୁଛନ୍ତି, ରାଶି ଦୁମୁଦ୍ଧ ବଜାଇ ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ନାଚୁଛନ୍ତି । ସେ ଦେଶର ମାଇପେ ଘୋଡ଼ା ଚାଲୁଛନ୍ତି, ବରୁଜ ମାରୁଛନ୍ତି, ଚାକିରି କରୁଛନ୍ତି, ଯୁଦ୍ଧ ଭୂଇଁକି ଯାଇ ଆହତ ଲୋକଙ୍କର ସେବା ଶୁଣୁଷା କରୁଛନ୍ତି । ଆମ ଦେଶ ମାଇପେ ସବୁ କଥାକୁ ଇଲେ ବୋପା ! ଆମ ଦେଶ ମରଦମାନେ ତ ସବୁ କଥାକୁ ଇଲେ ବୋପା, ମାଇପକୁ କଣ କହିବା ! ସେମାନେ ପ୍ରବଳ କର୍ମ-ପ୍ରୋତ୍ସାହରେ ଭାସୁଛନ୍ତି—ଆମେ ଆଳସ୍ୟ ପ୍ରୋତ୍ସାହରେ ଭାସୁଥାଉଁ । ସେମାନେ ଖାଇପିଇ ଦୁଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ, ବଳିଷ୍ଠ—ଆମେ ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ, ଦୁବଳ । ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁ ସବୁବେଳେ ଉପରକୁ—ଆମ ମୁହଁ ତଳକୁ । ସେମାନେ ଧନେଶ୍ୱରୀଙ୍କ ଦରବରେ ଦୋଳି ପଡ଼ିଆଉଛନ୍ତି—ଆମେ ନିର୍ଦ୍ଦଳ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନ ଥିଲେ ଲୋକେ ଏହିପରି ହୋଇଯାନ୍ତି । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଦେଶରେ । ଧନ ଜନ ଗୋପଲକ୍ଷ୍ମୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଦେଶରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାନ୍ଦାରେ ବିସ୍ତରୁଛନ୍ତି । ଆଜ୍ଞା, ଆଜି ଏତିକି ଥାଉ ।

ଦ୍ଵାଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଲୋ ମୋ ଧନକୁ କିଏ ନେଇଗଲା ଲୋ, ମୋ ଧନ ସଙ୍ଗାଳି । ଏଇଲଗେ ମୋ ଧନ ଖେଳୁଥିଲା ଲୋ ମୋ ଧନ ସଙ୍ଗାଳି, ବୁଝୁ ବୁଝୁ କିଏ ନେଇଗଲା ଲୋ ମୋ ଧନ ସଙ୍ଗାଳି ।

କୁଆଁ କୁଆଁ ହୋଇ ଧନ କାହୁଁ ତୁ ଆସିଲୁ,
ତଳେ ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ କି ମୋହିନୀ ଲଗାଇଲୁ । ଧ୍ରୁବ ।

କାହିଁ ଥିଲୁ ତୁ ଆସିଲୁ ମୋ ଗରଭେ ସମ୍ଭାଇଲୁ
ଦଶମାସ ଦଶଦିନ କେତେ କଷ୍ଟ ଦେଲୁ । ୧ ।
କେତେ ପିତା ପାଣି ଖାଇ ଦଶ ମାସ ଚଳିଲଇଁ
କେତେ ଆଶା ଭରସା ହୃଦରେ ଜଗାଇଲୁ । ୨ ।
ତୋତେ ଦେନ ଏ ସଂସାର ପାରି ହେବି କଲି ସାର
ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ସବୁ ଆଶା ଭାଙ୍ଗି ଚୁନା କଲୁ । ୩ ।
ତୋର ଦ୍ଵାହି ଦେଖି ଦେଖି ହୋଇ ଶୋଷ ମୁଁ ଉପେକ୍ଷି
ବୁଝୁ ବୁଝୁ ଚନ୍ଦ୍ରମା ବଦନ ଲୁଚାଇଲୁ । ୪ ।
ମୁଁ ଜାହାଣୀ କିସ କଲି କିଛି ବୁଝି ନ ପାରିଲି
ମୋହର ଦୋଷରୁ ଧନ ଜୀବନ ହାରିଲୁ । ୫ ।
କାହୁଁ ଆସିଲୁ ଜାହାଣୀ ରୋଗ ତୋତେ ନେଲା ଟାଣି
ନ ପାରିଲି କିଛି ଜାଣି କାହିଁ ଚଳିଗଲୁ । ୬ ।
ରେ ବିଧି ବିଧାନ ତୋର ନିୟମ ଅତି କଠୋର
ମାତା କୋଳୁ ପୁଅକୁ କପର ଟାଣିନେଲୁ । ୭ ।
ମାଆ ମାଆ ଡାକ ବେଳେ ଆନନ୍ଦେ ହୃଦ ଉଛୁଳେ
କେଉଁ ପାପେ ମୋର ସୁଖ-ନାବ ବୁଡ଼ାଇଲୁ । ୮ ।

ମୋତେ ପଛେ ନେଇଯାଅ

ମୋ ଧନକୁ ଫେରିଦିଅ

ମାତର ପରାଣ ବଧ କଲୁ ନ ବୁଝିଲୁ । ୯ ।

ଓଃ, ଓହୋ ମୁଁ କେମନ୍ତ ଏ ପ୍ରାଣ ଧରି ରହିବି ରେ ମୋର ଧନ ସଙ୍ଗାଳ । ଦିନ ଯିବି ସିନା ତୋର କଥା ଭାଳି ଭାଳି ରେ, ମୋର ଧନ ସଙ୍ଗାଳ ।

ସ୍ଵାମୀ—(ପ୍ରବେଶ) କହୋ, କଣ କଣ ? କାହିଁକି ଗଣ୍ଡଗୋଲ ଲାଗିଛି ମ ? କଣ ହେଲା କଣ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେଖିଲ ଆଉ ମୋ ଧନ ନାହିଁ ! ଆଜି ଏ ଘରରେ ଧନ ନାହିଁ ହେ ! କଣ କରିବି କିପରି ଏ ପ୍ରାଣ ଧରିବି । ମୋତେ ଚଉଦ ଭୁବନ ଅନ୍ଧାର ଦିଶୁଛି । ଡାହାଣୀ ଯମ ମତେ ହେଲେ ନେଇଥାନ୍ତା, କେତେ କାନ ପୃଜିଲିଣି, କେତେ ପାଣି ମୁହଁରେ ମାରିଲିଣି । ନାହିଁ ହେ ମୋ ଧନ ନାହିଁ, ହେଇଛି ପରା ନେଲି ପଡ଼ିଲିଣି । ତେମେ ଏତେବେଳଯାଏ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲ କି ?

ସ୍ଵାମୀ—ଆହେ, ମୁଁ ତ ଏଇଲଗେ ଘରୁ ଯାଇଥିଲି । ମୁଁ ଥିଲେ ବା କଣ କରନ୍ତି । ଯାହାର ଯେଉଁଥିରେ ଯେତେବେଳକୁ ନିଦାନ ଅଛି ତାକୁ ତ ହରି ଶଙ୍କର ବ୍ରହ୍ମା ହେଲେ ରଖି ପାରିବେ ନାହିଁ, ମୁଁ ଥିଲେ କଣ କରନ୍ତି ? ରୋଗର ସିନା ଔଷଧ ଅଛି, ନିଦାନ ରୋଗର ଔଷଧ ନାହିଁ । ଔଷଧ ପାଖରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦେବାକୁ ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ । କିଛି ବୁଦ୍ଧି ପାଇଟିବି ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ତ ବୁଦ୍ଧି ହରନ୍ତି ଦୟାନିଧି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆହେ, ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ତ ଏ କଥା ଘଟିଲା । ପୁଅକୁ ଚୋରାଲି ପିଆଇଲି, ଏଇଲଗେ ତ ଖେଳୁଥିଲା, କଣ ହେଲା କାନ୍ଦି ଉଠିଲା, ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ତା ହାତ ମୁଠା ମୁଠା କଲା, ନେଲି ପଡ଼ିଗଲା । କଣ ହେଲା

କଣ ହେଲା ଦେଖୁ ଦେଖୁ ତ ଶେଷ । ଆମେ ତ ଆବାକାବା
ହୋଇଗଲୁ । ଘରେ ତ ଔଷଧ ଅଛି, ଦେବାକୁ ବେଳ ସହୁଲ ନାହିଁ ।
କଣ କରିବ କହିଲ ?

ସ୍ବାମୀ—କଣ କରିବ ? ଏହିପରି କନ୍ଦାକଟା କଲେ ମୁଣ୍ଡ
ବାଡ଼େଇଲେ, ନ ଖାଇଲେ ନ ପିଇଲେ, ବାହୁନ ଗୀତ ଗାଇଲେ,
କଣ ସେ ଆଉ ଫେରି ଆସିବ ? ସଂସାର ମଧ୍ୟରେ ଦେଖୁଛ କେହି
ଜଣେ ଫେରୁଛି ? ତାପାଇଁ କାନ୍ଦକାନ୍ଦ ମରିଗଲେ ଭଲ ସେ ଆଉ
ଫେରିବ ? ଏଣିକି ଯେତେ ଚିନ୍ତା କରିବ ତେତେ ଆପଣା ଦେହରେ
କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିବ, ତା' ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ଫଳ ନାହିଁ । ଗଲ ତ
ଗଲା ଆଉ ସେ କଥା ଭାବିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କୋଇଲି ଲେ ଗଲା
ପୁଅ ବାହୁଡ଼ି ନଇଲା । ମନକୁ ବୋଧ କରି ଶାନ୍ତ ହୁଅ, ଛୁତିକି
ଶାଶାଣୀରୁ ଟାଣ କର । ଏ ତ ସଂସାର, ଏହି ଲୀଳା ସବୁବେଳେ
ଲାଗିଛି ! ନିତି ନିତି କୋଟି କୋଟି ପ୍ରାଣୀ ମରୁଛନ୍ତି, ଜନ୍ମୁଛନ୍ତି ।
କାହାପାଇଁ କେତେ କାନ୍ଦବ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—କହୁଛ ନା ନାତିଟି ହୋଇଥିଲା ଭୁଲିଗଲା, ତମ ମନ
କଣ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉ ନାହିଁ ?

ସ୍ବାମୀ—ମୁଁ କଣ ଏ ସଂସାରରୁ ବାହାର ? ମନ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ
କ'ଣ କରିବ ? ଯେଉଁ ରୋଗକୁ ଔଷଧ ନାହିଁ ତାପାଇଁ ଭାବିଲେ କଣ
ହେବ ? ଯିବା ଆସିବା ତ ଲାଗିଛି । ମୋ ଦିହକରେ ଦେଖୁଛି କେତେ
ଆତ୍ମୀୟ ସୁଜନଙ୍କୁ ଏହି ହାତରେ ପୋଡ଼ି ଭୟଙ୍କର ଦେଲିଣି ।
ଜନ୍ମବାତା ପିତା ଗଲେ ଦେଖିଲି, ସ୍ନେହମୟୀ ଯେ ସେ ଗଲେ
ଦେଖିଲି, ଗର୍ଭଧାରଣୀ ଜନମା ଗୁଡ଼ି ଭୁଲିଗଲେ, ବିମାତା ଗଲେ,
ଭଗ୍ନୀ ଗଲା, ଦୁଇଟା ହିଅ ଗଲେ, ଏ ସବୁ ତ ଗଲେ, ନିଜେ ତ
ଦିନେ ଏହିପରି ଯିବି, ଏ ତ ଗଲା ଆମ ଘରର କଥା । ସାଇପଡ଼ିଣା

ଗ୍ରାମ ଗତି ଦେଖ, କେତେ କେତେ ଲୋକ ଆମ ସାଥୀରୁ ଚାଲିଗଲେଣି, ଯାଉଛନ୍ତି, ଯିବେ । ଖାଲି କଣ ଯାଉଛନ୍ତି, ବିଚିତ୍ର ପ୍ରକାରେ ଯାଉଛନ୍ତି । ଯିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ନାହିଁ । ଏତିକି ବୟସ ନ ହେଲେ ମଣିଷ ମରିବ ନାହିଁ, ଏପରି କିଛି କାଳ ଠିକଣା ନାହିଁ । କିଏ ପେଟରେ ରହି ମରି ଖସି ପଡ଼ୁଛି, କିଏ ତଳେ ପଡ଼ି କୁଆଁ କୁଆଁ ହୋଇ ମରିଯାଉଛି, କିଏ ଭେଣ୍ଟାରେ ଯାଉଛି, କିଏ ବୁଡ଼ା ହୋଇ ଯାଉଛି, କିଏ ବାଳକ ଅବସ୍ଥାରେ ଯାଉଛି, ବୁଡ଼ାବାପା ବସିଛି ପୋଷନ୍ତା ପୁଅ ଚାଲିଯାଉଛି, ଘରତା ଅଛି ମାଇପ ଯାଉଛି, ମାଇପ ଅଛି ଘରତା ଚାଲିଯାଉଛି, କିଛି ତ ଠିକଣା ନାହିଁ । କିଏ କେଉଁଠି ଥାଇ କିପରି ଏ ଜୀବନ ଘଣ୍ଟାକୁ ଚାରି ଦେଇଛି ତା ସେ ଜାଣେ । ଯେତେବେଳେ ଯାହାର ଚାରି ସରିଗଲା ତେତେବେଳେ ଘଣ୍ଟା ବନ୍ଦ ହେଲା । ସେ ଘଣ୍ଟା ବିଚିତ୍ର ଘଣ୍ଟା । ଆଉ କାହା ହାତରେ ସେ ଚାରି ନାହିଁ ଯେ ଆଉ ଅରେ ତଳାଇ ଦେବ । ଏକା ମଣିଷଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ନିୟମ ନୁହେଁ, ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଖାଟ ପତଙ୍ଗ ସ୍ତ୍ରୀର ଜଙ୍ଗମ ସମସ୍ତଙ୍କପାଇଁ ଏକ ନିୟମ । ଗଛରେ ଫଳ ଫଳୁଛି—କିଏ କସିରୁ ଝଡ଼ିପଡ଼ୁଛି, କିଏ ପାଚି ଝଡ଼ିପଡ଼ୁଛି, କିଏ ପବନରେ ଝଡ଼ିପଡ଼ୁଛି, କିନ୍ତୁ ଦିନେ ଝଡ଼ିବ, ଜଳିବ, ବଢ଼ିବ, ମରିବ ଏ ତ ଦୁନିଆ ପାଠ । ଏ ପାଠକୁ କେହି ବଦଳାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ନାଁ ଜୀବ, ଏ ଦିନେ ଅବଶ୍ୟ ଯିବ । ଜୀବର ଧର୍ମ ଯିବ । ଏଥିପାଇଁ ଶୋକ କଲେ କି ଲାଭ ହେବ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଲୋକେ ଶୋକ କରନ୍ତି କାହିଁକି ?

ସ୍ଵାମୀ—ଶୋକ କରିବାର ଦୁଇଟା ବଡ଼ କାରଣ ଅଛି । ପ୍ରଥମ କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଖରୁ ବଞ୍ଚିତ, ଦ୍ଵିତୀୟ କାରଣ ଭବିଷ୍ୟତ ସୁଖ-ଶାନ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ । ଆଉ ଗୋଟିଏ କାରଣ ଅଛି ସଙ୍ଗ ସୁଖରୁ ବଞ୍ଚିତ

ହେବା । ପାଞ୍ଚଜଣ ଲୋକ ଏକା ସଙ୍ଗରେ ହିଁ ମାସେ ଚାରିମାସେ
 ରହିଗଲାରୁ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ମମତା ଜନ୍ମିଯାଏ । ଛଡ଼ା-
 ଛଡ଼ି ହୋଇଗଲା ବେଳେ ମନରେ ସେ ବିଚ୍ଛେଦଟା ବଢ଼ି ଲାଗେ ।
 ଏତେଦୂର ମମତା ହୁଏ ବିଚ୍ଛେଦବେଳେ କନ୍ଦାକନ୍ଦି ହୋଇଯାଏ ।
 ଏତ ଦେଖୁଛ ମଣିଷର ପ୍ରକୃତି । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଠାରୁ କେତେ ସାପାରିକ
 ସୁଖଭୋଗ କରୁଥାଏ, ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ମଧ୍ୟ କେତେ ସୁଖ ଭୋଗ
 କରୁଥାଏ । ଭାଇ ହେଉ, ଯେ କୌଣସି ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କଠାରୁ ମଣିଷ
 ସୁଖଲାଭ କରୁଥାଏ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ମଧ୍ୟ କେତେ ଆଶାବନ୍ଧ ବାନ୍ଧ
 ବଢ଼ିଥାଏ । ପୁଅ ପାଠ ପଢ଼ିବ, ଟଙ୍କା ଭେଜଗାର କରି ଆଣିଦେବ,
 ଜମିବାଡ଼ି କଣା ହେବ, କୋଠା ତୋଳା ହେବ, ଦୁଆରେ ହାତୀ
 ଝୁଲିବ ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି କେତେ ଆଶା ମନରେ ପୋଷିଥାଏ ।
 ପୁଅଟି ଯେବେ ଏ ସବୁ ଆଶା ପୂରଣ ନ ହେଉ ପୁଅକୁ ଯେବେ ଯମ
 ନେଇଯାଏ ତେବେ ସେହି ଆଶାଗୁଡ଼ିକ ଆସି ଆଣି ଆଗରେ ନୃତ୍ୟ
 କରି ମନେ ପକାଇ ଦେଇ କନ୍ଦାନ୍ତି । ସେ କଣ କାନ୍ଦିଲେ ଅଛି ନା
 ବୋବାଇଲେ ଅଛି, ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇଲେ ଅଛି, ସେ ତ ଅଣନେଉଟା
 ଶର । ମଣିଷ କେତେଦିନ ଶୋକ କରେ, କାନ୍ଦେ, ପୁଣି ମୋଡ଼ି
 ମାଡ଼ି ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଆଶା ଧରି ଘରଦ୍ୱାର କରେ । ଶୁଦ୍ଧର
 ସରିଲେ ହମେ ହମେ ପାସୋରି ପକାଏ । ମଣିଷ ମୋରବୋଲି ଯେଉଁ
 ମମତା କରେ, ସେହି ମମତା ଏ ଶୋକର କାରଣ ହୁଏ । ମୋ ପୁଅ,
 ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ, ମୋ ଭାଇ ଏହି ଯେଉଁ ଦୂତ ବନ୍ଧନରେ ବାନ୍ଧ ହୋଇ-
 ଥାଏ ସେ ବନ୍ଧନ ଛୁଣିଗଲେ କେତେଦିନ କେଁ କାଁ ହୁଏ । ଖାଲି
 ମଣିଷ କାହିଁକି ? ଦେଖୁ ନାହିଁ କାଉଟା ଯେବେ ମରି ଯାଉଛି
 କାଉଟାକ ଏକାଠି ହୋଇ କା କା ଶବ୍ଦ କରି କମ୍ପାଇ ହେଉଛନ୍ତି ।
 ସ୍ତ୍ରୀ ମାସେ ଏ ଭୋରରେ ବନ୍ଦା ହୋଇଛନ୍ତି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ମୋର ବୋଲି କହିବାଟା କଣ ଦୋଷ ? ମୋ ପେଟରୁ ଯେଉଁଟି ଜନ୍ମହେଲା ତାକୁ ମୋର ବୋଲି କହିବି ନାହିଁ ତ ଆଉ କଣ କହିବ ?

ସ୍ବାମୀ—ଆରେ, ଦୋଷ ନୁହେଁ କଣ ? ଦୋଷ ହେଉ ବା ଗୁଣ ହେଉ ସଂସାରମାତ୍ରେ ଏ କଥା କହୁଛନ୍ତି କହିବେ, ସେଥିକି କେହି ମନା କରିପାରିବ ନାହିଁ । ବୁଝିଲେ ମଧ୍ୟ ଲୋକ ନ କହି ରହି ପାରୁନାହିଁ । ଏହା ତ ମାୟା—ମୋହିନୀ ମାୟା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ କଥାଟା ବୁଝିଲ ? ଯେଉଁଟି ଆମ ପେଟରୁ ଜନ୍ମ ହେଲା ତାକୁ ଆମର ବୋଲି କହିଲୁ । ମୋର ବୋଲି କଥାଟାର ସତ୍ୟତା କେତେଦୂର ଟିକିଏ ତଳେଇ ବୁଝିଲ । ଯେଉଁ ଜନସଂଖ୍ୟା ଆମର ଅର୍ଥାତ୍ ଟଙ୍କା କହ, ପଇସା କହ, ଧାନ ଚାଉଳ ଇତ୍ୟାଦି କହ, ଯେଉଁ ଜନସଂଖ୍ୟା ଆମେ ଆମର ବୋଲି ଦାବୀ କରୁଥାଉଁ ସେ ଜନସଂଖ୍ୟା କେହି ନେବାକୁ ଚାହୁଁଲେ ସେ ତ ଆମ ଅନୁମତିରେ ନେଉଛି । ତମକୁ ନ ପଚାରି ନ ବଢ଼ାରି କେହି ସେ ଜନସଂଖ୍ୟା ନେଇ ପାରୁଛି ଭଲ ? ଆଜ୍ଞା କହିଲ ଏ କଥା ସତ କି ମିଛ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଁ ସତ, ଆମକୁ ନ ପଚାରି ନ ବଢ଼ାରି ନେବ କିପରି ? ସେହି କଥା ତ ଦେଖା ଯାଉଛି ।

ସ୍ବାମୀ—ପୁଅଟିକି ଯେତେବେଳେ ଯମ ନେଇଗଲା ତେବେ-ବେଳେ ତମକୁ କିଛି ପଚାରିଲା ? ପୁଅ ଗଲାବେଳେ ତମର କିଛି ଅନୁମତି ନେଲା ? ଏମନ୍ତ କିଛି ବଢ଼ାରିଲା ମୁଁ ଗଲେ ମୋ ମା କେତେ କାନ୍ଦିବ, ନାହିଁ ଯିବି ନାହିଁ, ଏ ଅଧିକାର କଣ ତାର ଅଛି ? ଆଜ୍ଞା ପୁଅ ତୁ ଯାଆ ନା, ତୁ ଗଲେ ମୁଁ କାନ୍ଦି କୋଡ଼ ହୋଇ ମରିଯିବି । ତୁ

ରହ ମୁଁ ମରବା ପରେ ଯିବୁ—ଏ କଥା କହି ତୁମ୍ଭେ ପୁଅକୁ ଅଟକାଇ
ଘାରିବାର କ୍ଷମତା ତୁମ୍ଭର କିଛି ଅଛି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ନାହିଁ, ଏ କଥା କିଏ ଦେଲା ମ ? ସେ ଅଧିକାର ଥିଲେ
ମୁଁ କଣ ଗୁଡ଼ିଆନ୍ତି ? ନେଲବାଲାକୁ କଣ ଆଖିରେ ଦେଖିଲି ଯେ
ତାକୁ କହନ୍ତି । ଦେଖିଥିଲେ ତା ଗୋଡ଼ିତଳେ ପଡ଼ିଆନ୍ତି, କନ୍ଦାକଟା
କରି ନଷ୍ଟେ ପୁଅକୁ ଗୁଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତି । କିଏ ତ ଆସି ନେଇଗଲା, ତା
ପୁରୁଷ ଦେଖା ନାହିଁ । କାହୁଁ ଅଇଲା, କିଏ ଅଇଲା, କେଉଁବାଟେ
ଅଇଲା, କାହାକୁ ନେଇଗଲା । କାହିଁ ମ ହେଉଛି ତ ମୋ ଧନ
ସେମନ୍ତ ଥିଲା ସେମନ୍ତ ଶୋଇଛି । କିଛି ତ ମଲିନ ହୋଇନାହିଁ ।
କିଏ ତା ଭିତରେ ଥିଲା, କେଉଁଆଡ଼େ କିଏ ନେଇଗଲା, କେଉଁବାଟେ
ଗଲା, କିଛି ତ ଜାଣି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ସ୍ବାମୀ—ଯେବେ ଜିନିଷଟା ଉପରେ ଏଇ ଟିକକ କ୍ଷମତା ତୁମର
ନାହିଁ, ତୁମେ ତାକୁ ମୋର ବୋଲି କାହିଁକି ଦାବୀ କରୁଛ ? ଦାବୀ
କରି ପୁଣି କାନ୍ଦୁଛ ? ଏହା ମୂର୍ଖତା, ଅଜ୍ଞାନ ବ୍ୟଗତ ଆଉ କଣ
ହୋଇପାରେ ?

ଏହି ମୂର୍ଖତା ବା ଅଜ୍ଞାନତାର ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରୁଥାଇ ଶୋକ,
ଦୁଃଖ, ମନସ୍ତାପ । ଯାହାପାଇଁ ଶୋକ କରୁଥାଇ ସେ ଭଲ ସେକଥା
ଶୁଣୁଛି ? ବାପ ମା ଏତେ ମୋ ପାଇଁ ଶୋକ କରୁଛନ୍ତି ମୁଁ ଯାଏ
ତାକୁ ଟିକିଏ ଦେଖାଦେଇ, ଆସେ ଏକଥା ହେଉଛି ? କିଛି ତ ନାହିଁ,
ଆମେ ମୋର ମୋର କହି କୋଡ଼ି କରୁଡ଼ି ହୋଇ ଫଳ କଣ ହେଉଛି
ଘଡ଼ିଲା ? ଏଣିକି ଯେତେ ଅଧିକ ଶୋକ କରିବ ତେତେ ନିଜ ଶରୀର
ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହେବ, ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହେବ ସିନା, ଆଉ ଅନ୍ୟ କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ ।
ସେଥିପାଇଁ କବି କହିଛନ୍ତି “ଭର ବୋଲି ଅଜିତ ଯେତେ ପଦାର୍ଥ ।

ଏକ ଛୁଟିଲେ ତୋତେ ବୋଲିବେ ଭୁତ ରେ ; ଶର ଘରଣୀ ଦେହ
କଳାଉଥିବେ, ଘେନି ବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବ ଶୁଭ ହୋଇବେ ଯେ । ମନବୋଧ
ଚଉତିଶା ପଢ଼, ମନବୋଧ ହୋଇଯିବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା ହଇହେ, ଯୁ ଭିତରେ କିଏ ଥିଲ ମ ? ଏ ତ
ଯେମନ୍ତ ସେମନ୍ତ ଶୋଇଛି, ଥିଲ କିଏ ଗଲ କିଏ ?

ସ୍ଵାମୀ—ଆହେ, ଏଇଟି ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭ, ଯୁ ଭିତରେ ଥିଲ ଶୁଆ । ଶୁଆ
କେଉଁଠି ଉଡ଼ି ଆସୁ ଆସୁ ଆସି ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭରେ ପଶିଲ, ପୁଣି କେଉଁଠାକୁ
ଭୁଲିଗଲ, ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭ ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭ ପଡ଼ିରହିଛି । ଶୁଆ ଥିବାଯାକେ
ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭ କଲଥିଲ, ଶୁଆ ଉଡ଼ିଗଲରୁ ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭ ମଲ । କାଲି ସକାଳକୁ
ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭ ସଢ଼ି ମିଳାଇ ଯିବ, ପୋଡ଼ି ପୋତା ହେବ । ଯେ ଯୁ ଭିତରେ
ଥିଲ ଗଲ, ସେ ତ ଆଉ ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭ ନୁହେଁ ।

ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭ ରହିଛି ପଡ଼ି, ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭରୁ ଶୁଆ ଗଲଣି ଉଡ଼ି ।

ମିଛେ କମ୍ପା ହେଉ ମୁଣ୍ଡକୋଡ଼ି । ୧ ।

ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭ ନୁହଇ ଶୁଆ, ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭ ତ ତଳେ ହୋଇଛି ଥୁଆ ।

ମିଛେ କମ୍ପା ହୁଅ କୁଆକୁଆ । ୨ ।

ଶୂନ୍ୟ ଆସି ଶୂନ୍ୟ ଗଲ, ଶୁଆ ରୂପ କିଛି ଦେଖା ନ ଗଲ ।

ମଲ ମଲ ଲାଗି ଅଛି ପାଲ । ୩ ।

ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭ ଭିତରେ ପଶି, ଜନମା ଜଠରୁ ପଡ଼ିଲ ଖସି ।

ଦେଖି ସକଳେ ହୋଇଲେ ଖୁସି । ୪ ।

ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭ ଭିତରେ ଥାଇ, ଦେଖା ଦରଶନ ସେ ଦେଲ ନାହିଁ ।

ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭ ଦେଖି ସବେ ବାଇ । ୫ ।

ପଞ୍ଜୁ ଶୁଭ ବୋଲି ମୋର, ସକଳେ ହୋଇଲେ ମୋହରେ ଭୋଲ ।

ଯତନରେ ଭଡ଼ି ଆଶାଡ଼ୋର । ୬ ।

ପଞ୍ଜୁଶ୍ଚ ପୋପାଡ଼ ଦେଇ, ଏକା ଏକା ଶୁଆ ଗଲ ପଲାଇ ।

ପଦେ କାହାକୁ କହିଲ ନାହିଁ । ୭ ।

ତା ବାଟରେ ଆସିଥିଲା, ତା ବାଟେ ପଲାଇଗଲା ।

ପଞ୍ଜୁଶ୍ଚକି ଚାହିଁ ଶୋକ କଲା । ୮ ।

ମିଛେ ବୋଲୁ ମୋର ମୋର, କେହି ନୁହଇ କାହାର ।

ଶୋକ କରୁ ମିଛେ ଅପାର । ୯ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା ହଇଡ଼େ, ପଞ୍ଜୁଶ୍ଚକରେ ପଶିକରି ତ ଅଇଲା
ଗଲବେଳେ ପଞ୍ଜୁଶ୍ଚଟାକୁ ନ ନେଇ ଚାଲିଗଲା କିଆଁ ?

ସ୍ବାମୀ—ସେ ପଞ୍ଜୁଶ୍ଚଟା ଆଉ ତାର ଦରକାର ହେଲା ନାହିଁ ।
ଆଉ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ପଞ୍ଜୁଶ୍ଚରେ ପଶିବ । ଦୁନିଆରେ ତ ୮୪ ଲକ୍ଷ
ପ୍ରକାର ପଞ୍ଜୁଶ୍ଚ ଅଛି । ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ପଞ୍ଜୁଶ୍ଚ ଭିତରକୁ
ପଶିବାର ପଶୁଛି । ସେ ପଞ୍ଜୁଶ୍ଚରେ କେତେ ଦିନ ରହି ପୁଣି ତାକୁ
ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଉଛି । ଏହିପରି ପଞ୍ଜୁଶ୍ଚ ବଦଳା ଲାଗିଛି । ତେମେ
କିପରି କେଉଁ ଲୁଗାଟା ବଦଳି କେଉଁ ଲୁଗାଟା ପିନ୍ଧୁଛ ! ସବୁ-
ବେଳେ କଣ ଗୋଟିଏ ଲୁଗା ପିନ୍ଧୁଛ ? ଠାକୁର ପୂଜା କଲବେଳେ
ମଠାଟାଏ ପିନ୍ଧୁଛ, ଦେଉଳକୁ ଗଲବେଳେ ଭଲ ଚକଚକିଆ ଶାଢ଼ୀ-
ଟାଏ ପିନ୍ଧି ଯାଉଛ, କୌଣସି କୁଣିଆ ଘର ଗଲେ କି ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ
ଘରକୁ ଗଲେ ପ୍ରକାରେ ଲୁଗା ପିନ୍ଧୁଛ, ବାହା ନିମନ୍ତରେ ପ୍ରକାରେ
ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧୁଛ, ପୋଷାପୋଷି ଗଲେ ଗାମୁଛା ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧୁଛ—ଏପରି
ତ କରୁଛ, କାମ ଅନୁସାରେ ବସନ ପିନ୍ଧାପିନ୍ଧି କରୁଛ ତ ? ସେହିପରି
ଏ ଜୀବ-ଶୁଆ କରୁଛି । କେତେବେଳେ କେଉଁ ମୁଖା ପିନ୍ଧି ବୁଲୁଛି ।
କର୍ମ ଭୋଗ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ମୁଖା ଯେତେବେଳେ ଆବଶ୍ୟକ
ତେତେବେଳେ ସେ ମୁଖା ପିନ୍ଧି ବୁଲୁଛି । ଜନ୍ମ ମରଣଟା ସେହିପରି

କେହି କାହାର ନୁହେଁ, ଯେ ଯାହାର କର୍ମ ପଥରେ ଚଳୁଛି । ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁଠି ଅଳ୍ପ ଯାଉଛି ସେଠି କର୍ମଶେଷ ହେଲେ ପୁଣି ଆଉ ଠାକୁ ଚାଲି ଯାଉଛି । ନାଟକ ହେଲାବେଳେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ କଣ ଦେଖୁଛ ? ଜଣେ ଲୋକ କେତେବେଳେ ରଜା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ରଜା ହେଉଛି, କେତେବେଳେ ହନୁମାନ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ହନୁମାନ ସାଜୁଛି, କେତେବେଳେ ରାଣୀ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ରାଣୀ ହେଉଛି, କେତେବେଳେ ଦାସୀ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଦାସୀ ହେଉଛି, କେତେବେଳେ ସୈନ୍ୟ ହେଉଛି, କେତେବେଳେ ସେନାପତି ହେଉଛି, ଜଣେ ଲୋକ ନାନା ପ୍ରକାର ବେଶ ସାଜୁଛି । ସେହିପରି ଏ ଶରୀରଟା ଗୋଟାଏ ପୋଷାକ । ଯେତେ ପ୍ରକାର ଶରୀର ଦେଖୁଛ, କୁକୁର, ବଲେଇ, ମଣିଷ, ବାଘ, ଗଛ ଇତ୍ୟାଦି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପୋଷାକ । ଜୀବାତ୍ମା ଏତେପ୍ରକାର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଏ ସଂସାର ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଅଭିନୟ କରୁଛି । ତା ଅଭିନୟ ସରିଗଲାଣି ସେ ପରଦା ପଛକୁ ଚାଲିଯାଇ ପୁଣି ଆଉ ଗୋଟାଏ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ପୁଣି ଆସୁଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ପୋଷାକ-ପିନ୍ଧିବା କଥାଟା ତ ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ ? ଯେ ଗଲା ତାଠୁ କଣ ଏ ଶରୀରଟା ଅଲଗା ?

ସ୍ଵାମୀ—ଆଜ୍ଞା ଦେଖି ଦେଖି, ଶରୀରଟା ତ ଯେମନ୍ତ ଥିଲା ସେମନ୍ତ ପଡ଼ି ରହିଛି । କିଛି ତ ଖୁଣ ହୋଇ ନାହିଁ ! ଏଇ ଶରୀର ତ ବୁଲୁଥିଲା ବୁଲୁଥିଲା ଖାଉଥିଲା କଥା କହୁଥିଲା ତେବେ ଏ କାମସବୁ କରୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ! କେହି ତ ଯୁଦ୍ଧଭିତରେ ଥିବାରୁ ଏଇଶରୀର ଜିଅନ୍ତା ହୋଇ ଏ ସବୁ କାମ କରୁଥିଲା । ଏବେ କିଏ ଯୁଦ୍ଧଭିତରୁ ବାହାରି ଯିବାରୁ ଏ ଶରୀରଟା ମଡ଼ାହୋଇ ପଡ଼ିଲା ? ଯେତେବେଳେ ବଞ୍ଚୁଥିଲା କିଏ ତା ଭିତରେ ଥାଇ କହୁଥିଲା ଏ ମୋ ଦେହ, ମୋ ହାତ,

ମୋ ଗୋଡ଼, ମୋ ନାକ, ମୋ ଆଖି, ମୋ କାନ ଇତ୍ୟାଦି ! ତେମେ କହୁଛ ଏ ଘର ମୋର । ତେମେ ତ ଆଉ ଘର ନୁହଁ । ତେମେ ଅଲଗା, ଘର ଅଲଗା । ସେହିପରି ଯେ ଶରୀରରେ ଥାଇ କହୁଥିଲ ଏ ଶରୀର ମୋର ସେ ତ ଶରୀର ନୁହେଁ । ଶରୀର ଅଲଗା, ସେ ଅଲଗା । ସେହି କାରଣରୁ ଶରୀର ଅଲଗା ପଡ଼ି ରହିଲା, ସେ ଚାଲିଗଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଁ ଏପରି ବୁଝିଲେ ଅଲଗା ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼ୁଛି । କିନ୍ତୁ ଆମେ ତ କିଛି ଜାଣି ପାରୁ ନ ଥାଉଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ଏ ବ୍ରହ୍ମଘର ପାଠ । ଯାକୁ ମନ ଗଲାଇ ବୁଝିଲେ ବୁଝିବ ସିନା । ନ ବୁଝିବାଯାଏ ମୋହିନୀ ମାୟାରେ ପଡ଼ି ଘାଣ୍ଟି ଦେଉଥିବ । ଦେଖୁଛତ ମଣିଷ କେତେ ପରିଶ୍ରମରେ କେତେ ଧନ ଅର୍ଜୁଛି, କେତେ ଗାଡ଼ି-ଘୋଡ଼ା କୋଠାବାଡ଼ି କରି ଭୋଗ ବିଳାସରେ କେତେ ଦିନ ଗଢ଼ୁଛି, କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଆଖି ବୁଜି ଦେଉଛି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଅନ୍ଧକାର । ଯେ ଯେଉଁଠି ସବୁ ପଛରେ ରହିଲା, କଡ଼ାଏ କଉଡ଼ି ସାଥରେ ଗଲା ନାହିଁ କି କେନ୍ଦ୍ର ଦେଲା ନାହିଁ । ହାତରେ ସୁନା ମୁଦିଟାଏ ଥିଲା ତାକୁ କାଢ଼ି ରଖିଲେ । ଶୂନ୍ୟରୁ ଆସି ଶୂନ୍ୟକୁ ଗଲା, ଘରଦୁଆର ତ କିଛି ନ ଗଲା-ଏକଥା ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖୁଥାଇ । ତେବେ ଏଇଲଗେ ବାଞ୍ଛିତରୁ ଶାଗ ପସଟାଏ କିଏ ନେଇଗଲେ ଦିଏ ସହ ନାହିଁ, ତା ସଙ୍ଗେ ମାଡ଼, ପଉଦାର, ମାଲି ମାମଲ କରି ତାକୁ କଇଦା ଖାନାକୁ ନେବାଯାଏ ଲଗୁଥାଇଁ । ଏହାକୁ କହନ୍ତି ମାୟା ମମତା । ଯେତେ ଯୋଗୀ ରୁଷି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ମମତା ଜୋର ଛୁଣାଇ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଭଗବତ ପର କହିଛି :—

“ବିଷ୍ଣୁ ମାୟାକୁ ସତ୍ୟ ବୁଝି
ପ୍ରାଣୀ ଅଛନ୍ତି ଏଥି ମନ୍ତ୍ରି ।”

ଏ ମମତା ହେତୁ ପୃଥ୍ବୀରେ ଘୋର ସମର ଲାଗିଛି, ଦ୍ଵାଶକାଟ ମାର ମଧ୍ୟ ଲାଗିଛି । ମଣିଷ କେତେଟା ଦିନ ବଞ୍ଚୁଛି ତଥାତ ମୋର ମୋର ବୋଲି ଆକାଶ ପାତାଳ ଜଳ ସ୍ଥଳ କମ୍ପାଇ ଦେଉଛି । କେତେ ବୁଦ୍ଧି ଖର୍ଚ୍ଚ କରି କେତେ ପ୍ରକାର ସୁଖ ଭୋଗ କରିବା ପାଇଁ ଶୁଦ୍ଧ ଦିନ ଲାଗିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀ କେବଳ ସୁଖ ଲୋଡୁଛି, ଦୁଃଖ ଲୋଡୁ ନାହିଁ । ପେଟ ଭୁଣ୍ଡୁକ ପାଇଁ ନାନା ବେଶ ଧରୁଛି, ତଥାତ ଆଶା ମେଣ୍ଟୁ ନାହିଁ । ସ୍ଵାସାରକ ସୁଖ ବୋଲି ଯାହାକୁ ମଣୁଛି ସେତ ଦି ଦିନଆ ସୁଖ, ସେଥିରେ ତୃପ୍ତ ନାହିଁ । କିଏ କହୁଛି ଖାଅ ପିଅ ମଉଜ କର, ଜୀବନର ଏହା ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ । କିଏ କହୁଛି ଏଗୁଡ଼ାକ ପରମସୁଖ ନୁହେଁ, ଏଥିରେ ଶାନ୍ତି ମିଳୁନାହିଁ, ଏଗୁଡ଼ାକ ପଶୁବୃତ୍ତି । ପଶୁପକ୍ଷୀ ତ ଖାଉଛନ୍ତି, ପିଉଛନ୍ତି, ଖୋଉଛନ୍ତି, ଭୟ କରୁଛନ୍ତି, ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କରୁଛନ୍ତି, ମଣିଷ ଅଧିକ କଣ କଲ ଯେ ଗର୍ବ କରିବ ? ଭଗବତ କହୁଛି :—“ମାନବ ଜନ୍ମର ଏ ଲଭ, ଯେବେ ଗୋବିନ୍ଦେ କରେ ଭାବ ।” ଦିବ୍ୟ ମାନବ ଜନ୍ମ ପାଇଁ ମଣିଷ ଯେବେ ଜଗତ୍ପତିତା, ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା, ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ନ ପାରିଲା ତେବେ ପଶୁପକ୍ଷୀ ମଣିଷ ଭିତରେ ପ୍ରଭେଦ କଣ ? ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ତାଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମରେ ମତି ରଖି ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଅନାସକ୍ତ ଭାବରେ ସବୁ କର୍ମ କରିଯାଅ । ତେବେ ଏ ସଂସାର ବନ୍ଧନ, ମାୟା ବନ୍ଧନ, ମମତା ଡୋର ଛିଣ୍ଡିବ । କେତେ ମୁନିଙ୍କର କେତେ ମତି । ଏ ବନ୍ଧନ ଅତି ଜଟିଳ, ଅତି କୁଟିଳ, ଅତି ପକ୍ଷିଳ । ମଣିଷ ଏଥିରେ ଥରେ ବାନ୍ଧ ହେଲେ ଆଉ ମୁକ୍ତ ହେବା ସହଜ ନୁହେଁ । ଦେବତାମାନେ ତ ଛିଣ୍ଡାଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଯାବତ୍ କାୟା ତାବତ୍ ମାୟା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—କାୟାରୁ ମାୟା ହୁଏ କିପରି ?

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—କାୟା ବା ଶରୀର ଖୋଳରେ ପଶିଲେ ମାୟା ପ୍ରତିଚକ୍ଷୁ ପିନ୍ଧେ । ଦେଖିଥିବ ତ ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର କାଚ ଥାଇ ପ୍ରତିଚକ୍ଷୁ ଲଗାଇଲେ ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ, ସବୁ ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ । ସେହିପରି ଏ କାୟା ଯନ୍ତ୍ରରେ ମାୟା ପ୍ରତିଚକ୍ଷୁ ଖଞ୍ଜା ଯାଇଛି । ସେ ଖୋଳରେ ପଶି ଗଲାରୁ ମାୟା ମୋହିନୀ ଲଗାଇ ଦିଏ । ମମତାବର୍ଣ୍ଣ ସବୁଠି ଦେଖାଯାଏ, ସବୁ ମୋର ମୋର କହେ । ଖାଲି କଣ ଭୁଣ୍ଡରେ କହେ—ସେଥିରେ ତନ୍ମୟ ହୁଏ । ମନେ କରେ ଏଇଟା ସତ୍ୟ । ଅସଲ ମୂଳକଥାର ଆଲୋଚନା ଭୁଲିଯାଏ । ଆପଣାକୁ ଆପେ ଚିହ୍ନିପାରେ ନାହିଁ । ମୁଁ ମୋହର ନେଇ ବିଷୟ-ବିଷ ଖାଇ ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇପଡ଼େ । ଦେବତାମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦଶା ଘୋର କରନ୍ତି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେବତାମାନେ ଏପରି ଘୋର କରୁ ନ ଥିବେ । ସେମାନେ ତ ସ୍ଵର୍ଗରେ ଥାନ୍ତି, ସେମାନେ କାହିଁକି ଏପରି ଘୋର କରିବେ ?

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ଆଡ଼େ, ଦେବତାମାନେ କଣ ଚରକାଳ ସ୍ଵର୍ଗରେ ଥାଆନ୍ତି କି ? ପୁଣ୍ୟ ଶେଷ ହେଲେ ପୁଣି ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ଆସନ୍ତି । ଶୁଣିବ, ଥରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଅଭିଷାପ ମିଳିଲା, ସେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ୧୨ ବର୍ଷ ଦୂଷୁର ଜନ୍ମ ହେବେ । ଇନ୍ଦ୍ର ଦୂଷୁର ପେଟରେ ଜନ୍ମ ହେଲେ । ମେ ଦୂଷୁର ଖୋଳରେ ପଶି ପେଟରୁ ବାହାରିଲେ । ଦୂଷୁର ମେଳରେ ବଢ଼ିଲେ । ଚାହିଁ ଚାହିଁ ୧୨ବର୍ଷ ପୂରିଲା, ତାଙ୍କର ଆଉ ପୁତ୍ରଜନ୍ମ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଦୂଷୁର ହୋଇ ପକ୍ଷରେ ଲଟପଟ ହୋଇ,

ବିଷ୍ଣୁ ଭୋଜନ କରି ପରମ ପ୍ରୀତି ଲଭ କଲେ । ଦେବତାମାନେ
 ପାଞ୍ଚଲେ କଣ ହେଲା ଇନ୍ଦ୍ର ତ ଫେରିଲେ ନାହିଁ, ଯାଅ, ତାଙ୍କ
 ମନେ ପକାଇ ଦେବ, ତାଙ୍କ ଅଭିଶାପ କାଳ ଶେଷ ହେଲା, ସେ
 ଆସନ୍ତୁ । କେତେ ଜଣ ଦେବତା ଆସି ତାଙ୍କୁ ଚେତାଇ ଦେଲେ;
 ତଥାତ ମନେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ, ବରଂ ଯେ କହିଲା ତାକୁ କାମୁଡ଼ି
 ଗୋଡ଼ାଇଲେ, ଓଲଟି କହିଲେ ମୁଁ ଇନ୍ଦ୍ର ଫିନ୍ଦ୍ର ଜାଣେ ନାହିଁ । ମୁଁ
 ଏଠାରେ ମହା ମଉଜରେ ଅଛି, ଦେଖ ମୋର ଦୁଷ୍ଟରୁଣୀ ପିଲା ହିଁଲା,
 ଏମାନଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ଯିବି ? ତେମେ କଣ ମୋ ଦୁଷ୍ଟରୁଣୀଟିକି
 ନେବାପାଇଁ ମତେ ଏଡ଼େ କଥା କହୁଛ କି ? ଯାଅ ମୋ ପାଖରୁ
 ନଚେତ୍ ଏ ଦାନ୍ତରେ ତମକୁ ଭୂଷି ମାରିଦେବି । ଜଣ ଜଣ ହୋଇ
 କେତେ ଦେବତା ଆସି ନିରାଶ ବାଣୀ ଶୁଣି ଫେରିଗଲେ । ଶେଷକୁ
 ସବୁ ଦେବତାମାନେ ମହାଦେବଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ । ମହାଦେବ ଆସି
 ପ୍ରଥମେ ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ନ ହେଲା, ମୋହ ଭାଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ ।
 କାୟାରୁ ମାୟା ଭୁଟିଲା ନାହିଁ ବରଂ ବୃଦ୍ଧି ହେଲା । ମହାଦେବ
 ଅବାକ୍ ହୋଇ ଚିନ୍ତା କଲପରେ ଯିଶୁଳ ଧରି ଗୋଟିଏ ଛୁଆକୁ
 ମାରିଦେଲେ । ଦୁଷ୍ଟରୁର ହୋଧ ଦ୍ଵିଗୁଣ ବଢ଼ିଲା । ସେ ହୋଧରେ
 ମହାଦେବଙ୍କୁ ମାରି ଦେବାକୁ ଉଠିଲେ । ତଳେ ପଡ଼ି ଗଡ଼ି କାନ୍ଦ
 କାଟି ଅସ୍ଥିର ହେଲେ, ତଥାତ ମୋହ ଭୁଟିଲା ନାହିଁ । ଏପରି ଗୋଟି
 ଗୋଟି କରି ସବୁ ଛୁଆକୁ ମାରିଲେ, ତଥାତ ମୋହ ଭାଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ ।
 ପରେ ଦୁଷ୍ଟରୁଣୀକି ମାରିଦେଲେ, ତଥାତ ମୋହ ଭାଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ ।
 ଶେଷରେ ମହାଦେବ ଯିଶୁଳ ମାରି ଦୁଷ୍ଟରୁକି ମାରିଦେଲେ, କାୟା
 ଭୁଟିଲା, ମାୟା ମଧ୍ୟ ଭୁଟିଲା । ଇନ୍ଦ୍ର କାୟା ଗୁଡ଼ି ଦେଖିଲେ, ମହାଦେବ
 ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ, କହିଲେ ଓହୋ ଏ କାୟା ଭିତରେ କି ମାୟା ଅଛି

ମୁଁ ତ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେ ଇନ୍ଦ୍ର ଥିଲି ଏ କଥା ମୋର ଆଦୌ ସ୍ମରଣ ହେଲା ନାହିଁ ! ମୋତେ ତ ଦୁଷ୍ଟର ଜୀବନ ଭାରି ସୁଖ ଲାଗୁଥିଲା । ମହାଦେବ ଇନ୍ଦ୍ର ପୁଣି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲେ । ଆମେ ଦୁଷ୍ଟରକି ଦେଖିଲେ ବିଷ୍ଣୁ ଖାଉଛୁ ବୋଲି ଦୃଶ୍ୟ କରୁଥାଇଁ, କିନ୍ତୁ ଦୁଷ୍ଟରର ସେଥିରେ ମହାଆନନ୍ଦ, ମହାସୁଖ, ନ ହେଲେ ସେ ବିଷ୍ଣୁ ଖାଇ ପାରନ୍ତା ନାହିଁ । ପ୍ରାଣୀ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ କାୟା ଖୋଲରେ ପଶେ, ସେ ପୂର୍ବଜନ୍ମ କଥା ପାସୋର ପକାଏ । ସେହି ଜନ୍ମରେ ସେ ସୁଖ ମନେ କରେ । ଏ ମୋହିନୀ ମାୟା । ଏ ସମସ୍ତକୁ ମୁଗ୍ଧ କରି ରଖିଛି । କର୍ମ ଭୋଗ ଯଦୁ ନୁହେଁବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜନ୍ମ ମରଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରୁଛି, କରୁଥିବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତେବେ ଏ ମାୟାରୁ କିପରି ମୁକ୍ତ ହେବ ?

ସ୍ୱାମୀ—ଗୀତାରେ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହିଛନ୍ତି ଯେ ମୋଠାରେ ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ମାୟାବନ୍ଧନ ଭୁଟିଯାଏ ! କାୟା ମନ ବଚନରେ ଯେ ଈଶ୍ୱର ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଜାଣେ ନାହିଁ, ଅନ୍ୟର ଶରଣ ନିଏ ନାହିଁ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ରକ୍ଷା ପାଇଁ ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ମୁଁ ମୋର ଭାବ ଗୁଡ଼େ, ସେ କେବଳ ଏ ମାୟା ବନ୍ଧନକୁ କାଟେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତେବେ କଣ ସବୁବେଳେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଧ୍ୟାନ କରି ବସିବ, ଆଉ କିଛି କାମ ଦାମ କରିବ ନାହିଁ ?

ସ୍ୱାମୀ—ନା ହେ, ଭଗବାନ, ନିଷ୍କର୍ମ ହୋଇ ବସିବାକୁ କହୁ ନାହାନ୍ତି । ସେ କହୁଛନ୍ତି, ମୋତେ ସ୍ମରଣ କରି ମୋ ପାଇଁ ସବୁ କାମ କର । ମୋ ପାଇଁ କଲେ ଦୋଷ, ତା ପାଇଁ କଲେ କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ । ମୋ ପାଇଁ କଲେ ପାପ, ତା ପାଇଁ କଲେ କିଛି

ପାପ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେବେ ପାଞ୍ଚବ ଏ ଲୋକଗୁଡ଼ାକୁ ହାଣିକୁଟି ମାର
ସେମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ନେଇ ରଜା ହେବ । ତେବେ ନରହତ୍ୟା
ଦୋଷରେ ମୁଁ ପାପଭୋଗ କରିବି, ନରକଗାମୀ ହେବି । ମୁଁ ଯେବେ
ପାଞ୍ଚବ ଯେ ଏ ଲୋକେ ଅନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଛନ୍ତି, ଏମାନେ
ଦୁଷ୍ଟ, ଏମାନେ ଶତ୍ରୁର ସୃଷ୍ଟିର ନିୟମ ଭାଙ୍ଗୁଛନ୍ତି, ଏମାନଙ୍କୁ
ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ନିୟମ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ମାରିବା ଆବଶ୍ୟକ, ଏ ପ୍ରେରଣା
ଭଗବାନ ଦେଉଛନ୍ତି । ହେ ଭଗବାନ! ତବ ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ପାଇଁ ମୁଁ
ଏମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରୁଛି, ତେବେ ସେଥିରେ ମୋର କିଛି ପାପ
ନାହିଁ । ଏ କଥା ତୁଣ୍ଡରେ କହିଲେ କେବଳ ହେବ ନାହିଁ ।
ଏପରି ଭାବରେ ତନ୍ମୟ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ମନ, ବଚନ, ବାହାର,
ଭିତର ଏକ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ହୃଦୟରୁ ଅହଂକାର ପୂର୍ଣ୍ଣ
ମାସାରେ ଧ୍ଵଂସ ହେଲେ ଏ ଭାବ ହେବ । ମନକୁ ଆୟତ୍ତ
କଲେ ହେବ ।

ଦୁର୍ଗମ ପଥ ଏ ଭଜନ, ଭୟେ ଭଜନ୍ତୁ ଯୋଗୀ ଜନ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ପରା ଦୁଃଖ କହିଥିଲେ—ହେ ଦୁଃଖୀ! ମତେ ତୁ
ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରୀତି କଥା କହ ନାହିଁ । ମୁଁ ପାରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ଏଥିକ
ପାପ ନୁହେଁ ।

ବଡ଼ କଠିନ ଏ ପ୍ରୀତି ପାଳିବା, ଶାସନ ଅସି ଧାରେ ପଥ ଚାଲିବା ।
ନିମ୍ନ ଆଶ୍ରେହଣୀରୁ କଠିନ, ପବନ ଫାନ୍ଦେ ଧରିବା ଲକ୍ଷଣ ॥

ପ୍ରୀତି ରକ୍ଷାଠାରେ, ଯଥା ପାରଦ ରଖିବା ମୁଠାରେ ।
ଲକ୍ଷ ଦୋଷ ନବମାତ୍ର ସୁଆର, ପ୍ରଚଣ୍ଡାନଳେ ପଥ ଚାଲିବାର ।
ତହିଁ ନ କରି ରହିବ ଶରୀର, ତହୁଁ ଅଧିକ ପ୍ରୀତି ପାଳିବାର ।
କହୁଛି ଏତିକି, ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଜହାର ସେ ପ୍ରୀତି ଶକ୍ତିକ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ପ୍ରୀତି କଣ କହୁ ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ପ୍ରୀତିରେ କଠିନ କଣ ଅଛି ?

ସ୍ବାମୀ—ପ୍ରୀତି ଅର୍ଥ ସନ୍ତୋଷ । ଭଗବାନଙ୍କ ସନ୍ତୋଷ ପାଇଁ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ, ଭକ୍ତିରେ ଭଗବାନଙ୍କ ସନ୍ତୋଷ ପାଇଁ ଯାହା କରାଯାଏ, ତାହା ପ୍ରୀତି ନା ପ୍ରେମପୂର୍ବକ କରାଯାଏ । ନିଜର ସନ୍ତୋଷ ପାଇଁ ଯାହା କରାଯାଏ ତାହା କାମ । କୌଣସି ହେତୁ ବା କାରଣ ନ ଥାଇ କେବଳ ଭଗବାନଙ୍କ ସନ୍ତୋଷ ପାଇଁ ଯାହା କରାଯାଏ ତାହା ପ୍ରକୃତ ପ୍ରୀତି । ଶ୍ରୀମତୀ କହିଲେ—ହେ ଦୁଷ୍ଟା ! ତୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କଠାରେ ପ୍ରୀତି କଥା ଯାହା କହୁଛୁ ସେ କଥା ମୁଁ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ସେ ପରୀକ୍ଷାରେ ମୁଁ ପାରିବି ନାହିଁ । ସେ ତ ବଡ଼ କଠିନ କଥା ! କଠିନ ବୋଲି କଣ ଏମନ୍ତ ସେମନ୍ତ କଠିନ । ଧାରୁଆ ଖଣ୍ଡା ଉପରେ ବାଟ ଚାଲିବା, ଶୂନ୍ୟକୁ ବିନାଶପୂର୍ବକେ ଉଠିବା, ପବନକୁ ପାଦରେ ଧରିବା, ପାରଦକୁ ମୁଠାରେ ରଖିବା, ଏସବୁଠାରୁ ସେ ତ ଆହୁରି କଠିନ । ଲାଗରେ ଗୋଟାଏ ଘୋଡ଼ା ଡିଆରି କରିବା, ଲହୁଣୀରେ ଗୋଟିଏ ସୁଆର ଡିଆରି କରି ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ବସାଇବା, ଏ ଘୋଡ଼ାକୁ ନେଇ ପ୍ରବଣ୍ଡ ଅନଳରେ ଚଳାଇବା, ଏଥିରେ ଲାଗ ଲହୁଣୀ ତ ନିଆଁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ତରଳିଯିବ ; ଘୋଡ଼ା ସୁଆର ଏ ରହିବ କିପରି ? ଏ ଯେତେ କଠିନ, ପ୍ରୀତି ପାଳିବା ତାଠାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ କଠିନ । ମୋ ହାତେ ସେ କଥା ହୋଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ମୋର ସେଥିକ ଦୁଇରୁ ଜୁହାର ଜୁହାର ! ଯେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଠାରେ ପ୍ରୀତି କରିବ ସେ ଏସବୁ କଠିନ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଟିକିଏ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଲେ ଚଳିବି ନାହିଁ । ଟିକିଏ ଧାନେ ଟଳିଗଲେ ଗଲ ! ଅନ୍ୟ କିଛି ଆଶା ଭରସା ମନ

ଧ୍ୟାନରେ ନ ଥିବ । ଟିକିଏ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଯେବେ ଅହଙ୍କାର ରହିଗଲା
ତେବେ ବାରବର୍ଷର ତପ ଶୁଖୁଆ ଗୋଡ଼ାରେ ଯିବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ମନମଧ୍ୟରେ କଣ କଲୁଷ ରହିବ ? ଶ୍ରୀମତୀ ତ ସବୁ-
ବେଳେ କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ହେଉଥାନ୍ତି, କୃଷ୍ଣବନ୍ଧୁ ସେ ତ କିଛି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର କପରି ସନ୍ତୋଷ ହେବ ସେଥିପାଇଁ ତ ସେ ସବୁବେଳେ
ବ୍ୟସ୍ତ । ଶୟନେ ସ୍ଥପନେ ଜାଗରଣେ ସବଦା କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ହେଉଥାନ୍ତି ।

ସ୍ଵାମୀ—ହଁ, ସେ କଥା ସତ । ସେଥିପାଇଁ ତ ଶ୍ରୀମତୀ ଭକ୍ତଜନ-
ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇଥିଲେ ! ତଥାତ ତାଙ୍କ ମନରେ ସବଦା
ଅବୋଧ ଯେ ତାଙ୍କ ପ୍ରୀତି ପୁରାମାତ୍ରା ଦୁହେଁ । ଠିକ୍ ଭାବେ ପ୍ରୀତି ପାଳି
ପାରିଲି ନାହିଁ—ଏହି ଚିନ୍ତା ସବୁବେଳେ ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟସ୍ତ କରୁଥାଏ ।
ଶୁଣିଥିବ ତ ଦୌପଦୀ ଦୁଃଖାସନ କଥା ? ଦୁଃଖାସନ ଦୌପଦୀଙ୍କି
ଯେତେବେଳେ ବିବସନ କଲେ ସେ ଆର୍ତ୍ତନାଦରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ
ଭାକ ପକାଇଲେ । ତାକୁଥାନ୍ତି ସତ; କିନ୍ତୁ ବାମ ହସ୍ତରେ ଛୁଇଁ
ଉପରେ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଭିଡି ଧରିଥାନ୍ତି । ଏଇଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ଭାକ
ଶୁଣାଗଲା ନାହିଁ, କାରଣ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆଶ୍ରୟକରି ଧରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ
ଯେତେବେଳେ ଦୁଇହାତ ଉପରକୁ ଠେକି ଅଞ୍ଚଳ ଛୁଇଁଦେଇ
ଭଗବାନ ରକ୍ଷା କର ବୋଲି ଭାକ ପକାଇଲେ, ଭଗବାନ ଅସ୍ଥିର
ହୋଇ ଦଉଡ଼ିଲେ, କୋଟିବସ୍ତ୍ର ଯୋଗାଇ ଦେଲେ । ଏ ବିଷମପରୀକ୍ଷା
ସବୁ ଆଶ୍ରା ଭରସା ଛାଡ଼ି ଯେ ତାଙ୍କୁ ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରା କରିବ ସେ
ତା ଭାକ ଶୁଣନ୍ତି । ଆମର ସେପରି ବିଶ୍ଵାସ ନାହିଁ, ସେପରି ଦୃଢ଼
ଭକ୍ତି ନାହିଁ । ଆମ ମନ ତ ବାର ବୁଦାରେ ପଶୁଛି, ମୁଁ ଯା କଲେ
ଯା ହେବ, ତା କଲେ ତା ହେବ ଏପରି ହେଉଥାଉ । ଆମର ତ
ଭଗବାନ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ବିଶ୍ଵାସ ନାହିଁ, ଆମ କଥା ସେ ଶୁଣିବେ

କଥା ? ଆମ ମନରେ ବାର ଗର୍ବ, ବାର ଅହଙ୍କାର, ବାର ଦମ୍ଭ ।
ଆମେ ତ ଧରାକୁ ସରା ମନେ କରୁଥାଉଁ । ଆମ କର୍ମ ଆମେ ଭୋଗୁ
ଥାଉଁ । “କର୍ମକଷଣ ଦେହ ସହେ, ଅରଣ୍ୟେ ଅଜଗର ପ୍ରାୟେ ।”
ସୁତରାଂ ସହିବା ଏ ସଂସାରରେ ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—କେତେ ସହିବ ମ ? ମଣିଷର ଧୈର୍ଯ୍ୟ କେତେ ? ଯେତେ
ବୁଝାଇଲେ ମନ କଣ ବୁଝୁଛି ? ମନ ତ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ, ଟିକିକେ ଟଳି
ଯାଉଛି !

ସ୍ବାମୀ—ସେ କଥା ସତ । ଗୋଟାଏ ବକ୍ତୃତା ଖୁନ୍ସକୁ ଆଶ୍ରାକଲେ
ମନ ବକ୍ତୃତା ହେବ । ପୃଥ୍ବୀରେ ଭଗବାନଙ୍କଠାରୁ ବଳି ଆଉ ବକ୍ତୃତା
ଖୁନ୍ସ କିଏ ଅଛି ?

ମହାବାହୁ ହେ ମୋର ଜଗାବଳିଆ,
ତବ ଭୁଜବଳେ ମୁହିଁ ବଳିଆ । ଧ୍ରୁବ ॥

ଆସ ପ୍ରଭୁ ଆସ, ନ କର ନିରାଶ, ମଙ୍ଗଳ ବିଧାନ ବନମାଳିଆ ।
ତବ ବିନୁ ଆନ, ନାହିଁ ସାହା ଜାଣ, ତୁମ୍ଭେ ଏ ସଂସାର ନାବରୁଲିଆ । ୧ ।
ନ ଥିଲେ କରୁଣା, ଯୋଗୀ ରୁଷି ବଣା, କି ଗୁରୁ ମାନବ କଞ୍ଜମାଳିଆ
କୃପାକର ବାରେ, ଏ ଯଜ୍ଞ ବେଢ଼ାରେ, ତାଳିଦିଅ ଶୁଭାଶିଷ କାଳିଆ । ୨
ଶଙ୍ଖରେ ପୂରାଇ, କର ଚନ୍ଦ୍ରଛାଇ ରକ୍ଷାକର ପ୍ରଭୁ କାଳି ଦଳିଆ ।
ଦିବ୍ୟତାପକୁ ରଖ, ଆହେପଦୁମ୍ବର, ଦେଇ ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ଚକାଡ଼ୋଳିଆ । ୩
ବରୁଣ ନଦୀ, ଦେବୀ ଶଶିପାଣି, ସଙ୍ଗତେ ଆଶିବ କୁଞ୍ଜକେଳିଆ,
ଶ୍ରୀମୁଖ ବଚନ ହେବ କହେ ଆନ, ନେଲି ମୁଁ ଶରଣ ଗୁଞ୍ଜମାଳିଆ । ୪
ଅଭୟ ପ୍ରଦାନ, ଅଭାବ ପୂରଣ, କରିଦେବ ହେ କାଳିଦ କଳିଆ,
ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ, କର ଅନୁଷ୍ଠାନ, ବୋଲେ ଜଗବନ୍ଧୁ ଆହେ କାଳିଆ । ୫

ଏପରି ଖାଲ ଗୀତରେ ଗାଇଲେ ହେବ ନାହିଁ, ମୁଖସ୍ଥ କଲେ ହେବ ନାହିଁ, ଏହି ଭାବରେ ପାଗଳ ହେଲେ ହେବ । ମନ ବଚନ କର୍ମରେ ଏହି ଭାବଛଡ଼ା ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଭାବର ସତ୍ତା ନ ଥିବ ତେବେ ସିନା ହେବ ! ଏଥିପାଇଁ ସାଧନା ଆବଶ୍ୟକ । ସାଧନା କରିବ କିନ୍ତୁ ଭଗବାନଙ୍କର କୃପା ହେଲେ ସାଧନାରେ ସିଦ୍ଧି ହେବ । ମଣିଷର ଆତ୍ମା କେତୋଟି ଦିନ ? ଚାନ୍ଦୁ ଚାନ୍ଦୁ ପାଣି ସୁଅପରି ବହି ଯାଉଛି । ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଗଲ କେତେଦିନ, ବାଳକ ଅବସ୍ଥାରେ ଖେଳି ବୁଲି ଗଲ କେତେ ଦିନ, କିଶୋର ଅବସ୍ଥାରେ କାମିନୀ ପ୍ରେମରେ ଗଲ କେତେ ଦିନ, ଶ୍ରୋତ୍ର ଅବସ୍ଥାରେ ଧନ ଚିନ୍ତାରେ ଗଲ କେତେ ଦିନ, ବୃଦ୍ଧବୟସକୁ ଶ୍ରେଣୀମାନେ ଆସି ଆନନ୍ଦ କଲେ—ଚାନ୍ଦୁ ଚାନ୍ଦୁ ତ ଯମଦ୍ଵାରେ ହାଜର, ମଣିଷ କେତେବେଳେ କଣ କରିବ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଉଡ଼େ, ମଣିଷ ମରିଯାଉଛି କାହିଁକି ମ ? ନ ମରି ଚିରକାଳ ଥିଲେ ତ ଭଲ ହେଉଥାନ୍ତା ?

ସ୍ଵାମୀ—ନାହିଁହେ, ସେ କଥା ଏ ସୃଷ୍ଟିରେ ନାହିଁ । ଏ କଲପିତ୍ଵରୁ ମୁଁ ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ଯେ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି, ସେ ସେ କଥା କହି ପାରିବେ ! ସଂସାର ଅର୍ଥାତ୍ ସମ୍ୟକଭାବରେ ସରିଯିବା । ସରୁଛି, ପୁଣି ହେଉଛି ପୁଣି ଯାଉଛି । ଏ ତ ଜଗତର ଧର୍ମ ! ଗୋଟିଏ କେହି ତ ଅମର ହୋଇ ନାହିଁ । ଅମର ନୁହନ୍ତି, ତଥାତ୍ ଅମର ବୋଲି ମନେ କରି ପୃଥ୍ଵୀକା ଦଳ ପକାଉଛନ୍ତି । ଅମର ହୋଇଥିଲେ ଆଉ ଏ ଦୁନିଆଁ ରଖନ୍ତେ ନାହିଁ । ଭଙ୍ଗା ଗଡ଼ା ଅହରହ ଲାଗିଛି ! ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରାଣୀମାନେ ଯମ ମନ୍ଦିରକୁ ଯାସା କରୁଛନ୍ତି, ତଥାତ୍ ଯେ ରହୁଛନ୍ତି ସେ ପାଶୁଛନ୍ତି ତମ୍ବା ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧି ଅମର ହେଲେ । ସଂସାରରେ ଏହା କେବଳ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା । ଏହି ନୃତ୍ୟ ଲାଗିଛି, ସଂସାର ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଏହି ନାଟକ ଅଭିନୀତ ହେଉଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇଦେ, କହୁଛ ତ ସଂସାରଟା ଅନିତ୍ୟ । ଜୀବ ଆସିଛି—
ଯିବ, ତେବେ ଏତେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଲୁଗିଛି କାହିଁକି ? ଜାତି, ଜାତୀୟ
ଜୀବନ, କଂଗ୍ରେସ ବା ଜାତି ମହାମେଳା, ଯୁଦ୍ଧ ଏସବୁ କାହିଁକି ?

ସ୍ବାମୀ—ସବୁ ସେହିପରି କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ । ଗୁଡ଼ାଏ ମଣିଷ ଏକାଠି
ରହିବାରୁ ନାନା ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା ଜନ୍ମନା କଲୁନା କରୁଛନ୍ତି । ବଳୁଆ
ଯେ ହେଲେ ସେ ଦୁର୍ବଳ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାରୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା-
ପାଇଁ ନାନା ଉପାୟ ପାଞ୍ଚୁଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ରଜା ହେଉଛି, ଗୁଡ଼ାଏ
ପ୍ରଜା ହେଉଛନ୍ତି—ଏ ଗୋଟାଏ ମଧ୍ୟ ଖେଳ । ଭଗବାନ ଏ ଲୀଳା
ଦେଖୁଛନ୍ତି । ପିଲାଏ ଧୂଳିଘର କରି ଖେଳିଲା ପରି ଖେଳୁଛନ୍ତି ପୁଣି
ଗୋଡ଼ମାରି ଭାଙ୍ଗି ଦେଉଛନ୍ତି । ଆଜି ଯେଉଁଠି ଗ୍ରାମ, କାଲି ସେଠି
ସମୁଦ୍ର । ଆଜି ଯେ ସମୁଦ୍ର, କାଲି ସେ ଗ୍ରାମ । ଗୋଟାଏ ସ୍ରୋତ
ଭୁଲୁଛି । ସଂସାରଟାକୁ ଅନିତ୍ୟ ବୋଲି ତ କେହି ମନେ କରୁନାହିଁ ।
ସମସ୍ତେ ଏ ସବୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରିବାରୁ ଦୁଃଖ ସହୁଛନ୍ତି ।
ଆଜି ଏତିକି ଥାଉ ।

ବିସ୍ଫୋଦଣ ପରିଚ୍ଛେଦ

ସଙ୍ଗୀତ

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇଦେ, ଗୋଟିଏ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇଲ ? କେତେଦୂର
ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିନାହିଁ ।

ସ୍ବାମୀ—ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିବ ? ତଣ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇବ ? କହନ୍ତି
ମନ ପୁଲଣିଆ ଗୀତ ଗାଏ । ସବୁବେଳେ ଏ ସଂସାର ଧନ୍ଦାରେ ପଡ଼ି

ମନଟା ତ ମକଟ ହୋଇ ଯାଇଛି କଣ କରିବା ! ଆଜ୍ଞା, ତମ ଶ୍ରଦ୍ଧାଟା
ଭାଙ୍ଗିଦେବା କାହିଁକି ? ପଦେ ଦି'ପଦ ଗାଇଦେବା, ଶୁଣ !

(୧)

ସଙ୍ଗୀତ, ତୋର ମୋହନ ସ୍ୱନ । ଅନାୟତ୍ତେ ମୋହି ନିଅଇ ମନ । ଧ୍ରୁ ।
ଅମର ଧାମରେ ତୋର ଜନମ । ଅମର ମନ୍ତରେ ଗତା ପରାଣ । ୧ ।
ଛ ରାଗ ଛନ୍ଦ ଶୁଣିଣୀ ଦେଇ । ମନୋହର ବସୁ ଗଢ଼ିଛି ବହି । ୨ ।
ତାଳମାନ ଯନ୍ତ୍ର ବାଦ୍ୟ ଆଶ୍ରାରେ । ନବ ନବ ବସୁ ଧରୁ ଧରରେ । ୩ ।
ଲଳିତ ଅମୀୟ ମଧୁର ବାଣୀ । ବଳେ ମନ ମୀନ ନିଅଇ ଟାଣି । ୪ ।
ବିଶ୍ୱ ବିମୋହନ ସପତ ସ୍ୱର । ମୋହିତ ହୁଅନ୍ତୁ ଦେବତା ନର । ୫ ।
ସୁମନ ମୋହନ ଉତ୍ସବ ଜାଣୁ । ବିଶ୍ୱପ୍ରାଣୀ ମନ ପରାଣ କଣୁ । ୬ ।
ଏ ବିଶ୍ୱତୋହରଛନ୍ଦରେଛନ୍ଦା । ଶୁଣି କେ ତୋଠାରେ ନପଡ଼େ ବନ୍ଦା ।
ଶ୍ରୁତିରେ ପଣି ତୁ ବିନାଶୁ ଧୃତି । ନିତି ଶୁଣୁଥିଲେ ବଢ଼ଇ ପ୍ରୀତି । ୮ ।
ସାକ୍ଷାତ ନାଦ ବ୍ରହ୍ମ ଅଟୁ ତୁହି । ଜଗବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀଚରଣେ ନମଇ । ୧୦ ।

(୨)

ଉଠ କଳାକାନ୍ତୁ, ପାଞ୍ଜିଲଣି ଶୁଦ୍ଧ ରେ, କଳାହାତି । ଧ୍ରୁବ ।
ପଳାଉଛି ନିଶା ଯୋଷା, ଗୋଡ଼ାଇ ଆସୁଛି ଉଷା,
ବିଲକୁ ଗଲଣି ତଷା, ତେଜ ଧନ ପଲଙ୍କ ସୁପାତି ରେ । ୧ ।
ବୁଡ଼ିଲଣି କୁଆଁ ତର, ଡାହକ ଦେଲେ ନାଗର,
ଜାଗିଲେଣି ବିଶ୍ୱସାର, ପିକ କୁହୁ ଡାକଲଣି ମାତ । ୨ ।
ଶଣି କୁମୁଦ ବିରସ, ନଳିନୀ ମନ ସରସ,
ତେଜ ତୁ ଧନ ଆଳସ୍ୟ ଆସିଲେଣି ଦିନମଣି ଭାତରେ । ୩ ।
ଶୁଭଲ କାକଳି ସ୍ୱନ, ବିଶ୍ୱପତି ପୁତି ଗାନ
ମଧୁପ ମଧୁଗୁଞ୍ଜନ, ଡାକଲେଣି ଆସି ଦ୍ଵାରେ ସାଥରେ । ୪ ।

ଭାଷେ ଘାନ ଜଗବନ୍ଧୁ, ଉଠ ହେ ଗୋକୁଳ ଇନ୍ଦୁ
ଲପନ ସେରନା ବନ୍ଦୁ, ଦେଖି ଲକ୍ଷ୍ମୀପିକଟି ଅରାତି ରେ । ୫

(୩)

କେଶର କୁଞ୍ଜରୁ ଅଳି ଅଇଲୁ କି ତୁହି
କହ କି କରୁଥିଲେ ମୋ ପରାଣ ମାଧୋଇ ରେ । ଧ୍ରୁବ ।
ସରାଗରେ ତୁ ଆସୁଛୁ, ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ଗାଉଅଛୁ,
ଆସ ମୋ ଶ୍ରୁତିରେ ଧୀରେ ଦିଅ ବେଶେ କହି ରେ । ୨ ।
କି କରୁଥିଲେ ମୋ ବନ୍ଧୁ କୁଞ୍ଜବନ ରାଜା ଇନ୍ଦୁ
କହ କୁଶଳ ବାରତା ସମୟ ତୁଟାଇ ରେ । ୨ ।
ଆସ ଆସ ପ୍ରିୟ ଅଳି, ଦେନ ମୋର ଏତେ ଅଳି,
ଆନୁଳ ହୁଏ ପରାଣ ଯାଅ ମୋତେ କହି ରେ । ୩ ।
ପରଶିଥିଲୁ କି ଅଙ୍ଗ, ଲଭୁଥିଲୁ କି ସେ ଭାଗ୍ୟ,
ଆସ ମୋ ଅଙ୍ଗରେ ବସ ଧନ୍ୟ ହେବ ମୁହିଁରେ । ୪ ।
ଆଜି ସୁପ୍ତଭାବ ମୋର, କେତେ ଜନ୍ମ ତପ ପଳ,
କାହାର ଶ୍ରୀମୁଖ ପ୍ରାତେ ଥିଲି ଆଗେ ବୁଝି ରେ । ୫ ।
କହ କହ ଅଳି ମୋତେ, ଶ୍ରୁତିପଠରେ ଗୁପତେ,
ପୋଡ଼ା ପରାଣେ ଚନ୍ଦନ ଲେପିଦିଅ ତୁହି ରେ । ୬ ।
କୁଶଳ ବାରତା ଶୁଣି, ସୁଖୀ ହେବ ଅଭାଗିନୀ,
ଏହା ବିନୁ ଆନ ସୁଖ ମୋର ଲେଡ଼ା ନାହିଁ ରେ । ୭ ।
ମଲ୍ଲୀକର୍ତି ବେତ ପରେ, ବସିଥିଲୁ କି ଥରେ,
ଦେବ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ତୋ ଭାଗ୍ୟ ଆସ ବେଗେ ଧାଇଁ ରେ । ୮ ।
ନିକଟକୁ ଆସି ଥରେ ପୁଣି ଚାଲିଯାଉ ଦୁରେ,
ଡରୁଛୁ କି କାଳେ ତତେ ବାନ୍ଧି ରଖିବି ରେ । ୯ ।

ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଯାଉ ଆସୁ ମୋ ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ବସୁ
 ପାଇଲୁ ଏ ବର କେଉଁ ଦେବକୁ ମନାଇ ରେ । ୧୦ ।
 ଭାବ ଶ୍ରୀମତି ଏସନ, ଭାବାବେଶରେ ମଉନ
 ଭାଷେ ଜଗବନ୍ଧୁ ଘନ, ଅଧୀର କମ୍ପାଇ ରେ । ୧୧ ।

— — —

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା, ଏବେ କଣ ପରା ଦେଶ ଜାତି ଦିଷ୍ଟପୁରେ
 କେତେ କଣ ବୋଲୁଛନ୍ତି ? ସେପରି ଗୀତ ଗୋଟାଏ ଗାଇଲୁ
 ନାହିଁ ? ସେଭଳି ଗୀତ କବିତାକୁ ଆଜିକାଲି ଲୋକେ ଭାରି
 ଆଗ୍ରହ କରୁଛନ୍ତି ପରା ?

ସ୍ବାମୀ—ଶୁଣ କହୁଛି ।

ବନ୍ଧଇ ଭାରତ ତବ ଶ୍ରୀଚରଣ,

ଜନ୍ମଭୂମି ମାତ ଭୁବନ ଭୂଷଣ ।

ଜନନୀ ଭାରତ ବିଶ୍ଵ-ବିମୋହିନୀ,

ମାଗେ କଲ୍ପଲତା, ପବନ ଧରଣୀ ।

ଭୂମଣ୍ଡଳେ ନାହିଁ ଦେଶ ତୋ ସମାନ,

କେଉଁ ଶିଳ୍ପୀ ତୋତେ କଲ ନିର୍ମାଣ ।

ସ୍ଵୟଂ ବିଶ୍ଵକର୍ମା ଶିଳ୍ପୀ ଜଗସୃଜ,

ନିର୍ମାଣୀ ଆପେ କଲେ କି ବସତି !

ତୋ ଶିର ମୁକୁଟ ଶୁଭ୍ର ହିମଶିଖ,

ତୋ କଟିମେଖଳା ଯମୁନା କାବେରୀ ।

କେତେ ପୁଣ୍ୟତୋୟା ନଦୀ ତୋ ଶରୀରେ,

ପୀୟୂଷ ପ୍ରବାହ ଘେନି ବହେ ଶରେ ।

ନାନା ଫଳ ଫୁଲେ ଶୋଭେ ତୋ କାନନ,
 ତୋ ବିହଙ୍ଗ ଗାଏ ସଦ୍ରସ୍ବରେ ଗାନ,
 ନିତ୍ୟ ଲାଳାୟିତ ବସନ୍ତ ତୋ ବେଶେ,
 ବିରାଜିତ ଅଙ୍ଗ ନିତି ନବବେଶେ,
 ଧନଧାନ୍ୟ ପୁଷ୍ପ ଫଳ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ,
 ସାରତ ଭୂମି ତୁ ସୁଖ ସ୍ବସ୍ବକଣ ।
 ଋଷି ମୁନି ବେଦ ମୁଖରିତ ଦେଶ,
 ଧରିଛୁ ପବିତ୍ର ଧାମ ତୁ ଅଶେଷ ।
 ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ, ମୋକ୍ଷପ୍ରଦା ତୁହି,
 ତୋପରି ଦେଶ ତ ଏ ଜଗତେ ନାହିଁ ।
 କେତେ ଧର୍ମିବାର କର୍ମିବାର ଜନ,
 କରିଥିଲେ କୋଳେ ଜନମ ଗ୍ରହଣ ।
 ସତ୍ୟ ସେବା ଯୁଗ ଦ୍ବାରର ବିହମ,
 ବଜ୍ର ଦୋଷେ ଗୋଷୁ ଅଛଇ ପୁରଣ ।
 ଦିନେ ବସି ଜ୍ଞାନ ବୃକ୍ଷ ଚୂଳ ପରେ,
 ଶିକ୍ଷା ଦାକ୍ଷା ଗୁରୁ ଥିଲୁ ଜଗତରେ ।
 ତୋ ପବିତ୍ର କୋଳେ କେତେ ଅବତାର
 ହେଲେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଅନାଦି ଭଗ୍ବର ।
 କେତେ ପତିବ୍ରତା ସଖୀ ଶିଷ୍ୟମଣି,
 ସୀତା ବନଯନ୍ତ୍ରୀ ସାବିତ୍ରୀ ପଦ୍ମିନୀ ।
 କେତେ ବାସୁଙ୍କନା ଜନମି ତୋ କୋଳେ,
 ଲାଳା ଖେଳା କରି ସ୍ବଳ୍ପ ରଖିଗଲେ ।
 ଧନ ଜନ ଗୋପଲକ୍ଷ୍ମୀ ଥିଲୁ ପୁର,
 ସେହି ଅଭାଗ୍ୟ ଯେଲୁ ତୋ ଭଗାରି ।

ଅନନ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ମୋହନ ମୂରତି,
 ଦେଖି ଲୋଭକଲେ ବିଦେଶୀ ଅସ୍ମତ ।
 ଅଛି ସେହି ଦେଶ ନଦୀ ଗିରିବନ,
 ଆଜି ପୁରାଣିଆ ମଣ୍ଡୁକୁଁ ସ୍ବପନ ।
 ନିଜ ଠାରେ ନାହିଁ ନିଜର ବିଶ୍ବାସ,
 ମଣେ ପୁରାଣିଆ ସବୁ ଅବିଶ୍ବାସ ।
 ଘୋଷିଛି ଭାରତେ ଘୋର ଦୁରଦଶା,
 କାନ୍ଦି ଉଠେ ପ୍ରାଣ ଦେଖିଲେ ତୋ ଦଶା ।
 ଅଳ୍ପପୂର୍ଣ୍ଣା ଯାର ଜନନୀ ଭାରତ,
 ଅଳ୍ପ ପାଇଁ ହାତ ପତାଏ ତା ସୁତ ।
 କି ଘୋର ପାତକ କଲୁ ମାଗୋ ତୁହି,
 ଏ ଦଣ୍ଡ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ନିଦାରୁଣ ବିହି ।

ଉଠ ରେ ଉଜ୍ଜ୍ବଳ ଆଉ କେତେକାଳ
 ପଡ଼ିଥିବୁ ଘୋର ଅନ୍ଧାରେ ତୁହି ।
 ଜାଗି ଉଠ ବେଗେ, ଉଠ ହେ ସରଗେ
 ନବବଳ ବସ୍ତ୍ର ବିଜ୍ଞାନ ନେଇ । ଧ୍ରୁବ ।
 ତେଜ ହିଂସା ହେଷ ଉଠ ରେ ଉଜ୍ଜ୍ବଳ,
 ଜାତି ହିତେ ଲଗ ଗୁଡ଼ ସ୍ବାର୍ଥ ଖେଳ ।
 ବେଶ କେତେ ଜାତି, ଉଠୁଛନ୍ତି ମାତି,
 ନିଜ ଦେଶ ହିତେ ପରାଣ ଦେଇ । ୧ ।
 ନବ ପ୍ରଦେଶରେ ନବଭାବ ଘେନି
 ଉଠ ହେ ଉଜ୍ଜ୍ବଳ କମ୍ପାଇ ମେଦନା ।

ଉଦାର ଚିତ୍ତରେ, କରମ କ୍ଷେତ୍ରରେ,

ନିଜ ଜାତି ମାନ ରଖ ହେ ଭାଇ । ୨ ।

ଶିଳପି ଭାସ୍କର ଯେ ଦେଶ ସମ୍ପତ୍ତି,

ଲଭୁଥିଲା ଦିନେ ଜଗତରେ ଖ୍ୟାତି ।

ଆଜି ସେ ଓଡ଼ିଆ, ବିଦେଶେ ମୂଲିଆ

ଦୁଇ ଓଳି ପେଟ ମୁଠାକ ପାଇଁ । ୩ ।

ଥିଲା ଧରମା ଯେ ଦେଶର ସନ୍ତାନ,

ବାରଣ ବଢ଼ାଇ ହୃଦେ ଦେଲା ପ୍ରାଣ ।

କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ମହୋଦଧି ମାର,

ମୂଳ ସାକ୍ଷୀ ହୋଇ ଅଛଇ ରହି । ୪ ।

ନାହିଁ ବାହୁ ବଳ, ସମର ବିହୀନ,

ଯା ଦେଖି ବଇର ଚିତ୍ତ ହୁଏ ଭ୍ରମ ।

ବିଶାଳ ଶରୀର, କାହିଁ ଗଲା ତୋର,

ନିଜ ଦେଶେ ପରଦେଶୀ ବୋଲାଇ । ୫ ।

ଗୁଡ଼ୁ ଚଉଦିଗ, ତୋ ହାଟ ବଜାର,

କି ଦରବ ଅଛି ଦେଖ ତୋ ଦେଶର ।

ପୁଞ୍ଜି ପାଣି ଦେଇ, କଣୁ ସବୁ ଭାଇ,

ତୋ ଧାନ ଗୁଞ୍ଜଳ ଯାଏ ଉଠାଇ । ୬ ।

କେତେ କାଳ ଭାଇ ଓଡ଼ିଆ ସନ୍ତାନ,

ଦୁଃଖ ପାଶୁବାରେ ପଡ଼ିର ଉଜାଣ ।

ଅବସାଦ ମାରେ ବୁଢ଼ିଯିବ କରେ,

ରସାତଳ ବାସୀ ହେବୁ କି ଭୁବ୍ଧ । ୭ ।

ଜାଗିଲେଣି ଜାତି ସରବ, ଏକା ଏ ଓଡ଼ିଶା ଜାତି ଆଜି ନରବ । ଧ୍ରୁବା

ଇଂଲଣ୍ଡ ଆମେରିକା, ଫରାସୀ, ଚିନା, ଆଫ୍ରିକା ,

ଦେଶ ଜରମାନା ଦେଶ ଦମ୍ଭ ଗରବ । ୧ ।

ସେ ଦେଶେ ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟ, କରି ଲୋକେ ହେଲେ ଆର୍ଯ୍ୟ

ଆର୍ଯ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ବିଭବ । ୨ ।

ସେ ଦେଶେ ଜାତିକା ଶିକ୍ଷା, ଏ ଦେଶ ଜାତିକା ଭକ୍ଷା

ହିଂସା ଦେଷ ସାର ଦାକ୍ଷୀ ଆଳସ୍ୟ ଭାବ । ୩ ।

ଉଠରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି, ଗୁଡ଼ରେ ମିଶାଇ ଗୁଡ଼,

ଦେଶ ସ୍ୱାର୍ଥ ଯଜ୍ଞେ ମାତି ଉଠ ସରବ । ୪ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆମ ଦେଶରେ ତ ଦି ଭାଇଙ୍କର ମନ ମିଳୁନାହିଁ, ଆଉ
ଦେଶଯାକ ଏକା ମନ ଏକା ଚିତ୍ତ ହୋଇ କେଉଁ କାମ କରିବେ
ମ ? ଖାଲି ଗୁଡ଼ାଏ ଲେଖା ଲେଖି ହେଉଛି ସିନା, କାମରେ କିଏ
କରୁଛି ?

ସ୍ୱାମୀ—ଆହେ, ଗୋଟାଏ କଥା ଅଛି, ମଇଁଷି ସିଙ୍ଗ ଫଟା
ଯୁଝିଲା ବେଳକୁ ଗୋଟା । ଆମ ଘର ଭିତରେ ଯେତେ ବାଦ
ବିବାଦ, ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଥାଉ ଆମ୍ଭେମାନେ ବାହାର ବିଷୟରେ
ଏକମନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଜାତି ବିଷୟ ବା ଦେଶ ବିଷୟରେ
ପଡ଼ିଲାବେଳେ ସବୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବାଦବିବାଦ ଭୁଲିଯିବାକୁ ହେବ ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଉରୋପରେ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଛି ଶୁଣୁଛ ତ ? ଇଂରେଜ
ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ କଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମତଭେଦ ନାହିଁ ? ଯଥେଷ୍ଟ
ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଜର୍ମାନୀ ଅସି ବିଲୁତ ଆତ୍ମମଣି କରୁଛି
ତେବେଳେ ସବୁ ଇଂରେଜମାନେ ଏକଯୋଗ ହୋଇ ଲଢ଼ୁଛନ୍ତି ।

ଧନ ପ୍ରାଣ ଦେଇ ଦେଶର, ଜାତିର ମାନ ମହତ୍ତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି !
ଏହାକୁ କହନ୍ତି “ଜାତୀୟ ଜୀବନ ।” ଆମ ଭାରତୀୟ ଜାତିର
ସେହିପରି ଭାବ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ସେପରି ଭାବ ଭାରତବାସୀଙ୍କର ହେଉନାହିଁ କାହିଁକି ?

ସ୍ୱାମୀ—କାହିଁକି ହେଉ ନାହିଁ ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ ! ଆମ ଭିତରେ
ମତାନ୍ତର ମନାନ୍ତର ବହୁତ ଅଛି । ଦେଖୁଛ ତ ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ
ଭିତରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ କି ଭୟାବହ ଲେମ୍ବୁଦର୍ଶଣ କାଣ୍ଡ
କାରଖାନା ଲାଗିଛି ! କେଉଁ ଦେଶରେ ଶତ୍ରୁ ସଙ୍ଗେ ହାଣିମାର
ଲାଗିଲା । ଆମ ଦେଶରେ ଆମ ଭିତରେ ହାଣି ମାର ଘର ପୋଡ଼ା-
ପୋଡ଼ି ଲାଗିଛି । ଏ ଦେଶରେ ଏ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଜାତୀୟ ଜୀବନ
କିପରି ହେବ ? ଧର ଆମ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶ । ଏ ଦେଶରେ ବାସ
କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ କହନ୍ତି । ଯେତେ ଓଡ଼ିଆ ଏ ପ୍ରଦେଶରେ
ବାସ କରନ୍ତି ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଜାତି ଅର୍ଥାତ୍ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି । ଓଡ଼ିଆ
ଜାତିଟା କିପରି ଧନୀ ମାନୀ ଜ୍ଞାନୀ ହେବେ ସେ କଥା ଯେବେ
ପ୍ରତ୍ୟେକ ଓଡ଼ିଆ କି ପୁରୁଷ କି ସ୍ତ୍ରୀ ସମସ୍ତେ ଯେତେବେଳେ ଏକ
ଭାବରେ ଉନ୍ନତ ହେବେ ତେତେବେଳେ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ
ଆମେ ଜାତି ପାଇଁ ଜୀବନ ଲଢ଼ କଲୁଣୀ । ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ
ଜୀବନ ସଫଳାବଳୀ ହୋଇ ସମଗ୍ର ଜାତିଟାକୁ ତା ସ୍ୱାର୍ଥ ଭିତରକୁ
ନେଇପାରିବ ତେତେବେଳେ ଜାତୀୟ ଜୀବନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାରେ
ହେଲା ବୋଲି ଜାଣିବ । ଏଥିପାଇଁ ଶିକ୍ଷା, ସାଧନା ଆବଶ୍ୟକ ।
ଏ ଦିଗରେ ଭାରତରେ ଶିକ୍ଷା, ସାଧନା ନାହିଁ । ଭାରତ ତାର
ନିଜକୁ ଭୁଲି ଯାଇଛି ।

ଜାତି ହିତେ ଯେହୁ କରେ ସଦା ପଣ,
 ଜାତି ଯଶ ଗଉରବ ଯାର ଟାଣ ।
 ଜାଣିଯୁ ଉନ୍ନତ ସଦା ଯାର ଧ୍ୟାନ,
 ଜାତିହିତେ ଦେଇ ପାରିଲେ ଜୀବନ !
 ଜାତିର କଲ୍ୟାଣ ମଙ୍ଗଳଦିଧାନ,
 ଜାତି ନିନ୍ଦାକୁ ଯେ ମଣେ ଶାନ୍ତିବାଣ ।
 ନିଜ ଧନ ଜନ ଗଉରବ ମାନ,
 ଏସବୁ ଅଟଇ ମୋ ଜାତିର ଧନ ।
 ଯାଉ ଅବା ଥାଉ ଆପଣା ପରାଣ,
 ଆପଣା ଜାତିର ନୋହୁ ଅପମାନ ।
 ଥିଲୁ ଧର୍ମପଦ ନଗଣ୍ୟ ସନ୍ତାନ,
 ବାରଣ ବଢ଼ାଇ ହିତେ ଦେଲୁ ପ୍ରାଣ ।
 ଏମନ୍ତ ଭାବରେ ଗଢ଼ା ଯାର ମନ
 ଅଛି ଜାଣ ତାର ଜାଣିଯୁ ଜୀବନ ।
 ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଉ ଯେଉଁ ଜନ,
 ମନେ ଥିବ ସଦା ଜାତିର କଲ୍ୟାଣ ।
 ଲାଗିଅଛି ସଦା ଜନମ ମରଣ,
 ଅବଶ୍ୟ ଯିବଟି ଦିନେ ଏ ଜୀବନ ।
 ଅଟଇ ଅମର ଜାତିଲ ଜୀବନ,
 ପ୍ରାଣପଣେ ସଦା ରଖ ତାର ମାନ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ପରଲେଖ ସଂସାରରେ ସୁଖୀ କିଏ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇଦେ, ଏ ସଂସାରରେ ସୁଖୀ କିଏ କହିଲ ?

ସ୍ବାମୀ—ଆଜ୍ଞା, ଭଲ କଥାଟିଏ ପଚାରିଲ । ତୁମେ ଆଗେ କହିଲ ସୁଖୀ ବୋଲି କାହାକୁ କହୁଛ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଯାହାଙ୍କର ସୁଖରେ ଦିନକାଳ ଯାଉଛି ସେମାନେ ସୁଖୀ । ଯାହାର ବହୁତ ଟଙ୍କା ସୁନା ଅସ୍ତ୍ରରତ୍ନ ଧାନ ଚାଉଳ ପ୍ରଭୃତି ଅଳଙ୍କାର ଅଛି, ଯେତେବେଳେ ଯାହା ବିଚାରୁଛି ମନ ଇଚ୍ଛା ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଛି, ମନ ଇଚ୍ଛା ପିନ୍ଧୁଛି, ମନ ଇଚ୍ଛା ଖାଉଛି, ମନ ଇଚ୍ଛା ଦାନ ଧର୍ମ କରୁଛି ସେ କେବଳ ସୁଖୀ । ଦେଖୁଛି ଶୁକଦେବ ବାବୁଙ୍କ ଘର ଭାରି ସୁଖରେ ଚଳୁଛି । ତା ଭାରିଯା ହେଲେ କଣ ହେବ ଖାଲି ସୁନା ଅଳଙ୍କାରରେ ଛପର ହୋଇଛି । ଘର କଣ ଦେଖିବ, ଦ୍ଵାର କଣ ଦେଖିବ, ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି, ମଟର, ଉଡ଼ାଜାହାଜ—କେଉଁ ଜିନିଷ ଯାନବାହନର ଅଭାବ ନାହିଁ । ଖାଇବା ପିଇବା କଥା କଣ କହିବ ! ଦିଅ ଖାଇ ଦୁଧରେ ଆଞ୍ଜୋଉଛନ୍ତି ମର !

ସ୍ବାମୀ—ଆହେ ; ସୁଖ ଦୁଃଖ ବୋଲି କଣ ଦୁଇଟା ଜିନିଷ ଅଛି କି ? ମୃତ ଏପରି ଦୁଇଟା ଜିନିଷ ଥିବାର ଦେଖି ମାରୁ ନାହିଁ । ଦୁଃଖ ସୁଖ ଦୁଇଟା ମନର ଅବସ୍ଥା ବା ବିକାର । ଜଣେ ଯେଉଁ କଥାକୁ ସୁଖ ମନେ କରେ ଆଉ ଜଣେ ସେହି କଥାକୁ ଦୁଃଖ ମନେ କରେ । କୁକୁର ବିଷ୍ଣୁ ଖାଇବାକୁ ସୁଖ ପାଏ, କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ସେହି ଖାଦ୍ୟକୁ ଅସୁଖ ମନେ କରେ । କେହି

କେହି ବିଷୟ ଜଞ୍ଜାଳକୁ ସୁଖ ମନେ କରେ, କେହି କେହି ସେହି ବିଷୟ ଜଞ୍ଜାଳକୁ ଦୁଃଖ ମନେ କରେ ଏବଂ ସେହି ବିଷୟ ତ୍ୟାଗକରି କୌପୀନ ପରିଧାନ କରେ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇ ବୁଲିବାକୁ ସୁଖ ମନେକରେ । ବୁଦ୍ଧଦେବ ରାଜପୁତ୍ର, ବିଷୟ ଜଞ୍ଜାଳ ଛାଡ଼ି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେଲେ । କିଏ ଧନଦ୍ରବ୍ୟକୁ ସୁଖ ମନେ କରେ, କିଏ ଧନଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଦୁଃଖ ମନେ କରେ । ସୁଖ ମନରେ, ଧନରେ ନାହିଁ । ଜଣେ ଲୋକର ଅଜସ୍ର ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଏପରି ଉଚ୍ଛ୍ଵେଷ ପେଟମରା ରୋଗ ଅଛି ଯେ ସେ ପୁଞ୍ଜିଏ ଅଳ୍ପ ଖାଇପାରେ ନାହିଁ । ତେବେ ସୁଖ କାହିଁ ? ସେ ଧନରୁ କି ସୁଖ ମିଳିଲା ? କାହାର ଧନ ଅଛି, ସେ ଖାଇପାରୁ ନାହିଁ । କାହାର ଜନ ଅଛି ଧନ ନାହିଁ । କାହାର ସବୁ ଅଛି ସ୍ତ୍ରୀଟି ମରିଗଲା—ସେ ସୁଖ ଗଲା । କାହାର ସବୁ ଅଛି, ପୋଷନ୍ତା ପୁଅଟି ରୁଲିଗଲା—ସେ ସୁଖ ସବୁ ଉଠେଇଗଲା । ଏହିପରି ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଦେଖିଲେ କିଏ କେଉଁଥିରେ ସୁଖୀ, କିଏ କେଉଁଥିରେ ଦୁଃଖୀ ତାର ସୀମା ମିଳିବ ନାହିଁ । ମନ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାକୁ ସୁଖ ବୋଲି ମନେ କରୁଛି ସେଇଟା ସୁଖ, ଯେତେବେଳେ ଦୁଃଖ ବୋଲି ମନେ କରୁଛି ସେଇଟା ଦୁଃଖ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତେବେ କଣ ସୁଖ ବୋଲି ଗୋଟିଏ କିଛି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ ନାହିଁ ?

ସ୍ବାମୀ—ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଧର୍ମବକ ଥରେ ପଚାରିଥିଲେ, ସୁଖ କଣ ? ସେ କହିଥିଲେ—“ଦିନ ଦୁଇପକ୍ଷରେ ଯେ ଖାଏ ଶାକ ଅଳ୍ପ । ଅରୁଣୀ ଅପ୍ରବାସୀ ଯେ ସୁ: 1 ସେହି ଜନ ।” ଯେ ଦିନ ଦୁଇ ପକ୍ଷରଠାରେ ଶାକ ଶୁଦ୍ଧ ମୁଠାଏ ଖାଏ, କାହାଠାରୁ ରକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ କି ପ୍ରବାସ

କରେ ନାହିଁ ସେ ହେଉଛି ସୁଖୀ । ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ବାସାରିକ ସୁରେ
 ଏହା ହେଉଛି ସୀମା । ଜଣେ ଭକ୍ତ କହିଥିଲେ, “ବିନା ଦୈନ୍ୟନ
 ଜୀବନଂ, ବିନା କଷ୍ଟେନ ମରଣଂ, ନନ୍ଦ ନନ୍ଦନ ପଦାବଜ ସେବନଂ
 ସମ୍ଭବତୁ ମମ ଜନ୍ମ ଜନ୍ମନି । କାହାରି ପାଖେ ଧନ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ନ
 ହୋଇ; କାହାରି ପାଖେ ଦୈନ୍ୟଭାବ ନ ଦେଖାଇ ଯେବେ
 ଜୀବନ ଯାପନ କରି ପାରିବ ମରଣ ସମୟରେ କିଛିମାତ୍ର ଯନ୍ତ୍ରଣା
 କଷ୍ଟ ଭୋଗ ନ କରି ହଠାତ୍ ହାତ ଗୋଡ଼ ଚଳୁଥିବ ମରିଯିବ ।
 ଭଗବାନଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣରେ ମତି ଥିବ, ଏହି କଥା ମିଳିଲେ ଜୀବନ
 ସାର୍ଥକ ହେବ । ଏଥିଁ ଅଧିକ ଆଉ କଣ ରହିବ ? ଭକ୍ତ ଭଗ-
 ବାନଙ୍କୁ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା ଜଣାଉଛି । ହେ ଭଗବାନ, ମତେ ଏହି ବର
 ଦିଅ । ଯଦି ଜନ୍ମ ହେବାକୁ ହେବ ତେବେ ଏହି କଥାମାନ
 ମତେ ମିଳୁଥାଉ ।”

ସ୍ତ୍ରୀ—ତେବେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଦିଟା ଶବ୍ଦ ଅଛି କିଆଁ ?

ସ୍ବାମୀ—ମନର ଦୁଇଟା ଅବସ୍ଥା ପର ! ସୁଖର ଅଭାବ ଦୁଃଖ ।
 ଦୁଃଖର ଅଭାବ ସୁଖ । ଏ ଦୁଇଟା ଅବସ୍ଥା ତ ଲୋକ ଅନୁଭବ କରୁଛି ।
 ଦୁଇଟା ଶବ୍ଦ ନ ହେଲେ ଦୁଇଟା ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରଭେଦ ଜଣାଯିବ କିପରି ?
 ଦୁଃଖ ଅର୍ଥ ଅଭାବ । ଯେଉଁ ଦିଶମୂର ଅଭାବ ଯେ ଅନୁଭବ କରେ
 ସେଇଟା ତାର ଦୁଃଖ । ମନେକର ଜଣେ ଲୋକର ଆଦୌ ସନ୍ତାନ
 ହେଲନାହିଁ । ସେ ସେହି ଅଭାବଟାକୁ ଦୁଃଖ ବୋଲି ମନେ କରେ ।
 ଜଣେ ଲୋକର ବହୁତ ଗୁଡ଼ାଏ ସନ୍ତାନ ହେଲେ ସେ ତାଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ
 ଭାବେ ଖୁଆଇ ପିଆଇ ନ ପାରିଲ, ତେବେ ମଧ୍ୟ ତା ମନରେ ଦୁଃଖ
 ହୁଏ । କାହାର ପିଲା ହୋଇ ମରିଗଲା ସେଥିରେ ତାର ଦୁଃଖ । ପୁଅ
 ଅଛି, ଅଧିକ ସେ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠା ବେମା ପ୍ରଭୃତି ହେଲେ

ତେବେ ମଧ୍ୟ ମନରେ ଦୁଃଖ ହୁଏ । ଯେ ଯେତେ ପ୍ରକାର ଅଭାବ ଅନୁଭବ କରେ ତାର ତେତେ ପ୍ରକାର ଦୁଃଖ ମନରେ ଜନ୍ମେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ — ଏପରି ଭାବ ମନରେ ଜନ୍ମେ କାହିଁକି ?

ସ୍ବାମୀ—ଏଇଟା ମଣିଷର ସ୍ଵଭାବ । ମଣିଷ ହେଉ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀ ହେଉ, ସେ ସବଦା ସୁଖଭୋଗ ଇଚ୍ଛା କରେ । ଆମ ଘରେ ଯେଉଁ କୁକୁରଟି ଅଛି ଦେଖୁଛୁ ଗାଈରେ ଶୋଇବାକୁ ଖୋଜି ଖୋଜି ଯେଉଁଠି ଖଣ୍ଡେ ଆସନ ପଡ଼ିଥିବ ତା ଉପରେ ଶୋଇବ, ତଳେ କେବେ ଶୋଇବ ନାହିଁ । ଦାଣ୍ଡରେ ହାଟରେ କେତେ କୁକୁର କେଉଁଠି ତଳେ ଶୋଉଛନ୍ତି ; କିନ୍ତୁ ଏ ଦାଣ୍ଡରେ ନ ପଡ଼ି କୋଠାଘର ଭିତରେ ରହିଲା, ସୁସ୍ଥରେ ଦିଓଟି ଖାଇବାକୁ ପାଇଲା, ସିମିଟି ପଡ଼ି ଅଗଣା ତିଆରି ହୋଇଛି ମାଟି ଧୁଳି ନାହିଁ, ତଥାତ ସେ ତଳୁ ଯାଇ ଖଣ୍ଡେ ଆସନ ଖୋଜିଲା, ତା ଉପରେ ଶୋଇ ତାକୁ ବେଶି ଆସ୍ବାସ ଲାଗିଲା । ଏଥିରୁ ବୁଝିବ ଯେ ପ୍ରାଣୀର ସୁଖ ଖୋଜିବାଟା ସ୍ଵାଭାବିକ । ପ୍ରାଣୀ ନଜେ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ୁଛି ସେଥିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ଆଉ କିଛି ଅଧିକ ସୁଖ ଖୋଜୁଛି । କିଏ କେଉଁ କଥାକୁ ସୁଖ ମନେ କରୁଛି ତହିଁର ନିଶ୍ଚୟତା କିଛି ନାହିଁ । ଯେତେ ଅଭାବ ପୂରଣ ହେଉଛି ତେତେ ଅଭାବ ପୁଣି ବଢ଼ି ଯାଉଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତେବେ ଆମର ଯେଉଁ ଇଂରେଜ ରାଜା, ସେ ଭାରି ସୁଖରେ ଥିବେ, ତାଙ୍କର ତ କେଉଁ କଥାରେ ଅଭାବ ନାହିଁ ! ତାଙ୍କର ତ ଏଡ଼େବଡ଼ ରାଜ୍ୟ ଯେ, କହନ୍ତି ପରା ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ । ତଳନ୍ତି ଅତଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି ବିସ୍ତର ଅଛି, ଖାଇବା ପିଇବା ଲଗାଇବା, ଆୟ ଅଳଙ୍କାର କେଉଁ କଥାରେ ଅଭାବ ! କିଟିଶ ରାଜ ସିଂହାସନ କାହାକୁ ମିଳେ, କେତେ ଜନ୍ମର ତପସ୍ୟାରେ ମିଳିପାରେ । ମୁଁ ଭାବୁଛି ସେହି ଏକା ସୁଖୀ ।

ସ୍ବାମୀ—ଆହେ, ନାହିଁ ହେ, ଦେଖିଲ ପରା ଅଷ୍ଟମ ଏଡ଼ିବାଡ଼ି
 ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ରଜାଙ୍କ ପୁଅ ରଜା ଥିଲେ ସେ କଣ କଲେ ? ଏ ରଜ-
 ସିଂହାସନକୁ ଗୋଇଠା ମାରି ପକାଇ ଦେଇ ପଳାଇଲେ । ସେ
 ସିଂହାସନକୁ ତୁଠାରୁ ଅତି ତୁଚ୍ଛ ମନେ କଲେ । ସେ ସିଂହାସନ
 ତାଙ୍କ ସୁଖ ପିପାସା ମେଣ୍ଟାଇ ପାରିଲ ନାହିଁ । ସେ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ-ପ୍ରେମକୁ
 ଏ ସିଂହାସନଠାରୁ ଅଧିକ ସୁଖ ମନେକଲେ । ଏ ସିଂହାସନରେ ଥାଇ
 ତାଙ୍କ କୁଳର ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବିବାହ ହୋଇ
 ପାରିଲେ ନାହିଁ, ସୁତରାଂ ସେ ମନେକଲେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲଭି ନ ହେଲେ
 ଏ ସିଂହାସନ ତୁଚ୍ଛ । ରଜସିଂହାସନ ଗୁଡ଼ିଦେଲେ, ଧନରହ ସବୁ
 ତୁଚ୍ଛ ମନେକଲେ, ଏଡ଼େ ବିଶାଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସମ୍ରାଟ ପଦ ତାଙ୍କୁ ବିଷ
 ପିତା ଲାଗିଲା, ସେ ଯାଇ ବାହାରେ ଗୋଟିଏ ସାଧରଣ ଲୋକପରି
 ସେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନେଇ ବାସକଲେ, ତାକୁଇ ତାଙ୍କର ପରମ ଚରମ ସୁଖ
 ବୋଲି ମନେକଲେ । ତୁମେ ଯେ କହୁଛ ଖାଲି ଗୁଡ଼ାଏ ଧନ ହେଲେ
 ସୁଖ ହେବ, ତା ନୁହେଁ । ସେ ରଜା ତ ଏପରି ମନେ କଲେ । ଆଉ
 କେହି ହୋଇଥିଲେ ପାଞ୍ଚଥାନା, ଯା ହୋ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପାଇଁ
 ଏଡ଼େବଡ଼ ରଜଗାଦି ଗୁଡ଼ିଦେବ ! ରଜଗାଦି ଥିଲେ କାଲି ଗଣ୍ଡା
 ଗଣ୍ଡା କେତେ ସ୍ତ୍ରୀ ମିଳିବେ । ଏହିପରି ଦେଖ କାହା ମନ କେଉଁଥିରେ
 ସନ୍ତୁଷ୍ଟ, ତହିଁର ସୀମା ନାହିଁ । ଏ ସଂସାର ଗୋଟିଏ ପାଗଳଖାନା ।
 ଆମେ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପାଗଳ । ତେବେ କିଏ କେଉଁ
 ବିଷୟରେ ପାଗଳ ତହିଁର ପ୍ରକାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ । କିଏ ଟଙ୍କା ପାଇଁ
 ପାଗଳ, କିଏ ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ପାଗଳ, କିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ପାଇଁ ପାଗଳ, କିଏ
 ପୁଅଝିଅ ପାଇଁ ପାଗଳ, କିଏ ହରି ନାମରେ ପାଗଳ, କିଏ କଳିକରି
 ପାଗଳ, କିଏ ପଦ ପଦସା ପାଇଁ ପାଗଳ, କିଏ ଯଶ କୀର୍ତ୍ତି, ଖ୍ୟାତି

ଅର୍ଜନ କରିବାପାଇଁ ପାଗଳ, କିଏ ଅଳଙ୍କାର ଲଗାଇବା ପାଇଁ ପାଗଳ, କିଏ ମଦ ଖାଇବା ପାଇଁ ପାଗଳ, କିଏ ମାଂସ ଖାଇବା-ପାଇଁ ପାଗଳ, କିଏ ଅଫିମ ଗଞ୍ଜାଇ ଖାଇବା ପାଇଁ ପାଗଳ, କିଏ ବିଦ୍ୟା ପଠନରେ ପାଗଳ, ଦେଖିଯାଅ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଜଣକର ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ପାଗଳାମି ଅଛି । ଯେ ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ପାଗଳ ସେ ବିଷୟ ପାଇଲେ ତାର ସୁଖ, ନ ପାଇଲେ ଦୁଃଖ । କେତେବେଳେ ମନ କେଉଁ ବିଷୟକୁ ରସୁଛି ତହିଁର ଠିକଣା ନାହିଁ । ଏଇଟାକୁ ଛୁଡ଼ି ସେଇଟା, ସେଇଟାକୁ ଛୁଡ଼ି ସେଇଟା ଏପରି ମଧ୍ୟ ମନ ଭ୍ରମୁଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା ତେବେ କେଉଁ ସୁଖ ଲଭ କଲେ ମଣିଷ ଆଉ କୌଣସି ସୁଖରେ ମନ ବଳାଇବ ନାହିଁ ?

ସ୍ୱାମୀ—ସ୍ୱପ୍ନାରର ଯାବତୀୟ ବିଷୟ ସୁଖ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ । ଏଇ-ଲଗେ ଟିକି ବା ସବାକ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ଗଲ । ଦେଖିଲ ଟିକିଏ ମନରେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ସେଠୁ ପୁଣି ନାଟକ ଦେଖିବାକୁ ମନହେଲା । ତାକୁ ଟିକିଏ ଦେଖି ଆନନ୍ଦ ହେଲା । ସେଠୁ ପୁଣି ଚଇତ ଘୋଡ଼ା ଆସିଲା ତାକୁ ଦେଖି ଟିକିଏ ଆନନ୍ଦ ହେଲା । ସେ ଗଲା ସେଠୁ ପୁଣି ମେଲଣ ଦେଖିବାକୁ ମନହେଲା । ଏହିପରି ଦେଖ ଯେ ମଣିଷ ହୃଦୟ ଆର ହେବା ଦିନଠାରୁ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୫୦ ବର୍ଷ ହେଲା ୫୦୦୦୦୦ ସୁଖ ଭୋଗ କଲଣି, ତଥାତ ମନରେ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ କି ତୃପ୍ତି ନାହିଁ । ପୁଣି କେତେ କଥାକୁ ମନ ବଢ଼ୁଛି । ଜୀବନ ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣିଷ ତୃପ୍ତ ହେଉନାହିଁ ! ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ସ୍ୱାସାରିକ ବିଷୟ ଆତ୍ୟନ୍ତକ ସୁଖ ଦେଇ ନ ପାରେ । ମଣିଷ ସୁଖ ଖୋଜୁଛି ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତ ସୁଖ ପାଇ ପାରୁନାହିଁ । ସେ ସୁଖ କଣ ? ସେ ସୁଖ ପରମାତ୍ମା ଦର୍ଶନ ସୁଖ । ବେଦବେଦାନ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ର ଏହି ଜଥା

କହୁଛି । ସେହି ସୁଖ ପରମ ଓ ଚରମ ସୁଖ । ସେହି ସୁଖ ଲଭି
କରିବାକୁ ଯୋଗୀ, ରଞ୍ଜିତ, ମୁନି, ସାଧକମାନେ କେତେ ଯତ୍ନ କରୁଛନ୍ତି,
କେତେ ସାଧନା କରୁଛନ୍ତି, ତଥାତ ପାଇ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି, କେହି
କେହି ପାଉଛନ୍ତି ।

ସ୍ତ୍ରୀ— ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେ ସୁଖ ମିଳୁନାହିଁ କାହିଁକି ?

ସ୍ୱାମୀ— ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ ଠିକଣା ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ମନ ତ
ବାରଆଡ଼େ ବୁଲୁଛି, ତାଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମରେ ଏକାନ୍ତ ହୋଇ ଲାଗିଲେ
ସିନା ହୁଅନ୍ତା ! ଈଶ୍ଵର ଚିନ୍ତା କରୁ କରୁ ଲକ୍ଷେ ଚିନ୍ତା ଆସି ମନରେ
ପ୍ରବେଶ କରି ତାକୁ ବାରଆଡ଼କୁ ଟଣା ଓଟସ କରୁଛି । ମନଟା
ଆୟତ୍ତ ହୋଇପାରୁ ନାହିଁ । ମନ ଆୟତ୍ତ ହେଲେ ସାଧନାରେ
ସିଦ୍ଧି ମିଳନ୍ତା । ମନର ମୂଳେ ଭଗବାନ । “ମନ ତୋହର ନିଜ
ଗୃହ, ଭବିଷ୍ୟ କେତେ ତୁ ପରୁରୁ” । ଭଗବତ କହୁଛି, ଗୀତା କହୁଛି
ଆଉ ସବୁ ଚିନ୍ତା ମନରୁ ଲେପ କରି କେବଳ ମତେ ଯେ ଉପାସନା
କରେ, ସେ ତାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।

ସକଳ ଚିନ୍ତା ମନୁ ତେଜ	ଏକା ଗୋବିନ୍ଦ ପାଦେ ଭଜ ।
ଏମନ୍ତେ ନିତି ଯେ ଭଜଇ	ମୁଁ ତାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅଇ ।
ତାହାର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ	ମୁଁ କରୁଥାଇ ଅନୁକ୍ଷଣ ।
ଏମନ୍ତେ ଯେ ଭଜି ନ ପାରେ	ମୁଁ ଥାଏ ତାହାଠାରୁ ଦୂରେ ।
ଯେ ବୋଲେ ନିଜ ବାହୁବଳେ	ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟ ତାର ତଳେ ।
ମୁଁ ଥାଏ ତାହାଠାରୁ ଦୂରେ	ମଉଁ ହୁଏ ସେ ଅହଙ୍କାରେ ।
ତା କର୍ମ ଫଳ ସେ ଭୁଞ୍ଜଇ	ପାପ ପୁଣ୍ୟରେ ଭାଗୀ ହୋଇ ।
ମୋ ପାଦପଦ୍ମେ ଯାର ମତି	ଆନନ୍ଦେ ନବ ଦବାସ୍ତି ।
ସଦା ଆନନ୍ଦ ସଦା ସୁଖ	ନ ହୁଏ କାହିଁରେ ବିମୁଖ ।

ପ୍ରସନ୍ନ ସଦା ତାର ଚିତ୍ତ । ମିତ୍ର ନ ମିତ୍ର କିଛି ବିଷ୍ଣୁ ॥
 ପ୍ରେମେ ଉନ୍ମତ୍ତ ସଦାବେଳେ । କର୍ମ କରଇ ଯାହା ମିଳେ ॥
 ଯେ କାଳେ ଯେମନ୍ତ ମିଳଇ । ଆନନ୍ଦେ ଉଦର ପୋଷଇ ॥
 ନ ପାଇ ନ ହୁଏ ନିରାଶ । ସନ୍ତତ ମନରେ ସନ୍ତୋଷ ॥
 ନିବୃତ୍ତି ମାର୍ଗେ ଯେ ଭ୍ରମଇ । ଏମନ୍ତେ ଦିନ ଚଳୁଥାଇ ॥

ଶ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା ପ୍ରବୃତ୍ତି ମାର୍ଗରେ ଯେଉଁମାନେ ଚଳନ୍ତି ସେମାନେ
 କଣ କରନ୍ତି ?

ସ୍ଵାମୀ—ସେମାନେ ବିଷୟ ବୁଦ୍ଧିରେ ମନ ବଳାନ୍ତି । କପରି
 ଟଙ୍କା ହେବ, କପରି ସମ୍ପତ୍ତି ବାଡ଼ି ବଢ଼ିବ, କପରି କୋଠା ବାଡ଼ି
 ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି ଯାନବାହନ ବୁଦ୍ଧିହେବ, କପରି ଭଲ
 ଖାଇବା, ଭଲ ପିନ୍ଧିବା, ରାଜ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି ବଢ଼ିବ । ରଜା ମହାରଜା ହେବା
 ଏହି ବିଷୟ ବାସନା ଚରିତାର୍ଥ ପାଇଁ ଶ୍ଵେତ ଉକାଇତି, ମଣିଷମାରୁ
 ଯୁଦ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦି ନାନା ପ୍ରକାର ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା, ଆକାଶ
 ପାତାଳ, ଜଳ ସ୍ଥଳ, ସମୁଦ୍ର ଗୁରୁଆଡ଼େ ଧନ ଆଶାରେ ବୁଲିବା
 ପ୍ରବୃତ୍ତିମାର୍ଗର କାର୍ଯ୍ୟ । କଣ କଲେ କି କର୍ମ କଲେ, ଧନାଗମ ହେବ
 ଏହି ଚିନ୍ତା ତା ମନକୁ ଗ୍ରାସ କରେ । ନାନା ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟ
 କୃଷି କରି ନାନା ଦେଶକୁ ନେଇ ଫସ୍ତ ବିଫସ୍ତ କରି ଧନାର୍ଜନ
 କରିବା ତାହାର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଏଥିପାଇଁ ସେ ନାନା ବାଧାବିଘ୍ନ
 ଅତିହସ କରେ, ଜୀବନକୁ ବିପଦସଙ୍କୁଳ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ
 କୁଣ୍ଠିତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଧନ ଅର୍ଜନେ ତାର ମନ । ଧନକୁ ଦେଖଇ ସୁପନ ॥
 ଧନ ଅର୍ଜନେ ତତପର । ଲଦଇ ପବିତ୍ର ସାଗର ॥
 ସନ୍ତତ ଧନ ଧନ ହୋଇ । ତାହାର ଭୋକ ଶୋଷ ନାହିଁ ॥
 ନାନା ପ୍ରକାର କରେ କର୍ମ । ଧନ ଅର୍ଜନ ତାର ଧର୍ମ ॥

ଧନର ଅଭାବକୁ ଦେଲେ	। ମନରେ ସୁଖ ଲଭେ ଦେଲେ ॥
ଧନହୀନ ନ ଜାଣଇ ଆନ	। ଧନରେ ସଦା ମନ ଧ୍ୟାନ ॥
ଧନଟି ପରମ ଦେବତା	। ଧନେ ତାହାର ସଦା ଚିନ୍ତା ॥
ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଯାର ଯେତେ	। ସେ ବଡ଼ ଲୋକ ଏ ଜଗତେ ॥
ଯାହାର ଅଛି ଧନ ବଳ	। ସକଳେ କଙ୍କର ତାହାର ॥
ବସେ ସେ ଜଗତ ଉପରେ	। ସକଳେ ବସିଥାନ୍ତି ତଳେ ॥
ଯାହାର ଅଛି ଧନ ବଳ	। ସକଳ ଗୁଣ ତା' ଠିକ ॥
ସକଳେ ତାର ଗୁଣ ଗାଇ	। ତା ମନ ତୋଷୁଥାନ୍ତି ଯାଇ ॥
ଅନେକ ପରକାର ସୁତ	। କରୁ ଯେ ଥାନ୍ତି ନିତି ନିତି ॥
ଯାହାର ସୁତ ଶୁଣି ତୋଷ	। ତାକୁ ଧନରେ କରେ ତୋଷ ॥
ଯେ ତାକୁ ତୋଷି ନ ପାରିଲ	। ତା କୋପ ଅନଳେ ପଡ଼ିଲ ॥
ଦୃଷ୍ଟି ତାର ସଦନାଶ	। ସୁଖଯୁ ଏଥୁ ନାହିଁ ଲେଶ ॥
ଧନକ ପାଶେ ଯେହୁ ଯାଏ	। ଧାନ ଭାବରେ ଠିଆ ହୁଏ ॥
ଦେଖି ଧନକ ରୂପ ମୁଖ	। ଶଙ୍କା ଦକାରେ ଲଭେ ଦୁଃଖ ॥
ଧନକ ମଣେ ସବୁ ଲୋକ	। ତାହାର ଦାସ ବା ସେବକ ॥
ତା ଆଜ୍ଞା ଯେହୁ ନ ପାଳିବ	। କୋପାନଳରେ ଜଳିଯିବ ॥
ଧନକ ଯା କହେ ସୁନ୍ଦର	। ତା କଥା ସବୁଠାରୁ ସାର ॥
ବହୁତ କାନକୁହା ଲୋକ	। କାନରେ କହନ୍ତି ଅନେକ ॥
ସେ କଥାମାନ ସତ ମଣି	। ଆନକୁ କରପାରେ ଖୁଣି ॥
କହୁ ବିଷମ ସେହି ଲୋକ	। ବତାନ୍ତି ନାନା ନକ ଠକ ॥
ଭଲ ଲୋକକୁ ଭଲ କରି	। ଦିଅନ୍ତି ଏ ଗୁପ୍ତ ବଇରା ॥
ତିନି ଭୂତରେ ଭଗବାନ	। ଭୂତ ହୁଅନ୍ତି ଅକାରଣ ॥
ଦମ୍ଭ ଗରବ ତାର ଦେଖି,	। ଭଲ ଲୋକଟି ଯାଏ ଶଙ୍କି ॥
ଶତ ରୁଗୁଲି କଥାମାନ	। ଶୁଣି ସନ୍ତୋଷ ତାର ମନ ॥

ଦମ୍ଭ ଦରପ ଅହଙ୍କାର । ପୂରି ରହିଛି ହୃଦେ ତାର ।
 ମଣେ ସେ ନିଜକୁ ଈଶ୍ଵର । ପାପ ପୁଣ୍ୟକୁ ନାହିଁ ଡର ।
 ପରର ଚକ୍ଷି ଚିପି ଦେଲେ । ମନେ ଆନନ୍ଦ ଲଭେ ଭଲେ ।
 ଶୁଲିଲେ ପୃଥ୍ଵୀ କମ୍ପର । କାକୁ ଖାତର ତାର ନାହିଁ ।
 କାଳ ପଛରେ ଲୁଚିଥାଏ । ଦେଖି ଏ ନୃତ୍ୟ ହସୁଥାଏ ।
 ଧନ ଦରବ ଯେତେ ଅଛି । ସଙ୍ଗେ ନ ନେବ ଅବା କିଛି ।
 ସକଳ ଥିବ ତୁ ତ ଯିବୁ । ଦଣ୍ଡକେ କରିଦେବ କାବୁ ।
 ବିଷୟ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ପାଇଁ । ସମୟ ଦେବ ନାହିଁ ମୁହିଁ ।
 ଏକାକୀ ଯିବ ନାହିଁ ମନେ । ମଉ ହୋଇଛି ଏହୁ ଧନେ ।
 ଧର୍ମ କର୍ମକୁ ସବୁ ଏଡ଼ି । ବିଷୟ ମଦେ ଅଛି ଜଡ଼ି ।
 ମୋ ଦୁତମାନେ ଯେତେବେଳେ । ପହଞ୍ଚିଯିବେ ବେଳକାଳେ ।
 କଠୋର ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ନେବେ । ଆପଣି ନ ଶୁଣିବେ କେବେ ।
 ଆଖି ବୁଜିଲେ ଅନ୍ଧକାର । ଏ କଥା ନ କରେ ବିଚାର ।
 ପ୍ରବୃତ୍ତି ମାର୍ଗେ ଏ ବେଢ଼ାର । ଲାଗି ରହିଛି ସ୍ଵାର୍ଥ ଖେଳ ।
 ସମଦରଶୀ ଯେଉଁ ନର । ଲୋକ ମଧ୍ୟରେ ସେହୁ ସାର ।
 ବିଷୟେ ନୁହେଁ ଅସକତ । ଦଧିରେ ନବନିତ ମତ ।
 ସବୁର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗ ହୋଇ । କାହାର ସଙ୍ଗେ ନ ମିଶଇ ।
 ଧନ ଅରଜି ଧର୍ମ କରେ । ପରକୁ ନ ପୀଡ଼ଇ ତଳେ ।
 ପର ଆପଣା ତାର ନାହିଁ । ସତ୍ତ୍ଵେ ସମାନ ଦେଖଇ ।
 ନିର୍ମଳ ହୃଦ ଅଟେ ତାର । ନ ମଣେ ନିଜକୁ ଈଶ୍ଵର ।

୧୫ଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

କାନ୍ତିଭେଦ

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଉ ହେ, ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି ଆମ ଦେଶରେ ଯେପରି କାନ୍ତିଭେଦ ଅଛି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶରେ ସେପରି ନାହିଁ । ଆମ ଦେଶରେ ଏପରି କାନ୍ତିଭେଦ ହେଲା କାହିଁକି ? ଏପରି କରିବାରେ ଲଭ କଣ ? ମୁଁ ତ କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ ?

ସ୍ୱାମୀ—ତୁମେ ତ ଦେଖିଛ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ହାତରେ ସବୁ କାମ ହୁଏ ନାହିଁ । ଆପଣା ଗୁଣ ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଲୋକ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ କାମ କରନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ କଣ ସବୁ କାମ ଆରେଇବ ? ଲୋକର ଗୁଣ ଯେପରି ଏକ ନୁହେଁ, ପ୍ରତ୍ୟେକର କର୍ମ ମଧ୍ୟ ଏକ ନୁହେଁ । ଏହିପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କର୍ମ କରୁ କରୁ ଲୋକମାନଙ୍କର ନାମ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହେଲା । ଯେ ଗୁଡ଼ରେ ନାନାପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲା ତା ନାମ ହେଲା ଗୁଡ଼ିଆ । ତନ୍ତରେ ଯେ ଲୁଗା ବୁଣିଲା ତା ନାମ ହେଲା ତନ୍ତୀ । ଯେ ପାଟହାରୀ ନାନାକାରୀୟ କଲା ତା ନାମ ହେଲା ପାଟର । ଯେ ଖଡ଼ୁ ତିଆରି କଲା ତା ନାମ ହେଲା ଖଡ଼ୁର । ଯେ ଥୋଡ଼ ବଳଦରେ ବ୍ୟବସାୟ କଲା ତା ନାମ ହେଲା ଥୋଡ଼ିଆ । ଯେ କାତ ବ୍ୟବସାୟ କଲା ତା ନାମ କାତର । ଯେ ଫୁଲମାଳ ତିଆରି କଲା ସେ ମାଳି ଇତ୍ୟାଦି ଯେତେ ନାମ ଦେଖିବ ସବୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାମରୁ ଜନ୍ମିଛି । ଯେତେ ଲୋକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ସେମାନେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀ ବା ଜାତିଭୁକ୍ତ ହେଲେ, ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠି ବାନ୍ଧି ଚଳିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ସ୍ନେହ ସହାନୁଭୂତି,

ପଂକ୍ତି ଶ୍ରେଣୀ, ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧ ଚଳିଲା । ଏହିପରି ଚଳୁ ଚଳୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମକୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଜାତି ହେଲା । ଯେ ଯାହାର କର୍ମ ନେଇ ଜୀବନ ବୃତ୍ତି ଚଳାଇଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତି ଦ୍ଵାରା ଉପକୃତ ହୋଇ ଚଳିଲେ । କେହି କାହା କର୍ମ ଉପରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତିର କର୍ମ-ଦ୍ଵାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତି ଲଭିବାନ୍ ହେଲେ । ସମାଜ ଅତି ସୁଖ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟରେ ରହିଲା । ଅକର୍ମୀ ସମସ୍ୟା ରହିଲା ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଯେ ଯାହା କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହି ଖାଇପିଇ ସୁସ୍ଥରେ କାଳ ଯାପନ କଲେ । ଅକର୍ମୀ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପାଇଁ ଏହା ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଉପାୟ । ଏହି ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନ କରି ହିନ୍ଦୁମାନେ ଅକର୍ମୀ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରି ପାରିଥିଲେ । କାହାର ଖାଦ୍ୟାଶ୍ରୟ ନ ଥିଲା । ଦେଶ ସମୃଦ୍ଧି-ଶାଳୀ ଥିଲା । ଦେଶରେ ଏକତା ଥିଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତେବେ ଜାତିଭେଦକୁ ଏବେ ଲୋକେ ଦୋଷ ଦେଉଛନ୍ତି କାହିଁକି ?

ସ୍ଵାମୀ—ଦୋଷ ଦେବାର ମଧ୍ୟ କାରଣ ଅଛି । ପୂର୍ବେ ବୃତ୍ତି ଭେଦରୁ ଜାତି ଭେଦ ହୋଇଥିଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ସବୁ ଜାତି ମନେ କରୁଥିଲେ ଯେପରି ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ପରିବାରଭୂକ୍ତ । ସବୁ ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ସ୍ନେହ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ସହାନୁଭୂତି ଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତିର ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ଅନ୍ୟ ଜାତିମାନେ ଭାଗୀ ହେଉଥିଲେ । କାହାର ପ୍ରତି କାହାର ଦୃଶା ଶ୍ରବ ନ ଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତି ସହିତ ଭ୍ରାତୃଭାବ ଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକର ଆପଦ ବିପଦ ବେଳେ ଅନ୍ୟମାନେ ଅଶ୍ରୁ ଭରି ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳଦ୍ଵୟେ ସେ ବନ୍ଧନ ଛୁଣି ଯାଇଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତିଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଦୋଷ ଉଦ୍ଭୁଟ

ଆକାର ଧାରଣ କରିଛି । ଶୁଦ୍ଧ ଛାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ ସେ
 କୁଆଁ ହୋଇ ଧ୍ବାନ କରୁଛି । ଉଚ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣ ଲୋକ ମାତ ବର୍ଣ୍ଣ ଲୋକକୁ
 କୁକୁର ବିରାଡ଼ି ଅପେକ୍ଷା ଅତି ଘାନ ଘାନ ମନେ କରୁଛନ୍ତି । ବରଂ
 କୁକୁର ସ୍ତୃଣ୍ୟ, ମାଝ ମନୁଷ୍ୟ ଅସ୍ତୃଣ୍ୟ । ଧୋବା ଯେଉଁ ଲୁଗା
 ଧୋବ କରି ଆଣେ ସେ ଲୁଗା ସ୍ତୃଣ୍ୟ, ମାଝ ଧୋବା ଅସ୍ତୃଣ୍ୟ ।
 ଏହିପରି କେତେଗୁଡ଼ାଏ ଆବଜନା ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ
 କରିଛି ଏବଂ ଭ୍ରାତୃଭାବକୁ କଳଙ୍କିତ କରିଛି । ଯେଉଁ ବନ୍ଧନ ବଳରେ
 ଏ ଜାତି ଗୋଟିଏ ପରିବାର ପରି ଚଳୁଥିଲା, କାଳକ୍ରମେ ସେ ବନ୍ଧନ
 ଶିଥିଳ ହୋଇ ଛୁଣି ଯିବାରୁ ଭେଦ କାଟି ପ୍ରବେଶ କରି ଜାତିଟାକୁ
 ଛିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରିଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା, ଏପରି ହେଲା କାହିଁକି ?

ସ୍ବାମୀ—ସେଥିରେ ଅନେକ କଥା ଅଛି । କହି ବସିଲେ
 ମହାଭାରତ ହେବ । ଅସଂଖ୍ୟ କାରଣ ଏକାଠି ହୋଇ ଏ ପରିସ୍ଥିତି
 ଜନ୍ମିଛି । ଭାରତର ଅନେକ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ଲୋକ ଏ କଥା ବୁଝିଛନ୍ତି ।
 ସମାଜକୁ ପୁଣି ଗଢ଼ିବାକୁ ଶୀଘ୍ର ଉଦ୍ୟମ ହେଉଛି, କିନ୍ତୁ ତାହା
 ଯଥେଷ୍ଟ ହେଉ ନାହିଁ । ସମାଜ ବଡ଼ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ହୋଇଛି ! କାହା
 କଥା କେହି ମାନୁ ନାହିଁ । ଯେ ଯାହା ହାତରେ ଚଉଦପାଆ ।
 କାହାଠାରେ କାହାର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ନାନା ଦଳ, ଗଣ୍ଡଗୋଳ,
 ସ୍ୱାର୍ଥ ଖେଳ ପୁରପଲ୍ଲୀରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଘୁରୁଖାଉ କରିଦେଉଛି ।
 ସମାଜର ଉପର ପ୍ରସ୍ତରେ ଯେଉଁମାନେ ମଙ୍ଗଧର ବସିଛନ୍ତି ବୋଲି
 କହୁଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଏକମେଳ ଓ ଏକମତ ନାହିଁ ।
 ଗାନ୍ଧିଜୀ ଡାକ ଦେଉଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ କଥା କାର୍ଯ୍ୟରେ କେହି
 କରୁ ନାହାନ୍ତି । ସେ ମଧ୍ୟ ଡାକ ଡାକ ଥକିଲେଣି । ଏହିପରି ଭାରତ

ଅବସ୍ଥା ସମୁଦ୍ରେ ଭାଷଣଂ ତଥା । ଭଗବାନଙ୍କର କି ଲକ୍ଷା କିଛି ଜଣା ପଡ଼ୁ ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ସମାଜଟା ଏପରି ବିଶୃଙ୍ଖଳ ହେଲା କାହିଁକି ? ରାଜା କାହିଁକି ସୁଧାରୁ ନାହାନ୍ତି ? ଆଗେ ତ ରାଜାମାନେ ସମାଜର କର୍ତ୍ତୃଧାର ଥିଲେ ।

ସ୍ବାମୀ—ଆହେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତ ଯେ ରାଜତନ୍ତ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ସେ ତ ଶ୍ରୀସ୍ତୁଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ । ସେ ତ ଆମ ଧର୍ମ ସମାଜ ଉପରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି କହି ଦେଇଛନ୍ତି । ଆମ ଧର୍ମ ଆମ ସମାଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସେ ଦାୟୀ ନୁହନ୍ତି । ତେଣୁ ଆମ ଧର୍ମ ଆମ ସମାଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନେ ଦାୟୀ । ଆମେ କରି-ପାରିବା କିପରି ? କେହି କାହା କଥା ମାନୁ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସମାଜ ସଂସ୍କାର ଧର୍ମରକ୍ଷାରେ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଦେଉଛି । ଯାହା ମନ ଯାହା ହେଲା ସେ ସେ ବାଟରେ ଗଲା । ସମାଜର ଯେପରି ଶୃଙ୍ଖଳା ଥିଲା ସେ ସବୁ ଫଳେ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଛି । ଜଣେ କେହି କର୍ତ୍ତୃଧାର ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ଭୁଆଁ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ସମାଜର ଅବସ୍ଥା ଦିନକୁ ଦିନ ଅତି ଶୋଚନୀୟ ହୋଇଛି । ଆଜ୍ଞା ଆଜି ଏତିକି ଥାଉ ।

୧୭ଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ସ୍ବାମୀ—ହଇହେ, ତମେ ଆଜି କେଉଁଠାକୁ ଯାଇଥିଲ କି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଯାଇଥିଲି ପରା ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନାଟକାଭିନୟ ଦେଖି । ତମେ ଟିକିଏ ଯାଉନାହିଁ ? ଭଲ ନାଟକ କରୁଛନ୍ତି ମ ।

ସ୍ବାମୀ—ଆଉ ଦେଖୁଛି ମୁଣ୍ଡରେ ରହି ହେବ ନାହିଁ । ଦୁଇ ଦୁଇଟା ସବାକ ତଳଜିହ୍ଵା ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଦୁଇଟା ଦଳ

ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ତ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଏଠି ଘରକରି ଅଛି, ଆଉ ଗୋଟାଏ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଅଛି । ଏମାନଙ୍କ ସାଥୀକ ପୁଣି ଗୋଟାଏ ନାଟକ ଦଳ ଆସିଲେ । କାହାର କେତେ ପଇସା ଅଛି ଯେ ନିତି ଏ ସବୁ ଦେଖିବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତମେ ଯା କହୁଛ ସିନା ଶହ ଶହ ଲୋକ ତ ପୁଣି ଯାଉଛନ୍ତି ! ମଣିଷର ଆଖି ଅଛି ଦେଖିବ କାନ ଅଛି ଶୁଣିବ । ଥରେ ଦେଖିଲେ କଣ ମନ ବୋଧ ହେବ ! ନିତି ନିତି ଦେଖିବାକୁ ମନ ହେବ । କେତେ ଲୋକ ପିଇବା ପାସ ବନ୍ଦା ପକାଇ ଦେଖିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆହେ, ସେ ତ ଗୋଟାଏ ନିଶା । ଥରେ ଦିଅର ନିଶା ଖାଇଲେ ଯେପରି ଲୋକେ ଗୁଡ଼ିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ସେହିପରି ଏ ସବୁ ରଙ୍ଗ ରହସ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଯେ ମନ ବଳାଇବ ସେ ତାହା ଗୁଡ଼ି ପାରିବ ନାହିଁ, ନିତି ନିତି ଦେଖିବାକୁ ମନ ହେବ ଇଁ ହେବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ନାଟକ ଯେବେ ଅଭିନୀତ ନ ହେବ ତେବେ ଲୋକେ ନାଟକ ଲେଖିବେ ନାହିଁ । ନାଟକାଭିନୟ ଯେବେ ଲୋକେ ନ ଦେଖିବେ ତେବେ ଅଭିନୟ ହେବ କାହିଁକି ? ସେମାନେ ଯେବେ ପଇସା ନ ନେବେ ତେବେ ଚଳିବେ କିପରି ? ଏ ସବୁ କଥା ତ ବିଚାର କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ନୃତ୍ୟ କଳା, ଗୀତବାଦ୍ୟ କଳା, ଚିତ୍ରକଳା ଏ ସବୁର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଆବଶ୍ୟକ । ଏ ସବୁର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଗି ଚର୍ଚ୍ଚା ଆବଶ୍ୟକ । ଏ ସବୁର ଚର୍ଚ୍ଚା ଲାଗି ରଙ୍ଗାଳୟ ପ୍ରଭୃତି ଆବଶ୍ୟକ । କିନ୍ତୁ ସବୁ କଥାର ଗୋଟିଏ ସୀମା ଅଛି । ନାଟକ ଦୃଶ୍ୟକାବ୍ୟ । ନାଟକ ଅଭିନୀତ ନ ହେଲେ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ, ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣ ଜଣା ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ତେବେ ଏ ସବୁର ଭଲ ଗୁଣ ଅଛି ଏବଂ ମଜ୍ଜା ଗୁଣ ଅଛି ।

ଏ ସବୁରୁ ଶିକ୍ଷା କରିବାର ଅନେକ ଭଲ କଥା ଅଛି ପୁଣି ଅନେକ ମନ୍ଦ କଥା ମଧ୍ୟ ଅଛି । କିଏ ସେଥିରୁ ଭଲ ଆଦର୍ଶ ଶିଖି ଘରକୁ ଫେରୁଛି କିଏ ବା ମନ୍ଦ ଆଦର୍ଶ ଦେଖି ଘରକୁ ଫେରୁଛି । ତୁମ୍ଭେ ଜାଣ ଭଲ ଆଦର୍ଶ ଅପେକ୍ଷା ଲୋକେ ମନ୍ଦ ଆଦର୍ଶକୁ ଚଟକରି ଧରନ୍ତି । ସେହି କାରଣରୁ ସଦା ସର୍ବଦା ରଙ୍ଗ ରଞ୍ଜୟରେ ମାଡ଼ିଲେ ମନ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୁଏ ଓ ସବୁବେଳେ ସେହି କଥା ଲାଗେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ରଙ୍ଗାଳୟରେ ଭଗବାନଙ୍କ ଚରିତ ଅଭିମତ ହୁଏ । ତାକୁ ଦେଖିଲେ ଶୁଣିଲେ କଣ କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ ?

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ସେ ସବୁ ଦେଖିଲେ ଶୁଣିଲେ ଲାଭ ଅଛି ସତ, କିନ୍ତୁ ମନଟାକୁ ସେହିପରି ସଂଯତ କଲେ ତ ହେବ । ମନ ଯେବେ ଲାଗିଯିବ ତେବେ ତ ଲାଭ ଅଛି । ମନ୍ଦ କଥାରୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଭଲକଥା ହୁଏ, ଶୁଣିଥିବ ତ ବିଲ୍‌ମଙ୍ଗଳଙ୍କ କଥା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଲ୍‌ମଙ୍ଗଳଙ୍କ କଥା କଣ ?

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ଦେଖ, ବିଲ୍‌ମଙ୍ଗଳ ନାମରେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକ ଥିଲେ । ସେ ଗୋଟିଏ ଜମିଦାର ପିଲା । ସେ ଗୋଟିଏ ବେଶ୍ୟା ସଙ୍ଗରେ ଆସକ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ବେଶ୍ୟାର ନାମ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି । ବିଲ୍‌ମଙ୍ଗଳ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଛଡ଼ା ସଂସାରରେ ଆଉ କିଛି ଜାଣୁ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନାମ ଜ୍ଞାନ ଧ୍ୟାନ ସବୁ ତାହାଠାରେ । ତା ପ୍ରେମରେ ଏକପ୍ରକାର ପାଗଳ ହେଲେ । ସେ ପ୍ରତିଦିନ ତ ଘରକୁ ଯାନ୍ତି । ଶୟନ, ସ୍ନାନ, ଜାଗରଣ ସବୁ ଅବସ୍ଥାରେ ସେଇ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ସେ ଅନ୍ୟ କିଛି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହିପରି ଚଳୁଥାନ୍ତି । ଦିନେ ବାପାଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିନ ପଡ଼ିଲା । ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରି ବସିଲେ, କିନ୍ତୁ ଯାହା କଲେ ଯାହା ବୋଇଲେ ସବୁ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ପ୍ରେମରେ ସେ ତନ୍ମୟ । ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅଧ୍ୟା-

ଶ୍ରୀଆ ଭାବେ ଶ୍ରୀରାମ ସରଳ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ ପ୍ରଭୃତି କିଏ
ପଚାରେ, କେମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଘରକୁ ପଳାଇବେ ସେହି ଚନ୍ଦ୍ରା ।
ଶ୍ରୀରାମ ଦୟାଳୁ କିନ୍ତୁ ଭଲ ଖାଦ୍ୟ ମଦାର୍ଥ ହୋଇଥିଲା ସେଥିରୁ କିନ୍ତୁ
ବାନ୍ଧବୁଦ୍ଧ ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଘରକୁ ଗଲେ । ଯାଇ ଯାଇ
ନଦୀକୂଳେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ନଦୀ ବଢ଼ିଛି ! ରାସ ହେଲାଣି । ଡଙ୍ଗା
ନାହିଁ, ନାଉରା ନାହିଁ, ଘୋର ଅନ୍ଧକାର । ବର୍ଷା ତୋଫାନ, ବିଜୁଳି
ଘଡ଼ଘଡ଼ । ନଈରେ ସୁଅ ପଡ଼ିଛି ଯେ ସାପମୁଣ୍ଡ ଛୁଡ଼ିଯିବ । ଏହିପରି
ସମୟରେ ବିଲ୍ୱମଙ୍ଗଳ ନଈକୂଳେ ହାଜର । ସେ କଣ କରିଥିବେ
କହିଲ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ସେ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଥିବେ ଆଉ ଏ ଅସମୟରେ
କଣ କରିଥିବେ ?

ସ୍ୱାମୀ—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣିକ ଦିନଯାକ ନ ଦେଖି ଯେ ପ୍ରେମରେ
ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ଦଉଡ଼ି ଯାଇଛି ସେ କଣ ଫେରି ଆସିପାରିବ ?
ସେ ଫେରିଲେ ନାହିଁ । ନଈରେ ପହଁର ଆଉ ପାରିକ ଯିବାପାଇଁ
ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ । ନିଜ ପ୍ରାଣ ଅପେକ୍ଷା ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ସ୍ନେହ ଅଧିକ ।
ନଈକି ଡେଇଁ ପହଁର ଗଲେ, ଗୋଟାଏ ମୃଦାର ଭାସି ଯାଉଥିଲା । ତାକୁ
ଗୋଟାଏ କାଠ ମନେ କରି ଧରି ପକାଇ କୁଣ୍ଡାଇ ଆଉ ପାରିକ ଗଲେ ।
ମୃଦାରେ ସତ୍ତା ପରୁ ମାଂସ ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଲାଗି ଦେହ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ
ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ସେ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ । ସେ ଆରପାରିରେ
ପହଞ୍ଚି ତନ୍ତ୍ରବୁଡ଼ି ଯାଇ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ରାତି ଅଧ ହେଲାଣି ।
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଖାଇପିଇ କବାଟ କଣ୍ଟା ଦେଇ ଶୋଇଲାଣି । ଘର ପାଖରେ
ହିନା ପହଞ୍ଚିଲେ; ଘର ଭିତରକୁ ଯିବେ କିପରି ? ଡାକ ପକାଇଲେ
କେହି ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ, କଣ କରିବେ ? ଘର ଚାରିପାଖଯାକ ବୁଲିଲେ

କିନ୍ତୁ ଗସ୍ତା ପାଇଲେ ନାହିଁ । କାନ୍ଥଯାକ ଦରଜିଲେ ଗୋଟିଏ ସାପ ଗାତଭିତରକୁ ମୁହଁ ଅଛି, ବାହାରକୁ ଲୁଚିଛି ବାହାରିଛି । ମନେ ପାଶିଲେ ସେ ଗୋଟାଏ ଦଉଡ଼ି । ତାକୁ ଧରି ପାତର ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଗଲେ, ପାତର ଉପରୁ ତଳକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ, ନାଲରେ ଦୁମ୍ କର ପଡ଼ିଲେ । ପଙ୍କରେ ଲଟପଟ ହୋଇପଡ଼ିଲେ, ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇଗଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀର ଜଣେ ଦାସୀ ଥିଲା । ସେ ପଡ଼ିବା ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଉଠିଲା । ମନେ କଲା କି ଶ୍ଵେତ ପଶିଛି । ଘାସ ନେଇ ଦେଖିଲା । ଲୋକଟା କାଦୁଅ ପଙ୍କରେ ଲଟପଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଚିତ୍କିପାରିଲା ନାହିଁ । ଶ୍ଵେତ ଶ୍ଵେତ ବୋଲି ଡାକ ପକାଇଲା । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀର ନଦ ଶୁଣିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀ ଆସି ଘାସ ନେଇ ଦେଖିଲା । କେତେବେଳେକେ ଚିତ୍କିଲା । ଦାସୀକ କହିଲା, ଆଲୋ ସେ ଶ୍ଵେତ ନୁହେଁ, ଏ ସେହି । ଦାସୀକ କହିଲା ପାଣି ଆଣି ଧୋଇଦେ । ବିଲ୍‌ମଙ୍ଗଳ ଚେତା ପାଇ କହିଲା, “ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀ, ପାଣି । ଦାସୀ ପାଣି ଆଣି ଦେଲା, ଧୋଇଧାଇ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀକ ସକଳ ବୃତ୍ତନ୍ତ କହିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀ ପଚାରିଲା, “ପାତର ଉପରକୁ ଉଠିଲ କିପରି ?” ବିଲ୍‌ମଙ୍ଗଳ କହିଲେ, “କାହିଁକି ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀ । ତୁ ତ ଦଉଡ଼ି ପକାଇ ଦେଇଥିଲୁ, ତାକୁ ଧରି ଉଠିଲ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀ ଶୁଣି ଅବାକ୍ । ମୁଁ ଦଉଡ଼ି ପକାଇଥିଲି, ବୁଲ ଦେଖିବା ! ଘାସ ନେଇ ଗଲେ ଦେଖିଲେ, ସାପ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀର ବାକ୍ୟ ଶୁଣିଲା ନାହିଁ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀ ପାଶିଲା—ଏ ଲୋକଟା କଣ ପାଗଲ !

ସ୍ତ୍ରୀ—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀ ପାଇଁ ସେ ଏତେ ଘନ ଅବସ୍ଥା ହେଲେ, ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀର ତାକୁ ଦେଖି ଦୟା ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ପୁଣି କହିଲା ପାଗଲ ! ଯାହା ଲାଗି କଲ ଶ୍ଵେତ, ସେହି ବୋଲେ ଶ୍ଵେତ !

ସ୍ଵାମୀ—ଆହେ, ଖାଲି କଣ ପାଗଲ ବୋଲି କହିଲା ? ଚିରସାର କରି କହିଲା, “ଦେଖ, ମୁଁ ଗୁରୁ ବେଶ୍ୟା । ମୋଠାରେ

ଯେପରି ମନ ଧ୍ୟାନ ଦେଇଛୁ, ସେହିପରି ମନ ଧ୍ୟାନ ଭଗବାନଙ୍କ-
 ଠାରେ ଦେଇଥିଲେ ତୁ ଭଗବାନଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ ପାଇ ସାରନ୍ତୁଣି ।
 ଗୁରୁ ବେଶ୍ୟାଠାରେ ମନ ଦେଇ ରାତି ନାହିଁ, ଦିନ ନାହିଁ, ବର୍ଷା
 ନାହିଁ, ଗୋପାନ ନାହିଁ, ମୃଦାର ନାହିଁ, ସାପ ନାହିଁ, ନଳା ପଙ୍କ
 ନାହିଁ ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଆସି ପଡ଼ିଲୁ, ଧିକ୍ ତୋର ଜୀବନ ! ତୁ
 ପୁରୁଷ ପୁଅ, ତୋ ଲଜ୍ଜା ଶ୍ରମ ନାହିଁ ? ହୁ ହୁ—

ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଲ୍ୱମଙ୍ଗଳ ଏହା ଶୁଣି କଣ କଲେ ?

ସ୍ୱାମୀ—ବିଲ୍ୱମଙ୍ଗଳଙ୍କର ଚୈତନ୍ୟ ହେଲା । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀର
 ଚିରସ୍ୱାର ତାଙ୍କ ଦିହରେ ଚଢ଼ିବୁ ପରି ଗଳିଗଲା । ସେ ଚିରସ୍ୱାରକୁ
 ପୁରସ୍କାର ବୋଲି ମନେକଲେ । କହିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ! ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି !
 ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ! ସତ କହିଲୁ । ତୁ ଆଜିଠାରୁ ମୋର ଗୁରୁ ହେଲୁ । ମୁଁ
 ଯାଉଛି ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀ । ଏହା କହି ବାହାରିଗଲେ । ଯେଉଁ ମନ
 ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀଠାରେ ଥିଲା ସେ ମନ ଯାଇ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମରେ
 ଲାଗିଲା । ସେ ପ୍ରକୃତ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀକ ଖୋଜିଲେ । ଗୁଡ଼ ତ୍ୟାଗକରି
 ବୃନ୍ଦାବନ ଯିବେ ବୋଲି ଯାହାକଲେ । ଯାଉଁ ଯାଉଁ ବାଟରେ
 ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଘଟିଲା । ପ୍ରକୃତ୍ତି ତ ମରି ନାହିଁ । ବାଟରେ
 ଦେଖିଲେ ଜଣେ ମହାଜନ ଘର ସ୍ତ୍ରୀ କୃଷ୍ଣରୁ ପାଣି କାଢ଼ୁଛି । ସ୍ତ୍ରୀଟି
 ପରମା ସୁନ୍ଦରୀ । ତା ଉପରେ ବିଲ୍ୱମଙ୍ଗଳର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା । ମନ
 ପୁଣି ତା ଆଡ଼କୁ ଦଉଡ଼ିଲା । କଣ କରିବେ । ବାସନା କିପରି
 ଚରିତାର୍ଥ କରିବେ । ବହୁତ ଚିନ୍ତା କରି ମହାଜନ ଦ୍ୱାରେ ଯାଇଁ
 ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ମହାଜନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅତିଥି ଦ୍ୱାରେ ଦେଖି ଭାରି
 ଆପ୍ୟାୟିତ ହେଲା । ଅତିଥି ସଜ୍ଜାର କଲା । ଅତିଥି କହିଲେ, ଯାହା
 ମାରିବ ତାହା ଦେବାକୁ ସତ୍ୟ କଲେ ଅତିଥି ସଜ୍ଜାର ସୁଦୃଶ

କରିବେ । ମହାଜନ ଟିକାର ସତ୍ୟ କରି କହିଲେ—ଅତିଥି ସ୍ବୟଂ
ନାରାୟଣ ବୋଲି ତାର ବିଶ୍ବାସ । ଯାହା ମାଗିବ ସେ ତାହା ଅମ୍ଳାନ
ବଦନରେ ଦେବେ । ବିଲୁପ୍ତଜାତି ତାଙ୍କ ମନକଥା ପ୍ରକାଶ କଲେ ।
ମହାଜନ ସତ୍ୟ କରିଛୁ । ଅମ୍ଳାନ ବଦନରେ ରୁଜି ହେଲେ । ଚତୁ-
ଷ୍ପାଶୁ ଯାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସବୁ ଘଟଣା କହିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ ସେ ପତିବ୍ରତା
ସ୍ତ୍ରୀ । ପତି ତାର ଧର୍ମ, ପତି ତାର କର୍ମ । ପତି ଯାହା ଆଜ୍ଞା ଦେବେ
ଧର୍ମାଧର୍ମ ବିଚାର ନ କରି ସେ ଅବଶ୍ୟ ପାଳନ କରିବ । ମହାଜନ
ଏ କଥା କହି ବ୍ରାହ୍ମଣର ଭୋଜନ ଭୋଜନ ସବୁ ଶେଷ କରାଇଲେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ନେଇ ଆପଣା ଶୋଇବା ଘରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପାଖେ ଗୁଡ଼ିଦେଇ
କାହାରି ଆସିଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶଭୂଷା ହୋଇ ଖଟ ଉପରେ ବସିଛି ।
ବ୍ରାହ୍ମଣର ଦ୍ବିତୀୟଥର ଏଠାରେ ଚୈତନ୍ୟ ହେଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଲୁପ୍ତଜାତି କଣ କଲେ ମ ? ସେ କଣ ଖଟ ଉପରକୁ
ଗଲେ ?

ସ୍ବାମୀ—ନାହିଁ, ଯାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମନରେ ତାଙ୍କର
ଭାବାନ୍ତର ହେଲା । ପାହୁଲେ “ଓଃ, ମୁଁ କି ପିଣ୍ଡାତ ! ମହାଜନ କେଡ଼େ
ସାଧୁଲୋକ । ସତ୍ୟରକ୍ଷା ପାଇଁ ସେ କଣ ନ କଲେ ! ତାର ଧର୍ମପତ୍ନୀ
ପାଖକୁ ମତେ ନିର୍ମଳ ଅନ୍ତଃକରଣରେ ପଠାଇ ଦେଲା । ମୁଁ ଏଡ଼େ
ପାପିଷ୍ଠ ଯେ ଏ ଘୋର ମହାପାତକ କରିବି । ନା, ଏ କଥା କରିବି
ନାହିଁ । ଏ ଆଖି ଦୁଇଟା ମୋତେ ସଫଳାତ ପଥକୁ ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି ।
ଏ ଆଖି ମୋର ପରମ ଶତ୍ରୁ । ଆଖି ଥିବାରୁ ସିନା ଏ ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ
ନଜର ପଡ଼ିଲା । ଆଜି ଏ ଆଖିକି ବିନାଶ କରିବି । ଏପରି ମନେ
ପାହୁ କହିଲେ, ମା ! ମୁଁ ଆଉ ଖଟ ଉପରକୁ ଯିବି ନାହିଁ । ତୁମ ମଥାର
କଣ୍ଟା ଦିଅ ମତେ ଦିଅ ତ ? ମୋର ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ।

ସ୍ତ୍ରୀ ବରୁଣ ତାଙ୍କ ମନକଥା କିଛି ବୁଝିପାରିଲ ନାହିଁ, ମୁଣ୍ଡବନ୍ଧା କଣ୍ଠା
 ଢିଟା ଦେଇଦେଲା । ବିଲ୍ୱମଙ୍ଗଳ କଣ୍ଠା ଦୁଇଟି ଆଖି ଆଖି ଦୁଇଟିରେ
 ମାରି ପୁଟାଇଦେଲେ । ଆଖିରୁ ରକ୍ତ ବହିଗଲା, ଗ୍ରାହଣ ଅଳ୍ପ
 ହୋଇଗଲା । ଏ ଘଟଣା ଦେଖି ସ୍ତ୍ରୀଟି ଅବାକ୍ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଡାକ
 ପକାଇଲା । ମହାଜନ ଦେଖି ଅବାକ୍ ହେଲା । ସକଳ ଘଟଣା ବୁଝି
 ପାରିଲା । ବିଲ୍ୱମଙ୍ଗଳ ଅଳ୍ପ ହୋଇ ଆପଣା ଗୁପ୍ତାରେ ଗଲେ ।
 ଭଗବାନଙ୍କର କୃପାହେଲା । ଶେଷରେ ତାକୁ ଚକ୍ଷୁ ଦାନ ଦେଲେ,
 ସେ ଯୁଗଳ ମୂର୍ତ୍ତି ଦର୍ଶନ କଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀ ମଧ୍ୟ ଘରଦ୍ୱାର ଛାଡ଼ି
 ମାତା ହୋଇ ବୃନ୍ଦାବନରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା । ମହାଜନ, ସ୍ତ୍ରୀ
 ସହିତ ଯାଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ସମସ୍ତେ ଭଗବାନ ଦର୍ଶନ
 ପାଇଲେ । ଏଥିପାଇଁ କହନ୍ତି—“ଏହି ମନ ଯେବେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅଇ
 ଦିଅଇ ଅଭୟ ବର, ଏହି ମନ ଯେବେ ଅପ୍ରସନ୍ନ ହୁଏ କରୁଥାଏ
 ହରବର ।” ଉଦ୍ଭବ ଯେତେବେଳେ ଭଗବାନଙ୍କ ଚକ୍ଷୁଜ୍ଞାନ ବିଷୟ
 ପଚାରିଲେ ସେ କହିଲେ—“ମନ ତୋହର ନିଜ ଗୁରୁ । ଉଦ୍ଭବ
 କେତେ ତୁ ପଚାରୁ ।” ଆପଣା ମନକୁ ଆୟତ୍ତ କରି ନ ପାରିଲେ
 କିଛି ହେବ ନାହିଁ । ମନ ବଡ଼ ଚଗଲା, ପାଗଲା, ବଗୁଲିଆ ।
 ଯେତେ ବିଷୟ ଆଖି ତାକୁ ଚଖାଇବ ତାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ତେବେ ବଢ଼ିବ,
 ବିଳାସ ବାସନା ତେବେ ଜନ୍ମିବ । ବିଲ୍ୱମଙ୍ଗଳ ପରି ସାଧକ
 ହେଲେ ସିନା ଭଗବାନଙ୍କ ଦର୍ଶନ ମିଳିବ, ନୋହିଲେ ଭୁଆଁ
 ବୁଲୁଥିବ । ତେଣୁ କହୁଛି ବୁଝିସୁଝି କାର୍ଯ୍ୟ ନ କଲେ ଅପଥରେ
 ପଡ଼ିବ ହେବ । ଆଜି ଏତିକି ଥାଉ ।

ସପ୍ତଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଅତି ଲେମ୍ବୁ ଚପୁଡ଼ିଲେ ପିତା

ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେଖିଲଣି, କଳାହାଣ୍ଡିଆ ମେଘ କପର ଘୋଟି ଆସୁଛି ।
 ବିଜୁଳି ଦନ ଦନ ମାରୁଛି । ଦଉଦଉ ଘୋର ଦର୍ଦ୍ଦର ନାଦରେ
 ପୃଥ୍ବୀଙ୍କ ପଟାଇ ଦେଉଛି । ମୁଷଳ ଧାରରେ ବର୍ଷାହୋଇ ଏହିସଖି
 ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେବ । ଆହା ଏତେବେଳେ ଧନ ମୋର କେଉଁଠି
 ଥିବ, କଅଣ କରୁଥିବ ! ମୁଁ ହେଲେ ତା ପାଖେ ଆନ୍ତୁ । ମତେ
 ନିଆଁଲଗା ମରଣ ହେଲା ନାହିଁ । କଣ ପାଖ ହୋଇଛି ଯେ ଦଉଡ଼ି
 ଯିବି, କଣ କରିବି, ମନୁଷୀ ତ ଜମା ଥିବୁ ହେଉନାହିଁ । ହଇହେ ;
 ତାର କଲ, ପୁଅ ଖବର ଦେବ କପର ଅଛି । ଶୁଣିଲେ ଏ ପୋଡ଼ା
 ପ୍ରାଣ ଶୀତଳ ହେବ ।

ସ୍ୱାମୀ—ଆହେ ଅତି ଲେମ୍ବୁ ଚପୁଡ଼ିଲେ ପିତା କଥାଟା ଜାଣ ।
 ଲେମ୍ବୁ ଭାରି ଭଲ ଜନିଷ । ଲେମ୍ବୁରସ ସଙ୍ଗେ ଲୁଣ ବେଇ
 ଖାଇଲେ ଅନେକ ପେଟ ବେମାର ଭଲ ହୋଇଯାଏ, ଅମାର୍ତ୍ତ ନାଶ
 କରେ, ଉଦରମୟ, ଆମାଶୟ ନାଶକରେ । କିନ୍ତୁ ଲେମ୍ବୁଟାକୁ
 ଅତି ବେଶି ଚପୁଡ଼ି ଦେଲେ ଭାରି ପିତା ଲାଗେ, ଖାଇ ହୁଏ ନାହିଁ ।
 ଏଥିଲାଗି କଥାରେ କହନ୍ତୁ—“ସର୍ବମତ୍ୟନ୍ତରହିତଂ ।” ଅର୍ଥାତ୍
 ଅତିଶୟ ଯାହା କରିବ ସେଇଟା ହିତ ନ ହୋଇ ଅହିତ ହୁଏ ।
 ସବୁ କଥାର ପରିମାଣ ଅଛି । ସେ ସୀମା ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ ହିତକଥା
 ଅହିତ ହୁଏ । ଅତି ବେଶି ଖାଇବା, ଅତି ବେଶି ଖୋଇବା, ଅତି
 ବେଶି ଦାନ ଦେବା, ଅତି ବେଶି ଗର୍ବ କରିବା, ଅତି ବେଶି
 ଅହଂକାର କରିବା, ଅତି ବେଶି ସ୍ନେହ କରିବା ଭଲ ନୁହେଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ମା ପୁଅକୁ ସ୍ନେହ ନ କରିବ କିପରି ? ଯାହାକୁ ଦଶମାସ ଦଶଦିନ ଗର୍ଭରେ ଧରିଛୁ, ଯାହାପାଇଁ କେତେ ପିତା ପାଣି ଖାଇଛୁ, ତାକୁ ସ୍ନେହ କରିବ ନାହିଁ ? କିପରି ତମ ଜିଭ ନେଉଛୁ ତୁ ମ, ଏ କଥା କହିବାକୁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆହେ ସ୍ନେହ କରିବ ନାହିଁ ବୋଲି କଣ କହିଲି ? ସ୍ନେହ କରିବାଟା ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । ପଶୁପକ୍ଷୀ ତ ତାଙ୍କ ପିଲାକୁ ସ୍ନେହ କରୁଛନ୍ତି, ମଣିଷ ସ୍ନେହ କରିବ ନାହିଁ ବୋଲି କଣ କହିଲି ? ଅଂ ସ୍ନେହ କରିବ ନାହିଁ । ପୁଅ ପାଠ ପଢ଼ିବ ନାହିଁ, ଦେଶ ବିଦେଶକୁ ଯିବ ନାହିଁ, ସବୁବେଳେ କଣ ତମ ଅଞ୍ଚଳ କାନିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ତମ ପାଖେ ବସିଥିବ । ମା ବାପ ଯେବେ ପୁଅକୁ ଏହିପରି ସ୍ନେହ କରିବେ ତେବେ ପୁଅଟି ମୂର୍ଖ ହେବ, ପଇସାଏ ରୋଜଗାର କରିପାରିବ ନାହିଁ, ତା ପିଲା ମାଇପକୁ ପୋଷି ପାରିବ ନାହିଁ । ତା ଜୀବନ କେଡ଼େ କଷ୍ଟମୟ ହେବ କହିଲ ଦେଖି । କହନ୍ତି—“ପିତୃମାତୃ ଦୋଷେଣ ମୂର୍ଖତା” ପିତାମାତାଙ୍କର ପ୍ରେତ ଭିତରେ ଯେତେ ସ୍ନେହ ଥାଉ, ପାଠପଢ଼ା ପ୍ରଭୃତିରେ କଡ଼ା ନଜର ନ ହେଲେ ପୁଅର ଭବିଷ୍ୟତ ବଡ଼ ଖରାପ ହେବ । ଅନେକ ମା ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଅତି ସ୍ନେହରୁ ପୁଅ ଉନ୍ନତ କରିପାରେ ନାହିଁ । କେବଳ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଛେକାପୁଅ ହୁଅନ୍ତି । ଘରୁ ବାହାର କେଉଁଠାକୁ ଯିବାକୁ ସାହସ ଓ ଉଦ୍ୟମ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଶେଷରେ ମାଟି ହୋଇଯାନ୍ତି । କଂଶୁକ ଫୁଲ ପରି ଗରସ୍ତନ ହୋଇ ଲମ୍ବ ଶାଟପଟା ବୁତ ହୋଇ ବୁଲନ୍ତି । ଏଥିରେ କ’ଣ ମା ବାପଙ୍କର ନାଁ ବାହାରେ ? ଆହେ ମାତୃଶାସ୍ତ୍ର କହୁଛି—ଗୁଣୀଲୋକମାନଙ୍କ ଗଣନା ସମୟରେ ଯେଉଁ ମାଆର ପୁଅ ନାମରେ ଖଡ଼ ନ ପଡ଼େ ସେ ତା ମାକୁ

ପୁସବଣ କାହିଁକି କୁହାଯିବ ? ତାକୁ ବରଂ ବନ୍ଧ୍ୟା କହିଲେ ଭଲ ।
ଯୋଗୀ ଭାଷି ମୁନିମାନେ ଏ କଥା କାହିଁକି କହିଯାଇଛନ୍ତି, ସେ ସବୁ
କଣ ମିଛ !

ସ୍ତ୍ରୀ—କଥାଟା ସତ; କିନ୍ତୁ ମନ କଣ ସବୁବେଳେ ମାନେ ।
ମନଟା ସବୁବେଳେ ପତଳା ହୋଇଯାଏ । ସବୁବେଳେ ତାର କଥା
ମନେ ପଡ଼େ । ଭଲ ଜନସଂସ୍ଥା ଏ ଘରକୁ ଆସିଲେ ତାର କଥା ମନେ
ପଡ଼େ । ତାର ମୁହଁ, ତାର ଚାଲଚଳଣି ମତେ ତ ସବୁବେଳେ ଦିଶି
ଯାଉଛି । ତାଠୁ ଦି'ଦିନ ଚିଠି ନ ପାଇଲେ ମୁଣ୍ଡରେ ବକ୍ର ପଡ଼ିଲା ପରି
ଲାଗେ । କଣ କରୁଥିବ, କିଏ ତା ମନ ଜାଣି ଖାଇବାକୁ ଦେବ ।
ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ଏକୁଟିଆ ଶୋଉଥିବ । କାଳେ ଡରିବ, ଦିହ ମୁଣ୍ଡ
ହେଲେ ତାକୁ କିଏ ଆହା ବୋଲି କହିବ । ସେଠି ତ କେହି ସାହାଯ୍ୟ
ନାହିଁ । ମୁଁ ହେଲେ ଯାନ୍ତି ତା ପାଖେ ରହନ୍ତି । ମା ମଙ୍ଗଳା ଲେ ।
ସବୁ ଶୁଭରେ ତାକୁ ଦଣ୍ଡ ଦୋଡ଼ାଇ ରଖିଥା, ଝାମଯାହାରେ
କଳାଶାଢ଼ୀ ଦେବ ।

ସ୍ୱାମୀ—ଏଇଗୁଡ଼ାକ ସ୍ନେହର ଚିହ୍ନ । ଏହିପରି ଗୁଡ଼ିଏ
ଯେବେ ଚିଠି ପସରେ ଲେଖାଲେଖି କରୁଥିବ ତେବେ ସେ କଣ
ଆଉ ପାଠରେ ମନ ଦେଉଥିବ । ତେମେ ଯେପରି ତା କଥା
ସୁମରି ହେଉଛି ସେ ସେହିପରି ତମ ସ୍ନେହକୁ ସୁମରୁ
ଥିବ । ପାଠରେ ମନ ଦେଉ ନ ଥିବ । ଏ କଥା ତମକୁ ଅନେକ ଥର
କହିଲଣି, ଶୁଣୁନାହିଁ । ଶେଷରେ ଦେଖିବ ସେ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ
ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ସେ ତ କପାଳ କଥା । ମୁଁ ପରା ନାହାକକୁ ତା ଜାତକ
ଦେଖାଇଥିଲି, ସେ କହିଲା ତା ଦଶା ଖରାପ ପଡ଼ିଛି । ସେ କଣ

କରିବ । ଦଶା ତ ତାକୁ ପାଠ ମନେ ରଖାଇ ଦେଉ ନାହିଁ । ଗ୍ରହ ଭଲ ପଡ଼ିଲେ ସେ ତ ବଳେ ବାନ୍ଧି ଭୋଗତମାନ ହେବ । ଗ୍ରହ ତ ଟାଣି ନେଇଯିବ, ତାର ନ ପଡ଼ିବାକୁ କଣ ଆୟତ୍ତ ଥିବ ?

ସ୍ଵାମୀ—ଏ ଭୋଗ ତମକୁ ଯେବେ ଧରିଲୁଣି ଦେଖୁଛି ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ଏ ଘରେ ପିଲାଏ ଆଉ ପାଠ ପଢ଼ିବେ ନାହିଁ । ସବୁବେଳେ ତ ଜାତକ କପାଳ ହାତ ଦେଖା ଲାଗିବ । ପିଲାଏ ପାଠ ନ ପଢ଼ିଲେ ତାକୁ ଆଉ କାହିଁକି କହିବା । ଗୁଟିଶାଳୀକ ପଠାଇବାର ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଅବଧାନକୁ ଏତେ ପଇସା ଗଣିବାର ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । କପାଳରେ ଥିଲେ ତ ଘରେ ବସି ପାଠ ହେବ । ଏଥର ବଲରେ ଧାନ ନ ବୁଣିଲେ ହେଲା । କପାଳରେ ଥିଲେ ମନକୁ ଧାନଗଛ ଉଠି ଧାନ ଫଳିବ । କଚିରିକି ଯିବା ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । କପାଳରେ ଥିଲେ ଛୁତରୁ ଟଙ୍କା ଗଳି ପଡ଼ିବ । ଆଉ ଚୁଲି ଲଗାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ, କପାଳରେ ଥିଲେ ମନକୁ ଭାତ ଆସିବ । ଏଥର ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁରେ ତେଲ ପକାଇ ଶୋଇଲେ ହେଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତେବେ କଣ ଜାତକ ଫାତକ ସବୁ ମିଛ ? ଜାତକ ତ ଆଉ ହେଉଛି କାହିଁକି ?

ସ୍ଵାମୀ—ଆହେ, ଜାତକ ମିଛ ବୋଲି କହୁନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ କର୍ମଧାତୀନ ମତ, କର୍ମ ଅର୍ଥ, ଯାହା କରିବ ତାହା କର୍ମ । କର୍ମକୁ କପାଳ ଅଦୃଷ୍ଟ ବୋଲି କହନ୍ତି । ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର କର୍ମକୁ ସଞ୍ଚିତ କର୍ମ କହନ୍ତି । ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରେ କି କର୍ମ କରିଥିଲା ତାକୁ ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ ବୋଲି ତାକୁ ଅଦୃଷ୍ଟ କହନ୍ତି । ସଞ୍ଚିତ କର୍ମର ଫଳ ଏ ଜନ୍ମରେ ଭୋଗ ହୁଏ । ଇହଜନ୍ମର କର୍ମଫଳ ଇହଜନ୍ମରେ ବା ପରଜନ୍ମରେ

ଶ୍ରେଣ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଅତି ଉଚ୍ଚଟି ପାପ ପୁଣ୍ୟର ଫଳ ତନି
ଦିନରେ, ତନି ପକ୍ଷରେ କିମ୍ବା ତନି ମାସରେ ହୁଏ । କର୍ମ କେବଳ
ଶ୍ରେଣରେ ଶୟ ହୁଏ ।

ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ ପୁରୁଷ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କି ପାଏ,
କପାଳ ଠୁକି କାପୁରୁଷ ଆଏ ।
ଦଇବକୁ ଗୁଡ଼ି ନିଜେ ଉଦ୍‌ଯୋଗ କରିବ ।
ଯନ୍ କରି ନ ମିଳିଲେ କା'କୁ ନ ନିଦବ ।

ଏପରି ମାନ । ମୁଁ ଯନ୍ କଲେ ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ହାସଲ
କରିବି, ଏ ସାହସ ଉଦ୍ୟମ ସଫଳ କରୁଥିବ । ଆଶାରେ ମନୁଷ୍ୟ
ବଞ୍ଚେ । ଯନ୍ ଶୋଳପଣ କରିବ, ତେଣିକି ଯେବେ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି
ନ ହେଲା ଜାଣିବ ଯେ କପାଳେ ନାହିଁ । ଏଥର ହେଲା ନାହିଁ ଆଉ
ଥରେ କରିବ, ସେଥର ନ ହେଲେ ଆଉ ଥରେ କରିବ । ତେଣୁ
ଯନ୍ ଉଦ୍ୟମ କେବେ ଗୁଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ
କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବ, ଫଳ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି । ଫଳ ପାଇଁ କେବେ ବ୍ୟସ୍ତ
ହେବ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ କରିବ, ଫଳ ଭଗବାନଙ୍କ
ହାତରେ । ମନୁଷ୍ୟ କର୍ମ କରିବ, ଅଳସୁଆ ହୋଇ ହେଲାରେ ଭେଳା
ବୁଝାଇବ ନାହିଁ । ଆମେ ଯେବେ ମନ ପ୍ରାଣ ଲଗାଇ କାମ ନ କଲେ
ଦୋଷ ଆମର । ମଣିଷ ଦୁଇଚକିଆ ରଥ ଉପରେ ବସି ଚାଲୁଛି ।
୧—ଦେବ, ୨—ପୁରୁଷକାର । ପୁରୁଷକାର ଅର୍ଥ ଯନ୍, ପରିଶ୍ରମ,
ଉଦ୍ୟମ, ଉଦ୍‌ଯୋଗ, ସାହସ, ଦମ୍ଭ ଇତ୍ୟାଦି । ଏ ଦୁଇକଥା
ମିଶିଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ । ଦେବ ଅର୍ଥ ପୂର୍ବଜନ୍ମର କର୍ମଫଳ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେବ ବଳବାନ୍ କି ପୁରୁଷକାର ବଳବାନ୍ ?

ସ୍ୱାମୀ—ଦୁହେଁ ବଳବାନ୍ । କେତେବେଳେ ଦେବ ବଳବାନ୍, କେତେବେଳେ ପୁରୁଷକାର ବଳବାନ୍ । ଦେବ ବଳବାନ୍ ବେଳେ ପୁରୁଷକାରର ବଳ ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ ସତ; କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷକାର ନଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେ ପରକାଳକୁ ରହେ । ପରକାଳକୁ ସେ ପୁଣି ଦେବ ରୂପରେ ବାହାରେ । କର୍ମର ବିନାଶ ନାହିଁ । କେବଳ ଭୋଗ ଦ୍ୱାରା କର୍ମର କ୍ଷୟ ହୁଏ । ଯାହା କର୍ମ କରିବ ତାର ଫଳ ଅବଶ୍ୟକ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହେବ । ମାତ୍ର କର୍ମକୁଡ଼ି ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆହେ, ତେମେ ଖାଲି ମତେ କହିଲେ କଣ ହେବ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ତ ସେ କଥା ପଶୁ ନାହିଁ । ଆମେ ମାଇପି ଲୋକ ଆମେ ଏବେ ସେହି ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ କହିଲୁ, ସେମାନେ ତପ୍ତ ହେଲେ ଆମ କଥା ଶୁଣିବେ କିଆଁ ?

ସ୍ୱାମୀ—ହଁ ସେ କଥା ସତ । ତେବେ ମାଆମାନେ ଏତେ ଗୋଲ-ବସର କରିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଦେଖୁନାହିଁ ବୁଦ୍ଧିବଳରେ କର୍ମ ବଳରେ ଆମର ମଣିଷମାନେ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ୁଛନ୍ତି, ଜଳରେ ବୁଡ଼ୁଛନ୍ତି, ସ୍ଥଳରେ ଦଉଡ଼ୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ତ ସେହି ମଣିଷ । ତାଙ୍କର ତ ଭୂରଟା ହାତ କି ଭୂରଟା ଗୋଡ଼ କି ଦଶଟା ତ ମୁଣ୍ଡ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଆପଣା ବୁଦ୍ଧି ବଳରେ ଧନ ଅର୍ଜନ କରି କୋଟିପତି ହେଉଛନ୍ତି । ଆମ ଦେଶ ଲୋକେ ଖାଇବା ବିନା ଝୁଡ଼ିପୋକ ପରି ମରିଯାଉଛନ୍ତି । ଅଥଚ ସେହି ବିଦେଶୀ ଲୋକେ ହଜାର ହଜାର ଫୋଗ ଦୂରରୁ ଆସି ଆମ ଦେଶରୁ ଧନ ଗୁଣି ନେଉଛନ୍ତି; ଅଥଚ ଆମେ ଯାଇ କେଉଁ ଦେଶରୁ ପଇସାଏ ଆଣିବା ତ ଦୂରର କଥା, ଆମର ଦେଶରେ ଦି'ପଇସା ଅର୍ଜନ କରିପାରୁ ନ ଥାଉଁ । ସେମାନେ ଜୀବନକୁ ପାଣି ଛଡ଼ାଇ ଦେଇ ନିଜ ବାହୁବଳ ଓ ବୁଦ୍ଧି ବଳରେ ଆମ ଉପରେ ରାଜା

ହେଉଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମାଆମାନେ କଣ ଏହିପରି ବସି ପୁଅକୁ ଝୁରୁଛନ୍ତି ? ସେମାନଙ୍କ ପୁଅମାନେ ଦେଖୁଛନ୍ତି କିଏ ଆକାଶ ଯାନ ଚଢ଼ି ଉଡ଼ିବୁଲୁଛି, ଆକାଶ ଛତାରେ ଉପରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ୁଛି, ଗୁଳିଗୁଳା ତୋପ କମାଣ ମୁହଁରେ ଠିଆହୋଇ ଲଢ଼େଇ ବରୁଛି, କିଏ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ସୁମାଳ ପାଗବାର ବସରେ ଅବଲୀଳାହମେ ଜାହାଜ ପ୍ରଭୃତିରେ ଯା ଆସ କରୁଛି । ଜାହାଜ ସମୁଦ୍ରରେ ବୁଡ଼ି ଯାଇପାରେ, ଆକାଶଯାନ ଖସି ପଡ଼ିପାରେ, ଏସବୁ ପ୍ରତି ତଳେ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ସାହସକୁ ଧନ୍ୟ । ସେମାନଙ୍କ କର୍ମକୁଶଳତାକୁ ଧନ୍ୟ । ଆପଣା କର୍ମ ବଳରେ, ଆପଣା ବୁଦ୍ଧି ବଳରେ, ଆପଣା ସାହସ ବଳରେ, ସେମାନେ ଜଳ ଶୁଳ ଆକାଶ ପାତାଳକୁ ଜିଣି ପାରିଲେ, ପକ୍ଷୀପରି ଆକାଶରେ ଉଡ଼ିଲେ । ରାମାୟଣରେ ଶୁଣିଥିଲ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ମେଘ ଉପରେ ରହି ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲା । ଏବେତ ସାକ୍ଷଲକ୍ଷ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ଦେଖାଗଲା । କର୍ମ ବଳ ଛଡ଼ା ଏଥିରେ ଆଉ କେଣି କଣ ଅଛି ? ଆମ ଦେଶ ଲୋକେ ଘର କଣରୁ ବାହାରିବେ ନାହିଁ, ବୁଦ୍ଧି ଖେଳେଇବେ ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ିବେ ନାହିଁ, ପଢ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ଉପାର୍ଜନ ପଛା ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଆଉ ଭୋକରେ ନ ମରି କଣ କରିବେ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ସେଦେଶ କଥା ଶୁଣିଲେ ବାସ୍ତବିକ ମନେହୁଏ ଆମ ଦେଶ ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ଅଳସୁଆ, ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ, ସୁସ୍ଥି, କଣପଣା ପରି ଜଣାଯାଏ । ଯେତେ ବଡ଼ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ କଣ ହେଲା, ପ୍ରଶ୍ନର ବୁଦ୍ଧି ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ ।

ସ୍ବାମୀ—ମୁଁ ତ ସେହି କଥା କହୁଥିଲ, ତେମେ ଖାଲି ଗାଲୁ କରୁଥିଲ । ଆହେ ସବୁବେଳେ ନିରାଶ ବାଣୀ କହିବା, ସଂସାରଟା

କିନ୍ତୁ ନୁହେଁ ଗୀତ ଗାଇବା, କପାଳ ଆଦର ବସି ରହିବା, ଏ ସବୁ
 କାୟୁରୁଷର ଲକ୍ଷଣ । ଯଦ୍‌କଲେ ଅବଶ୍ୟ ରହୁ ମିଳିବ । ‘କହୁଛି ମନ
 ଆରେ ମୋ ବୋଲ କର’ ଇତ୍ୟାଦି ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ଅଛି ଶୁଣି
 ଥିବ । ମୁଁ ସେହିପରି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗୀତ କହୁଛି ଶୁଣ:- କହୁଛି
 ମନ ଆରେ ମୋ ବୋଲ କର । କରମ ପଥେ ମନ ଦିଅ ନିକର ରେ ।
 କରମଦେବ ପୂଜି ପାରିବୁ ଯେବେ । କରମରେ ସଂସାର ଜଣିବୁ
 ତେବେ ରେ । ୧ । ଖଟ କରମ ଦେବ ପାଦେ ନିୟୁତ । ଖଟାଅ
 ତୋର ବିଦ୍ୟା ବୁଦ୍ଧି ସନ୍ତତ ରେ । ଶିର ଖେଚେଡ଼ି ଖାଇ ସୁଖେ
 ରହିବୁ । ଖଟପଲଙ୍କ ସୁପାତରେ ଶୋଇବୁ ରେ । ଗୋବିନ୍ଦ ନାମ
 ଜପି କାଟୁଛୁ ଦିନ । ଗୋବିନ୍ଦ କି କହିଲେ ଦିଅ ତୁ ଧ୍ୟାନରେ ।
 ଗତି ନାହିଁ କରମ ଦେବ ନ ସେବି । ଗଲେଣି କେତେ ଲୋକ
 ତୋ ସଙ୍ଗୁ ଭାବି ରେ । ୩ । ଘେରାଇ କର୍ମଜାଲ ଚଉଦିଗରେ । ଘୋଟି
 ରହିଛି କାଳ ଭବ ସଂସାରେ ରେ । ଘୋଷ କରମଦେବ ନାମ ନିୟୁତ ।
 ଘଟାଇ ପାରୁ ଅଦଟଣ ସନ୍ତତ ରେ । ୪ । ନୀଳ ଆକାଶ ପାରାବାର
 ଫଟେ । ନଦୀ ନିର୍ଘର ଗିରି ବନ ଯାବତ ରେ । ନାହିଁ ଏମନ୍ତ ସ୍ଥାନ
 ଏ ଦୁନିଆରେ । ନେଷ ନ ପଡ଼େ ଯହିଁ କର୍ମଫଳରେ ରେ । ୫ । ଚକିତ
 ହୋଇ ରୁଦ୍ଧ ଆକାଶପଥେ । ଚଳଇ ଉଡ଼ାଧାନମାନ ନିରତେ ରେ ।
 ଚମକାଇ ଦେଉଛି ଗୁଡ଼ିକି ତୋର । ଚିତ୍ତରେ ଉପୁଜାଏ ଶୁଦ୍ଧ ନିକର
 ରେ । ୬ । ଛଟକେ ବାସ୍ତବତା ଶକଟ ଚଳେ । ଛୁଟି ଯାଉଛି ଖର
 ବେଗେ ଚଞ୍ଚଳେ ରେ । ଛ ମାସ ପଥ ଏକା ରାତିକେ ଯାଏ । ଛଅ
 କୋଟି ମହଣ ବୋହାଇ ନିଏ ରେ । ୭ । ଜଗତେ ଦେଖୁଅଛ
 ଯେତେ ଦରବ । ଜନମି ଅଛି କର୍ମଫଳୁଁ ସରବ ରେ । ଜଗତ
 ଜନ ମନ ନେଉଛି ମୋହି । ଜଣେ କେ ଅଛି ଦେଖି ଭୁଲଇ

ନାହିଁ ରେ । ୮ । ଝଡ଼ ତୋଫାନ ଭୂମିକମ୍ପ ବହୁଛି । ହିମିଟେ ନାଶ
 କରେ କେତେ ସମ୍ପତ୍ତି ରେ । ଝଡ଼ ପଡ଼ିଲେ କେବେ ଦରବ ବଳେ
 ଝଟକେ ପୁଣି ହୁଏ କରମ ଫଳେ ରେ । ୯ । ନବ ନବ ଦରବ ହୁଏ
 ସୃଜନ । ନିମିଷକେ ହରଇ ପ୍ରାଣୀକ ମନ ରେ । ନେତ୍ର ଯୁଗଳ
 ଦେଖି ହୁଏ ଚକିତ । ନ ଟଳେ ତହୁଁ ମନ ଅତି ପବିତ୍ର ରେ । ୧୦ ।
 ଟାଣ ପଣ ଦେଖାଉ କରୁ ଗାରିମା । ଟାଳି ଦେଉଛ କେତେ ଲୋକ
 ବଢ଼ିମା ରେ । ଟାହୁ ଟାପର ଖେଳେ କଟାଉ ବେଳା । ଟାଣେ ନ
 କଲେ କର୍ମ ବୁଡ଼ିବ ଭେଳା ରେ । ୧୧ । ଠକାଠକି ବେପାର କରୁଛୁ
 କେତେ । ଠିକ ଯିବୁଟି ଦିନେ ନ ପାଞ୍ଚୁ ଚିତ୍ତେ ରେ । ଠଣ ସୁନ୍ଦର
 ତନୁ ତୋର ଗରବ । ଠକିଲେ କେତେକାଳ କର୍ମପୁରବ ରେ । ୧୨ ।
 ଡାକବତନ ଦିନେ ଶୁଣିଲୁ ନାହିଁ । ଡାକି କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଜଗତସାର୍
 ରେ । ଡରଭୟ ମନରୁ ତେଜ ନିସୂତ । ଡାକିହାକି କରମ କର
 ନିସୂତରେ । ୧୩ । ଡକା ଡୋଲ ବଜାଇ ନାରୁଛୁ ଶ୍ରେଣେ । ଡୋକି
 ଦେଉଛୁ ବିଷ ଅମୃତ ଭୁଲ୍ୟ ରେ । ଡୁଲାଇ ପଡ଼ୁ ନାନା ମାଦକ
 ଖାଇ । ଡମ ପଣ ଦେଖାଉ ଡୋଲ ବଜାଇରେ । ୧୪ । ଅଣଆୟୁରୁ
 ହୋଇ କାଟୁଛୁ ଦିନ । ଅଣାକାର ଭଜନେ ନ ଦେଉ ମନରେ ।
 ଅଣରୁଣ ପବନ ଆସିବ ଯେବେ । ଅଣଦେହରେ ଗୁଳିଯିବୁଟି
 ତେବେ ରେ । ୧୫ । ତଡ଼ୁ ନ କରୁ ମନ କରମ ଯୋଗ । ତୁଳି ତଳପ
 ଶେଯେ ଇଚ୍ଛା ସମ୍ବୋଗରେ । ତମଗୁଣକୁ ମନ କରିଛୁ ସାର ।
 ତେଡ଼ି ଦେଉଛୁ ସବୁ କୁଳ ବେଞ୍ଚାର ରେ । ୧୬ । ଅକ ଯାଉଛୁ ଦେଖି
 କର୍ମ କଷଣ । ଅୟୁରେ କର୍ମପଥେ ନ ଦେଉ ମନ ରେ । ଶଣ୍ଡାରେ
 ଅୟୁ କର ତୋ ବୁଦ୍ଧି ମନ । ଅରହର ନ ହୋଇ କର କରମରେ ।
 କନ୍ୟଧର ବସିଛୁ ଅଛୁ ସମ୍ପତ୍ତି । ଦମ୍ଭ ଗଦ ବ ତୋର ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଭୂପତି
 ରେ । ଦାନ କରିବୁ ଲୋକ ଦେଖିଲେ ମନ । ଦୁରନ୍ତ ଦୁର କର

ଦେଉଛୁ ପୁଣି ରେ । ୧୮ । ଧାରୁଆ ଅସୁଗନ୍ଧ ରଖୁ ସାଇତି । ଧାତ-
କାରେ ନାଶିବୁ ଲୋକକୁ ନିତି ରେ । ଧାରୁକୁ ଦିନଗତ ନ ମାଡ଼େ
ନିଦ । ଧରକୁ ସର ମଣି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ପଦ ରେ । ୧୯ । ନବ ନବ ବେଶ
ତୁ ଦେଉଛୁ ନିତି । ନବରଙ୍ଗରେ କାଟୁ ଦିବସ ରାତି ରେ । ନଟ
ନଟୀ ହୋଇ ତୁ ନାରୁଛୁ କେତେ । ନେଇଯିବଟି କାଳ ନିମିଷ ମାତ୍ର
ରେ । ୨୦ । ପିତୃଅର୍ଜିତ ଧନ ପାଇ ଆନନ୍ଦ । ପିତା ଦେଉଛୁ ମନ
ବିଷୟ ମଦରେ । ପିତାମାତାକୁ ମଣୁ ଭକ୍ତ୍ୟ ସମାନ । ପ୍ରିୟାକୁ ହିଆ
ପରେ ଦେଉ ଆସନ ରେ । ୨୧ । ପାଙ୍କି ଦେଉଛୁ ସାଉଁକାର କରଜ ।
ପାଙ୍କି ତାଳରେ କରୁ ସଦା ମଉଜ ରେ । ପତୁରିଖୋର ବୋଲି
କହନ୍ତି ତୋତେ । ପାଦି କହୁଛୁ କେତେ କଥା ନିରତେ ରେ । ୨୨ ।
ବଡ଼ ବିଷମ କର୍ମ ଜାଲ ତୁ ଦେଉ । ବାଛି ନିଅ କେ ଭଲ କେ
ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟ ରେ । ବଡ଼ ଚତୁର କାମ କର ନିୟତ । ବଡ଼ମା ପଣ
ଛାଡ଼ି ହୁଅ ସଂଯତ ରେ । ୨୩ । ଭଜିଲୁ ନାହିଁ ଦିନେ ତୁ ଭଗବାନ ।
ଭରମେ ଦେଲୁ ନାହିଁ ଧରମେ ମନରେ । ଭବସାଗରେ ଭେଳା
ସେ ହରିନାମ । ଭଲ ଭେଲ ଚଉଳା କର କରମ ରେ । ୨୪ ।
ମଣୁଛୁ ନିଜେ ବଡ଼ ସକଳେ ସାନ । ମଣାଣିରେ ତୁ ଦେଖ ସବେ
ସମାନ ରେ । ମନେ ପାଞ୍ଚୁ ତୋଠୁ ବଡ଼ କ ନାହିଁ । ମଉଜେ
ଦିନ ନେଉ ଦେଖାଇ ଛଇ ରେ । ୨୫ । ଯେତେ ଯେତେ କରମ
କରିବୁ ଭବେ । ଯତନରେ ରତନ ପାଇବୁ ତେବେ ରେ । ଯଦି ଦଳି
ପାରିବୁ ମାଟି ମାଆକୁ । ଯିବ ସୁଖରେ ହିନ କାଳ କାଳକୁ ରେ । ୨୬ ।
ରଙ୍ଗ ରହସ୍ୟ ଦିନଗତ ନ ସରେ । ରମଣୀ ରଜନକୁ ବାନ୍ଧ ଗଳାରେ ।
ରବି ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଭୁଜି ମଣୁଛୁ ମନେ । ଥୁବୁ କି ତମ୍ବା ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧି ଏ
ଧାମେ ରେ । ୨୭ । ସୁଖିଲୁ ଆଖି ତୋର ବିଷୟ ରସେ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି
ନ ପାରୁ ତୁ ଆନ ରସେ ରେ । ଲକ୍ଷପତି ବୋଲି ତୋ ମନେ ଗରବ ।
ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ କରୁ ସଙ୍ଗେ କିଛି ନ ଯିବ ରେ । ୨୮ । ବଡ଼ଲୋକ ତୁ ବଡ଼

କୋଠାରେ ଥାଇ । ବୋଲୁଛୁ ତୋ ସମାନ ଜଣେ କେ ନାହିଁରେ ।
 ବହୁତ ଖଟ କଥା ଶୁଣୁ ତୁ କାନେ । ବଣା କରନ୍ତି ବୁଦ୍ଧି ବୁଝି
 ବଚନରେ । ୧୯ । ଶରଣ ନିଅ ସତ କରମ ପାଦେ । ଶର ନ
 ଯୋଗ ଆନେ ନାନାଦି ପାଦେରେ । ଶମନ ଅଛି ମନେ ନ ପଡ଼େ
 ତୋର । ଶବ ହୋଇବ ତୋର ଶିବ ଶରୀର ରେ । ୨୦ । ଶତ ଶତ
 ଅଟଇ ନିଜ ବଇର । ଶତ ଆନନ ତାତ ଯାହାକୁ ଡରି ରେ । ଶତ
 ଶୁଣୁପିଣ୍ଡାଳୀ ହେବୁ ମାନସ । ଶତ ମାସକୁ ତୋର ନାହିଁ
 ଆୟୁଷ ରେ । ୨୧ । ସବୁ ଭବନା ତୋର ଏ ପେଟ ପାଇଁ । ସକଳ
 ବେଶ ଧରି ହେଉଛୁ ବାଇରେ । ସବୁ ସମୟେ ପରବାଦ କଲି ।
 ସବୁ ନ ପାରୁ ଆନ ଶିରି ସକଳରେ । ୨୨ । ହଜୁଛୁ ଦିନ ଦିନ ବଳ
 ବୟସ । ହଟି ବସିଛୁ କାଳ ଦେଖାଇ ପାଶରେ । ହରି ଭଜନ
 କରି କର କରମ । ହଟି ନ ବୁଝି ପଛେ ଅଛି କି ଯମରେ । ୨୩ ।
 ଶଶେ ନ ରସୁ ମନ ହରିଚରଣେ । ଶମାନିଧିଙ୍କ ନାମ ନ ଜପୁ ଶଶେ ।
 ଶମା କରି ପାରିବେ ଦୋଷ ସକଳ । ଶଶଭଙ୍ଗୁର ଜଗବନ୍ଧୁ
 କେବଳ ରେ । ୨୪ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା କହୁଛୁ, ଆଉ ସବୁ ଦେଶରେ ଲୋକେ ବହୁତ
 କାମ କରୁଛନ୍ତି, ବହୁତ ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟ କରି ଧନ ଅର୍ଜନ କରି
 ସୁଖରେ କାଳ କାଟୁଛନ୍ତି, ଆମ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କ ମନ ସେପରି
 ହେଉନାହିଁ କାହିଁକି ?

ସ୍ବାମୀ—ଆହେ, ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ, ଆମ ଦେଶ ଲୋକେ
 ଅଳ୍ପକେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଯାନ୍ତି । ଶାବ ଭାତ ମୁଠିଏ ହେଲେ ସନ୍ତୋଷ,
 ଧାନ ତ ଜମିରେ ହୁଏ । ବାରି ଘରେ ତା ମନକୁ ନାନା ପ୍ରକାର ଶାବ
 ହୁଏ । ସେଥିରୁ ମୁଠିଏ ତୋଳିଆଣି ଲୁଣ ଟିକିଏ ତେଲ ପିଣିଏ

ଦେଇ ଖରଚ ଦେଲେ କାମ ଚଳିଲା, ପେଟ ଥଣ୍ଡା ହେଲେ ଆଉ ଚିନ୍ତା କଣ ? ଓଳିକି ଥିଲେ ଆଉ ଓଳି ଲୋକେ କାମ ନ କରି ଖୋଇବେ ବସିବେ ଖେଳିବେ । ସେ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ତେତେ କୃଷି ନାହିଁ, ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡ ନ ଖେଳେଇଲେ ଖାଇବେ କଣ ? ପେଟଚିନ୍ତା, ମହାଚିନ୍ତା । କିପରି କେଉଁଠୁ ଆଣିବା, କଣ ଖାଇବା ଏହି ଚିନ୍ତା କଲେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ନାନା ବୁଦ୍ଧି ଦେଖାଯାଏ । ସେମାନେ ସବୁଦିନ ଜାଗ୍ରତ । ରାତି ନାହିଁ ଦିନ ନାହିଁ ସେହି ଭାବନା । ଯାହାର ଯେପରି ଭାବନା ତାକୁ ସେହିପରି ସିଦ୍ଧି ଭଗବାନ ଦିଅନ୍ତି । ଆମ ଦେଶରେ ମାଟିଆଣି ଚଳିଯାନ୍ତି । ସେ ଦେଶରେ ମାଟିବାଟା ଆଇନରେ ଦଣ୍ଡମାୟ । ସମସ୍ତେ ଚାଲିବାଦୀ ପିଟି ଚଳିବେ, ଭିକ୍ଷା ମାଗି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଅସମର୍ଥ ଲୋକଙ୍କପାଇଁ ଦାତବ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନ ଅଛି । ସମର୍ଥ ଲୋକ ଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲି ଭିକ୍ଷା ମାଗି ପାରିବ ନାହିଁ । ଆମ ଦେଶରେ ଭିକ୍ଷା ମାଗିବା ଲୋକ ପଣ ପଣ, ଭିକ୍ଷା ମାଗିବା ପାଇଁ ନାନା ବେଶ ଧରୁଛନ୍ତି । ପାଠ ଅଛି ପରା ବାଣିଜ୍ୟେ ବସନ୍ତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ଦ୍ଧନ କୃଷି କର୍ମଣି, ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ଦ୍ଧନ ରାଜ ସେବାୟାଂ, ଭିକ୍ଷା ନୈବ ର ନୈବ ର । ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୂର୍ଣ୍ଣମାସରେ ମିଳନ୍ତି । କୃଷିକର୍ମରୁ ଚର୍ଚ୍ଚିରୁ ଅଧେ ମିଳେ, ରାଜସେବା କଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଚାକିରି କଲେ ଚର୍ଚ୍ଚିରୁ ଅଧେ ମିଳେ, ମାତ୍ର ଭିକ୍ଷାରେ କିଛି ମିଳେ ନାହିଁ । ଭିକ୍ଷାଟା ସବୁଠୁ ଅତି ନିକୃଷ୍ଟ ଚର୍ଚ୍ଚି । ଘନ ଘନ ଭାବରେ ଅନ୍ୟ ଆଗରେ ହାତ ପତାଇ ଦାନ୍ତ ନିକୁଟି ଗୋଡ଼ ଶାଢ଼ି ଠିଆହୋଇ ମାଟିବାଟା ଅତି ଘନ କର୍ମ । ଆମ ଦେଶରେ ଏହାକୁ ପେଟ ପୋଷିବାର ଗୋଟାଏ ବୃତ୍ତି କରିଛନ୍ତି ! ଅତି ପିଲାଦିନୁ ବାପା ପୁଅକୁ ଘେନି ଭିକ୍ଷା ମାଗିବା ବୃତ୍ତି ଶିକ୍ଷା ଦେଉଛନ୍ତି । ପେଟ ଦଳିଲେ ଆମଦେଶରେ ମାଧୁଆ ଯୋଗୀ ବହୁତ । ଭିକ୍ଷା କରିବା ଲୋକ ସଂଖ୍ୟା ଯେତେ ବଢ଼ୁଛି ଦେଶରେ ବେକାର ସଂଖ୍ୟା ତେତେ ବଢ଼ିଛି ।

ଲୋକ ବସି ଖାଇବ, ମାଗି ଖାଇବ ଏହା ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିର
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆପଣା ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ ତୁଣ୍ଡେ ମାରି ଆପଣା
ଆପେ ସଂଗ୍ରହ କରିବ । ଦରିଦ୍ର ଅସମର୍ଥକୁ ଦାନ କରିବା ଶାସ୍ତ୍ରର
ଆଦେଶ, ମାତ୍ର ଯାହାର ଅଛି, ଯେ ସମର୍ଥ, ତାକୁ ଦାନ କଲେ
କିଛି ଫଳ ନାହିଁ । ଏ ପ୍ରକାର ଦାନ ତାମସିକ ଦାନ । ପୃଥ୍ବୀର
ସକଳ ଜାତି ବର୍ତ୍ତମାନ ଜାଗ୍ରତ । ସମସ୍ତେ କର୍ମ ସେଷରେ ଦଉଡ଼ୁ-
ଛନ୍ତି, ଆମେ ଶୋଇ ରହିଲେ ଆମକୁ ମାଡ଼ି କୁହ ଚକଟି ଦେଇ
ଗୁଲିଯିବେ । ସେଥିପାଇଁ କହୁଛି:—

ଜାଗିଲେଣି ଜାତି ସରବ

ଉତ୍କଳ ଜନମା ଆଜି ଏକା ମାରବ । ୧ ।

ହେଲେହେଁ ଅତି ପ୍ରାଚୀନା, ଦବି ନାହିଁ ତାର ବାଣୀ

ଅଛି ବିଶ୍ୱବିମୋହନ ଗୀତ ଗରବ । ୧

ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନମଣ୍ଡିତା, ଶିଳ୍ପକଳା ବିଭୂଷିତା

ମଉଳି ଯାଇଛି ଶିଶୁ ଦିଶେ ଖରବ । ୨

ବୀର ସୁତ ପ୍ରସବନା, ଆଜି ଅନ୍ଧ କାଞ୍ଚାକୁଣୀ

ମୁକସାକ୍ଷୀ ପରି ଅଛି ଯଶ ଗୌରବ । ୩

ଇଉରୋପ ଆମେରିକା, ଦେଶରେ ଜୀବକା ଶିକ୍ଷା

ଏ ଦେଶର ଦାକ୍ଷା ଭିକ୍ଷା, ବୃଥା ଗରବ । ୪

ଜାଗ ହେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି, ଗୁଡ଼ରେ ମିଶାଇ ଗୁଡ଼

କରିପାର ଅସମ୍ଭବ ଦିନେ ସମ୍ଭବ । ୫

ଅଷ୍ଟାଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦ ବିଦ୍ୟା ପଠନ

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ, ପାଠ କଣ ପଢ଼ିବ ମ ? ପାଠ ନ ପଢ଼ିଲେ କଣ ଚଳିବ ନାହିଁ ?

ସ୍ବାମୀ—ପାଠ ଯାହାକୁ କହନ୍ତି ବିଦ୍ୟା ତାକୁଇ କହନ୍ତି । ବିଦ୍ୟା ଅର୍ଥ ଜାଣିବା । ଏ ବିଶାଳ ବିଶ୍ୱ ବ୍ରହ୍ମାଣ କଣ, କିପରି, ତାର ପ୍ରକୃତ ଗତି ବିଧି, ଲକ୍ଷ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟ ଜାଣିବା ଏବଂ ବିଶ୍ୱ ବ୍ରହ୍ମାଣର କର୍ତ୍ତା କିଏ, ସେ କାହାନ୍ତି, କେଉଁଠି କି ଆକାରରେ ଅଛନ୍ତି; ଏ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଜାଣିବା ଅର୍ଥ ବିଦ୍ୟା । ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଏ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଜାଣିବାକୁ ବହୁ ସମୟସାପେକ୍ଷ । ଜଣେ ମଣିଷ ଏ ସବୁ ତା 'ଜୀବନ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ କଲି ପାରିବ ନାହିଁ । ସୃଷ୍ଟି ଆଦ୍ୟରୁ ଆତ୍ମ-ମାନଙ୍କ ପିତୃପିତାମହଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ କଲି କଲି ଆସୁଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶେଷ ହୋଇନାହିଁ । ଯେ ଯେତେ ଯାହା ଜାଣିପାରୁଛି ତାକୁ ଲେଖି ପକାଉଛି । ସେଗୁଡ଼ାକ'ହେଲୁ ଶାସ୍ତ୍ର ବା ପୁସ୍ତକ । ଆଗେ ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖା ହେଉଥିଲା, ଏବେ କାଗଜ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ଏଥିରେ ସେ ସବୁକଥା ଲେଖାଅଛି । ତାକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ପାଠପଢ଼ା ବା ବିଦ୍ୟା ପଠନ କୁହାଯାଏ । ଏଗୁଡ଼ାକ ପାଠ କଲେ ଅନେକ କଥା ଜାଣି ପାରିବ । ପୁଣି ନିଜେ ଯାହା ବୁଝିବ ତାକୁ ନିଜେ ଲେଖି ପକାଇବ, ପୁଣି ତାକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବଂଶଧରମାନେ ପଢ଼ିବେ । ଏହି-ପରି କେତେ ପୋଥି ଲେଖା ହେଲଣି, ଲୋକେ କେତେ ପୋଥି ପଢ଼ି ଧୋତି ହେଲେଣି, ତେବେ ବି କିଛି ଜାଣି ପାରୁନାହାନ୍ତି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଦ୍ୟା କେତେ ପ୍ରକାର ଅଛି ? ଜଣେ ଲୋକ ସବୁ ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ି ପାରୁଛି ?

ସ୍ଵାମୀ—ଆହେ, ଏ ଅନନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ବିଷୟକ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଅନନ୍ତ ।
 କାହାର ସାଧ୍ୟ ଅଛି ସେ ସେ ସବୁ ବିଦ୍ୟା ପଡ଼ି ପାରିବ । ମନୁଷ୍ୟର
 ଆୟୁଷ କେତେ ? କାହିଁ ବେଳ କାହିଁ ? ଯାହା ମନ ଯେଉଁ ଦିଗକୁ
 ଚାଲ, ସେ ସେହି ଦିଗରୁ କାଣିବୁ ଏ ପଡ଼ିଲା । ସବୁ ବିଦ୍ୟା ଆୟୁଷ
 କରିବା କଣ ପାଖରେ ଅଛି ? ବିଦ୍ୟାର ଅସଂଖ୍ୟ ବିଭାଗ । ମନୁଷ୍ୟ
 କେତେଟା ବିଭାଗରୁ କିଛି କିଛି ଦେଖିଥିବ । ୧ ଭୂଗୋଳ—ଏ ବିଦ୍ୟା
 ପଡ଼ିଲେ ପୃଥିବୀର ନାନା ସ୍ଥାନର ବିଷୟରେ କିଛିତ୍ର ସଂକ୍ଷେପ ଜ୍ଞାନ
 ହେବ । ୨ ଇତିହାସ—ପ୍ରାଚୀନ ଚରିତ୍ର ସବୁ ଏଥିରୁ ଜଣାଯିବ । ୩
 ପଦାର୍ଥ ବା ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ । ଧୂମ୍ରାସ୍ତ୍ରରକ୍ଷା, ୫ ଅଙ୍କ ବିଦ୍ୟା, ୬ ଜ୍ୟୋତିଷ—
 ଏଥିରୁ ଗ୍ରହଚାର ଜଗତର କଥା ପ୍ରଭୃତି ଜଣାଯିବ, ୭ ଆୟୁର୍ବେଦ—
 ଏଥିରେ ରୋଗ ନିଦାନ, ରୋଗର ଚିକିତ୍ସା ପ୍ରଭୃତି ଅଛି, ୮ ଧନୁର୍ବେଦ—
 ଏଥିରେ ଧନୁ ପ୍ରଭୃତିର ବ୍ୟବହାର ବିଷୟ ଅଛି । ୯ ରସାୟନ ବିଦ୍ୟା—
 କେଉଁ ପଦାର୍ଥ ସଙ୍ଗେ କି ପଦାର୍ଥ ମିଶାଇଲେ ବା କି ପଦାର୍ଥରେ କି କି
 ମୌଳିକ ପଦାର୍ଥ ଅଛି ଏସବୁ ତତ୍ତ୍ଵାଲୋଚନା । ୧୦ ମାପବିଦ୍ୟା—କପରି
 ଜମି ମାପରୂପ କରାଯାଇ ପାରିବ । ୧୧ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର—ଏଥିରେ ବେଦ,
 ବେଦାନ୍ତ, ଉପନିଷଦ, ଶ୍ରୁତି, ସ୍ମୃତି ଇତ୍ୟାଦି ନାନାପ୍ରକାର । ୧୨
 ମନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା, ୧୩ ତନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା, ୧୪ ପୁରାଣ, ୧୫ ନାଟକ, ୧୬ ସାହିତ୍ୟ,
 ୧୭ ବ୍ୟାକରଣ, ୧୮ ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର, ୧୯ ତର୍କଶାସ୍ତ୍ର, ୨୦ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର,
 ୨୧ ଯୋଗବିଦ୍ୟା, ୨୨ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା, ୨୩ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର, ୨୪ ଶିଳ୍ପ
 ଶାସ୍ତ୍ର, ୨୫ ଜ୍ୟାମିତି, ୨୬ ଡାକନାବିଦ୍ୟା, ୨୭ ଭୂତତ୍ତ୍ଵ ବିଦ୍ୟା, ୨୮
 ପାଚକବିଦ୍ୟା, ୨୯ ଗନ୍ଧବିଦ୍ୟା, ୩୦ ଉପନ୍ୟାସ, ୩୧ ଗନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି
 ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟ ଜାଣିବା ଅର୍ଥ, ବିଦ୍ୟା । ତହିଁର କଣ ସଂଖ୍ୟା ଅଛି !
 ପୃଥିବୀକି ଯେତେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବ ତେତେ ବିଦ୍ୟା ଜନ୍ମିବ ।
 ଅନେକ କଥା ଅଛି ଯାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିର

ଅଗୋଚର । ବିଶ୍ୱସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବିଶ୍ୱସ୍ତ୍ରୀ କୌଶଳ ବୁଝିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦୃଶ୍ୟ ପଦାର୍ଥର କି ମହିମା ଅଛି, ସେ କାହିଁକି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ କରୁଛି, କି କି ଉପାଦାନରେ ଗଠିତ, ଏସବୁ ତଥ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବା, ସେହି ବିଶ୍ୱକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ସଂଯୋଗ ବିଯୋଗରେ କି କି ବ୍ୟବହାରୀୟ ପଦାର୍ଥ ନିର୍ମାଣ କରି ପାରିବା, ଏସବୁ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନର କାର୍ଯ୍ୟ । ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟ ଅନୁଶୀଳନ କରି ଯେ ଯେତେ ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା କରୁଛି ସେ ତେତେ ପ୍ରକାର ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି ଏବଂ ଭାଷା ଛଟାରେ ନାନା ଆକାର ପ୍ରକାର ପ୍ରକଟ କରୁଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ, ଯାହା ତ ଭଗବାନ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ତାକୁ ତ କେହି ଓଲଟାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ମଣିଷ କଣ ସାରୁ ଗଛଟାକୁ ବାଇଗଣ ଗଛ କରିଦେଇ ପାରିବ ନା ବାଦାଟାକୁ ସାପ କରିଦେଇ ପାରିବ ? ଏତେ ସେ କଥାରେ ମୁଣ୍ଡ ପୁରାଇବ କିଆଁ ? ମୁଁଠାଏ ଖାଇଲ ପିଇଲ ଖୋଇଲ, କାମ ସରିଲା । ଏତେ ଚିନ୍ତା ମୁଣ୍ଡରେ ପୁରାଇ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବ କିଆଁ ; ପାଠ ପଢ଼ିବ କିଆଁ, ପୋଥି ଲେଖିବ କିଆଁ ? ରାଣ କରି ଦିଅ ଖାଅ, ସୁଖରେ କାଳ କଟାଅ । ଏତିକି କଲେ ତ ଚଳନ୍ତା ।

ସ୍ୱାମୀ—ତୁମେ ଯାହା କହିଲ, ପଶୁଧର୍ମ କଥା କହିଲ । ଖାଇବା, ଖୋଇବା, ପ୍ରାଣଭୟ କରିବା, ମୈତ୍ରୁତ କରି ପିଲା ଜନ୍ମ କରିବା ଏ ତ ପଶୁମାନେ କରନ୍ତି । ଏ ଗୁରୁ ବିଷୟରେ ମଣିଷ ପଶୁ ସମାନ । କେବଳ ଖାଇପିଇ ଖୋଇବାକୁ କଣ ମନୁଷ୍ୟକୁ ସୃଷ୍ଟି କର ହୋଇଥିଲା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଅପେକ୍ଷା ମନୁଷ୍ୟକୁ ତେବେ ବୁଦ୍ଧି, ଜ୍ଞାନ, ବିବେକ ଏଗୁଡ଼ିକ ଦିଆଯାଇଥିଲା କାହିଁକି ? ଭଗବାନ ଏ ମାନବ ଶରୀର ଯନ୍ତ୍ର ନିର୍ମାଣ କଲବେଳେ ଏ ସବୁ

ମାଲ ମସଲ କାହିଁକି ଦେଇଥିଲେ ? ଏପରି କରିବାରେ କିଛି ମହତ୍ତ୍ୱ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । ମନୁଷ୍ୟ ସାଧନା ବଳରେ ଭଗବାନଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ଲଭ କରିପାରେ । ପରକାୟ ପ୍ରବେଶ କରିପାରେ, ଏ ତ ମାନବ ପକ୍ଷରେ ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ । ଏହା ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀ କରିପାରେ ସେ ତ ପ୍ରାଣୀ ଜଗତରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ମାନବର ନିରାଶ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ । ମାନବ ସାହସ ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ତାର କିଛି ଅଶ୍ରବ ହେବ ନାହିଁ । ମାନବକୁ ପରମ ପିତା ପରମେଶ୍ୱର ଯେତେ ସମ୍ମାନଦେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସଫାର ଉପଦାନରେ ଗୁଡ଼ିଛନ୍ତି ମାନବର କିଛି ଅଶ୍ରବ ନାହିଁ । ଭିତରେ ବାହାରେ ସବୁ ଖଞ୍ଜି ଦେଇଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ଆତ୍ମ-ମାନେ ସେ ସବୁ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗର ଉପଯୋଗ କରି ବ୍ୟବହାର କରିପାରୁ ନ ଥାନ୍ତି । ତେଣୁ କିଏ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରୁଛି, କିଏ ସୁଖ କରୁଛି । ବିଦ୍ୟା ବଳରେ ଲୋକ ଏ ସଫାରର ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରି ଆପଣା ଜୀବନକୁ ସୁଖମୟ କରିପାରେ । କେବଳ ପୋଥି ପଢ଼ିଲେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ହୁଏ ନାହିଁ । ପୋଥିରେ ଯାହା ପଢ଼ି ଜାଣିବ ସେ ଜ୍ଞାନକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା ହିଁ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା । ପ୍ରକୃତରୁ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିବା ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା । ପ୍ରକୃତ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ହେଉଛି ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା । ଏ ସଫାରର ଯାବତ୍ତାୟ ପଦାର୍ଥରୁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଯାବତ୍ତାୟ ଉପାଦାନ ଅଛି । ମନୋନିବେଶ କରି ସେ ସବୁ ସାଧନା କରିବା ହେଉଛି ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା । ଅତି ସାମାନ୍ୟ ଭୁକ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ପ୍ରଭୃତିଠାରୁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ବହୁତ କଥା ଅଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ସାମାନ୍ୟ ଭୁକ୍ତ ପ୍ରାଣୀଠାରୁ କଣ ଶିକ୍ଷା କରିବ ମ ?

ସ୍ୱାମୀ—ଆହେ, ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀଠାରେ ଯେଉଁ ଗୁଣ ଅଛି ଆମଠି ନାହିଁ । ଆମଠି ଯାହା ଅଛି ତାଙ୍କଠାରେ ନାହିଁ । ଇଶ୍ୱର

ସୃଷ୍ଟି ବିଚିତ୍ର । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ସମାନ ଗୁଣ ନାହିଁ । ଦେଖ, ମହୁମାଛି ଯେପରି ମହୁଫେଣା, ମହୁ ତିଆରି କରି ପାରୁଛି ମଣିଷର ଏତେ ବୁଦ୍ଧି ବିବେକ ଆଇ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଉଇ ଯେପରି ଡୁଙ୍କା ତିଆରି କରିପାରେ, ସେପରି ଡୁଙ୍କାଟିଏ ମନୁଷ୍ୟ ତିଆରି କରି ପାରୁନାହିଁ । ବୁଢ଼ିଆଣି ଯେପରି ଜାଲ କରିପାରେ ମନୁଷ୍ୟ ସେପରି କରିପାରେ ନାହିଁ । ପାଟପୋକ ଯେପରି ପାଟକୋଷା କରି ପାରୁଛି, ମନୁଷ୍ୟ ସେପରି କରି ପାରୁ ନାହିଁ । ଏଣ୍ଡିପୋକ ଯେପରି କୋଷାକରି ପାରୁଛି ମନୁଷ୍ୟ ସେପରି କରି ପାରୁନାହିଁ । କୋଇଲି ଯେପରି ଗାଇ ପାରୁଛି ମଣିଷ ସେପରି କରି ପାରୁନାହିଁ । ଏହିପରି ଦେଖିଯାଅ କେତେ ଦେଖିବ । ସୁତରାଂ ଜଗତର ଯାବତ୍ତାୟ ପ୍ରାଣୀଠାରୁ ମାନବର ଶିକ୍ଷା କରିବାର ଅଛି । ଅବଧୂତ ପର ସେଇଥିପାଇଁ ଚକିତ ଗୁରୁ କରିଥିଲେ । ଏହିପରି ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରାଯାଏ, ତାହା ଶିକ୍ଷା । ପୋଥିପଢ଼ିବା ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା ନୁହେଁ । ପୋଥିରେ ଲେଖାଥିବା କଥାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବାହିଁ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା । ପୋଥି ନ ପଢ଼ି, ଅକ୍ଷର ନ ଚିହ୍ନି ଲୋକ ଅନେକ କଥା ଶିକ୍ଷା କରିପାରେ । ଜ୍ଞାନ ବିକାଶର ନାମ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା । ଯାହାର ଜ୍ଞାନ ଯେତେ ବିକଶିତ ହୋଇଛି ସେ ତେତେ ଶିକ୍ଷିତ । ତେଣୁ କହୁଛି ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଶିକ୍ଷା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । କି ସ୍ତ୍ରୀ, କି ପୁରୁଷ, କି ବାଳକ ବାଳିକା ସମସ୍ତଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରାଣୀ ଜଗତରେ କାହାକୁ ସାନ ବୋଲି ମନେ କରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀଠାରେ କିଛି ହେଲେ ଶକ୍ତି ଅଛି, ଗୁଣ ଅଛି, ଉପକାରତା ଅଛି । ସବୁ ପ୍ରାଣୀ, ସବୁ ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମକୁ ମନୁଷ୍ୟ ତା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଛି । ଯାହାଠାରେ ଗୁଣ ଅଛି ମନୁଷ୍ୟ ତାଠାରେ କୃତଜ୍ଞ, ତାକୁ ପୂଜା କରି ଆସିଛି । ହିନ୍ଦୁର ଯେ ତେତିଶ କୋଟି ଦେବତା :— ତାର ଅର୍ଥ ମନୁଷ୍ୟ ଯାହାଠାରୁ ଉପକାର ପାଏ ତାକୁ ଦେବତା ଜ୍ଞାନରେ ପୂଜା କରେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—କାଠ, ପାଷଣ, ତରୁ, ତୃଣ—ଏ ସବୁ କାହିଁକି ପୂଜିବ ମ ?

ସ୍ୱାମୀ—ଶୁଣିନାହିଁ ଭଗବତ କହୁଛି ପରା, କାଷ୍ଠ ପାଷାଣ ତରୁ ତୃଣ, ବସନ୍ତ ଅନାଦି କାରଣ । ଏଥିର ଅର୍ଥ କଣ ? ଭଗବାନ ସର୍ବସ୍ୟ ବ୍ୟାପି କରି ଅଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ, ହିନ୍ଦୁ ଚକ୍ଷୁରେ ଏ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱଜଗତ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ପ୍ରକଟ ମୂର୍ତ୍ତି । ଭଗବାନ ଏ ବିଶ୍ୱ ଜଗତକୁ ସୃଷ୍ଟିକରି ତା ମଧ୍ୟରେ ବିରାଜିତ ଅଛନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଏ ଜଗତ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ପୁଣି ପ୍ରଳୟ ହେଉଛି । ବୃତ୍ତିଆଣୀକ ଦେଖିଥିବ । ସେ ତା ଗର୍ଭ ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ଜାଲ ବାହାର କରେ, ପୁଣି ତା ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ତାକୁ ଭିତରକୁ ନେଇଯାଏ । ଜାଲ କରି ତା ମଧ୍ୟରେ ବିଚରଣ କରୁଥାଏ । ଏ ବିଶ୍ୱ ଜଗତଟା ସେହିପରି । ମନୁଷ୍ୟ ଏତେ ଦମ୍ଭ ଅହଙ୍କାର କରୁଛି, ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନର ଆଶ୍ୱାଳନ କରୁଛି, କିନ୍ତୁ କହିଲ ଦେଖି ଗୋଟିଏ ଘାସଗଛ କି ଗୋଟିଏ ଫୁଲ ତିଆରି କରି ପାରୁନାହିଁ । ତେବେ ମନୁଷ୍ୟର ଶକ୍ତି କେତେ ? ଶିଶୁରସୃଷ୍ଟି ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କୁ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବାପାଇଁ ନାନା କାରିଗରି କରିପାରୁଛି ସତ; କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଣୀ କି ଗୋଟିଏ ଘାସ ଗଛ କରି ପାରିବାର ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ସେହିଦେଇ ମାନବର ସମସ୍ତେ ପୂଜ୍ୟ, ସମସ୍ତେ ନମସ୍ୟ । ଏହିସବୁ କଥା ଚିନ୍ତା କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ସ୍ୱତଃ ନତମସ୍ତକ ହୋଇ ପଡ଼େ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଁ, ସେ କଥା ସତ । ଆଜ୍ଞା, ତେମେ ଏ ଜଗନ୍ନାଥବଲ୍ଲଭ ମଠ ବିଷୟ ବୁଝା ସୁଝା କଲପରେ ସେ ଗୋପାଳ ଜିଉଙ୍କ ନାଁରେ; କଣ ଗୀତ କରିଥିଲ ପରା, ବୋଇଲ ?

ସ୍ଥାନୀ—ଆଜ୍ଞା, ଶୁଣ ବହୁତ—

ଜୟ ହେ ଗୋପାଳ ଜୟ ହେ ଗୋପାଳ
 ଜୟ ନନ୍ଦସୁତ ଜୟ ବସୁଦେବ କାଳ ହେ । ପଦ ।
 ବୃନ୍ଦାବନେ ରାସ ହେ ଗୋପାଳ ପୀତବାସ
 ଗୋପ ରମଣୀଙ୍କ ଆଶା ଥିଲା କେତେ କାଳ ହେ । ୧ ।
 କେ ଗୋପୀ ମନେ ଗରବ ବହି କଲ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭବ
 ଛଳି କାନନେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲ ଆଦିମୂଳ ହେ । ୨ ।
 ଖୋଜି ଖୋଜି ଗୋପୀଗଣ ଥକି ହେଲେ ରଣଭଣ୍ଡ
 ରାଇ ସନ୍ନିତ ଖୋଜିଲେ ବନେ ବହୁବେଳ ହେ । ୩ ।
 ଛଳି ତତୁର୍ଥୁଜ ହେଲ ଗୋପୀମାନଙ୍କୁ ଭେଟିଲ
 ରାଇ ବୋଲେ ନୁହ ତୁଲେ ସେ ନନ୍ଦଦୁଲ୍ଲଳ ହେ । ୪ ।
 ଦ୍ଵିଭୁଜ ମୂରଲୀଧାରୀ ଦିଉଛ ଠାଣି ମାଧୁରୀ
 ନଟବର ବେଶେ ପୁଣି ଗୋପୀଙ୍କି ଭେଟିଲ ହେ । ୫ ।
 ନିତି ନିତି ନବ ବେଶ ହୁଅ ପ୍ରଭୁ ଜଗଦୀଶ
 ଭକତି ଡୋରରେ ବନ୍ଧା ଅଛ ସଦା କାଳ ହେ । ୬ ।
 ଜଗନ୍ନାଥ ବଲ୍ଲଭରେ ଆସ୍ଥାନ ପୁଣି ଧାମରେ
 ମାଲୁଣି ପଛରେ ବୁଲି ଗୀତ ଶୁଣୁଥିଲ ହେ । ୭ ।
 ଗୀତ ଗୋବିନ୍ଦ ମଧୁର ଗୀତ ଶୁଣି ମନ କଲ
 ଉପବନ କଣ୍ଠରେ ବସନ ଚରିଥିଲ ହେ । ୮ ।
 ପ୍ରେମ ଭକତିରେ ବନ୍ଧା ସରଜିଛ ଭବ ଧନ୍ଦା
 କନ୍ଦାଇ କନ୍ଦାଇ ମାର ମୋର କେତେ ବଳ ହେ । ୯ ।
 ନ ହେଲେ ତବ କରୁଣା ବୁଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ ବଣା
 ନ ମିଳିବ ଦରଶନ ଖୋଜି କାଳ କାଳ ହେ । ୧୦ ।

ଜଗତବନ୍ଧୁ ଭାବନା

ପୁରୁଷ ତାର କାମନା

ଆଡ଼ି ଆଖିରେ ଚାହିଁଲେ ଯିବ ଦୁଃଖଜାଳ ହେ । ୧୧ ।

—୫*୫—

୧୯ଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ନାରୀ ସ୍ଵାଧୀନତା

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ, କି କାଳ ହେଲା ମ ! କଟକରେ ଶୁଦ୍ର ବର
ସଙ୍ଗେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କନ୍ୟାର ବିବାହ ହୋଇଗଲା କିପରି ମ ? କାଳ
କୁଆଡ଼େ ଲଟାରେ ପଶିଲା ମ ! ଆହୁରି ଶୁଣିଥିଲି ବ୍ରାହ୍ମଣକନ୍ୟା ପଠାଣ
ବରକୁ ବାହାହେଲା । ଏସବୁ କଥା କଣ ସତ ?

ସ୍ଵାମୀ—ସତ ନୁହେଁ କଣ ମିଛ ! ଆହେ ଏ ତ ଜଳକାଳ ।
ଏ କାଳରେ ଯାହା ମନ ଯା ହେଲା ସେ ତା କଲା । ଧର୍ମ କର୍ମ ତ
ଚୁଲ୍ଲରେ ପଶିଲାଣି । କୁଳାଚାର , ଦେଶାଚାର ଏ ତ ସବୁ ଲୋପ
ହେଲାଣି । ସାନ ବଡ଼ ମାନନା, ଗୁରୁଜନ ମାନନା ସବୁ ସରିଲାଣି,
ଏ କାଳକୁ ସବୁ ହେଲାଣି । ଏବେ ବାହାଘରରେ ଲୋକେ ତ ବାପ
ମାଆଙ୍କ ମତକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁ ନାହାନ୍ତି । ମାଇପି ପିଲା ମରଦ ପିଲା
ଏକାଠି ବସି ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ । ବାହାଘର ତ
ସେଇଠାରୁ ଠିକଣା ହୋଇ ଯାଉଛି । କନ୍ୟା କହୁଛି ଏ ବରକୁ
ବାହା ନ ହେଲେ ହେବ ନାହିଁ, ବର କହୁଛି ସେ କନ୍ୟା ନ ହେଲେ
ହେବ ନାହିଁ । ଜାତିପତି କିଛି ଖୋଜା ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ଯାହାର
ଯାହାଠି ମନ ମାନିଗଲା ସେ ତାର ବର, ସେ ତାର କନ୍ୟା । ଏଥିରେ
ଜାତିପତି କୁଳ ଗୋଷ୍ଠ କିଛି ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା; ଏପରି ତ ହେଉଛି, ଜାତି କୁଳ ମାନ ଧରୁ ନାହାନ୍ତି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—କିଏ କାହାକୁ ଧରୁଛି ହେ । ସେମାନେ ମୋଡ଼ ମାଡ଼ ହୋଇ ରହିଲେ । କେହି ତ କାହା କଥା ମାନୁ ନାହିଁ, କହିଲେ କଣ ହେବ ? ଆମ ଦେଶ ଶାନ୍ତି ମାତ୍ର ଚାଲି ଚଳନ ପଡ଼ିରଣ ଆସନ ବସନ ସବୁ ତ ବଦଳି ଗଲାଣି । ଏଇଲଗେ ସାହେବାଣୀ ସାହେବ ଯାହା କରିବେ ତାହା ସୁନ୍ଦର, ସେଇଆ କରିବାକୁ ହେଉଛି । ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ବାଧୀନତା ଅର୍ଥ ମାଇଗେ ଧଣ୍ଡସାପ ପରି ଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲିବେ । ପୁରୁଷ କାନ୍ଧରେ ହାତପକାଇ ହଲ ହଲ ହୋଇ ଚାଲିବୁଲି କରିବେ । ସମିତିରେ ବସିବେ, ବଳ୍ଲଭା କରିବେ, ନାଚିବେ, ଗୀତ ଗାଇବେ, ଦାଣ୍ଡ ହାଟ ବଜାରରେ ବୁଲି କଥା କହିବେ, ଓଡ଼ିଶା କାଢ଼ି ପକାଇ ଦେବେ, ବଡ଼, ସେମିଜ, ସାୟା, ଗାଉନ ପିନ୍ଧିବେ । ଏଇ ତ ହେଲା ସ୍ବାଧୀନତା । ଆମେ ଆମ ଇଚ୍ଛାରେ ସବୁ କରିବୁଁ, କାହା ଅଧୀନରେ ଚଳିବୁଁ ନାହିଁ । କାହା କଥା ମାନିବୁ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ବ ଅର୍ଥ ଆପଣା ଅଧୀନତା, ଆମେ ଆମ ଅଧୀନରେ ରହିବୁଁ, ଅନ୍ୟ କାହା ଅଧୀନରେ ରହିବୁଁ ନାହିଁ । ସ୍ବାଧୀନତାର ଏହି ଅର୍ଥ ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋକେ ବୁଝୁଛନ୍ତି । ଗୁଣ କିଛି ଥାଉ ନ ଥାଉ, ବାହାର ପରହଣ, ଭୁରିଚଲଣଟା ସାହେବାଣୀଙ୍କ ପରି କରି ପାରିଲେ ସ୍ବର୍ଗ ନିକଟ ହୋଇଗଲା !

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆମ ଦେଶରେ କଣ ଆଗେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସ୍ବାଧୀନା ନ ଥିଲେ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆମ ଦେଶରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯାଇଥିଲା ଅନ୍ୟ ଦେଶ ସେ କଥା କଲ୍ପନା କରି ପାରି ନାହିଁ । ଆମ

ଦେଶରେ ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ଥାନ ଅତି ଉଚ୍ଚରେ ଥିଲା । ଆଗ ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ମାନ, ବର କନ୍ୟା ଗଲବେଳେ ଆଗେ କନ୍ୟା ଯିବ । ସେମାନେ ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଦେବୀ, ଗୃହଣୀ, ସଦୃଶମିଣୀ ଇତ୍ୟାଦି ଥିଲେ । ଆଜିକାଲି ଏ ଶବ୍ଦ-ଗୁଡ଼ାକ ଆଉ ବ୍ୟବହାରରେ ଆସୁନାହିଁ । ଆଜିକାଲି ଅପ୍ପ ନାମ ସବୁ ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି (ମିଷ୍ଟର ମହାନ୍ତି, ମିଷ୍ଟ୍ରେସ୍ ମହାନ୍ତି) ଅର୍ଥାତ୍ ମହାନ୍ତି ମହାନ୍ତି ମାଲପ । ହବକ୍, ମହିଳା ହବକ୍, ରାମ ମହିଳା ରାମ ଇତ୍ୟାଦି । ଏଥିରୁ କଣ ଦେଖାଯାଉଛି ? ସେମାନେ ସ୍ତ୍ରୀର ମହତ୍ତ୍ୱ ଆଉ ଅଧିକ କଳ୍ପନା କରି ନାହାନ୍ତି । କରିବେ ବା କିପରି ? ସେ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ସ୍ତ୍ରୀ ମନ ମାନିଥିବା ଯାଏ ମାଲପ ହେବ, ସମ୍ପର୍କ ଚୁଟିଲେ ଗଲ । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଘରଟା ମାଲପ ଗୁଡ଼ପସ-ପାଇଁ ଆଇନ ଅଦାଲତ ବସିଛି, ପ୍ରତିଦିନ ହଜାର ହଜାର ଗୁଡ଼ପସ ମକଦ୍ଦମା ହେଉଛି, ସେଠାରେ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ପ୍ରଣୟର କଳ୍ପନା ଅଧିକ କଣ ହୋଇପାରେ ! ଆମ ଦେଶ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଅନୁକରଣ କରିବାକୁ ଯାଉଛି । ଅନୁକରଣ ଏଇଲଗେ ଦେଶରେ ଚାଲୁ ହୋଇଛି । ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ମୟୂର ପୁଚ୍ଛଧାସ୍ୟ କାକ ଭେଳା ଭେଳା ହୋଇ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ପୁରୁଷ ଯେ ଏଥିରୁ ବାଦ୍ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି ତା ନୁହେଁ । ସେମାନଙ୍କ ଦଶା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ।

ନାଶ ସ୍ୱାର୍ଥୀନା ହୋଇବ ଏ ଦେଶ ବିଦେଶେ ଅଛି ଯେପରି । ସାହାବାଣୀ ଯେଉଁ ବେଶ ପିରୁଛନ୍ତି ବେଶ ହୋଇବ ସେପରି । ୧୮ ଘର ହାର ଆଉ ସୁଖ ଲଗୁ ନାହିଁ ଯାଉଛନ୍ତି ଦାଣ୍ଡ ବୁଲି । ଲଜ ଶର୍ମ, କୁଳ ଶୀଳ, ଜାତି ମାନ, ସକଳ ଗଲେଣି ଭୁଲି । ୧୯ ସବୁ ସମିତିରେ ଯାଇ ବସିଲେଣି ମୁଣ୍ଡରୁ ଓଡ଼ଣା କାଢ଼ି । ପୁରୁଷ ସହିତ ମିଳାମିଶା ହୋଇ କଥା କହିଲେଣି ବଢ଼ି । ୨୦

ପୁରୁଷ ଦେଖିଲେ ଡର ଭୟ ନାହିଁ ଯେଲି ଚାଲୁଛନ୍ତି ଦାଣ୍ଡେ ।
 ହାଟ ବଜାର ଯାଏ ମେଳା ଦୋକାନେ, ବହୁକ ପଶନ୍ତି ଚାଣ୍ଡେ । ୧୮
 କେଉଁ କାଳେ ସିନା ରବି ଚନ୍ଦ୍ର ତାର ନାଶକି ଦେଖି ନ ଥିଲେ ।
 ଏ କାଳକୁ ତାଙ୍କୁ ଲଜ ମାଡ଼ିଲଣି ଦିବସେ ଲୁଚନ୍ତି ବଳେ । ୧୯
 ଅବଳା ପ୍ରବଳା ହେଲେ କଳିକାଳେ ପୁରୁଷ ରହିଲେ ଡରି ।
 କଥା କଥାକେ ସେ ଅହିୟ ଶ୍ରୀକ୍ଷଣ ଦେଉଛନ୍ତି ବଳେ ଭରି । ୨୦
 ହାତ ଶଙ୍ଖା ଶାଢ଼ି ସିନ୍ଦୂର ଲୁଗା ନାକ କାନ ଫୋଡ଼ା ଘନ ।
 ଗୁଣା ବସଣି ପାସିଆ ଦଣ୍ଡି କାପ ସକଳେ ଭଜିଲେ ଲୀନ । ୨୧
 ଜୁଡ଼ା ବେଣି ଖୋଷା ସକଳ ଶୁଭିଲେ କେଣ କଲେଣି ମୁକୁଳା ।
 ବଡ଼ସେମିଜ ସାୟା ଆଦି ପିନ୍ଧନ୍ତି ହୋଇଣ ଅର୍ଦ୍ଧ ଦୁକୁଳା । ୨୨
 ବଳା ପାଦୁଡ଼ ପାଉଁଜି ବାଜିଆଦି ସକଳ ଦେଲେଣି କାଢ଼ି ।
 ବସପିତା ପରି ଲଗିଲଣି ଏବେ ପାଟ ପୀତାମ୍ବର ଶାଢ଼ି । ୨୩
 ରକ୍ତାବତୀ କାମ ଅଡ଼ୁଆ ହେଲଣି କାଳେ ଲଗିଯିବ କଳା ।
 ହକ ହକ ହୋଇ ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାର କି କାଳ ହେଲ ଅବଳା । ୨୪
 ପିଲ ପାଳିବାକୁ ଅଡ଼ୁଆ ଲଗିଲ ଧାଉଁ ମୁଦୁସୁଲ ଲେଡ଼ା ।
 ଜନମ କରିବା କାମୁଟା ଅଡ଼ୁଆ ଲଗିଲଣି ଥୋଡ଼ା ଥୋଡ଼ା । ୨୫
 ପୁରୁଷଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ ଅଧିକାର ପାଇବାକୁ ସଦା ମନ ।
 ଆହୁରି ସୁଖିନୀ ହୁଅନ୍ତେ ସେମାନେ ପୁରୁଷ କଲେ ଜନମ । ୨୬
 ବେଳ ପହରକେ ଶେଯରୁ ଉଠନ୍ତି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି ଉପନ୍ୟାସ ।
 ଶ୍ରୀଗବତ ଆଦି ବିଷ ଲଗିଲଣି ଲେଖିଥିଲେ ବେଦବ୍ୟାସ । ୨୭
 ଦାଣ୍ଡହାଟେ ଗଲେ ଆଖି ବୁଲୁଥାଏ କାହାର ଗହଣା କେତେ ।
 କିଏ କେଉଁ ପରି ବସନ ପିନ୍ଧିଛି ମୋହର ତ ନାହିଁ ଏତେ । ୨୮
 ଡର ହେଉଅଛି ମନ ସଦାବେଳେ ଆୟୁ ଅଳଙ୍କାର ଦେଖି ।
 ଯେଉଁଠି ଯାହା ସବୁ ନୂଆ ନୂଆ ମନ ତହିଁ ଯାଏ ଲାଖି । ୨୯

ଆପଣା ଅବସ୍ଥା ବନ୍ଧୁର ନ କରି ଉତ୍କଳ ବିକଳ ମନ ।

ଗହଣା ବସନ କଣାବିକା ହେବ ବିକିଦେଇ ଧନଧାନ୍ୟ । ୧୬ ।

ସ୍ବାଧୀନତା ନାମେ ଏତକ ହୋଇଛି ଆମଦେଶ ନାଶକର ।

କେତେ ଜଣ ଅବା ପଡ଼ାଶୁଣା କରି ହେଉଛନ୍ତି ନଉକର । ୧୭ ।

ବଧାତା ନିଷ୍ଠୁର ଗଢ଼ିଲ ବେଳରୁ କରିଅଛି ଅସମାନ ।

ବୁଦ୍ଧି ଦିଶୁନାହିଁ କିପରି ପୁରୁଷ ସହିତ ହେବେ ସମାନ । ୧୮ ।

ମାଆ ମାଉସିଏ ଦୋଷ ନ ଧରିବ ମୋହର ଏ ଲେଖା ପଡ଼ି ।

ଛୁଡ଼ି ନିଜ ଧର୍ମ କଲେ ଆନ କର୍ମ ମରିବଟି ପଛେ ବୁଡ଼ି । ୧୯ ।

ଯେଉଁ ଦେଶେ ଆମ ଜନମ ହୋଇଛି ସେ ଦେଶ ଫଳ ସୁଆଦ ।

ପର ଦେଶ ଫଳ ଖାଇଲେ ପଡ଼ିବ ଅବଶ୍ୟଟି ପରମାଦ । ୨୦ ।

ନିଜ ଦେଶ ଧର୍ମ କୁଳାବୁର କର୍ମ ନିଜର ଅଟଇ ବଡ଼ ।

ପରପ୍ରୀତି ସଦାକାଳେ ପରମାଦ ଏ କଥା କେବେ ନ ହୁଡ଼ି । ୨୧ ।

ନିଜ ଆୟୁର୍ବ୍ୟୟ ଦେଖି ଯେ ନ ଚଳେ ସେ କି ଘରର ଘରଣୀ ।

ତାହା ଲାଗି ଘର ହୁଏ ଗୁରୁଖାର ବୋଲିଏ ସେ ଅଲକ୍ଷଣୀ । ୨୨ ।

ଅପ୍ରିୟୁଷଣୀ ଯେତେକ ରମଣୀ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମକୁ ସଲ ।

ପଦାଦାତେ ଯାର ମସ୍ତା ଚମକଇ କେବେହେଁ ସେ ନୁହେଁ ଭଲ । ୨୩ ।

ସ୍ତ୍ରୀ— ତେମେ ଖାଲି ସବୁବେଳେ ମାଇପଙ୍କ ଦୋଷ ଦେଖୁ
ଥାଅ । ମାଇପେଗୁଡ଼ାକ ଖାଲି ଘରକଣରେ ପଡ଼ି ସଡ଼ୁଥିବେ, ସେ
ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯିବେ ନାହିଁ, ଆସିବେ ନାହିଁ, କାହାକୁ କଥା
କହିବେ ନାହିଁ; ଏଥିରେ କଣ ଦୋଷ ଅଛି ମ ?

ସ୍ବାମୀ— ଆହେ, ଦୋଷ ଅଛି ବୋଲି ତ କହିଲି ନାହିଁ,
କହୁଛି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟର ଗୋଟିଏ ସୀମା ଅଛି । ସୀମାରୁ ବଳି ପଡ଼ିଲେ
ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଅସୁନ୍ଦର । ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ଯେତେ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ

ସେଥିରେ ପୁରୁଷର ଅଂଶ ଅଛି, ସ୍ତ୍ରୀର ମଧ୍ୟ ଅଂଶ ଅଛି । ତେବେ
 ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଯାହା ହାତରେ ସୁରୁରୁଭାବେ ହେବ ତାକୁ ସେ
 କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ଦିଆଯାଇଛି । ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ ସୁରୁରୁପେ ଚଳିବାପାଇଁ
 ଯେତେ ଯେତେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ତାହା ଦୁଇଟି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ।
 ଯଥା:—ଅନ୍ତଃପୁର ବିଭାଗ, ବହିଃପୁର ବିଭାଗ । ପ୍ରଥମ ବିଭାଗରେ
 ସ୍ତ୍ରୀର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକାର, ଅବଶ୍ୟ ପୁରୁଷର ପରମର୍ଶ ସମୟ ସମୟରେ
 ଲେଖା ପଡ଼ିବ । ସେହିପରି ବହିଃପୁର କାର୍ଯ୍ୟରେ ପୁରୁଷର ପୂର୍ଣ୍ଣ
 ଅଧିକାର, ତଥାପି ସମୟ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀର ମତ ଲେଖା ପଡ଼ିବ ।
 ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗର କାର୍ଯ୍ୟ ସୁରୁରୁଭାବେ ଚଳାଇଲେ
 ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ ସ୍ୱର୍ଗ ରାଜ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେବ, ଅନ୍ୟଥା ନରକରେ
 ପରିଣତ ହେବ । ସ୍ତ୍ରୀ ଯେବେ ଅନ୍ତଃପୁର କାର୍ଯ୍ୟ ସୁରୁରୁପେ
 ଚଳାଏ ତେବେ ତାକୁ ଅନ୍ୟ ବାହାର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ବେଳ କାହିଁ ?
 ଗୀତ ଗାଇ, ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼ି, ରଙ୍ଗ ରହସ୍ୟ କରି ସମୟ ହେବ
 କେଉଁଠୁ ? ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥର ଆଶ୍ରମ କେବଳ ତାଙ୍କର ପାଇଁ ନୁହେଁ, ଏହା
 ପରୋପକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଦେଶୀଏ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ
 କେବଳ ନିଜ ପାଇଁ । ସେଥିପାଇଁ କହୁଛି ନିଜ ଦେଶ ଆଗୁର
 ବ୍ୟବହାର ନିଜକୁ ବଢ଼ । ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଅନ୍ୟ ଦେଶ ଆଗୁର
 ବ୍ୟବହାର ଅନୁକରଣ କଲେ ଖାପ ଖାଇବ ନାହିଁ । ଦେଖୁଛ ତ
 ଇଂରେଜମାନେ କେତେକ ବର୍ଷ ହେଲା ଭାରତକୁ ଆସିଲେଣି
 ସେମାନେ କଣ ଆମ ଭାରତର ଆଗୁର ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି ? ଆମେ
 ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ତାଙ୍କ ପରି ହେବାକୁ ସିନା ଉତ୍କଳ ବିକଳ ହେଉଥାଇଁ,
 ସେମାନେ ତ ଆମ ପରି ହେବାକୁ ଉତ୍କଳ ବିକଳ ହେଉ ନାହାନ୍ତି ।
 ସେ ତାଙ୍କ ଦେଶ ହାଲଗୁଲ ବଜାଏ ରଖିଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଆମେ ତାଙ୍କ

ହାଲଗୁଲ ଅନୁକରଣ କରିବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ, ଏଇଟା ଭଲ ନୁହେଁ ।
ଆଜି ଏତିକି ।

ବିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ରଥଯାତ୍ରା

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇଦେ, ଆଜି ଏଡ଼େ ଚଞ୍ଚଳ ସଜବାଜ ହୋଇ
କୁଆଡ଼େ ବାହାରିଲଣି ? କେଉଁଠିକି ଯିବ କି ?

ସ୍ବାମୀ—ଆହେ, ଆଜି ଟିକିଏ ଗୁଣ୍ଡିଚାଘରଠାକୁ ଯିବା । ଆଜି
ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ ବାହୁଡ଼ା ବିଜୟ କରିବେ ପରା ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆମକୁ ସାଥରେ ନେଇ ଯାଉ ନାହିଁ ! ତମେ କଣ
ଖାଇବା ପାଇଁ ଆସିବ ନାହିଁ ? ରନ୍ଧାବତ୍ତା ତ ସରିନାହିଁ । ଆମେ
ଖାଇ ସାରିଲେ ସାଙ୍ଗହୋଇ ଯିବା ନାହିଁ ?

ସ୍ବାମୀ—ନାହିଁ ନାହିଁ, ତୁମ୍ଭେମାନେ ଖାଇ ପିଇ ଆସ । ମୁଁ
ଯାଉଛି ତେଣେ କେଉଁଠି ଟିକିଏ ପ୍ରସାଦ ପାଇ ଦେବି । ତମମାନଙ୍କୁ
ସାଥରେ ନେଲେ ଆଉ ଦିଅଁ ଦର୍ଶନ ହେବ ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆମେ କଣ ତମ ଆଖି ମୁହଁ ଦେବୁ କି ? ଆମ
ଗୋଡ଼ରେ ତ ଆମେ ଯିବୁ, ତମ ଗୋଡ଼ରେ ତ ତମେ ଯିବ । ଦିଅଁ
ଦର୍ଶନ ହେବ ନାହିଁ କିଆଁ ମ ?

ସ୍ବାମୀ—ଆହେ, ସେ କଥା ନୁହେଁ ଯେ ଗୁଣ୍ଡିଚା ସାଥରେ ନେଇ
ଗଲେ ଦୃଷ୍ଟିର କେତେକ ଅଂଶ, ମନର କେତେକ ଅଂଶ ତମମାନଙ୍କ
ଆଡ଼େ ରହିଯିବ । ତମମାନଙ୍କ ସୁବିଧା, ଅସୁବିଧା, କେଉଁଠି ଠିଆ

ଦେବ, କେଉଁଠି ଭଲରେ ଦେଖି ପାରିବ, ଲୋକ ଗହଳରେ ତମମାନଙ୍କ ଦିହକୁ ଆସି ଆସିବ ନାହିଁ, ଏ ସବୁ କଥାଗୁଡ଼ିକ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମନଟା ଦିଅ ଆଡ଼କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣମାସାରେ ନ ଯାଇ ବେଳେ ବେଳେ ତମମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଫେରି ଆସୁଥିବ । ମନଟା ତ ସହଜେ ଚଗଲା । ଏକୂଟିଆ ଗଲେ ମଧ୍ୟ କେତେ କଥା କେଉଁ ଆଡ଼ୁ ଆସି ତାକୁ ଟାଣିନିଏ, ତହିଁରେ ପୁଣି ତମମାନଙ୍କୁ ପ୍ରମୋଦିତ ନେଇକରି ଗଲେ ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ଦେବ ଦର୍ଶନ ବେଳେ ମନଟା ଯେବେ ପୂର୍ଣ୍ଣମାସାରେ ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣରେ ରହେ ତେବେ ସେ ଦର୍ଶନରେ ଫଳ ଅଛି, କେବଳ ଯାହା ଦେଖିବା ନ୍ୟାୟରେ ଦେଖିଲେ କି ଫଳ ? ଦେବତା ଶ୍ରବଣ ଅଧୀନ, କିନ୍ତୁ ଆମର ସେ ଶ୍ରବ କେଉଁଆଡ଼େ ପଛରେ ପଡ଼ିରହେ । ଆମେ ଦେଖୁ, କେତେ ଲୋକ ଆସୁଛନ୍ତି, କେଉଁ କେଉଁ ଦେଶର ଲୋକେ ଆସୁଛନ୍ତି, କିଏ କି କି ଅଳଙ୍କାର ଲଗାଇଛି, କିଏ କି ପ୍ରକାରର କେତେ ଦରର ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଛି, ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି କେତେ ବାଧେ କଥାରେ ମନ ଭୁଲିଯାଏ । ଦିଅ ଦେଖିଗଲେ ଏକମନ ଏକପ୍ରାଣ ଏକଶ୍ରବ ନେଇ ଯିବ । ତାମସା, ଯାହା ପ୍ରଭୁତ ଦେଖି ଦେଖି ଆମ ଦୃଷ୍ଟି ତ ବାରଆଡ଼େ ଖେଳିବ; ମନ ତ ବାର ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ହୋଇଯିବ, ଆଉ ଦିଅଁ ଦେଖିବାକୁ ମନ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ତ ପୁଣି ପୁଣିକ ଦିଅଁ ଦେଖିବାକୁ ଆସୁଛନ୍ତି ସେମାନେ କଣ ଦେଖୁ ନାହାନ୍ତି ?

ସ୍ବାମୀ—ଆସୁଛନ୍ତି, ଦେଖୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲପରି କେତେଜଣ ଦେଖନ୍ତି ? କିଏ କେତେ ପ୍ରକାର ମନ ନେଇ ଆସନ୍ତି, କେତେ ପ୍ରକାର ମନ ନେଇ ଯାନ୍ତି ତାର କଣ ସୀମା ଅଛି ? କିଏ ରଥ ଦେଖି ବୋଧ ହେଉଛି, କିଏ ରଥ ମଣ୍ଡପ ଦେଖି ବୋଧ ହେଉଛି, କିଏ ରଥ ତଳା, କିଏ ରଥ ଦଉଡ଼ି ଟାଣି, କିଏ ଲୋକ ସମୁଦ୍ର ଦେଖି, କିଏ ଶତ୍ରୁ

ମୁଦ୍ଧ କଣି, ଟିକିଲି ସୁନ୍ଦର ପାନିଆ, କିଏ ଆଜୁ ମାଛ ଶୁଖୁଆ
 କଣି, କିଏ ଦେଉଳର ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖି, କିଏ ଦେଉଳ ଦେଖି, କିଏ
 ରଥ ବାହୁକ ଗୀତ ଶୁଣି, କିଏ ସବାକ୍ ଚଳଇସ ଦେଖି, କିଏ
 ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପଦ୍ମଣି ଦେଖି, କିଏ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଟାହୁଆ ଦେଖି, କିଏ
 କେତେ ପ୍ରକାର ମନରେ ଯିବା ଆସିବା କରୁଛନ୍ତି ତା ଗଣି ହେବ
 ନାହିଁ, କଲି ହେବ ନାହିଁ । କେତେ ଜଣ ଅବା ଦେଖୁଥିବେ । ଯାହା
 ଦେଖି ଆସି ପଥାଏ ଏକାଠି ହେଲେ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ କିଏ ଶାଶୁ
 ଗୁଣ ଗାଏ, କିଏ ବୋହୂ ଗୁଣ ଗାଏ, କିଏ ଭାଇଭଉଁର ବିବାଦ କଥା
 କହେ, କିଏ ଧନ କଥା, କିଏ ଜନ କଥା, କିଏ ଅଳଙ୍କାର କଥା,
 କିଏ ଲୁଗାପଟା କଥା ; ଯାବତ କଥା ଦେଉଳରେ ହେଉ ବା ରଥ
 ଚଳା ବେଳେ ହେଉ, ଗାଇଯାନ୍ତି । ଏସବୁ କଥା ଯାହାଙ୍କ ମନରେ
 ଖେଳୁଥାଏ ସେମାନେ କି ଦିଅଁ ଦେଖନ୍ତି କହିଲ ଭଲ । ଘରୁ
 ବାହାରିଲା ବେଳୁ କିଏ ଭଲ ଲୁଗା ନ ପିନ୍ଧିଲେ ଯିବ ନାହିଁ, ବେଶି
 ସୁନା ଅଳଙ୍କାର ନ ଥିଲେ କିଏ ଯିବ ନାହିଁ, ଗାଡ଼ ଘୋଡ଼ା ମଟର ନ
 ହେଲେ କିଏ ଯିବ ନାହିଁ । କିଏ ପୁଅ ଗିରପ୍ରଜା ଉପରେ ରାଗି ମାଗି
 ନଥାଁ । କିଏ ଶାଶୁ ଶ୍ଵଶୁର ସଙ୍ଗେ କଲି କରି ନଥାଁ — ଏ ସବୁ କଣ
 ଦେବଦର୍ଶନର ଲକ୍ଷଣ ? ଯାହାର ଦିଅଁ ଦେଖାରେ ମନ ସେ ଏତେ
 ଆଡ଼କୁ ମନ ଦେବାକୁ ଅବସର ପାଇବ କେଉଁଠି ? ସେ ତ ଦେହ
 ଜ୍ଞାନ ହଜାଇ ଦେବ ! ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରୀତି ବଢ଼ କଠିନ, ବଡ଼ ବିଷମ ।
 ସେଥିପାଇଁ ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣିରେ ଅଛି :—

ବଡ଼ କଠିନ ଏ ପ୍ରୀତି ପାଳିବା, ଶାସ୍ତ୍ର ଅସି ଧାରେ ପଥ ବୁଲିବା ।
 ଶୂନ୍ୟ ଆବେଦନାରୁ କଠିନ, ପବନ ପାମେ ଧରିବା ଲକ୍ଷଣ ।

ଶ୍ରୀତ ରକ୍ଷାଠାରେ, ଯଥା ପାରବ ଧରିବା ମୁଠାରେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତେବେ ଏତେ ଲୋକ ରଥଯାତ୍ରାରେ ରୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି କାହିଁକି ? ସେଥିରେ କଣ କିଛି ଫଳ ନାହିଁ ?

ସ୍ବାମୀ—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କଠାରେ କଣ ଆକର୍ଷଣୀ ଶକ୍ତି ଅଛି ସେ ଟାଣି ଆଣନ୍ତି ? ଆବଶ୍ୟ ଗୋଟାଏ କଥା ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ହୁଏ ଯେ ଚାଲି ପୁଣି ଯିବା ରଥଯାତ୍ରା ଦେଖିବା, ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ କରିବା । ତେବେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତି, କିଏ କେତେ ପ୍ରକାର ବର ମାଗି ପକାନ୍ତି, କିଏ ପୁଅ ମାଗେ, କିଏ ଝିଅ ମାଗେ, କିଏ ଧନ ମାଗେ, କିଏ ଜନ ମାଗେ, କିଏ କାର ବଜ୍ର ହେଉ ବୋଲି ମାଗେ, କିଏ ଶାଢ଼ି ସଜା ସିନ୍ଦୂର କାଳେ କାଳେ ଆଉ ବୋଲି ମାଗେ, ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ନାନାପ୍ରକାର ମାନସିକ କରି ବସନ୍ତି । ଦେବ ଭଜନ ବଡ଼ କଠିନ । ଭାଗବତ କହିଛି—

ବିଷମ ପଥ ଏ ଭଜନ । ଭୟେ ଭଜନ୍ତି ଯୋଗୀଜନ ।

ଭୋ ତାତ କର୍ମ ପାଦେ ସେବ । କର୍ମହୁଁ ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ଦେବ ।

କର୍ମାନୁସାରେ ଫଳ ଦେଇ । ଅଧିକ ଦେଇ ନ ପାରଇ ।

ଯେ ଯେପରି କର୍ମ କରିବ ସେ ସେପରି ଫଳ ପାଇବ । କଥାରେ ଅଛି ପରା କପାଳେ ନ ଥିଲେ ଗୋପାଳେ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ତ ଦିଅ ଦିଅ ବୋଲି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଡାକ ପକାଇଛନ୍ତି ସେ ଏବେ କାହାକୁ ଦେବେ, କାହାକୁ ନ ଦେବେ । ଯେ ଡାକିଲା ମାଗିଲା ତାକୁ ଯେତେ ଦେବେ ଏବଂ ଯେ ନ ଡାକିଲା ତାକୁ ଦେବେ ନ ଦେବେ, ତେବେ ତାଙ୍କଠି ପକ୍ଷପାତ ପାପ ଲାଗିବ । ସ୍ବାମୀଙ୍କର ସମାନ ଧନ, ଜନ, ସୁଖ, ଦୁଃଖ, ଶ୍ରେଣ, ବୈଶ୍ବନ୍ୟ ନାହିଁ । କାହାକୁ ଦାନା କନା ସମାନ ମିଳୁ ନାହିଁ । ଏଇଥିରୁ ଜଣାଯାଉଛି ଜଣେ କେହି କେହି ଅଜଣା ସ୍ବାମୀଙ୍କରେ ଥାଇ ଦିଅ ନିଅ କରୁନାହିଁ ।

ସେ ଗୋଟାଏ ନିୟମ ବାନ୍ଧି ଦେଇଛନ୍ତି, ସେ ନିୟମ ହେଉଛି କର୍ମ ।
 ଯେ ଯେପରି କର୍ମ କରୁଛି ସେପରି ଫଳ ପାଉଛି । ଭଲ କର୍ମ
 କଲେ ଭଲ ଫଳ ପାଇବ, ମନ୍ଦ କର୍ମ କଲେ ମନ୍ଦ ଫଳ ପାଇବ ।
 ତେବେ ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ମନ ଧ୍ୟାନ ଦେଲେ ଲୋକର ମନ ମନ୍ଦ
 ଆଡ଼କୁ ଯିବ ନାହିଁ । ସେ ସୃଷ୍ଟିର କର୍ତ୍ତା ପରମ ପିତା ପରମେଶ୍ୱର ।
 ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପୂଜ୍ୟ, ନମସ୍ୟ । ତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବା ମାନବର
 ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏହି ପୂଜାର ନାନା ପ୍ରକାର ବିଧିବିଧାନ
 ହିନ୍ଦୁମାନେ କରିଛନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ବଡ଼ ଉଦାର, ବଡ଼ ବିଶାଳ । ଯେ
 ଯେଉଁ ପ୍ରକାରେ ଭଜି ପାରିଲେ ଯାହାର ଯେପରି ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା ସେ
 ସେପରି କଲେ କିଛି ବାଧାବିଘ୍ନ ନାହିଁ । ଏହିହେତୁ ନାନା ମୁନିଙ୍କର
 ନାନା ମତ ଦେଖାଯାଏ । ରୁଷି ଗୋଟିକେ ମତ ଗୋଟିଏ । ଯାହାର
 ଯେଉଁ ପଥରେ ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା ସେ ସେ ପଥରେ ଗଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ କଣ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଭକ୍ତ ପୂଜା କରନ୍ତି ?

ସ୍ୱାମୀ—ହଁ, ସେଇଟା ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ମହିମା । ଯେ ଯେତେ
 ମତବାଦ ନେଇ ଆସୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନିକଟରେ ନତମସ୍ତକ ।
 ଶୈବ, ଶାକ୍ତ, ଗାଣପତ୍ୟ, ବୈଷ୍ଣବ, ସୌର ; ସମସ୍ତେ ଏଠାରେ
 ନତମସ୍ତକ । ଜଗତର ନାଥ ବା କର୍ତ୍ତା ଯେଉଁ ଠାକୁର ସେ ତ
 ସମସ୍ତଙ୍କର ପୂଜ୍ୟ, ନମସ୍ୟ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଉହେ; ଜଗନ୍ନାଥେ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘରକୁ ଯାନ୍ତି କାହିଁକି ?

ସ୍ୱାମୀ—ରଥଯାତ୍ରାକୁ ପତିତପାବନ ଯାତ୍ରା କହନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥ
 ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରନ୍ତି, ରଥରେ ବସି ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘରେ ୯ ଦିନ ରହନ୍ତି ।
 ସକଳ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ଦର୍ଶନ ପାନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଜାତି ବର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ବି-
 ଶେଷରେ ରଥ ଦଉଡ଼ି ଧରି ଟାଣନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ମନରେ

ଗୋଟିଏ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ଶେଷଯାଏ । ଯେଉଁମାନେ ଦେହକୁ
 ଉଚ୍ଚରୁ ଯିବାକୁ ସୁବିଧା ନ ପାନ୍ତି ସେମାନେ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ନିଜକୁ
 ଧନ୍ୟ ମନେ କରନ୍ତି । ଖରା ବର୍ଷା ନ ମାନ୍ତି ଲୋକେ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ
 ଉଚ୍ଚଶିତ ହୁଅନ୍ତି । ଆଚନ୍ଦ୍ରାଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏ ଯାହାରେ ଯୋଗ
 ଦିଅନ୍ତି । କାହାରିକ କିଛି ବାରଣ ନ ଥାଏ । ସିଂହଦ୍ୱାରାରୁ
 ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକାରଣ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଭକ୍ତ ଅଭକ୍ତ
 ସମସ୍ତେ ଉତ୍ସାହରେ ଯାହାରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି, ରଥ ଚଳାବେଳେ
 କେତେ ଲୋକ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଦେଖି କେତେ ପ୍ରକାର ମନରେ ଭାବ-
 ଯାନ୍ତି । ଏଣେ ଦେଖିଲେ ବହୁଲୋକର ସମାଗମ ହେତୁ ସହରରେ
 ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କର ନାନା ପ୍ରକାର ଅର୍ଥ ଲଭ
 ହୁଏ । ଲୋକ ସମୂହରେ ଯେତେବେଳେ ବଡ଼ବାଣ୍ଟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ
 ତାକୁ ଦେଖିବା ମଧ୍ୟ ଏକ ଦୃଶ୍ୟ । ଏଡ଼େ ବୃହତ୍ ନର ନାରୀଯୁକ୍ତ
 ମଣ୍ଡଳି ମଧ୍ୟରେ ଯେତେବେଳେ ଭିନ୍ନ ରଥ ଚଳୁଥାଏ ସେ ଗୋଟିଏ
 ବଡ଼ ଦୃଶ୍ୟ । ଏ ଦୃଶ୍ୟରେ ଭଗବାନଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି ବୈଚିତ୍ର୍ୟରେ
 ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଜଗନ୍ନାଥ ସାକ୍ଷାତ
 ଭଗବାନଙ୍କ ଅବତାର । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦର୍ଶନ, ସ୍ପର୍ଶନ, ଗୁଣଗର୍ଭନ
 ଭଜନ, ପୂଜନ, ମନନ ଆଦିକୁ ଲୋକେ ମହାଧର୍ମ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ
 କରନ୍ତି । କିଏ ଶ୍ରୀକାପଡ଼ା ଖଣ୍ଡେ ବେକାର ପକାଇ ଦେଲେ
 ଜୀବନକୁ ସାର୍ଥକ ମନେ କରେ, କିଏ ଲାଗିପୁଲ, ଭୁଲସି,
 ବନ୍ଦାପନା ଦୁବ ଚାଉଳ ପାଇଲେ ଜୀବନକୁ ସାର୍ଥକ ମନେ କରେ,
 କିଏ ବିଜୟ ପଥରୁ ଧୂଳି ସାଉଁଟି ମୁଣ୍ଡରେ ଦେହରେ ବୋଳି
 ଦେଇ ଜୀବନକୁ ସାର୍ଥକ ମନେ କରେ, କିଏ ଅବକାଶ ଜଳ, କିଏ
 ଆଳତି ପିଠଉ ପାଇ ଜୀବନକୁ ସାର୍ଥକ ମନେ କରେ, କିଏ ରଥ
 ବଉଳରୁ ଖଣ୍ଡେ ଛୁଣ୍ଡାଇ ନେଇ ଜୀବନକୁ ସାର୍ଥକ ମନେ କରେ ।

ପ୍ରସାଦ ପାଇବା କଥା ଆଉ ଅଧିକା କଣ କହିବା । ହିନ୍ଦୁମାନେ ତ ଏପରି ନାନାପ୍ରକାର ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ପିତୃଳାପୁଜକ ବୋଲି ବିଦେଶୀମାନେ ଦୃଶା କରନ୍ତି ; ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ ହେଉଛି ? ଏହି ଯେ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଛି ସେଥିରେ ଜୟଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ଇଂରେଜ ସରକାର ମଧ୍ୟ ଦେଉଳରେ ଉପାସନା, ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ପାଇଁ ଅନୁମୋଦନ କରୁଛନ୍ତି । ଯେତେ ବଡ଼ ନାସ୍ତିକ ହେଉ ବିପଦ ବେଳେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକ ପକାଏ । ଯେତେବେଳେ କିଛି ଅଳକୂଳ ନ ମିଳେ ତେତେବେଳେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକେ ।

ନମଇଁ ହେ ମହାପ୍ରଭୁ ତବ ଶ୍ରୀଚରଣ ।
 ସକଳ ଲୋକ ଆଶ୍ରୟ ସତ୍ୟ ସନାତନ ॥
 ବିଶ୍ୱରୂପ ଆତ୍ମା ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରତନ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମ ।
 ଅଦ୍ୱେତ ତତ୍ତ୍ୱ ଆପଣ କର ମୁକ୍ତି ଦାନ ॥
 ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ନିର୍ବିକଳ ନିର୍ଗୁଣ ନିକର ।
 ନମଇ ତବ ଚରଣେ ପ୍ରଭୁ ବାରବାର ॥
 ସକଳ ପ୍ରାଣୀର ତୁମ୍ଭେ ଏକଇ ଶରଣ୍ୟ ।
 ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରତାପପ୍ରଭୁ ଅଟ ଏକଇ ବରେଣ୍ୟ ॥
 ତୁମ୍ଭେ ବିଶ୍ୱରୂପ ତୁମ୍ଭେ ଜଗତ କାରଣ ।
 ଅନାଦି ଅନନ୍ତ ମହାପ୍ରଳୟ କାରଣ ॥
 ଜଗତକରତା ପ୍ରଭୁ ହରିତା ବିଧାତା ।
 ନିଶ୍ଚଳ ସକଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତୁମ୍ଭେ ପିତାମାତା ॥
 ଶୁଷଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଅନ୍ତବ ଶୁଷଣ ।
 ଭୟ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତବ ଭୟଟି ଆପଣ ॥
 ପତିତପାବନ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଗତି ।
 ଜଗତ ନିୟନ୍ତ୍ରା ପ୍ରଭୁ ହର ଭବ ଶୁଦ୍ଧ ॥

ବହୁରୂପା ଅବନାଶୀ ପରେଣ ଆପଣ ।
 ସବୁର ରକ୍ଷକ ପ୍ରଭୁ ସତ୍ୟ ନିରଞ୍ଜନ ॥
 କେଉଁଠି ବିରାଜଅଛ ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ ।
 ସକଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମଧ୍ୟେ ଆଗମ ହୁଅଇ ॥
 ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ଅକ୍ଷର ପୁଣି ଅବ୍ୟକ୍ତ ଆପଣ ।
 ଜଗତ ପ୍ରକାଶକାରୀ ହେ ବିଶ୍ୱକାରଣ ॥
 ଏକା ତବ ଭଜନ ସରଣ ଅଟେ ସାର ।
 ହେ ଜଗତ ସାରୀ ତବ ପଦେ ନମସ୍କାର ॥
 ଆହେ ନିରାଳୟ ଈଶ ସଦେବ ନିଧାନ ।
 ହେ ଭବ ସାଗର ପୋତ ଶ୍ରୀପଦେ ଶରଣ ॥

ସ୍ତ୍ରୀ—ତେବେ କଣ କେବଳ ଈଶ୍ୱର ଭଜନ କରିବ, ଆଉ କିଛି କରିବ ନାହିଁ ?

ସ୍ୱାମୀ—ନା, ନା, ଭଗବାନ ସେକଥା କେଉଁଠାରେ କହି ନାହାନ୍ତି । ସେ ଗୀତାରେ କହିଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରକ୍ଷା ସକାଶେ ତାଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରି ନିଷ୍କାମ ଭାବରେ ସବୁ କାମ କର । “କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଆର୍ଯ୍ୟ ହେବ, ଜଗତେ ପୂଜା ପାଇବ ।” ଯାହାର ଯେପରି ଗୁଣ ଅଛି ଯାହା ହାତରେ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ସେ ସେପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ଆପଣା ବାହୁବଳେ ଆପଣା ଖାଦ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରି ଖାଇବ, ଅନ୍ୟ କାହା ହାତରେ ଭକ୍ଷା ମାଗିବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଅଳସୁଆ ହୋଇ ବସି ଅନ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବ ନାହିଁ । ଏ ହେଲା ସ୍ୱାସାରିକ ଜୀବନର ମହାମନ୍ତ୍ର ।

ଭଜ ହରି ନାମ ନିୟତ କରୁଥାଅ କରମ ।
 ତୁଟିଯିବ ଭବ ବନ୍ଧନ ଅଟେ ସାର ଧରମ ॥

ଧରି ସେହି ନାମ ଅଙ୍କୁଶ ରପୁ କରାକି ମାର ।
 ଆବଶ୍ୟ ଆୟୁତ୍ତେ ରହିବେ ଶଙ୍କା ଦକା ନ କର ॥
 ବୁଝି ଥାଇ ଧନ ଗରବେ ହୁଡ଼ିଯାଉ ହରିଜି ।
 ଉପର ମନରେ ଡାକିଲେ ଶୁଣିବେ ସେ କାହିଁକି ॥
 ବଡ଼ ଗର୍ବ ତୋର ମନରେ ପିନ୍ଧି ରାଜମୁକୁଟ ।
 କାହିଁ କେଉଁଠାରେ ପଡ଼ିବ ଯେବେ କ୍ଳେଷିବ ଘଟ ॥
 ସାହାସୀନ ହୋଇ ଡାକିଲେ ଆହା ବୋଲିବେ ସେହି ।
 ଆନ ଆଶ୍ରା ଧରି ଡାକିଲେ ହରି ଶୁଣନ୍ତି ନାହିଁ ॥
 ବିଳାସ ବାସନା ଭୁଟାଇ କରୁଥାଅ କରମ ।
 ମନରୁ କଳ୍ପସ ଛଡ଼ାଇ ଜପ କର ସେ ନାମ ॥
 ଅତେଇ ଦିନିଆ ଜୀବନ ପାଣି ପୋତକା ପରି ।
 ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ କାହୁଁ ଆସିବ ନେବ ଯମ ଓଟାରି ॥
 ଲୋକମାନଙ୍କର ସେବାରେ ସଦା ଲଗାଅ ମନ ।
 ଏହା କଲେ ପ୍ରଭୁ ତୋଠାରେ ହେବେ ସଦା ପ୍ରସନ୍ନ ॥
 କର ପ୍ରଭୁ ବାରେ କରୁଣା ଭାବେ ରଜନୀ ଦିନ ।
 ଜଗବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ତ ଶ୍ରୀପଦେ ଆଉ ସଦା ଜୀବନ ॥

ଏକବିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ

ସ୍ତ୍ରୀ—ହରିହର, ଆଉ ମଣିଷ ପାରିବ ନାହିଁ । ଯେ ଆସିଲ ସେ
 ଏଇଠି ପସ ପକାଇଲ । ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ତ ସବୁବେଳେ ଆସିଲେ ।
 ଆଉ ଯେ ଯେଉଁଠୁ ଆସିଲ ଏଇଠି ଆସି ଜୁଟିଲ । ଏଣିକ ଦେଖୁଛୁ
 ଏମାନଙ୍କୁ ମୁହଁ ଖୋଲି ଗାଳି ନ ଦେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।

ସ୍ଵାମୀ—ହୁ, ହୁ, ସେ କଥା ଭୁଣ୍ଡରେ ଧରିବ ନାହିଁ । ଯେ ଅତିଥି ହୋଇ ଆସି ମୁଁ ଏ ଖାଇବାଆଶାରେ ପଡ଼ୁଥିଲ ସେ ନାରାୟଣ ସ୍ଵରୂପ । ଥିଲେ ଦବ, ନ ଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ମଧୁର ବଚନ କହି ବିଦାୟ ଦେବ । ଗାଳିମନ୍ଦ କଠୋର ବଚନ କହିବା ମହାପାପ । ଗୁଡ଼ ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ରମ । ଭଗବାନ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ରମର ଭାର ଜଣେ ଜଣେ ଗୁଡ଼ସ୍ଥ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି । ଏ ଆଶ୍ରମରେ ଯେତେବେଳେ ଯେ ଆଶ୍ରୟ ନେବ ତା ପ୍ରତି ମଧୁର ବାକ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଗୁଡ଼କର୍ତ୍ତା ଓ କର୍ତ୍ତାର ପରମ ଧର୍ମ । ଗୁଡ଼ସ୍ଥାଶ୍ରମ ସବୁ ଆଶ୍ରମଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆଶ୍ରମ ବୋଲି ଭଗବାନ ନିଜେ ଗୀତାରେ କହିଛନ୍ତି । “ଗୁଡ଼ସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ରହି ଯେ ଧର୍ମ ଅଟଇ, ସେ ଧର୍ମ ଗୋଟିକୁ ପାର୍ଥ କେହି ନୁହେଁ ସରି ।”

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଶ୍ରମ ବୋଲି କାହିଁକି କହୁଛ ? ଏ ତ ଘର, ଆଶ୍ରମ କଣ ମ ?

ସ୍ଵାମୀ—ଆହେ, ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ୪ ଆଶ୍ରମ ଥିଲା । ୧ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ୨ ଗୁଡ଼ସ୍ଥାଶ୍ରମ, ୩ ବାନପ୍ରସ୍ଥ, ୪ ସନ୍ନ୍ୟାସ । ମଣିଷ ଜୀବନକୁ ସାଧାରଣତଃ ୧୦୦ ବର୍ଷ ଧରି ନେଇ ତାକୁ ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଦେଇଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ୨୫, ଗୁଡ଼ସ୍ଥାଶ୍ରମ ୨୫, ବାନପ୍ରସ୍ଥ ୨୫, ସନ୍ନ୍ୟାସ ଅବଶିଷ୍ଟ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମରେ ଗୁରୁ-ଗୁଡ଼ରେ ରହି ପାଠ ପଢ଼ିବ । ଗୁଡ଼ସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ଗୁଡ଼ସ୍ଥର ଧର୍ମ କର୍ମ କରିବ । ବାନପ୍ରସ୍ଥରେ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ, ସନ୍ନ୍ୟାସ ବେଳେ ସ୍ଵସାର ତ୍ୟାଗ । ଏହା ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ବିଭାଗ ବଧୂ । ଏହି ଚାରି ଆଶ୍ରମର ମଧ୍ୟରେ ଗୁଡ଼ସ୍ଥାଶ୍ରମ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଏହି ଆଶ୍ରମରେ ମନୁଷ୍ୟ ସକଳ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରେ । ଗୁଡ଼ସ୍ଥ ଅନ୍ୟ ତିନି ଆଶ୍ରମର ପ୍ରାଣ

ସ୍ବରୂପ । ଗୃହସ୍ଥ ଅନ୍ୟ ସକଳ ଆଶ୍ରମବାସୀଙ୍କି ଶାନ୍ତ୍ୟ ଯୋଗାଏ । ସମସ୍ତେ ଆସି ଗୃହସ୍ଥଦ୍ବାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ହାତସ୍ଥତାନ୍ତ୍ର । ଯୋଗୀ ଭିକାଶ, ଅତିଥ୍ୟ, ଅଭ୍ୟାଗତ, ଅଭ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ଥ, ସବୁପ୍ରକାର ଲୋକ ଗୃହସ୍ଥର ଦ୍ବାରେ ଉପସ୍ଥିତ । ଗୃହସ୍ଥର ଅନେକ ପରିବାରର ପୋଷ୍ୟ ବର୍ଗ ଅଛନ୍ତି, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ, ପ୍ରତିବେଶୀ, ଗ୍ରାମବାସୀ, ଦେଶବାସୀ ଅନେକ ଅଛନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିବ, ସମଦର୍ଶୀ ବ୍ୟବହାର କରିବ, କାହାର ପ୍ରତି ପକ୍ଷପାତ ବିଚାର କରିବ ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ଆତ୍ମ ସଞ୍ଜମ ଆବଶ୍ୟକ । ହୋଧ, ଲୋଭ, ମୋହ ମଦ ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଆତ୍ମର ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ କଥା ଅଛି ଗୃହସ୍ଥ ତୁଠ ପଥର ହେବ, ଗୋରୁପରି ସବୁ ସହିବ, ନିଜକୁ ତୃଣଠାରୁ ମାତ ଜ୍ଞାନ କରିବ, ଆପଣା ପେଟରେ ଓଦାକନା ଦେଇ ଆଗ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କଥା ବୁଝିବ; ତେବେ ସେ ଗୃହସ୍ଥ ପ୍ରକୃତ ଗୃହସ୍ଥ ହେବ । ଗୃହସ୍ଥର ଧନ ତା ନିଜ ଭୋଗ ବିଳାସ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ଏହା ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମର । ଏ ଆଶ୍ରମରେ ଯେତେ ଲୋକ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆଶ୍ରୟ ଲେଉଟନ୍ତି, ଉଣା ଅଧିକେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଂଶ ଅଛି । ଭଗବାନ ଗୃହସ୍ଥକୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ଗୃହସ୍ଥ ଆଶ୍ରମର ପାଳକ । ସୁତରାଂ ଏ ଆଶ୍ରମରେ ସକଳ ପ୍ରକାର ଧର୍ମ ଓ କର୍ମ ଶିକ୍ଷା କରିବା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଏହିହେତୁ ଗୃହସ୍ଥର ଦାୟିତ୍ବ ବଡ଼ ବେଶି । ଗୃହଣୀର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତତୋଽଧିକ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଗୃହଣୀ କଣ କରିବ ମ ? ଗୃହସ୍ଥ ଯାହା କହିବ ଗୃହଣୀ ତାହା କରିବ ।

ସ୍ବାମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ କାହିଁକି କହିଲ ମ । ପିଲାଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଚରଣ ଗଠନ ଗୃହଣୀର ହାତରେ । ଗୃହଣୀ ଭଲ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଲେ ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ଖରାପ ହୋଇଯିବେ । ସେଷେଇଘରର ଚାନ୍ଦ ତାଙ୍କ

ହାତରେ । ସେ ତ ମୋଟ ଉପରେ ରାଣୀ । ସେ ଅବଶ୍ୟ ପୁରୁଷର ପରାମର୍ଶ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ନେବ, ମାତ୍ର ସେ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ଯେ ସମସ୍ତେ ତା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବେ ଏବଂ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ଶାନ୍ତି ବିରଜୁଥିବ । ଯେଉଁ ଆଶ୍ରମରେ ଶାନ୍ତି ଥିବ ସେ ଆଶ୍ରମରେ ସବୁ ଦେବତାମାନେ ବିରାଜମାନ କରନ୍ତି । ଗୃହିଣୀ ଗୃହର ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ମାତ୍ର ସେ ଯେବେ କଳହକୁଣ୍ଡଳା, ଅପ୍ରିୟଭାଷିଣୀ ହୁଏ ସେ ସକଳ ପ୍ରକାର ଅନର୍ଥ ଜନ୍ମାଏ । ଗୃହସ୍ଥ ଗୃହିଣୀ ଏ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ ସନ୍ନ୍ୟାସ ବ୍ରତ ପାଳିବାକୁ ହେବ । ଏମାନେ ପ୍ରଥମେ ପରିବାର ବର୍ଗର ସୁଖ-ସ୍ବାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦେବେ, ପରେ ଆପଣାସୁଖ ସ୍ବାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ଦେଖିବେ । ଏମାନଙ୍କୁ ଆଦର୍ଶ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ ଏମାନଙ୍କ ଆଶୁରବ୍ୟରହାର ଗୁଲିଚଳନକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଅନୁକରଣ କରିବେ, ତେଣୁ ଏମାନଙ୍କୁ ହାତେ ମାପି ଗୁଣଶୁକ୍ଳେ ଗୁଲିବାକୁ ହେବ । ଗୃହସ୍ଥର ଓ ଗୃହିଣୀର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଣ ଏ ବିଷୟରେ ରଖିମାନ ଅନେକ ଶାସ୍ତ୍ର ଲେଖିଯାଇଛନ୍ତି । ସେ ସମସ୍ତ ପାଠକଲେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ବୁଝିପାରିବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଗୃହିଣୀର ହାଣ୍ଡିଶାଳେ ପଶୁ ପଶୁ ଦିନ ଯିବ, ତାର ଆଉ ଧର୍ମ କର୍ମ କଣ ମ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ହାଣ୍ଡି ଶାଳୁଟା କଣ ଖରାପ ସ୍ଥାନ କି ? ଜାଣ ସବୁ ଧର୍ମ କର୍ମର ମୂଳ ହାଣ୍ଡିଶାଳରେ ଅଛି । ହାଣ୍ଡିଶାଳରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଜୀବନ ନାଟିକା ଅଛି । ହାଣ୍ଡିଶାଳ ଗୃହିଣୀର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର । ତାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା । ସବୁ ଦାନଠାରୁ ଅନ୍ନଦାନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଅନ୍ୟ ଯେତେ ପ୍ରକାର ଦାନ ଦିଅ ଗ୍ରହାତାର ସନ୍ତୋଷ ହେବ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ନ ମୁଠାକ ଖାଇସାରି ଯେଉଁପୂରିଗଲେ ଆଉ ଯେତେ ଦେଲେ

ସେ ନାହିଁ କରିବ । ବ୍ରହ୍ମ କେବଳ ଅନ୍ଧରେ ସନ୍ତୋଷ ହୁଏ, ଆଉ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ, ଟଙ୍କା ପ୍ରଭୃତି ଦେଲେ ଯେତେ ଦେଉଥିବ ସେତେ ନେଉଥିବ, ତାର ବାସନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ନାହିଁ, ସନ୍ତୋଷ ଲଭ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ହାଣ୍ଡିଶାଳ ଉପରେ ସସପ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି, ଅନ୍ଧ ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଶା, ହା ଅନ୍ଧ, ହା ଅନ୍ଧ ହୋଇ କେତେ ଲୋକ ଆସି ତୋରଣି ଟୋପାକ ପାଇଁ ଲଳାୟିତ ହେଉଛନ୍ତି । ଇଚ୍ଛା କଲେ ଗୃହିଣୀ ହାଣ୍ଡିଶାଳରୁ ସ୍ୱର୍ଗଶାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇପାରିବ । ହାଣ୍ଡିଶାଳ ମହାପୁଣ୍ୟପୀଠ, ପବନ ଭୂମି ! ମାନବର ଅନ୍ଧମୟ ପିଣ୍ଡ । ଅନ୍ଧ ବହୁନେ ହଂସା ଉଡ଼ିଯିବ । ଲୋକେ ସାଧାରଣ କଥାରେ କହନ୍ତି—“ଓଃ ହଂସା ଉଡ଼ିଗଲା, ଅନ୍ଧ ମୁଠାଏ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।” ଯେଉଁ ଗୃହିଣୀ ହାତରେ ଅନ୍ଧଭଣ୍ଡାର ଅଛି ତାର ସ୍ଥାନ ଅତି ଉଚ୍ଚରେ । ସେ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ଭାବରେ କାହାକୁ ମୁଠିଏ ଅନ୍ଧଦାନ କଲେ ମହାପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିବ । ହାଣ୍ଡିଶାଳ ଅତି ପବନ ସ୍ଥାନ । ଅନ୍ଧରବା ହୁଏ ଭଗବାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣ ଲାଗି । ଗୃହସ୍ଥ ରକ୍ଷାବତ୍ତା ସରିଲେ ବୈଶ୍ଣବେକ କଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଭଗବାନଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରି ସାରିଲେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ସେ ପ୍ରସାଦ ପାଇବେ । ଭଗବାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣ ପାଇଁ ସେ ସବୁ ଅନ୍ଧାଦ ରନ୍ଧନ ହେବ । ଦେବଯୋଗ୍ୟ ଶ୍ରେଣ ହେବ । ମଣିଷ ଖାଇବେ ବୋଲି ମନକୁ ଆଣିବ ନାହିଁ । ଦେବତାଙ୍କ ନିବେଦ୍ୟ ହେଲେ ସେ ଅନ୍ଧକୁ ସମସ୍ତେ ପାଇବେ । ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୃହିଣୀ ଉପରେ । ଏ ଯେ କେତେ ବଡ଼ ଦାୟିତ୍ୱ ଏହା ବୁଝିପାରିବ । ଏଥିରେ ଭଗବାନ ସୁପ୍ରସନ୍ନ ହେବେ, ଅନ୍ଧଚିନ୍ତା ଦୂର କରିବେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଭଗବାନ ଅନ୍ଧଚିନ୍ତା ଦୂର କରିବେ କିପରି ମ ?

ସ୍ୱାମୀ—ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ଉପାଖ୍ୟାନ କହିବା ଶୁଣ । ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ
ତ ଜାଣ । ଆଜିକାଲି ମାଇପକୁ ହାଣ୍ଡିଶାଳକୁ ଯିବାକୁ ଲଜ
ମାଡ଼ିଲୁଣି । ଦହରେ କଳା ଲୁଗିଯିବ ବୋଲି ସବୁବେଳେ ନାକ
ଟେକୁଛନ୍ତି । ପୁଣ୍ୟର ନ ହେଲେ ଅନେକଙ୍କ ଘରେ ରହାବତ୍ତା
ହେଉ ନାହିଁ । କେତେ ଲୋକ ଶ୍ରେଣୀନାଳୟରେ କଣିକର ଖାଇ
ଦେଉଛନ୍ତି । ଶ୍ରେଣୀନାଳୟମାନ ଶୁଦ୍ଧ ବିକା ବ୍ୟବସାୟ କରିଛନ୍ତି ।
ପଇସା ଲାଭ କରିବା ସେମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା
ଆୟର ଶୁଦ୍ଧି ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ସେମାନଙ୍କର କାମ ନୁହେଁ ।
ଜଣେ ଖାଇ ଉଠିଗଲା ତା ପକ୍ଷରେ ଯେଉଁ ଅଇଁଠା ବଳିଲା ତାକୁ
ନେଇ ପୁଣି ହାଣ୍ଡିରେ ପକାଇ ଦେବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ବରଂ ଏପରି
ହେବାର ଦେଖାଯାଏ । ଆଜିକାଲି ଏହି ଯେ ଖାଦ୍ୟ ବିଭ୍ରାଟ ହେଉଛି
ଏଥିର କୁପଳ ନିଜେ ଗ୍ରହଣ କରିବ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟହାନି ଓ ରୋଗ ପ୍ରଭୃତି
ଜନ୍ମୁଛି । ଆଜିକାଲି ଏ ଦିଗକୁ ଆଦୌ ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ । ବିନା
ପରିଶ୍ରମରେ ଯାହା ତାହା ଗଣ୍ଡାଏ ଖାଇ ଦେଲେ କାମ ତଳିଲେ
ହେଲା । ଅତି ସତ୍ୟ ବାବୁମାନଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ ବିଲୁପ୍ତ ଆମଦାନୀରୁ ନଚେତ୍
ମୁସଲମାନ ଶ୍ରେଣୀନାଳୟରୁ ଆମଦାନୀ । ଆଜିକାଲି ହାଟବଜାର
ଦେଖ ସବୁଠି ଖାଇବା ଜିନିଷ ବନ୍ଦି ହେଉଛି । ଆଜିକାଲି ଦେବାଳୟ
ପ୍ରଧାନ ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ । ଶ୍ରେଣୀନାଳୟ ଖାଦ୍ୟକୁ ଲୋକେ ବେଶି
ରସୁତନ୍ତି । ନିଜ ରନ୍ଧନଶାଳାରେ ଯାହା ରନ୍ଧା ଯାଏ ତାହା
ଉଛୁଷ୍ଣ । ଅନ୍ୟସ ବ୍ୟବସାୟୀ ରନ୍ଧନଶାଳାରେ ଯାହା ରନ୍ଧାଯାଏ
ତାହା ନିକୃଷ୍ଣ । ଆଜିକାଲି ନିକୃଷ୍ଣ ଜିନିଷ ଉଛୁଷ୍ଣ ବିବେଚିତ ହେଉଛି ।

ବିଦେଶୀ ଅଶନ ବିଦେଶୀ ବସନ ବିଦେଶୀଙ୍କ ପଦ୍ମରଣ ।

ଏ ସବୁ ନ ହେଲେ ଏ ନବ ରୁଚିକ ରସୁ ନାହିଁ କେବେ ମନ ।

ଏ କାଳକୁ ପ୍ରିୟମାନେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ହେଲେ ଦାଣ୍ଡକୁ ଗଲେଣି ବୁଲି ।
 ଭୋଜନାଳୟରୁ ରାଜା ଅନ୍ନ କଣା ଘରେ ନ ଲଗଇ ଚୁଲି ॥
 ବେଳ ପହରକେ ନିଦ୍ଦା ନ ଭାଙ୍ଗଇ ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀମାନଙ୍କର ।
 ସକଳ କଥାକୁ ଦେଇ ଦେଇଛନ୍ତି ଆନେ ସମତା ପତର ॥
 ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସାଆନ୍ତାଣି ନଗର ଫେରିଣ ଦେଖି ଲଜେ ଯାନ୍ତି ସରି ।
 ବୋଲନ୍ତି ଏମାନେ ମୋର ବଂଶଧର ବୋଲି ଦେଲେଣି ପାସୋରି ॥
 ମୋ ନାମେ କଳଙ୍କ ଲଗାଇ ଅନେକ ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ କଲେ ବରଣ ।
 ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମର ଧର୍ମ କର୍ମ ତେଜି ବରଣ କଲେ ମରଣ ।
 ପବିତ୍ର ଭାବରେ ଶୁଚିବନ୍ତ ହୋଇ ଚଳଇ ଯେହୁ ରମଣୀ ।
 ମୁଁ ଯାଇ ସେଥାନେ ପରବେଶ ହୁଏ ହେଲେ ହେଉ ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀ ॥
 ଯେତେ ବଡ଼ ଲୋକ ଧନୀଘର ସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଲେ ଆଶୁର ଭ୍ରଷ୍ଟ ।
 ଅଦକ୍ଷା ପାଟିରେ ଶେଯ ପରେ ଶୋଇ ଗୃହ ପିଇ ହେଲେ ନଷ୍ଟ ॥
 ଅନାଶୁର ଯହିଁ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ତହିଁ ନ ରହଇ ବସି ସଖେ ।
 ଝଟକି ଚଳଇ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନେ ଯାଇ ରହଇ ମୁଁ ସୁଖ ମନେ ॥
 ଶାଶୁବୁଢ଼ୀ କେଉଁ ଘରେ ଗୁରୁବାରେ ମୁରୁଜ ଲେଖେ ସକାଳେ ।
 ପହରକବେଳେ ବୋହୂ ତେତେବେଳେ ଶେଯେ ଶୁଏ ଅବହେଳେ
 କେବେ ନୁଆକଥା ଦେଖି ମଥାବ୍ୟଥା ହେଉଛି ମୋର ସନ୍ତତ ॥
 ଆଶୁର ବେଢ଼ାର ସକଳ ପାସୋର ବିଳାସରେ ଉନମତ ।
 ଅବଧି ବେଢ଼ାର ଅଶାସ୍ତ୍ର ବେପାର କଲେ ସବୁ ନରନାରୀ ।
 ଆଳସ୍ୟ ଭାବରେ ଦିନ କଟାଇଲେ ମୋ ପୂଜା ଦେଲେ ପାସୋରି ॥
 କୁଳବଧୂମାନେ ପହରକ ଦିନେ ଶେଯରୁ ଉଠନ୍ତି ନାହିଁ ।
 ପିଲାକୁ ଉଠାଇ ପାଠ ପଢ଼ାଇବେ ବେଳ ତାକୁ ନ ମିଳଇ ॥
 ମାଆମାନେ ଯେବେ ଅଳସୋଇ ହେଲେ ପିଲାମାନେ ହେବେ କଷ୍ଟ
 ଏହିପରି ନାନା ଅନାଶୁର ପଣି ସମାଜକୁ କଲ ବସ ॥

ଦ୍ଵାବିଂଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଘରକରଣା

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇଦେ ; ମତେ ଆଜି ପାଞ୍ଚଟି ଟଙ୍କା ଦିଅ । ମୁଁ ସୁନା କାଚ ଗଢ଼ାଇବି, ଯାହା ଘରକୁ ଗଲି ଦେଖିଲି ସେ ସୁନା କାଚ ଲଗାଇଛି, ମୁଁ ସେପରି ହିନ୍ଦିମାନିଆ ହୋଇ କାହା ସାଥରେ ସାଥୀ ହେବି ମ ?

ସ୍ଵାମୀ—ମୋ ପାଖେ ତ ଟଙ୍କା ନାହିଁ କେଉଁଠୁ ଆଣି ଦେବ ! ମୁଁ ତ ଯଶ ମାରୁନାହିଁ କି ଟଙ୍କା ତିଆରି କରିବା କଲ ବସାଇ ନାହିଁ । ତମେ ହୁକୁମ ଦେଲୁ ମାସକେ କେଉଁଠୁ ଟଙ୍କା ଆଣିଦେବି ମ । ଆପଣା ଆୟକୁ ରୁଣ୍ଟି ସିନା ଖର୍ଚ୍ଚକରିବା ଆଉ ଦେଉଳକୁ ମୁକୁଣିଆଳି ବଳିଲେ କଣ କରିବା ! ପିଲାଗୁଡ଼ାକ କିପରି ପାଠପଢ଼ି ମଣିଷ ହେବେ, ହିଅଟି ବିଷା ହେବ କିପରି, ସବୁ କଥାକୁ ନଜର ଦେଲେ ସିନା ହେବ । ସୁନାକାଚ ତମେ ଲଗାଇ ବୁଲିଲେ ତଳିବ କିପରି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଧାନ ଯାହା ଅଛି ବିକିଦିଅ ମତେ ଟଙ୍କା ଦିଅ । ମୁଁ ତ ଧାନ ବିକି ଧାନ ବିକି, ନିତି କହୁଛି , ତେମେ ତ ଶୁଣୁନାହିଁ ।

ସ୍ଵାମୀ—ଆହେ, ସବୁବେଳେ ଧାନ ବିକି ଧାନ ବିକି କହିବାଟା ଭଲ କଥା ନୁହେଁ । ଧାନ କଣ ବିକା ହେଉ ନାହିଁକି ? ଯେତେବେଳେ ସେହିପରି କଣ ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିବ ତେତେବେଳେ ବିକା ହେବ ! କଥା ଅଛି—ସବୁ ବିକି କର ଧାନ, ଧାନ ବିକି ନ କର ଆନ । ଧାନ ପରା ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ । ଧାନକୁ ମାଣ ବସାଇ ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀମାନେ ପୂଜା କରୁଛନ୍ତି । ଧାନ ବିକିବା କଥା ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀମାନଙ୍କ ଭୂଷ୍ଟରେ ଶୋଭା ପାଏ ନାହିଁ । ସକାଳୁ ଉଠି ଧାନ ବିକା ମନ୍ତ୍ର ଜପ କର ନାହିଁ । ଧାନ ଥିଲେ କେତେ ଲୋକଙ୍କ ଉପକାରରେ ଆସିବ । ତମେ ସୁନାକାଚ ଲଗାଇଲେ କେତେ ଜଣଙ୍କ ଉପକାରରେ ଆସିବ ଭଲ କହିଲ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଉପକାର କାହାର ହେବ ନାହିଁ ସତ, ମୋ ମନରେ ଆନନ୍ଦ ହେବ ।

ସ୍ଵାମୀ—ହଁ, ସେ କଥା ଟିକିଏ ହେବ । ଆପଣା ବଡ଼ଲୋକ ଦେଖାଇ ହେବ । ପାଞ୍ଚ ମାଇପକ୍ସ ଭିତରେ ବସିଲବେଳେ ଗର୍ବ କରିବ; ହାତକୁ ହଲାଇ ଦେଉଥିବ, କାତକୁ ଦଶଧର ଚୁହୁଁ ଥିବ; ଏଇଥିରୁ ଗୁଡ଼ାଏ କରିବ ଆଉ ଅଧିକ କଣ ? ଆଜ୍ଞା, ସୁନାକାତ ଯେ ଲଗାନ୍ତି ସେ କଣ ଅମର ହୁଅନ୍ତି ? ସେ କଣ ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଯିବେ ? ତାଙ୍କ ହୃଦରେ କଣ ରୋଗ ହେବ ନାହିଁ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ତେମେ ସବୁ ଅପୂର୍ବ କଥା କହ । ଯେଉଁମାନେ ଲଗାଉଛନ୍ତି ସେମାନେ କଣ ଏଇସବୁ କଥା ଭାବି ଲଗାଇଥାନ୍ତି ? କାହା ଘର ମରଦମାନେ ତ ଏପରି କହନ୍ତି ପୁଣି ଆପଣା ମନକୁ ଅଳଙ୍କାରପତ୍ର ଗଢ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି; ଯୁଦ୍ଧରଠାରୁ ସାତକାଣ୍ଡ ରାମାୟଣ ବାହାରେ ।

ସ୍ଵାମୀ—ସେ କଥା ଯାହା କହିଲ ସତ, ଯାହାର ପାଞ୍ଚହଜାରେ ଜମା ଅଛି ସେ ଦି ହଜାରର ଅଳଙ୍କାର ଗଢ଼ି ଦେଇଦେଲା । ଯାହା ଘରେ ନାହିଁ ସେ କଣ କରଜ କରି କରିବ ? ମୁଁ ତ ଯାହା ରେଜଗାର କରେ ସେ ବି ନଅଶୁ ମୁଁ କଣ କରିବି ? ତେମେ ତ ସେଗୁଡ଼ାକ ବୁଝି ନାହିଁ । ତମକୁ କହିବା ଯାହା ଅରଣ୍ୟରେ ରୋଦନ କରିବା ତାହା । ବୁଝିବା ଲୋକର ଚାକିରି କଲେ ଭଲ, ଅବୁଝା ଲୋକର ରାଜାହେବା ଭଲ ନୁହେଁ । ତେମେ ସିନା ଆୟୁଷ ମାରି ପାଞ୍ଚ କଥା କହୁଛ ଆଉ ଜଣେ ଜଣେ ମାଇପେ ଅଛନ୍ତି ସଫା ଭୁଣ୍ଡକୁ ଭୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ କଳି କରିବେ, ବେଜବାନ କଥା କହିବେ, ଘୋର ଅଶାନ୍ତି ଉପଦେଶ ଜନ୍ମାଇବେ, ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଲେ ରାଷି ହେଲେ ବାଳ ଛୁଣ୍ଡାଇବ,

ଅକାରଣ ହୋଧ ଜନ୍ମିବ, ତେଣୁ ସେଭଳି ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥା
ନ କରି ଚୂନାହେବା ସବୁଠୁ ଭଲ ଉପାୟ । କହୋ ବୁଝୁ ନାହିଁ
ତୁମେ ଖାଲି ପାଞ୍ଚଟି ଟଙ୍କାର ସୁନାକାତ ଲଗାଇ ବସିଲେ ତ ଚଳିବ
ନାହିଁ ! ତେମେ ହେଲ ଘରର ମୁରବୀ, ଆଗ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେତିକି
ସେତିକି ଟଙ୍କାର କାତ ବା ଅଳଙ୍କାର ନ ଦେଲେ ତୁମ୍ଭେ କାଣ୍ଡ ଆରମ୍ଭ
ହେବ । ଶେଷକୁ ଏଥିପାଇଁ ହୁଏତ ସୁନାଘର ଚୁନାହେବ । ମଣିଷ
ଆପଣା ଅବସ୍ଥା ପ୍ରତି ସବୁବେଳେ ନଜର ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ପର-
କଥା ଦେଖି ଡରୁଥିଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ମନରେ ସୁଖ ଅଛି ପୁଣି
ଦୁଃଖ ଅଛି । ମନଟା ଡହଳ ବିକଳ କଲେ କେବଳ ଗଞ୍ଜିହୋଇ
ମରିବ । ମନଟାକୁ ସାଯତ କରିଦେଲେ ବହୁ ଆନନ୍ଦ ମିଳିବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ମନଟାକୁ କିପରି ସାଯତ କରିବ ଭଲ କହିଲ ?

ସ୍ବାମୀ—ଆହେ, ଅଳ୍ପସୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଆମ ଦେଶରେ କାତପିନ୍ଧିବାର
ଚଳନ ଅଛି । ଆଜ୍ଞା, ସାହେବାଣୀମାନେତ ହାତରେ କାତ ପିନ୍ଧନ୍ତି ନାହିଁ
ସେମାନଙ୍କ ହାତ ଲଙ୍ଗଳା । ଅମ ଦେଶ ବିଧବାଙ୍କ ହାତ ଯେପରି ସେ
ଦେଶର ସଧବାଙ୍କ ହାତ ସେହିପରି । ତେବେ ସେମାନେତ ପୁଣି
ଘରର ଘରଣୀ ହୋଇ ଚଳୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ପୁଣି ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବଡ଼
ଲୋକଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ, ତାଙ୍କ ସ୍ବାମୀମାନେ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ଘରମା
ପାଉଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମନରେ ତ କିଛି କଷ୍ଟ ନାହିଁ ବରଂ ସେମାନେ
କାତ ଚୁଡ଼ି ତାଡ଼ି ପିନ୍ଧିବାକୁ ଘୃଣା ବୋଧ କରନ୍ତି ଏବଂ ଆମ ଦେଶ
ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ କାତ ଶଙ୍ଖା ବାନ୍ଧି ପ୍ରଭୃତି ଦେଖିଲେ ନାକ ଟେକନ୍ତି ।
ଏଥିରୁ ବୁଝୁ ସୁଖଟା ମନରେ ଅଛି ନା କାତରେ ଅଛି । ଆମଦେଶରେ
ଏ ଗୋଟାଏ କେବଳ ଆଧି ବ୍ୟାଧି । ଯେ ସୁନା କାତ ଲଗାଏ ସେ
ମନେ କରେ ତାଠାରୁ ବଳି କେହି ବଡ଼ ନାହିଁ, ସେ ବଡ଼

ଅନ୍ୟମାନେ ତାଠାରୁ ସାନ । ଆମ ଦେଶରେ ଯେ ବଡ଼ ଲୋକର ଥିା
ହେଲା ସେ ପାଞ୍ଚିଲା ତା ବଡ଼ ପଣିଆ କେବଳ ସୁନା କାତରେ ଅଛି
ତାର ଅନ୍ୟ ଗୁଣ ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ ଯେବେ ବାହୁଏ ସୁନାକାତ
ତା ହାତରେ ଅଛି ସେ ଅଗ ଗୋଡ଼ରେ ବାଟ ଚାଲିବ ; ହାତକୁ ସବୁ
ବେଳେ ଅନାଉ ଥିବ, ମନେ ମନେ ପାଞ୍ଚୁଥିବ ମୋଠାରୁ କିଏ ବଡ଼
ଅଛି ମ ?

ଥିଲେ ଥାଉ ଅଳଙ୍କାର ହଜାର । ଚରିତ୍ର ନ ଥିଲେ ସବୁ ଅସାର ॥
ଗୁଣ ଯାର ଅଛି ସେ ସିନା ବଡ଼ । ଅଳଙ୍କାର ଶ୍ରେଣ ନାଶ୍ୟ ଗୁଡ଼ ॥
ଅଳଙ୍କାର ଶ୍ରେଣେ ନ ହୁଅ ଘାରି । ଚରିତ୍ରନାବେ ହୁଅ ଭବ ପାରି ॥
ବାହାର ଭୂଷଣ ଏ ଅଳଙ୍କାର । ନୁହଇ ଗୁଣ କଷଟି ପଥର ॥
ଭିତର ଭୂଷଣ ଚରିତ୍ର ଜାଣ । ସେହିଟି ଏକା କଷଟି ପାଷାଣ ॥
ସେହି କଷଟିରେ ନିଜକୁ କଷ । ଅଳଙ୍କାର ବିଷେ କେବେ ନ ରସ ॥
ପାଞ୍ଚ ଦଣ ମାଳ ହାର ପକାଇ । ଗୁଡ଼ିକ ହାତେ ନ ଦିଅ ଫୁଲାଇ ॥
ଘରର ଘରଣୀ ହୋଇବ ଯେବେ । ଅଳଙ୍କାରେ ମନ ନ ରସୁ କେବେ ॥
ଲୁହା କାତ ଥିଲେ ଥାଉ ହାତରେ । ବଡ଼ ହୁଅ ଗୋ ଚରିତ୍ର ବଳରେ ॥
ନ ଭୁଲ ଦେଖି ସୁନା ରୂପା କାତ । କାତ କାତ ବୋଲି କେବେ ନ ନାତ
କାତ କାଞ୍ଚନକୁ ମଣ ସମାନ । ଗୁଡ଼ଲକ୍ଷ୍ମୀମାନେ ମୋ କଥା ମାନ ॥
ସୀତା ସାବିତ୍ରୀ ଖନା ଲାଳାବତୀ । ସୁନା କାତ ପିନ୍ଧି ବଡ଼ ନୁହନ୍ତି ॥
ଗୁଣବଳେ ବଡ଼ ସେମାନେ ଥିଲେ । ଦେଖା ହୋଇ ସଦା ପୂଜା ପାଇଲେ
ସେପରି ଗୁଣ ଅରଜିବ ଯେବେ । ଗୁଡ଼ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସିନା ହୋଇବ ତେବେ
ବୋହେ ଅଳଙ୍କାର ଲଦି ହୋଇବ । କଡ଼ାକର ଗୁଣ ଯେବେ ନ ଥିବ ॥
ଅଳକ୍ଷ୍ମୀ ବୋଲି ବୋଲିବେ ସକଳ । ଏ ସୁନା ଲଦାରୁ କି ଅଛି ଫଳ ॥

ସ୍ତ୍ରୀ—ମୋ ମାଲେ, ପୁଅକୁ ଯେବେ ଗୋଟାଏ କଥା କହିବ
ତେବେ ଏ ଅଠର ଖଣ୍ଡ ମହାଶ୍ଵରତ ବାଡ଼ି ବସିବେ ।

ସ୍ଵାମୀ—ଆହେ ସେପରି କଥା କହିଲେ ସିନା ମହାଭାରତ ଫିଟିବ, ନୋହିଲେ କାହିଁକି ଫିଟିବ । ମହାଭାରତଟା ଅକାମି ଶାସ୍ତ୍ର ନୁହେ । ମହାଭାରତରେ ଅନେକ ଶିଖିବାର ବସ୍ତୁ ଅଛି । ଭାରତରେ ଏପରି କଥା ନାହିଁ ଯାହା ମହାଭାରତରେ ନାହିଁ । ମହାଭାରତକୁ ଯେ ମନଧ୍ୟାନ ଦେଇ ପଢ଼ିବ ସେ ଅଗାଧ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଲାଭ କରିବ ।

ସ୍ଵା—ଆହେ ମୁଁ କ'ଣ ସେ ମହାଭାରତ କଥା କହିଲି ? ମୁଁ କହିଲି ତମ ମହାଭାରତ କଥା ।

ସ୍ଵାମୀ—ଆହେ, ମୋର କଣ ଗୋଟାଏ ଅଲଗା ମହାଭାରତ ଅଛି । ମୁଁ ଯାହା କହିଲି ସେ କଥା ମଧ୍ୟ ମହାଭାରତରେ ମିଳି ପାରେ । ନୀତିକଥା ମହାଭାରତରେ ବହୁତ ଅଛି । ମୁଁ ତ ଆଉ କିଛି କହୁନାହିଁ । ହସାବ କଥା କହୁଛି । ଯେତିକି ରୂନା ସେତିକି ପିଠା କଲେ ସିନା ହେବ ।

ଆୟୁ ଦେଖି ବ୍ୟସ୍ତ କର । ଯେବେ ଜଣିବ ସଂସାର ॥
 ଆୟୁଂ ବ୍ୟସ୍ତ ବଳିଲେ । ଦାଣ୍ଡର ଭିଖାଣ ଭଲେ ॥
 ହସାବ ରଖିବ କିଛି । ସଦାକାଳେ ହେବ ଖୁସି ॥
 ଆୟୁକୁ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଲେ । ତଳି ନ ପାରିବ ତଳେ ॥
 ହାତରେ ନ ଥିଲେ ଧନ । କେଣିକି ନ କର ମନ ॥
 ପର ଦର ଆୟୁ ଦେଖି । ଡର ହୋଇ ନୁହ ଦୁଃଖୀ ॥
 ରଖି କରି ଦୃଢ଼ ପାନ । କେବେ ନ କରିବ ମନ ॥
 ଆୟୁ ଚାହିଁ ବ୍ୟସ୍ତ କଲେ । ନ ପଡ଼ିବ ରଣ ଜାଲେ ॥
 ରଖି କରି ବଡ଼ଲୋକ । ଦେଖାଇଲେ ଯିବ ଠକ ॥

ନିଜ କଥା ନିଜେ ବୁଝ । ଆନ କଥାକୁ ନ ଦେଖ ॥
ଗୃହଣୀ ଚେତା ନ ଦେଲେ । ଘର ଭାଗିଯିବ ବଳେ ॥

ସ୍ତ୍ରୀ—ଏତେ କଥା ପାଳି କିଏ କେଉଁଠି ଚଳୁଛି ମ ?

ସ୍ବାମୀ—ଚଳିବା ତ ଉଚିତ । ନ ଚଳିଲେ ତହିଁର ଫଳ ପାଇବ । ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷା ମନ୍ଦିର । ଯାବତ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ଏହି ଆଶ୍ରମରେ କରିବାକୁ ହୁଏ । ସେଇଥିପାଇଁ ଭଗବାନ ନିଜେ କହିଲେ, “ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ରହି ଯେ ଧର୍ମ ଆଚର । ସେ କଥା ଗୋଟିକୁ ପାର୍ଥ କେହି ନୁହେଁ ସରି ।” ସକଳ ପ୍ରକାର ଧର୍ମ କର୍ମ ଏଠାରେ ଶିକ୍ଷା କରାଯାଏ । ସୁତରାଂ ଯେତେ ଭଲ କଥା ଅଛି ତାକୁ କାମରେ ଲଗାଅ ସୁଫଳ ଫଳିବ, କେବଳ ଭୁଣ୍ଡରେ ଗାଇଲେ ହେବ ନାହିଁ । ଆଜ୍ଞା ଆଜି ଏତକ ଥାଉ ।

୨୩ଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଚଷା

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ, ତମପାଖେ କିଏ ଗୁଡ଼ାଏ ବସିଥିଲେ କି ? ସେ ଗୁଡ଼ାଏ କି ମଲିଆ ମେଳି ଦିଶୁଛନ୍ତି ନେ ମା ? ସେଗୁଡ଼ାକୁ କିମତି ପାଖରେ ବସାଇଲ ମ ?

ସ୍ବାମୀ—ସେମାନେ ଆମ ପ୍ରଜା, ଭାଗ ଜମି ଚଷନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ବଲବାଡ଼ରେ କାଦୁଅ ପକରେ କାମ କରନ୍ତି ସେମାନେ ତମ ଆମ ପରି ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ହେବେ କିପରି ? ସେମାନେ ପକ୍ କାଦୁଅରେ

ଦାଣ୍ଡି ହେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ତ ଆମେ ଆଜି ସାଆନ୍ତି ହୋଇ ଉଠି ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଥାଉଁ । ସେମାନେ ଦୃଶାର ପାତ୍ର ନୁହନ୍ତି । ବରଂ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆନୁମାନଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ରହିବା ଉଚିତ । ଆମ୍ଭେମାନେ ସବଦା ତାଙ୍କମାନଙ୍କଠାରେ ରୁଣୀ । ସେମାନଙ୍କ ରୁଣ ଆମ୍ଭେ ଜନ୍ମ ଜନ୍ମକେ ଶୁଣି ପାରିବା ନାହିଁ । ତଷା ଗୁଣ କରୁଛି ବୋଲି ଆମେ ଖାଇ ପିଇ ଏଉଡ଼ି ମାରୁଥାଉଁ । ତଷା ଆମର ପୋଷଣାଦ୍ରାଣ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହେଲୁ, ସେ ଏବେ ପୋଷଣାଦ୍ରାଣ ହେଲେ ସେମାନେ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ବାସି ଧୋବଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧନ୍ତେ ନାହିଁ । ଭାଗ ଚହୁଛନ୍ତି ଆଠପଣ ତ ନେଉଛନ୍ତି ।

ସ୍ବାମୀ—ହଁ, ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ହେବା ଉଚିତ, ମାତ୍ର ଅନେକ କାରଣରୁ ସେମାନେ ହୋଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଭାବବୃତ୍ତିର କାରଣ । ସେମାନେ ତ ସବୁବେଳେ ଦରିଦ୍ର ପଞ୍ଚାକ୍ଷରୀ ମନ୍ତ୍ର ଜପ କଲେ ଆଉ କ'ଣ କରିବେ ? ସେମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ବିବେଚନା କର ।

ଆରେ ତଷା ଭାଇ ଧନ୍ୟ ତୋ ଜୀବନ,
ମଷା ପରି ବିଲେ କାଟୁ ଶୁଦ୍ଧ ଦିନ ।
ବିଶୁ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡକୁ ପୋଷୁ ଦେଇ ଅନ୍ନ,
ତୁହି ଏକା ବିଶ୍ବମୂର ବୋଲି ଜାଣ ।
ଧନୀ ରଜା ସାହୁ ଜମିଦାର ଯେତେ,
ତୋର ଅରଜନେ ବଞ୍ଚନ୍ତି ସମସ୍ତେ ।
ପରହୃତେ ସଦା କାଟୁଛି ଜୀବନ ।
ପର ପାଇଁ ଦେଉ ତୋ ମହାପରାଣ ।

ତୋପରି କେ ଜଣେ ନାହିଁ ହୃଦକାଶୀ,
 ପରପାଇଁ ସଦା ମରୁ ଭୁବ୍ଧ ଝୁରି ।
 ଶୀତ ଶରୀର ବର୍ଷା କାଳର କୁହୁଡ଼ି,
 ସହ କେତେ ଦୁଃଖ ସଦା ବିଲେ ପଡ଼ି ।
 ବରଷକେ ଯାହା ସବୁ କରୁ ଆୟ ,
 ଦେଖୁ ନୟନରେ ନ ଚାହିଁ ନିଶ୍ଚୟ ।
 କେ କେତେ ବଞ୍ଚିଥା ଯୋଗୀ ପୁଞ୍ଜାନଳ,
 ବାର ବାଟେ ହରି ନିଅନ୍ତି ସକଳ ।
 ଘୋର ଦରେ ସନ୍ତତ କୁଳଦେଇ ଓଷା,
 ହେକେ କହମହ କି ଗୁଡ଼େ ବେଉଷା ।
 ମୁଣ୍ଡଝାଳ ଭୁଣ୍ଡେ ମାରି ନିଶିଦିନ,
 ମାଟି ତାଡ଼ି ଯାହା କରୁ ଅରଜନ ।
 ଜଗି ବଞ୍ଚିଥାଏ ଉପରେ ଛଆଣ,
 ଚିଲି ମାରିନିଏ ନ ପୁରୁ ଦି' ଦିନ ।
 କେ ନେଇ ସେ ଧନ ତୋଳେ କୋଠାବାଡ଼ି,
 କେ ଚଢ଼େ ମଟର ରେଳ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି ।
 କେ ନେଇ ସେ ଧନ ଖାଏ ଦିଅ ଅନ୍ନ,
 ପିଲେ ପାଟ ପୀତାମ୍ବର ପରିଧାନ ।
 ସେ ଧନେ କେ ରଖେ ବହୁତ ଚାକର,
 ଶହ ଶହ ଦେଇ ପୋଷେ ନରନ୍ତର ।
 ସେ ଧନେ କେ ଦାମା ଦୟାଳୁ ବୋଲୁଏ,
 ସଂସାରେ ବହୁତ ଯଶ ରଖିଯାଏ ।
 କେ ତୋଳେ ଦେଉଳ ଅଟ୍ଟାଳି ମନ୍ଦିର,
 କେହୁ ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ି ହକର ହକର ।

କେ ଖଞ୍ଜେ ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ସେ ଧନେ,
 କେ ବସେ ମହାର୍ଘ୍ୟ ତୁଳି ତନ୍ତ୍ରାସନେ ।
 ଦୋଳି ପଲଙ୍କରେ କାହାର ଶୟନ,
 ଦଶ ଆଙ୍ଗୁଳରେ ମୁଦ୍ରାକା ରଚନ ।
 କା ଘର ମହକେ ନାନା ସୁଗନ୍ଧରେ,
 ବାଜୁଅଛି ବାଜା ନିତି ଦ୍ଵିପକ୍ଷ୍ୟରେ ।
 ସେ ଧନରେ କେନ୍ଦ୍ର କରଇ ମଉଜ,
 ନିତି ପ୍ରତି ହୁଏ କେତେ କେତେ ସଜ ।
 ଖାଦ୍ୟପେୟ ପରିଧାନ ପରକାର,
 ନିତି ନୂଆ ନୂଆ କରେ କାରବାର ।
 ସେ ଧନେ କେ ପୁଣି ଉଡ଼ଇ ଆକାଶେ,
 ଦେଖୁ ତଳେ ଥାଇ ମହାଭୟ ସାସେ ।
 କେ ମହାଶୃଙ୍ଗରେ ବୋଇତ ଚଳାଏ,
 କେନ୍ଦ୍ର ମାସକର ବାଟ ଦିନେ ଯାଏ ।
 ବିଦେଶୀ ଦରବ କିଣି ତୋ ଧନରେ,
 ସଜାଇଛି ଘର ନାନା ପରକାରେ ।
 ତୋର ଧନ ନେଇ ସବେ ମହାଭୋଗୀ,
 ତୋ ସମାନ ଜଣେ ନାହିଁ କେନ୍ଦ୍ର ତ୍ୟାଗୀ ।
 ତୋ କୁଟୀର ଉଚ୍ଚା ଶିଏ ନାହିଁ ନଡ଼ା,
 ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପାଇଁକି ନ ମିଳଇ ଖଡ଼ା ।
 ମିଳେ ଯେବେ ଖଡ଼ା ନ ମିଳଇ ଲୁଣ,
 ପଖାଳ ତୋଡ଼ାଣି ଅଲଣା ତିଉଣ ।
 ନ ଦେଖଇ ତୋର କେଶ ଦିନେ ତେଲ,
 ନ ଜାଣୁ ତୁ ଦିନେ କି ଗେଲ ଖିଆଲ ।

ଦୁଇଓଳି ତୋର ନ ପୂରଇ ପେଟ,
ପୁଷ ମାସ ବେଳେ ଶ୍ରେକେ ଛଟପଟ ।

ପାରି ଶୋଇବାକୁ ନ ମିଳଇ କୁଟା,
କୁଟୁମ୍ବ ଜଞ୍ଜାଳେ ମହା ହଟହଟା ।

ଶକ୍ତିକରୁ ନାହିଁ ଦି ଶକ୍ତି ବସନ,
ଚରା ପଟା ଭୂଟା ଅତି ହିଁ ମଳିନ ।

ଦାନା କନା ଚନ୍ଦ୍ରା-ଚିତା ଦିଏ ପୋଡ଼ି,
ଦିଶୁଅଛି ଦେହ କି ଶିର ଦଉଡ଼ି ।

ପାଣି କାଦୁଅରେ ଦିନ ରାତି ପଡ଼ି,
ହଁ ଶୋଷ ହଁ ଶ୍ରେକେ ଆସିଲେ ଦଉଡ଼ି ।

ଲଗାଇବା ପାଇଁ ନ ମିଳଇ ତେଲ,
ଗାଧୋଇବା ପାଇଁ ନାହିଁ ଭଲ ଜଳ ।

ନୁଖୁର ଗାଧୁଆ ଗୋଳିଆ ପାଣିରେ,
ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଯାଏ ଦୂରେ ।

ଅଧିକ୍ ଅଧିକ ବସୁଥାଏ ମଳି,
ପକ୍ ଗଡ଼ିଆରୁ ଆସୁ ବେଗେ ଚଳି ।

ବାଜିଆ ମାଆକୁ ଡାକୁ ତୁ ଦିକଳେ,
ଆଶଲେ ତୋଡ଼ାଣି ଶ୍ରେକେ ପେଟ ଜଳେ ।

ଦରଣୀର ଦାଉ ସବୁଠାରୁ ଟାଣ,
ଆସଇ ତହିଁକି ହୋଇ ତମ ତମ ।

ଆଣି ଥୋଇ ଦିଏ କଂସାଏ ତୋଡ଼ାଣି,
ଭାଗେ ଭାତ ତିନିଭାଗ ଧଳା ପାଣି ।

ଅନା ବନା ଶାଗ ଖରଡ଼ା ମେଞ୍ଚାଏ,
 ବାକ୍ୟ ବାଣେ ପୁଣି ଦିଅଇ କେଞ୍ଚାଏ ।
 ଶାଗ ଖରଡ଼ାରେ ନାହିଁ ଲୁଣ ତେଲ;
 ତହିଁ ପରେ ପୁଣି ଘରଣୀର ତେଲ ।
 ଲୁଣ ଆଣେ ବୋଲି ଡାକିଲେ କୃଷକ,
 ବୋଲେ ଲୁଜ ନାହିଁ ଆରେ ଅଲୁଜକ ।
 ଅଣ୍ଟାରେ ଯାହାର ନ ଥିବ ଧନ,
 ଲୁଣ ପାଇଁ କମ୍ପା କରିବ ସେ ମନ ।
 ଏ ଉତ୍ତର ଶୁଣି କୃଷକ ମଉନ,
 ଅଲଣା ତୋଡ଼ାଣି ପିଅଇ ବହନ ।
 ହେଁସ ଶଣ୍ଢେ ଧରି ପକାଏ ଦୁଆରେ,
 ଲମ୍ବହୋଇ ପଡ଼ିଯାଏ ଆଗମରେ ।
 ଗୁଲ ନଦ ମାଟି ଆସୁ ଆସୁ ମାଡ଼ି,
 ଦୁଆରେ ପିଆଦା ଆସି ଦେଲ ରଡ଼ି ।
 ଆରେ ଶଳା ତୋ ମିଆଦ ଗଲ ଗଡ଼ି,
 ନ ଦେଲୁ ତୁ କିଛି କଡ଼ାଏ କଉଡ଼ି ।
 ଏଥର ସୁନିଆଁ ଭେଟି ଦେଲୁ ନାହିଁ,
 ଦଶହରାଦିନ ତୋର ଦେଖାନାହିଁ ।
 ଡକାଇଛି ସାହୁ ଖଡ଼ଦମ ଆସ,
 ନ ଗଲେ ତୋ ନାମେ କରିବ ନାଲିଶ ।
 ଖରତ ଖୋରାକ ମୋର ବେଗେ ଆଣ,
 ନଦେଲେ ବେଜତ କରିବଟି ଜାଣ ।
 ଚୁଡ଼ୁ ଚୁଡ଼ୁ ଜଣେ ପିଆଦା ପଠାଣ,
 ଖୋଲଟି ଚଢ଼ାଇ ମିଳିଲୁ ଚକ୍ଷଣ ।

ଲଟବନ୍ଦ ଆଉ ଦୁଇଦିନ ଅଛି,
 ଖଜଣା ହାତରୁ ନ ପାରୁ ମୁରୁଛି ।
 ଧରିଦେ ମୋହର ଖରଚ ଖୋରାକ,
 ନଦେଲେ ଧକ୍କାକେ ଭାଙ୍ଗିବ ତୋ ବେକ ।
 ଏକଥା ନସରୁ ଆସେ ଚଉକିଆ,
 ଟିକସ ପଇସା ଦେଲୁ ନାହିଁ କିଆଁ ।
 ଟିକସ ପଇସା ଦେଲୁ ନାହିଁ ଗୁଣେ,
 ଅସୁଲ କରିବ ତୋ ଠାରୁ ଦରୁଣେ ।
 ପଲ୍ଲିଗ୍ରାମେ ଚଷା ଶ୍ରେଣେ ଏହି ଦୁଃଖ,
 ବିରୁଦ୍ଧେ ଜୀବନେ ନାହିଁ କିଛି ସୁଖ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଏତେ କଥାକ ମୁଁ ଜାଣି ନଥିଲି । ଆମେତ ସବୁବେଳେ
 ଘର କଣରେ ପଶିଲୁ ଗ୍ରାମ ଗତି କଥା ଜାଣିବୁ କିପରି ।

ସ୍ବାମୀ—ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଜାଣିପାର । ଗ୍ରାମରେ କିଏ
 କିପରି ଚଳୁଛି କିଏ କି ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି ଏକଥା ଖବର ନେଲେ
 ଜାଣି ପାରିବ । ଖବର ନ ନେଲେ କିପରି ଜାଣି ପାରିବ । ଗରିବ
 ଦୁଃଖୀ ରଜ୍ଜୀଙ୍କ ପ୍ରତି ନଜର ଫେରାଇଲେ ସହଜରେ ଜାଣି ପାରିବ ।
 ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଦିଅଁ ସୁଖରେ ରଖିଛନ୍ତି । ସେମାନେ କେବଳ ଆପଣା
 ସୁଖ ଚିନ୍ତାରେ ମଗ୍ନ ହେଲେ ପରର ଦୁଃଖ ଜାଣି ପାରିବ ନାହିଁ ।
 ପର ଦୁଃଖରେ ଦୁଃଖୀ ପର ସୁଖରେ ସୁଖୀଯେ ହେବ ସେ ସହଜରେ
 ଜାଣିପାରିବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତବାର ଅବସ୍ଥା କାହିଁକି ଏପରି ଦୁଃଖ ? ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
 ଅଳ୍ପ ଯୋଗାଏ, ନିଜେ ମୁଁଏ ମନ ବୋଧକରି ଖାଇବାକୁ ପାଏ-
 ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ସ୍ୱାମୀ—ସେ କଥା କହିଲେ ଗୋଟାଏ ପୋଥି ହେବ । ସାତଦିନ ସାତ ରାତି କହିଲେ ସେ କଥା ସରିବ ନାହିଁ । ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ କାରଣ ମିଶି ଏ ଦଶା ଘଟାଇଛି । ତା ନିଜର କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଦୋଷ ଅଛି ଅନେକ ବାହାର କାରଣ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ସେମାନଙ୍କ ବାପ ଅଜ୍ଞା ତ ପୁଣି ସୁଖରେ ଚଳୁଥିଲେ, ଏମାନଙ୍କ ଦଶା କାହିଁକି ଏପରି ହେଲା ? ଆଜି ଏତିକି ଥାଉ ।

୨୪ଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

କଳିକାଳ ଶାଶୁ ବୋହୂ

ସ୍ତ୍ରୀ—ଏ କାଳକୁ ମଣିଷ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏ କାଳକୁ ବୋହୂ ଗୁଡ଼ାକ ଭୁଣକୁ ଭୁଣ ଲଗାଇ ଯାହା କହି ଦେଉଛନ୍ତି । ପଦେ କହିଲେ ଦଶପଦ ଉତ୍ତର ଦେଉଛନ୍ତି । ଆମେ ତ ପୁଣି ବୋହୂ ହୋଇଥିଲୁଁ । କାନ କାଟି ନେଲେ ଆମ ଭୁଣରୁ କଥା ବାହାରୁ ନ ଥିଲା ।

ସ୍ୱାମୀ—ଆହେ ତମ କାଳ କଥା କାହିଁକି କହୁଛ ? ଆହେ ସେ କାଳ ଝିଅ ବୋହୂ ପରାଧୀନ ଥିଲେ ଏବେ ପରା ସ୍ୱାଧୀନ । ଏବକାଳ ଝିଅ ବୋହୂ ପାଠୋଇ. ସେ କାଳର ଝିଅ ବୋହୂ ଅଣିଷିତା । ଝିଅ ବୋହୂମାନେ ଅଣିଷିତା ଥିବାରୁ ମା ଶାଶୁମାନେ ଅତ୍ୟଧିକ ଅତ୍ୟାଚାର କହ ମୁରବିଗିରି କହ, କରୁଥିଲେ, ଏବେ ତ ବୋହୂମାନେ ପାଠୋଇ, ଇସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ିଛନ୍ତି । ପାସ କରିଛନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ସିନା ଓଡ଼ିଶା ଥିଲା ଏବେ ଓଡ଼ିଶା କାଢ଼ିଛନ୍ତି । ଏବକାଳ ବୋହୂ କହୁଛନ୍ତି ଶାଶୁ ଜଣକୁ ତ ଆମେ ଜଣେ, ଶାଶୁ

ତାଙ୍କୁ କହିବ କଥା ସେ ସହିବେ କଥା । ଏହି ମନୋହର ହେତୁ
ସେ ତୁଣକୁ ତୁଣ ଲଗାଇ କଥା କହୁଛନ୍ତି । ଏଣିକି ଶାଶୁମାନେ
“ଆଲୋ ସଖି ଆପଣା ମହତ ଆପେ ରଖି” ମାତ୍ର ନ ଧରିଲେ
ବେ ମହତ୍ତ୍ୱ ହେବେ, ଶାଶୁ ବୋହୂ ରୁଟି ଧସାଧର ହୋଇ ଗଡ଼ାଗଡ଼ି
ହେବେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆହେ, ଏମାନଙ୍କର ଚାଲିଚଳନ ଦେଖି ଦହ ସହ
ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ହଁ, ସେ କଥା ସତ, ମାତ୍ର କଣ କରିବ ! ଅବସ୍ଥା
ଦେଖି ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବ ! ଏକା କଣ ଜଣକ ଘରେ ଏକଥା, ସବୁରି
ଘରେ ଝିଅବୋହୂଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ସେହିପରି । ଆଜିକାଲି ତ ସେଇ ପବନ
ବୋହୂକୁ କିଏ କଣ କରିବ । ଆର୍ତ୍ତଦାସେ ତାଙ୍କ ମାଳିକାରେ
କଳିକାଳରେ ଯାହା ଯାହା ଘଟିବ ବୋଲି ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି ସେ
କଥାମାନ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ଘଟୁଛି । ସେ କହିଥିଲେ ଶାଶୁକୁ
ବୋହୂ ମାନବେ ନାହିଁ । ସେ କଥା ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ଘଟୁଛି ।
ରାଗ ରୋଷ ହୋଇ ଗୁଡ଼ାଏ ବଚସା କରି ଲଭ କଣ ? ଆପଣା ମୁଣ୍ଡ
ବଥାଇବ, ପେଟ ଗରମ ହୋଇ ନାନା ବିକୃତ ଜନ୍ମାଇବ । ଏ
କାଳରେ ପଡ଼ିକ ପତ୍ନୀ ମାନବେ ନାହିଁ, ଶାଶୁକୁ ବୋହୂ ମାନବ
ନାହିଁ, ମାଆକୁ ଝିଅ ମାନବ ନାହିଁ, ଦେଉଣୁରକୁ ଭାଇବୋହୂ
ମାନବ ନାହିଁ, ପଡ଼ିକ ଘର ଜଗାଇ ପତ୍ନୀ ସଭା ସମିତିକି ଯିବେ,
ଚାକିରି ବାକିରି କରିବେ, ପୁରୁଷଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କାନ୍ଦିକୁ କାନ୍ଦି ଲଗାଇ
ବସି ଜବାବ ସବାଲ କରିବେ । ଆହୁରି କେତେ କଥା ବାକି ଅଛି
ଏତିକିରେ ତମ ଦହ ସହ ନାହିଁ କଥା !

ସ୍ତ୍ରୀ—କେମିତି କଥା କହମ, ଏପରି କଲେ ଶାଶୁମାନେ ପାଟି ସିଞ୍ଚିକରି ରହିବେ କିନ୍ତୁ କହିବେ ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ତେମେ କହିଲେ ସେ କହିବେ ଏ ତ କଳିକାଳ । ଶାଶୁକୁ ବୋହୂମାନେ ମାନିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ତା ପାଠ କହୁଛି । ଏ କାଳକୁ ହିଁଅ ବୋହୂ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ସ୍କୁଲ ବା ପାଠଶାଳା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଇ ଯୁବକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏକାଠି ବସି ପାଠ ପଢ଼ିଲେ, ସଭା ସମିତିକି ଗଲେ, ଚାକିରି ବାକିରିକଲେ, ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଚାଲି ଚଳନ ସବୁ ଖୋଲୁ ହୋଇଗଲା । ସେ ତ ପୂର୍ବପରି ଓଡ଼ିଶା ନାକ ସରିକି ପକାଇ କବାଟ କଣରେ ତୁ ମାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଡରିବେ କାହିଁକି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ପାଠ ତ ପୁଣି କହୁଛି, ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କୁ ମାନ୍ୟ କରିବ । ପୂଜ୍ୟ ପୂଜାରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହେଲେ ନିଜର ଅମଙ୍ଗଳ ହେବ । ଶାଶୁ ହେଲା ଘରର ମୁରବୀ, ତାକୁ ନ ମାନିଲେ ସେଘର ଚଳାଇବ କିପରି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ମାନିବା ତ ତାର ଧର୍ମ । ତାକୁ ମନାଇବାର ବାଟଅଛି । ଆଗେ ଡରି ମରି ମାରୁ ଥିଲେ, ଶାଶୁମାନେ ଗାଳି ମନ୍ଦଦେଇ ମନାଉ ଥିଲେ । ଏବେ ତ ଡରାଇ ଅରାଇ ମନାଇ ପାରିବନାହିଁ, ଏବେ ମାଲେ ଧନଲେ କହି ମନାଇ ପାରିଲେ ଚଳିବ । ସବୁକାଳେ ତ ସବୁ କଥା ଚଳେନାହିଁ । ଯେଉଁ କାଳକୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ସିନା ଚଳିବ । ସବୁ କାଳେ ଏକା ଠେଙ୍ଗା ପିଟାବାଟ ଧରିଲେ ଚଳିବ କି ପରି ? ଆଗେ ବୋହୂମାନେ କଣରେ ଥିଲେ, ଚୋରୁଁ କରି କଥା କହୁଥିଲେ ତାଙ୍କ ରୂପ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେଖୁ ନଥିଲେ, ଦ୍ଵାନ୍ତ୍ରିଶାଳ ସେମାନଙ୍କର ଏକମାତ୍ର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଥିଲା ; ନାକ ସରିକି ଓଡ଼ିଶା ପକାଉଥିଲେ, ଦାଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡକୁ ପାଟି ଶୁଭୁ ନ ଥିଲା ; ଏବେ କଣ ଆଉ ସେ କଥା ଅଛି ?

ଏବେ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ, ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ, ଓଡ଼ିଶା ଗଲା, ହାଣ୍ଡିଗାଲ ଗଲା, ଦାଣ୍ଡ ହାଟରେ ବୁଲିଲେ, ସଭା ସମିତିରେ ପୁରୁଷଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବସିଲେ, ବକ୍ତୃତା ଦେଲେ, ସରକାର ଘରେ ଚାକିରି କଲେ, ଓକିଲ ବାରିଷ୍ଟର ହେଲେ, ହୋଟେଲ ବା ସାଧାରଣ ଷ୍ଟେଜନାଲୟରେ ଖାଇଲେ; ହିଅ ପୁଅ ଏକାଠି ବସି ପାଠ ପଢ଼ିଲେ, ନାନାପ୍ରକାର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଲେ, ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଶାଶୁଭୟ ଏତେ ହେଲେ ଚଳିବ କିପରି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଁ, ହେ, ସେହି କଥା ତ ଦେଖୁଛି । ଶାମ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଘରକୁ ଗୋଟିଏ ବୋହୂ ଆସିଛି ସେ କୁଆଡ଼େ ଏମ୍. ଏ. ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି । ସେ ବୋହୂକୁ ଶାଶୁଙ୍କ ଗୋଡ଼ ମୋଡ଼ିଦେବା ପାଇଁ କହିବାରୁ ସେ କୁଆଡ଼େ ଇଂରେଜରେ ବକଲ, କହିଲା ତା ହାତ ମଇଲା ହୋଇଯିବ, ସେ ଘଷିଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଶାଶୁ ତଳେ ବସିଥିବ ସେ ଝୁଲୁ ଚଉକରେ ବସି ଝୁଲୁଥିବ ; ରୋଷେଇ ଘରକୁ ଗଲେ ଚଉକରେ ବସିବ । ଆପଣା ଅଇଁଠା ବାସନ ଧୋଇବ ନାହିଁ । ଶାଶୁ ଖୁଣିବାରୁ ସବୁବେଳେ କଳି କଳିଆ ଲାଗୁଛି ।

ସ୍ବାମୀ—କଳିଆ ନ ଲାଗି ଆଉ କଣ ହୁଅନ୍ତା ? ପାଠୋଇ ବୋହୂ ଯେ ଘରକୁ ଆସିବ ସେ ତା ପାଇଁ ସେହିପରି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବ, ତା ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ରୁହିଁ ତା ପାଇଁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବ । ତା ସଙ୍ଗେ ସେହିପରି ଚଳିବ । ଆଲୋ ସଖି ଆପଣା ମହତ ଆପେ ରଖି । ବୋହୂ ମାନିଲେ କି ନାହିଁ ଏ କଥା ପାଇଁ ସବୁବେଳେ ବ୍ୟସ୍ତ ନ ହୋଇ ନିଜ ମହତ୍ତ୍ୱ ଯିବ କି ରହିବ ଏ କଥାକୁ ନଜର ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯେତିକି କହିଲେ କଥା ରହିବ ବୋହୂ ଆଗ୍ରହରେ ଶୁଣିବ ମାନବ ସେତିକି ମାପି ଚୁପି କହିବ । ଏତା

କଳିକାଳ । ମହାପୁରୁଷମାନେ କହିଛନ୍ତି ଏ କାଳରେ ବାପକୁ ପୁଅ ମାନବ ନାହିଁ, ଶାଶୁକୁ ବୋହୂ ମାନବ ନାହିଁ । ମାତ ଲୋକେ ଉଚ୍ଚ ହେବେ ; ଉଚ୍ଚ ଲୋକେ ମାତ ହେବେ । ଏହିପରି ନାନା ଅମାତ କଥା ହେବ । ଏ କାଳକୁ ସବୁ ଦେଖାଯାଉଛି । ଆହୁରି କେତେ ଦେଖାଯିବ । ଦେଶ କାଳ ପାସ ବିବେଚନା କରି କଥା କହିବ । ଶା, ଭୂଞ୍ଜି, ଗିଳ ଏ ତିନି କଥାର ଅର୍ଥ ଏକ ; ମାତ ବ୍ୟବହାରରେ ପ୍ରଭେଦ ଅଛି । କଥା କହି ଜାଣିଲେ ସୁନ୍ଦର ; ବାଳ ବାନ୍ଧି ଜାଣିଲେ ସୁନ୍ଦର । କଥାରେ ମଣିଷ ମଣିଷକୁ କଣିପାରେ ; ଏହି କଥାରେ ପୁଣି ମଣିଷର ମଣିଷ ଶନ୍ଦୁ ହୁଏ । ବିନୟ ମଧୁର ବଚନ ଲୋକକୁ କଣି ନଏ । ହୋଧ ଅହଂକାର ପରବଶ ହୋଇ କଡ଼ା କଥା କହିଲେ ମଣିଷର ଶନ୍ଦୁ ହୁଏ । ବାବା ଆସ ଅନ୍ନ ଭୁଞ୍ଜିବ ; ହଇରେ ଖାଇବୁ ଆସୁ ନାହିଁ ; ଆରେ ଗିଳିବୁ ଯେବେ ଆସୁ ନାହିଁ । କେଉଁ କଥାଟା କାନକୁ କପରି ଶୁଭୁଛି କହିଲ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ପ୍ରଥମ କଥାଟି ଭଲ ଲାଗୁଛି । ଅନ୍ୟ ଦୁଇପ୍ରକାର କଥା କଡ଼ା ଶୁଭୁଛି । ପ୍ରଥମ କଥା ଶୁଣିଲେ ଖୁସି ଲାଗିବ ; ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି କଥାରେ ବିରକ୍ତି ଆସିବ ।

ସ୍ବାମୀ—ତିନିକଥା କହିବାରେ କିଛି ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ କି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ନା ।

ସ୍ବାମୀ—ତେବେ ମଣିଷ ମଧୁର ବଚନ ନ କହି କଡ଼ା କଥା କହିବ କଥା ? ଜଣେ ଜଣକ ମନରେ କଷ୍ଟ ଦେବ କଥା ? ଏହି କଡ଼ା କଥା କହି ଲୋକ ସମୟରେ ମିତ୍ରକୁ ଶନ୍ଦୁ କରେ । ଶତ ଶତ ଅକାରଣ

ବୈଶ୍ଣବ ଦୁଃଖ । ଜଣେ ଜଣେ ଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ଚକ୍ରର ବନ୍ଧ ଶାଶିବା । ଚକ୍ରର ପିଠା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଆଉ ଜଣେ ଚକ୍ରର କଲେ ତାର ମନ୍ଦ ଗୁଣ ବାଛି ବସିବେ । ଏଇଟା ହେଲା ନାହିଁ, ସେଇଟା ହେଲା ନାହିଁ, ଏଇଟା ଏପରି ହୋଇଥାନ୍ତା, ସେଇଟା ସେପରି ହୋଇଥାନ୍ତା ଏହିପରି ଛୁଦ୍ର ଉଣ୍ଡି ବୁଲନ୍ତି । ଏ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ମାତ୍ର ସଙ୍ଗେ ସମାନ; ସେମାନେ ଖାଲି ଗୁଣ ଖୋଜି ବୁଲନ୍ତି । କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷରେ ଶୁଣିବା ହେଉଛି ତାଙ୍କ କାମ । କାମ କରିବେ ନାହିଁ କରାଇବେ ନାହିଁ, ଅନ୍ୟ କେହି କଲେ ବା କରାଇଲେ ତାର ଦୋଷ ବାଛିବା ହେଉଛି ତାଙ୍କ ପ୍ରକୃତ । ସବୁବେଳେ ଖିଟି ଖିଟିଆ ସୁଭାବ; ପରନିନ୍ଦୁକ; ଆପଣାକୁ ଅତି ଦସ ବୋଲି କେବଳ ମନେ କରନ୍ତି, ହିଂସ୍ର କିଆ ସୁଭାବ, କାହା କାମ କଥା ତାଙ୍କ ମନକୁ ଆସେ ନାହିଁ; ସବୁବେଳେ ମନେ କରନ୍ତି ତାଙ୍କୁ କେହି ଖାତର କରୁ ନାହାନ୍ତି, ସବୁବେଳେ କହି ବୁଲନ୍ତି ଅମେ କଥା କହିବା; ଆମ କଥା କିଏ ଶୁଣିବ; ଏହିପରି ଉତ୍କଳ ବିକଳ ହୋଇ ଦିନ ନେଉଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ କଞ୍ଚାକର କାମ ତାଙ୍କ ହାତରେ ହୁଏ ନାହିଁ । ସଂସାରରେ କେତେ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ସବୁର ପ୍ରକୃତି ସମାନ ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରକୃତି ସମାନ ନୁହେଁ । ଯେ ମୁରବି ହେବ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ କିଛି ଗଣ୍ଡଗୋଳ ହେବ ନାହିଁ । ନିକଟ ଟିକିଏ ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ହେଲେ ଘୋର ସମର ଆରମ୍ଭ ହେବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ସଂସାରୁଟା ବଡ଼ ଜଟିଳ, କିଏ ଏତେ ତୁଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡମାର ଚାହିଁବ, ଦାନ୍ତ ଚପି କଥା କହି, ରାଗ ରୋଷ ବେଳେ ତୁଣ୍ଡ କଣ ସମ୍ଭାଳି ହୁଏ ?

ସ୍ୱାମୀ—ଆହେ, ଭୁଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡ ନ ସମ୍ଭାଳିଲେ ଚଳିବ କିପରି ? ଆପଣା ସ୍ୱଭାବକୁ ଆପେ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରିଲେ ନାନା ପ୍ରକାର ଅଶାନ୍ତ ହୋଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଲୋକେ ଅଛନ୍ତି କଣ୍ଟା ବାଡ଼ିରେ ଲୁଗା ପକାଇ କଳି କରିବେ । ଚାଲକୁ ବାଡ଼ିକୁ ଅନାଇ କଳି କରିବେ । କଳି କରିବାକୁ ସାଥ୍ ନ ମିଳିଲେ ଚାଲ ବାଡ଼ି ବିଲେଇ କୁକୁରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଳି କରିବେ । ଦେଖିଛି ଜଣେ ଜଣେ ଫୁଲ ତୋଳୁ ତୋଳୁ ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ କଳି କରନ୍ତି । କିଏ କଣ ମୋ ନାଁରେ କହୁଛି ବୋଲି ସନ୍ଦେହ କରି ତା ବାରି ପଦାରେ ଓଳି ତଳେ ଯାଇ କାନ ପାରି ଶୁଣନ୍ତି, ପୁଣି କଳି ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଁ ସେପରି ଲୋକେ ଅଛନ୍ତି । ସେ କାହିଁକି ସେପରି କରନ୍ତି ?

ସ୍ୱାମୀ—ତାଙ୍କର ସେପରି ସ୍ୱଭାବ । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଅଛି ଖାଲି ମୁଣ୍ଡରେ ଭୂତ ବସା କରେ । ମଣିଷ ଯେବେ କାମ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଥିବ ତେବେ ଅନ୍ୟ କଥା ପାଇଁ ତାକୁ ବେଳ ମିଳେ ନାହିଁ । ଯେବେ କିଛି କାମ ନ ଥିବ, ଖାଇ ପିଇ ଖାଲି ବସି କାଳ କଟାଏ ତେବେ ତାର ବାର ପରଚନ୍ତା, ପରକଥା ମୁଣ୍ଡରେ ପଶେ । ଏ ସ୍ୱଭାବକୁ ଭୂତ କହନ୍ତି । ମାଇପଙ୍କର ତ ଆମ ଦେଶରେ ବେଶି କାମ ନ ଥାଏ, ତେଣୁ ପୋଖରୀପାଣି ଗଲବେଳେ, ଗାଧୋଇଲା ବେଳେ, ବସିଲା ବେଳେ ଭୂତ ମାଡ଼ି ବସେ । ତେଣୁ କହନ୍ତି କାମ କଲେ, ରାମ ନାମ ଜପ କଲେ ଖରାପ କଥା ମୁଣ୍ଡରେ ପଶେ ନାହିଁ; ମନ ଭଲ ଦିଗକୁ ଚାଲିଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ କହନ୍ତି ସାଧୁସଙ୍ଗ ସତ୍‌ଶାସ୍ତ୍ର ପଠନ କଲେ ଲୋକର ସ୍ୱଭାବ ବଦଳି ଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ସଂସାରରେ କେତେଦିନ ବା ବଞ୍ଚିବ । ଏଥିପାଇଁ କାହା

ସଙ୍ଗେ ଅପ୍ରୀତିଭ୍ରଜନ ହୋଇ ଦିନ ଯିବା ଭରିତ ଦୁହେଁ ।
 ସଂସାରରେ ଭଲ ମନ୍ଦ ବୋଲି ଦୁଇଟା କଥା ଅଛି । “ପ୍ରାଣୀର ଭଲ
 ମନ୍ଦ ବାଣୀ, ମରଣ କାଳେ ତାହା ଜାଣି ।” ଆଉ ଥରେ ସେ କଥା
 କହିଥିଲି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଲୋକ ତ ମରିଯିବ ଭଲ ମନ୍ଦ କଥା କିପରି ଜଣା
 ପଡ଼ିବ ମ ?

ସ୍ବାମୀ—ଜଣେ ଗ୍ରାମ ଭିତରେ ମରିଯିବା ଖବର ହେବାରୁ
 ଆଉ ଜଣେ ତା ପୁଅକୁ କହିଲା ଯିବୁଟି ଦେଖି ଆସିବୁ ସେ ଲୋକ
 ସ୍ବର୍ଗକୁ ଗଲା କି ନର୍କକୁ ଗଲା ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ପୁଅ କିପରି ଦେଖିବ ମ ?

ସ୍ବାମୀ—ପୁଅ ଗଲା ଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲିଆସି ବାପାକୁ କହିଲା--ବାପା,
 ମୁଁ କିଛି ଦେଖି ପାରିଲି ନାହିଁ, ତାକୁ ତ କୋକେଇରେ ମଗାଣିକ
 ନେଲେ । ବାପା କହିଲେ—ଆରେ ସେ କଥା ତ ସତ; ମାତ୍ର
 ଲୋକେ ତା ମରିଯିବା ଖବର ଶୁଣି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି । ପୁଅ
 କହିଲା—ବାପା ଲୋକେ କହୁଛନ୍ତି ମଲା ; ଗାଁରୁ ଗୋଟିଏ କଣ୍ଟା
 ଗଲା । ବାପା କହିଲେ ତେବେ ତ ସେ ନର୍କକୁ ଗଲା । ଲୋକେ
 ଯେବେ କହୁଥାନ୍ତେ ଆହା ସେ ମରିଗଲା ଆଜ୍ଞା ଭଲ ମଣିଷ ଥିଲା ।
 ତେବେ ଜାଣନ୍ତୁ ସେ ସ୍ବର୍ଗକୁ ଗଲା । ସବୁବେଳେ ଚେଷ୍ଟା କରିବ
 ଯେପରି ଲୋକେ ତମକୁ ଖରାପ ମାଇପିଟାଏ ବା ମରଦୁଟାଏ
 ବୋଲି ନ କହନ୍ତି । ଏତିକି ଯାହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିବ ସେ ଅବଶ୍ୟ
 ଭଲ ମନୁଷ୍ୟ ହେବ । ସଂସାରରୁ ତ କେହି କିଛି ମୁଣ୍ଡାଇ
 ନିଏ ନାହିଁ । ଆସି ଥାଏ ଲଙ୍ଗଳା ଯାଏ ଲଙ୍ଗଳା । ଏଥିପାଇଁ ପାଞ୍ଚ
 ଜଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅପଡ଼ ହେବ, ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କର ଅନିଷ୍ଟ କରିବ,

ଶେଷରେ ମଲ୍ଲ କଣା ଗଲ ବୋଲି ଶୁଣିବ କିଆଁ ? ତେଣୁ କହୁଛି,
ଅମୃତ ମଧୁର ବଚନ, କହି ତୋଷିବ ପ୍ରାଣୀ ମନ । ଏ କଥା ସବଦା
ମନେ ରଖିଥିବ । ଆଜି ଏତିକି ।

—(୪୦୪)—

୨୫ଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଯୁଦ୍ଧ

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ; ଏବେ ଏ କେତେବର୍ଷ ହେଲ ଖବର କାଗଜରେ
ଯୁଦ୍ଧ ଖବର ବାହାରୁଛି । ପୁରାଣରେ ରାମାୟଣ ମହାଭାରତ କଥା
ପଢ଼ିଥିଲି, ଏବେ ପୁଣି କାହିଁକି ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଛି ମ ?

ସ୍ବାମୀ—ଆହେ, ଯୁଦ୍ଧ କଣ କେତେବେଳେ ବନ୍ଦ ଅଛି ?
ଯୁଦ୍ଧ ତ ଅନ୍ତରହ ଲାଗି ରହିଛି । ଆପଣା ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ଏ ୨୪ ଘଣ୍ଟା
ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଛି । ଏ ଯୁଦ୍ଧ ନାମ ପ୍ରବୃତ୍ତି ନିବୃତ୍ତି ସମର । ମଣିଷଠାରେ
ଭଲ ଗୁଣ ଅଛି, ମନ୍ଦଗୁଣ ଅଛି । କେତେବେଳେ ଭଲ ଗୁଣ
ପ୍ରବଳ ହୋଇ ମନ୍ଦ ଗୁଣକୁ ଦବାଇ ଦେଉଛି । କେତେବେଳେ
ମନ୍ଦ ଗୁଣ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଭଲ ଗୁଣକୁ ଦବାଇ ଦେଉଛି ।
ଯୁଦ୍ଧଟା ପ୍ରବଳ ଦୁର୍ବଳ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଯାହାକୁ ଦୁର୍ବଳ ବୋଲି ମନେ
କଲ ସେ ତାକୁ ମାଡ଼ି ବସିଲା । ଖାଦ୍ୟ ନେଇ ତ ସବୁବେଳେ ଯୁଦ୍ଧ
ଲାଗିଛି । ଯେ ଯାହାକୁ ଦୁର୍ବଳ ବୋଲି ମନେ କରୁଛି ସେ ତାକୁ
ଗୋଡ଼ାଇ ଧରି ମାରି ଖାଇ ଦେଉଛି । ଏ ଯୁଦ୍ଧର ବିରାମ ନାହିଁ ।
ସବୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଛି । ଲୋକ ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ତ
ସବୁବେଳେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଛି । କିଏ କାହା ଜମି ଖଣ୍ଡେ ନେଇଗଲା,
କିଏ କାହା ହିଡ଼ ହାଣି ଦେଲା, କିଏ କାହା ତଳ ଉପାଡ଼ି ନେଲା

ଭତ୍ୟାଦି ହରେକ ପ୍ରକାର ଗଣ୍ଡଗୋଳ, କଳି ତଳଗଳ, ମାରପିଟ
 ହଣାମର ଲାଗି ରହିଛି । ଏଗୁଡ଼ା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ବପ୍ନ ସମର ।
 ପ୍ରଜାଜଗତରେ ବ୍ୟକ୍ତିଭାବରେ ଏ ଲଢ଼େଇ ଚାଲିଛି । ସେହିପରି
 ରଜା ମଧ୍ୟରେ ଦେଶ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଲଢ଼େଇ ହେଉଛି । ଯେଉଁ
 ରଜା ମନେ କଲ ସେ ବଳୁଆ ସେ ଅନ୍ୟ ରଜାକୁ ମାରି ତା ରାଜ୍ୟ
 ଶକ୍ତି ନେବା ପାଇଁ କମର କଷି ସମର କରୁଛନ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧ ଅର୍ଥ ସ୍ବର୍ଦ୍ଧ ।
 ଏକ ଶକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଶକ୍ତିର ଦସାଦସି ହେଲେ ତାକୁ ସମର
 କୁହାଯାଏ । ଯୁଦ୍ଧ ମୂଳରେ ସ୍ବାର୍ଥ । ରାମାୟଣ ଯୁଦ୍ଧ ମୂଳରେ କଣ
 ଥିଲା ? ରାବଣର ସୀତାବୋଧ ରାମ ରାବଣଯୁଦ୍ଧର ମୂଳହେତୁ । ଭାଇ
 ଭାଗ ନ ଦେବା କୁରୁପାଣ୍ଡବ ଯୁଦ୍ଧର ମୂଳ ହେତୁ । ସାମାନ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ
 କାରଣରୁ ଘୋର ବିଷମୟ ଫଳ ଫଳେ, ଲୋକସୟ ହୁଏ, ରାଜ୍ୟ
 ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୁଏ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଯୁଦ୍ଧ ନ କଲେ କଣ ଚଳି ନ ଥାନ୍ତା ? ରାବଣ ସୀତାକୁ
 ଫେରାଇ ନ ଦେଲେ କାହିଁକି ? ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଭାଇ ଭାଗ ନ ଦେଲା
 କିଆଁ ? କେହି କଣ ଏ କଥା ତୁଟାଇ ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ?

ସ୍ବାମୀ—ତୁମେ ଥିଲେ ଅବା ତୁଟାଇ ଦେଇପାରିଥାନ୍ତ ! ନିଜେ
 ଭଗବାନ ତ ପାରିଲେ ନାହିଁ, ତୁମ ମୋ କଥା କଣ ? ଭଗବାନ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଭଲ ଲୋକ ହୋଇଗଲେ, ଶେଷକୁ କୁରୁସଭାରେ ମାଡ଼
 ଖାଇଲେ । ରାବଣକୁ ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ସେ ବୁଝିଲା ନାହିଁ ।
 ଯାହାର ଯେମନ୍ତ ସ୍ବଭାବ, ଗୁରୁ ବଚନେ କିସ ହେବ । ସମସ୍ତଙ୍କ
 ଗୁଣ ତ ସମାନ ନୁହେଁ । ଏହା ପୃଥିବୀର ବୈବିଧ୍ୟ । ଯୁଦ୍ଧରାଂ ଯୁଦ୍ଧ
 ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ । କେବଳ ସ୍ବୟମ ହାବ ପୃଥିବୀରେ ଶାନ୍ତି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ
 ପାରେ । ବିରୁଣ ଥିବାଯାକେ ସମରର ବିରାମ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ

ସବୁବେଳେ ସମର ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିବ ; ମାତ୍ର ସଫଳତା ବଳରେ ତହିଁର ନ୍ୟୁନାଧିକ ହୋଇପାରେ । ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ ମନରେ ଧର୍ମଶ୍ରବ ବଢ଼ିବ, ସମଦର୍ଶୀଶ୍ରବ ବଢ଼ିବ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକକୁ ଆପଣାର କୁଟୁମ୍ବ ବୋଲି ମନେ କରିବ; ଯେତେବେଳେ ମାନବ ସମାଜ ସଫଳ ହେବ; ଲୋଭର ମାତ୍ରା କମିବ; ହୋଧ, ହିଂସା, ଈର୍ଷା, ଅହଙ୍କାର କମିବ, ତେତେବେଳେ ସାମରିକ ଶକ୍ତି ସଫଳ ହେବ ସିନା ! କେବଳ ବକ୍ତୃତାରେ ଏକଥା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନକୁ ଉଗ୍ରବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତ ବୁଝାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ, ଆଉ କିଏ ବୁଝାଇ ପାରିବ । ରାବଣକୁ କେତେ ଲୋକ ବୁଝାଇଥିଲେ ; ନିଜେ ତା ଭାଇ ବିଶ୍ଵାସୀ କହିଲେ, ସ୍ତ୍ରୀ ମନ୍ଦୋଦରୀ କହିଲେ, ତେବେ ତ ସେ ମାନିଲେ ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା, ଗାରୀ ତ ଏବେ କେହି ଯୁଦ୍ଧ କରୁନାହିଁ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି, କେହି କଣ ଶୁଣୁନାହାନ୍ତି ?

ସ୍ଵାମୀ—ଗାରୀ କହୁଛନ୍ତି, ଯୁଦ୍ଧ ବୁଲିଛି ; ତାଙ୍କ କଥାକୁ କେହି କାନ ଦେଉନାହାନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ମଦରେ ମତ୍ତ ହୋଇ ଧରଣକୁ ସର ମନେ କରୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ଗାରୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବେ କାହିଁକି ? ଯେଉଁମାନେ ପଶୁବଳରେ ବଳୀୟାନ ହୋଇ ସ୍ଵର୍ଗ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ପାତାଳ ଟିପୁରକୁ ପାଦରେ ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବାକୁ ବାହାରିଛନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଗାରୀଙ୍କ କଥା ସୁଖଲଗିବ କିଆଁ ? ଯେଉଁମାନେ କୋଟି କୋଟି ଲୋକକୁ ମାରଣାସ୍ତ୍ର ଦ୍ଵାରା ପୋକ ମାଛ ପରି ମାରି ପକାଉଛନ୍ତି; ତିଳେ ହେଲେ ମନରେ କୁଣ୍ଡା ବୋଧ କରୁନାହାନ୍ତି ମଣିଷକୁ ମାରିବା ମରାଜବାପାଇଁ ଯେଉଁମାନେ ପୌରୁଷ ବୋଲି ମନେ କରୁଛନ୍ତି; ନୂତନ ନୂତନ ମାରଣାସ୍ତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ମଣିଷ

ମାରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁମାନେ ଦିବାନଶି ଚନ୍ଦ୍ରା କହୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ଗାରୀଙ୍କ ଅହଂସା କଥାକୁ ପସନ୍ଦ କରିବେ କିଆଁ ? ଏମାନଙ୍କର କଣ ଆୟତ ଅଛି ? ଏମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋହର । ମାନବ ସମାଜରେ କୋକୁଆ ଭୟ ଘୋଟିଛି । ସେ କ୍ଷୟ ହୋଇଯିବାର ଯିବେ ; ସେ ରହିବାର ରହିବେ—‘ଯାତ୍ରା କରିବେ ସାଲଁ ; ତା କାହାର ହାତରେ ନାହିଁ ।’

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା ! ହଇହେ ଗାରୀ କହୁଛନ୍ତି ସମସ୍ତେ ଅହଂସା ବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତୁ । ଏ କଥା କଣ ହୋଇପାରିବ ?

ସ୍ୱାମୀ—ଆହେ ; ଗାରୀ ଏ ଯୁଗର ଜଣେ ମହାପୁରୁଷ । ସେ ଯେତେବେଳେ କହୁଛନ୍ତି ତାଙ୍କ କଥାକୁ କିଏ ଅପସନ୍ଦ କରିବ ? ଆମେ କହିଲେ ଲୋକେ ଆମ କଥାକୁ ହସି ଉଠାଇ ଦେବେ । ଆଜ୍ଞା, ତେମେ କହିଲ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟର ଗୁଣ କଣ ସମାନ ଅଛି ? କେବେ ସମାନ ହୋଇପାରିବ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆହେ, ମଣିଷ ଗୋଟିକେ ପ୍ରକୃତ ଗୋଟିଏ, ସମସ୍ତେ ସମାନ ହେବେ କିପରି ମ ? ବାପ ଗୁଣ ପୁଅଠାରେ ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ । ମା ଗୁଣ ଝିଅଠାରେ ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ । ପାଞ୍ଚ ଆଙ୍ଗୁଳି ସମାନ ନୁହେଁ । ସବୁ ମଣିଷର ଗୁଣ ସମାନ ହେବ କିପରି ? କିଏ ରାଗୀ ; କିଏ ଦୁଷ୍ଟ ; କିଏ ଶାନ୍ତ ; କିଏ ପାଳି ; କିଏ ସଇତାନ ; କିଏ ଦାମା ; କିଏ କୃପଣ । ସମସ୍ତେ ସମାନ ହେବା ଅସମ୍ଭବ ବୋଧ ହେଉଛି । କେଉଁ ଯୁଗରେ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କର ଗୁଣ ସମାନ ଥିବାର ତ କାହିଁ ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣରେ ଶୁଣା ନାହିଁ ?

ସ୍ୱାମୀ—ଆଜ୍ଞା, ଅନ୍ଧା କଥା କେତେ କାଳୁ କୁହାଯାଉଛି, କେତେ ଜଣ ମନରୁ ହିଂସାର ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଦୂର କଲେଣି ଦେଖି ଅପଣା ଗୁଡ଼ରେ ହାତ ଦେଇ କହନ୍ତୁ ଦେଖିବା ଦେଖି !

ସ୍ତ୍ରୀ—ନାହିଁ ତ ମୁଁ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ । କାୟମନ ବାକ୍ୟରେ ଅନ୍ଧା ଯେ ଦେବ ସେ ତ ଦେବତା ହୋଇଯିବ । ଗାରୀ ତ ନିଜେ କହୁଛନ୍ତି ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ସାଧନା କରି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ଆଉ କାହା କଥା କଣ କହିବା ।

ସ୍ୱାମୀ—ଖାଦ୍ୟରୁ ହିଂସାର ଉତ୍ପତ୍ତି । ଖାଦ୍ୟ ନ ଖାଇଲେ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀ ଜୀବନ ଧାରଣ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏକ ଜୀବ ଅନ୍ୟ ଜୀବକୁ ଖାଇ ପ୍ରାଣ ଧାରଣ କରୁଛି , ଏକ ଜୀବକୁ ଅନ୍ୟ ଜୀବ ଖାଇଲେ ହିଂସା କଲ୍ । ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେବେଳେ କିଛି ନ ଖାଇବ ତେତେବେଳେ ତା ମନରୁ ହିଂସା ପ୍ରବୃତ୍ତି ଲେପ ପାଇବ । ଖାଦ୍ୟ ଖାଇଥିବା ଯାକେ ହିଂସା ଥିବ । ତେବେ ସଞ୍ଜମ ସାଧନା କଲେ ପରିମାଣ ଉଣା ହୋଇପାରେ । ଛେଳିଟାଏ ନ ମାରି ଶାଗ ମୁଠାଏ ତୋଳି ଆଣି ଖାଇଦେଲେ ଚଳିଯିବ । ଯୁା ବୋଲି କଣ ଶାଗର ଜୀବନ ନାହିଁ ? ଅଛି, ଶାଗ ତ ଜନ୍ମୁଛି ବଢ଼ୁଛି ମରୁଛି । ଏ ଭିନ୍ନଟା ତ ପ୍ରାଣ ଥିବାର ଲକ୍ଷଣ । ଯେଉଁଠି ଏ ଭିନ୍ନଟା ଲକ୍ଷଣ ଦେଖିବ ଜାଣିବ ତାର ପ୍ରାଣ ଅଛି । ସେହିପରି ସାଧନା କଲେ ହିଂସାର ପରିମାଣ ଅନେକାଂଶରେ ଉଣା ହୋଇଯିବ । ଗାରୀ ପ୍ରକାଶନରେ ତାହାହିଁ କହୁଛନ୍ତି । ଚରମ ଆଦର୍ଶ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ଥୋଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ଲୋକ ଚେଷ୍ଟା କରି ଯେତେଦୂର ଉଠିପାରେ ଉଠିବ । ଏହି ଆଶାରେ ସେ ଦକ୍ଷା ଦେଉଛନ୍ତି । ଆଜ୍ଞା ଏତିକି ଥାଉ ।

୨୭ଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଜିନିଷର ଅତ୍ୟଧିକ ମୂଲ୍ୟବୃଦ୍ଧି

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ, ମୁଁ ଆଉ ଦର ଚଳାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ଏ କାଳକୁ ଗୁଆ ସେର ହେଲ ତିନି ଟଙ୍କା, ଚିନି ସେରକୁ ବାର ଅଣା । କରସିନି ସେର ସାତ ଅଣା, ପାନ କଡ଼ାକୁ ତିନି ଚାରି ଅଣା । ଲୁଗା ଯେ ଥିଲା ଗୋଟାକୁ ଆଠଅଣା ଦଶଅଣା ସେ ହେଲା ଅଡ଼େଇ ଟଙ୍କା । ଏବେ କରିବା କଣ ? ଚଳିବା କିପରି ? ତମେ ବେଶୀ ଟଙ୍କା ନ ଦେଲେ ଆଉ ଚଳିବ ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ତୁମ୍ଭେମାନେ କଣ ସେ ହିସାବ କିତାବ କିଛି ବୁଝ ? ତମମାନଙ୍କ ହିସାବ ତେଲି ନା ଯା ପେଲି । ଦୁନିଆ ହାଲଗୁଲ ସିନା ବୁଝିଲେ ହୁଅନ୍ତା ? ଆହେ, ଜିନିଷ ଦର ହୁ ହୁ ବଢ଼ିଯାଉଛି । ଆସୁ ତ ଆଉ ବଢ଼ୁନାହିଁ, କମି ଯାଉଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଧାନ ଦର ତ ବହୁତ ବଢ଼ିଗଲାଣି । ଭରଣ ଦଶ ଟଙ୍କା ଥିଲା ; ଏବେ ତ ଭରଣ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ହେଲାଣି । ଧାନ ବିକିଦେଲେ ଟଙ୍କା ବେଶୀ ମିଳିବ ।

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ଧାନ ଭାଉ ସିନା ବଢ଼ିଗଲା ଧାନ ଅମଦାନି ତ କମିଗଲା । ଏ ବର୍ଷ ଧାନ ଯାହା ଅମଳ ହେଲା ଗତ ବର୍ଷଠାରୁ ଅଧେ ବା ଅଧକରୁ ଉଣା । କୋଳଥ ଫସଲ ଗଲା, ନଡ଼ିଆ ଆମଦାନି ଗଲା । ମୁଗ ଗୋଟାଏ ଫସଲ ସେ ତ ଲୋକସାନ ହେଲା । ଆମ୍ବ ଫସଲ ତ ଗଲା । ଏତେ ପ୍ରକାର ଆସୁ କମିଗଲା । ସବୁ ମିଶି ସିନା ଚଳି ଯାଉଥିଲା । ନଡ଼ିଆ ଗୋଟାକ ଛ ପଇସା ଦିଅଣା ସତ ; କିନ୍ତୁ ଗଛରେ ଫଳ ନାହିଁ ; ଗଛ ତ କଢ଼ିବାକୁ ନାହିଁ । ଗଲା ବତାସରେ

ସବୁ ବାଡ଼େଇ ପିଟି ହୋଇଅଛି । ଧାନ, ଗୁଜଲ, କୋଳଥ, ମୁଗ, ବରି, ଦରଡ଼, ପାନ ପ୍ରଭୃତିର ମୂଲ୍ୟ ଚତୁର୍ଗୁଣ ବଢ଼ିଛି ! ମାତ୍ର ଆମଦାନୀ ଏତେ ଅଳ୍ପ ଯେ ନିଜ ଘର ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ନିଅନ୍ତି ; ବଳିଲେ ସିନା ବକିଲେ ବେଶୀ ପଇସା ମିଳନ୍ତା ! ଯାହାର ନିଜ ଘର ଖର୍ଚ୍ଚରୁ ବଳି ଧାନ ଜମାଅଛି ସେ କିଛି ବକିବ, ପଇସା ବେଶୀ ପାଇବ; ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ଜନସବୁ କଣିଲେ ଏକା ଫଳ । ଏହି ଆର୍ଥିକ ଦୁର୍ଗତି ସଙ୍କଟରେ ପଡ଼ି ଲୋକେ ଛଟପଟ ହେଉଛନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ଭାଗବାନଙ୍କୁ ଡକା ପକାଉଛନ୍ତି । ଏ ତ ଗୋଟାଏ ବିଷମ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟ ପଡ଼ିଛି । ଏଥିରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇଲେ ଯାହା ହେବ । ମାଇପେମାନେ ତ ଏକଥା ବୁଝୁନାହାନ୍ତି । କହୋ, ଆୟ ଉଣା ହେଲା ବ୍ୟୟ ବଢ଼ିଲା । ଏଥିକି ବୁଝି ଚଳିଲେ ସିନା ହେବ । ଆମେ ଯେଉଁ ସାଆନ୍ତିଆ ଡଙ୍ଗାରେ ଚଳୁଥିଲେଇଁ ସେହିପରି ଚଳୁଥିବା, ସେଥିରୁ ଦାଡ଼େ ଉଣା ହେବ ନାହିଁ ଏ ମାତ୍ର ଧରିଲେ ତ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ମେଘ ବର୍ଷିବ ସେ ଆଡ଼କୁ ଛତା ଦେଖାଇବା ଉଚିତ । ଖାଲି ଶାଗ ଭାତ ସମୟରେ ମିଳିବା କଠିନ ହେବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ମାଇପକୁ ଦୋଷ ଦେଉଛ ଯେ ସେମାନେ କଣ କରବେ ତାକୁ ଯେତକି ଦବ ସେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରବେ । ଯେତକି ରୁନାକୁ ତେତକି ପିଠା କରଦେବେ ସିନା ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆହେ, ପିଠା କରବାରେ ମଧ୍ୟ କାରିଗରି ଅଛି, ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ହିସାବକିତାପ ଅଛି । ଫସାରରେ ଚଳିବାକୁ ହେଲେ ହିସାବ କିତାପ ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । କି ପୁରୁଷ, କି ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟେ ହିସାବ କିତାପରେ ନ ଚଳିଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମୂଳରୁ ହିସାବ କିତାପ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଫସାରର ଯେ

କୌଣସି ବସ୍ତୁ ହେଉ ହସାବରେ ନ ଚଳିଲେ ସବୁ ବିଭ୍ରାଟ ହେବ । ଏ ସଂସାର ଗୋଟିଏ ହସାବରେ ଚାଲୁଛି । ହସାବରୁ ବେହସାବ ହେଲେ ବିଭ୍ରାଟ ହେବ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆପେ ଆଣିବ ଆପେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବ, ରନ୍ଧିବ ଖାଇବ ଏଥିରେ ଏତେ ହସାବ କଣ କରିବ ମ ?

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ଏକଥା ଠିକ୍, କିନ୍ତୁ ଆର୍ଥିକ ବିଭ୍ରାଟରେ ହସାବ କିତାପର ଯଥେଷ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ଦର୍ପଣ ନ ଥିଲେ ଯେପରି ଲୋକ ନିଜ ମୁହଁ ନିଜେ ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ ସେହିପରି ହସାବ ନ ଥିଲେ ମଣିଷ ନିଜ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ନିଜେ ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ । ସଂସାରରେ ଆର୍ଥିକ ପରିସ୍ଥିତି ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ କରାଏ । ଦେବା ନେବା, ନେଣା ଦେଣା, ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ହୋଇଥାଏ ଯେ ଲୋକ ସବୁ ମନେ ରଖିପାରେ ନାହିଁ । ହସାବ ଥିଲେ କୌଣସି ଭ୍ରମ ପ୍ରମାଦର କାରଣ ନ ଥାଏ । ହସାବ ନ ଥିଲେ ନାନା ଗଣ୍ଡଗୋଳ ହୁଏ । ଦେଶ ଆମ ଗ୍ରୀଟିଶ ରାଜା ସାତ ସମୁଦ୍ର ତେର ନଈ ଆଉ ପାରିରେ କେଉଁଠି ବସିଛନ୍ତି, କେବଳ ଚାକର ଓ ହସାବ ଦ୍ଵାରା ଏତେ ବଡ଼ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଚଳୁଛି । କଡ଼ା ବରକଡ଼ା ହସାବ ରହୁଛି । ସେ ହସାବ ଠିକ୍ ଅଛି ନା ଭୁଲ ଅଛି ତାହା ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ଦରମା ନେଇ ଚାକର ଅଛନ୍ତି । ସେ କଣ ଏପରି ଓଲ୍ଲ ଯେ ଏତେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଏ ସବୁ କାମ କରୁଛନ୍ତି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଁ, ସେ କଥା ସତ ସିନା ଏତେ ବଡ଼ ରାଜ୍ୟର ହସାବ ରଖୁଛନ୍ତି ଆମର କଣ ଅଛି ମ ? ଘରେ କିଏ ଖାଇଲା ନେଲା ଦେଲା ଏ ଗୁଡ଼ାକର ହସାବ କାହିଁକି ?

ସ୍ଵାମୀ—ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗୁମ୍ଫା ତଳାଇବା ଯାହା ଗୋଟିଏ ପରିବାର ତଳାଇବା ସେଇଆ । ପରିବାରଟି ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫା । ଶାସନ ମାତ୍ର ସବୁଠାରେ ସମାନ । ହିସାବ ଥିଲେ ଜାଣିପାରିବ କେଉଁ ବାବତରେ କେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲା । କେଉଁ ବାବତରେ ଅଧିକା କେଉଁ ବାଟରେ ଯାଉଛି । ଆମର ଆୟ ହେଲା କେତେ, ଘରକୁ ଜନିଷ ଆସିଲା କେତେ, ଆମେ କେଉଁ ବାଟରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କଲେଇ କେତେ । କେଉଁ ଖର୍ଚ୍ଚ ଉଣା କରିଦେଲେ ଚଳିବ । କେଉଁ ବାଟ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ ଚଳିବ, ଏ କଥା ହିସାବରୁ ଜଣା ପଡ଼ିଯିବ । ହିସାବ ନ ଥିଲେ ତେଲି ନା ଯା ପେଲି । ଅନ୍ଧାର ଘରେ ପଶିଲା ପରି ହେବା । ଏ ସବୁ ନାନା କାରଣରୁ ହିସାବ କିତାପର ମାତାମୁଖ ସର୍ବବାଦୀସମ୍ମତ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଁ ଯାହା କହୁଛ ସତ । ମୁଁ ମନେ କରେ ଏତେ ପରିଶ୍ରମ କରି କିଏ ଏଗୁଡ଼ାକ ଲେଖିବ, ହାତେ ହାତେ କରୁ ଥାଇ, କଣ ହାତକୁ ଆଖିକ ଅବଶ୍ୟାସ କରିବା ?

ସ୍ଵାମୀ—ହାତ କେତେବେଳେ ଲମ୍ବିଯାଏ । ଆଖି କେତେବେଳେ ଭୁଲି ଯାଏ । ଆଖି ସିନା ଦେଖେ, ମନ ମନେ ରଖେ । କିନ୍ତୁ ମନ ଅନେକ କଥା ପାସୋର ପକାଏ । ବେଶି ଦିନର କଥା ହେଲେ ବିସ୍ମରଣ ହୋଇଯାଏ । ସୁତରାଂ ହାତ ଆଖି ଉପରେ ସବୁବେଳେ ନିର୍ଭର କର ଯାଇ ନ ପାରେ ! ହିସାବ ଥିଲେ ଶହ ଶହ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷର କଥା ଲେଖାଯାଏ । ଯେତେବେଳେ ଦରକାର ହେବ ତେତେବେଳେ ହିସାବ ଦେଖିଲେ ଜଣା ପଡ଼ିଯିବ । ତେଣୁ ହିସାବ କିତାପକୁ ନିତାନ୍ତ ଅସାର କଥା ବୋଲି ମନେ କର ନାହିଁ । ହାତେ ମାଟି ଗୁଣାଣେ ଚାଲିବା ପାଇଁ ହିସାବ ଆବଶ୍ୟକ ।

ଆମ ଦେଶ ଲୋକେ ହିସାବ ଉପରେ ଯେପରି ନିର୍ଭର ନ କରନ୍ତି ସେହିପରି କରଜ ଜାଲରେ ଛଦି ହୋଇ ମରନ୍ତି । ବେହିସାବ ହୋଇ ଲୋକେ ନାନା ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗ କରନ୍ତି । ଗୋଟାଏ କଥା ଦେଖିଲେ ଆମେ ବେହିସାବ ହୋଇ ଲଙ୍ଗଳା ହେଲୁଣି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ବେହିସାବ ହୋଇ ଲଙ୍ଗଳା ହେଲେଇଁ କିପରି ମ ?

ସ୍ତ୍ରୀମୀ—ଆହେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ବସ୍ତ୍ର ସଙ୍କଟ ପଡ଼ିଛି ଦେଖୁଛ ତ ? ପାଞ୍ଚ ସାତଟଙ୍କା ଦେଲେ ଖଣ୍ଡେ ଲୁଗା ମିଳୁଛି । କେତେ ଟଙ୍କା ଦେଲେ କେତେ ଖଣ୍ଡେ ଲୁଗା କେତେଜଣ ପିନ୍ଧିବେ ? ଆମ ଦେଶ ଲୋକେ ଏ ହିସାବ ବୁଝିପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମଦେଶରେ କପା ହେଉଥିଲା, ଅରଟ ଥିଲା, ସୂତା କଟା ହୋଇ ଲୁଗା ବୁଣା ହେଉଥିଲା । ବୁଣାଳୀ ସାମାନ୍ୟ ଦାମ୍ ନେଇ ଲୁଗା ବୁଣି ଦେଉଥିଲା, ଜଣା ପଡ଼ୁ ନ ଥିଲା । ଲୋକେ ହୋମତା ହୋଇ କପାରୁଷ ଗୁଡ଼ି ଦେଲେ । ଅରଟ ସୂତାକଟା ଗୁଡ଼ିଦେଲେ । ବିଦେଶରୁ ବିଦେଶୀ ଲୁଗା ଶସ୍ତ୍ରାରେ ମିଳିଲରୁ ଆପଣା ହିସାବ ଆପେ ପାସୋରି ଦେଲେ । ଆମ ଦେଶରୁ କପା ଗଲା, ବିଦେଶରୁ ନାନା ଚିତ୍ତ ବିଚିତ୍ର ଲୁଗା ତିଆରି ହୋଇ ଆସି ମଉଳି ଲଗାଇ କଉଡ଼ି ଗୁଣି ନେଲା । ଏବେ ଲୁଗା ଅତ୍ୟଧିକ ମହର୍ଗ ହେବାରୁ ଲୋକଙ୍କର ପୁରା ହିସାବ ମନେ ପଡ଼ୁଛି । କିଏ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ କପା କରୁଛନ୍ତି, କିଏ ଅରଟ ତାକୁଡ଼ି ଧରି ସୂତା କାଟୁଛନ୍ତି । ଏତିକିରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଉପକାର ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବାହା ବେଳେ ବାଇଗଣ ରୁଆ ନ୍ୟାୟ ପରି ହେଉଛି । ଆଜିକି ୨୦ ବର୍ଷ ହେବ ଲୋକଙ୍କୁ ଏ ହିସାବ ଚେତାଇ ଦିଆଗଲା, ମାତ୍ର ତେଣିକି କେହି କାନ ଦେଲେ ନାହିଁ । କିଏ ଅଛା କଲା, କିଏ ଅବହେଳା କଲା ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଁ ହେ, ମୁଁ ତ ସୂତା କାଟୁଥିଲି, ଭଲ ସୂତା ହେଉଥିଲା
ସବୁ ଲୁଗା ହେଉଥିଲା, ମୁଁ ତ ନିଜେ ଗୁଡ଼ିଦେଲି, କହିବି କାହାକୁ ?
ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଉଥିଲେ କେତେ ଲୁଗା ଆମ ଘରେ ହେଉଥାନ୍ତା,
ଆମେ କାହିଁକି ବଜାରକୁ ଲୁଗା ପାଇଁ ଯାଇଥାନ୍ତେଇ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଏବେ ଚେତ, ଏବେ ବୁଝ, ଏବେ ହସାବ କର,
ଯେତେବେଳେ ଆମ ଦେଶରେ ଲୁଗା ହେଉଥିଲା ସେ ସମୟରେ
ହସାବ ଖୋଜି ବାହାର କର, ଦେଖ ସେ ହସାବ ଗୁଡ଼ି ଆଜି
ଲୋକେ କିପରି ବା'ନେ ପଥ ହେଉଛନ୍ତି । ଏହିପରି ସବୁ ଦିଗକୁ
ଦେଖ । ସବୁଆଡ଼ି ଫୁଟୁଳା, ସବୁଆଡ଼େ ବେହସାବ । ପୁଣି ଯେବେ
ଲୋକେ ପୂର୍ବ ହସାବ ବାଟକୁ ଫେରି ନ ଆସନ୍ତି ତେବେ ଲଙ୍ଗଳା
ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏ କଥା କଣ ମିଛ ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ନାହିଁ ହେ, ଏ କଥା ମିଛ ନୁହେଁ । ତେମେ ତ ଆମକୁ
ଲୁଗା ଦେବାକୁ ବଡ଼ ନଅଣିଆ କରି ଦେଉଛ । ଆମେ ଖଣ୍ଡେ
ଖଣ୍ଡେ ଲୁଗାରେ ଚଳିବୁ କିପରି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆହେ, ସବୁ ତ ଟଙ୍କା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି ।
ଟଙ୍କା ଏତେ ଆସୁଛି କେଉଁଠୁ ? ସବୁ ଜନସଭା ଭାଉ ବଢ଼ିଲା, ପସଲ
ଆମଦାନ ଉଣା ହେଲା, ରୋଜଗାର ଉଣା ହେଲା । ଏ ସବୁ ହସାବ
କରି ଦେଖ ତେବେ ଜାଣିପାରିବ । ଆଉ ବରାବର ପୂର୍ବ ଶଗଡ଼
ସରିରେ ଚାଲିଲେ ହେବ କିପରି ? ଯେଉଁ ଅର୍ଥ-ସଙ୍କଟ ପଡ଼ିଛି
ଏଥିରେ ଡେଜା ଲୋକ ବାଜାର ହୋଇଯିବ । ଘରଲୋକ
ସମସ୍ତେ ଜାଗତିଆର ନ ହେଲେ ଚଳିହେବ ନାହିଁ । ଆଉ ଆଜି
ଏତିକି ଥାଉ ।

୨୭ ଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

କୋଇଲି

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇଡ଼େ, ମୁଁ ବୃହାଲୀରେ ଯେଉଁ କୋଇଲି ଗାଉଥିଲି
ସେ ଭାରି ଭଲ ଗୀତ । ସେମନ୍ତ ଲେଖା ଆଉ କେହି ଲେଖୁଛି ?
ଭାଷା ବଡ଼ ସରଳ, ଭାବଟି ବଡ଼ ମଧୁର !

ସ୍ବାମୀ—ସେ କଥା ଆଉ କହିବାକୁ ଅଛି ! ପ୍ରାଚୀନ କବିମାନଙ୍କ
ଲେଖାର ତାହାହିଁ ବାହାଦୁରୀ । ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରଭୃତି
ଶୁଣୁ ନାହିଁ, କେଡ଼େ ମଧୁର ଏବଂ କେଡ଼େ ସରଳ । ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ
ଗୋଟିଏ କୋଇଲି ଲେଖିଛି, ଶୁଣିବ ?

କୋଇଲି କାହୁଁ ଆସୁ କାହିଁ ଲୁଚିଥାଉ

କାହା ସ୍ମୃତି ଗୀତ ମୋଦେ ପଞ୍ଚମରେ ଗାଉ ଲେ । ୧ ।
କୁହୁ କୁହୁ କୋମଳ ସଙ୍ଗୀତ

କମ୍ପାଇ ପୁଲକେ ତନୁ କରୁ ବିମୋହିତ ଲେ । ୨ ।
କୁହୁସ୍ବନେ ଅଛି କି ଶକତି

କେଉଁ ଦେବତା ମନାଇ ପାଇଲୁ ବିଭୂତି ଲେ । ୩ ।
କେଉଁ ତପ କେବେ ଆଚରିଲୁ

କାହା ବରେ ଏ ଗଳା ଶକ୍ତିକ ତୁ ପାଇଲୁ ଲେ । ୪ ।
କାହିଁକି ବସନ୍ତ କାଳ ଉଣି

କାହୁଁ ଆସି ତୋ ସ୍ବନ ଶୁଣାଇ ଯାଉ ଭଣି ଲେ । ୫ ।
କୁହୁସ୍ବନେ ଦିଗ ଚମକାଉ

କାହାକୁ ଶୁଣାଉ ଗୀତ ଆତ୍ମଆଲେ ଥାଉ ଲେ । ୬ ।

କାଳିଆ ବରନ ଅସୁନ୍ଦର

କାହିଁକି ରସନ୍ତ ରୂପ ଭେଦ ନାହିଁ ତୋର ଲେ ।୭।

କେତେ ପକ୍ଷୀ ଅଛନ୍ତି ଜଗତେ

କାମଦେବ ବାଛୁ କିମ୍ପା ଦୂତ କଲେ ତୋତେ ଲେ ।୮।

କିଞ୍ଚିତରେ ଗୁଣ ଅଛି ଯାର

କରନ୍ତି ଆଦର ଲୋକେ ହେଲେ ଅସୁନ୍ଦର ଲେ ।୯।

କେତେ କେତେ ପକ୍ଷୀ ତ ଅଛନ୍ତି

କବିମାନେ କିମ୍ପା ତୋର ଗୁଣ ଗାଉଛନ୍ତି ଲେ ।୧୦।

କାକ ପୁରେ ବଢ଼ି ଏତେ କାଳ

କଳ ନିୟମ ଶେଷକୁ ହେଲା ତୋର କାଳ ଲେ ।୧୧।

କଳ ସ୍ତନ ଚିହ୍ନା ପକାଇଲା

କି ବୁଝିବ ଅରସିକ କାକ ତଡ଼ି ଦେଲା ଲେ ।୧୨।

କୁହୁ ସ୍ତନ କରୁ ଘନ ଘନ

କୁହୁଳ ଲଗାଇ ଟାଣି ନେଉ ଜନ ମନ ଲେ ।୧୩।

କୁହୁ ସ୍ତନ ଅତି ସୁମଧୁର

କି ମୋହନ ମନ୍ତ୍ରର ସେ ସ୍ତନେ ଅଛି ତୋର ଲେ ।୧୪।

କମଳାୟ କାନ୍ତି ନାହିଁ ତୋର

କଣି ନିଏ ଜନମନ କଳ ନାଦ ତୋର ଲେ ।୧୫।

କଳା ବର୍ଣ୍ଣ ତନୁ ପାତଳିଆ

କେତେ ସ୍ତନ ଅଛି ସବୁ ତୋ ପାଆତଳିଆ ଲେ ।୧୬।

କେଉଁଠାରେ ରଜମାରେ ଥାଉ

କାକ ନ ବୋବାଉଁ ଉଠି ଜଗତ ଉଠାଉ ଲେ ।୧୭।

କୁଞ୍ଜେ କୁଞ୍ଜେ ଗାଉ କୁତୁହଳେ

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ କିଶୋରୀ ସୁସଜ୍ଜିତା ବେଳେ ଲେ ।୧୮।

କୁହୁସ୍ବନ ବିରଘାର ଅରି

କମ୍ପି ଉଠେ କଳେବର ଉଷ୍ମ ବୋଲି ଥରି ଲେ ।୧୯।

କି ମଧୁର ଉଠ ଲେ ଉଠ ଲେ

କୁନ୍ଦାଞ୍ଜିଆ ତୋ ସହିତ ସ୍ବର କରେ ମେଲ ଲେ ।୨୦।

କାମ ଶୀତା କନ୍ଦୁକ ସମାନ

କି ପାଞ୍ଚ ବସନ୍ତ ଆଗେ କର ଅନୁମାନ ଲେ ।୨୧।

କିପରି ତୁ ଜାଣୁ କାଳବେଳ

କାହିଁ ଲୁଚି ଯାଉ ଆସିଲୁ ଘନକାଳ ଲେ ।୨୨।

କି ମଧୁର ତୋ ସଙ୍ଗୀତ ସୁଧା

କି ରଙ୍ଗେ ପୁଲକି ଉଠେ ନିଶିଳ ବସୁଧା ଲେ ।୨୩।

କେଡ଼େ କ୍ଷୁଦ୍ର କେଡ଼େ ଗୁରୁସ୍ରବ

କଣିକାଏ ନାହିଁ ତୋର ମନରେ ଗରବ ଲେ ।୨୪।

କି ମହତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧୁ ଭୁବ୍ଧ

କେଉଁଠି ନିଭୂତ ଲତା ବୃକ୍ଷ ମେଲେ ରହି ଲେ ।୨୫।

କଳକଣ୍ଠ ନାମ ତୋ ବିଦୁଜ୍ଞ

କି ହେବ ହେଉ ପଛକେ ଅସୁନ୍ଦର ଅଙ୍ଗ ଲେ ।୨୬।

କି ମଧୁରେ ଗାଉ ତୋ ସଙ୍ଗୀତ

କିନ୍ତୁ ନର ଗରବ ସକଳେ ମୋହିତ ଲେ ।୨୭।

କାଳ ତୋତେ ସହି ନ ପାରଇ

କାଆ କାଆ ରାବି ଧାଏଁ ତୋ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇ ଲେ ।୨୮।

କାଞ୍ଚନ ମୂଲ୍ୟ କି କାଚ ହେବ

କାଆ କୁଞ୍ଜ ଭେଦ ଭାବ କିଏ ନ ବୁଝିବ ଲେ । ୨୯ ।

କାହିଁକି ତୁ ଲୁଚି ଲୁଚି ଯାଉ

କାହାକୁ ଡରି ତୁ ପଥ ଗହଳରେ ରହୁ ଲେ । ୩୦ ।

କେତେ ବ୍ୟାଧି ଧନୁଶର ଧରି

କଣ ବଣେ ବୁଲୁଛନ୍ତି ତୋର ପିଣ୍ଡ ଧରି ଲେ । ୩୧ ।

କଲେ ବଲେ ଦେଖି ପକାଇଲେ

କାଣ୍ଡ ବିନ୍ଦି ଦେବେ ତେଣୁ ଡରି ଲୁଚୁ ଭଲେ ଲେ । ୩୨ ।

କଣ୍ଠ ତୋର ଜଗତ ମୋହନ

କାଣ୍ଡ ଖସି ନ ଯିବ କି ଶୁଣିଲେ ତୋ ସ୍ବନ ଲେ । ୩୩ ।

ହୃଦ ବ୍ୟାଧି ଗୁଣ କି ବୁଝିବ

କୁଳଟା ନାଶକ ଜାଣେ ପତି ପ୍ରେମ ଭାବ ଲେ । ୩୪ ।

କୋକିଳ ତୋ ଲୁଚିବା ଉଚିତ

କିଏ ଏ ସଂସାରେ ବୁଝେ ଗୁଣର ମହତ୍ତ୍ବ ଲେ । ୩୫ ।

କାଲେ କାଲେ ଏ ନିସ୍ବନ ଶୁଣି

ବନ୍ଧୁ ଭାଷେ ଆନନ୍ଦ ଲଭନ୍ତୁ ବିଶ୍ବପ୍ରାଣୀ ଲେ । ୩୬ ।

୨୯ଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ବିଶାଳ ଉତ୍ତଳ

ସ୍ତ୍ରୀ—ହଇହେ, ଆଗେ ଉତ୍ତଳ ସନ୍ନିଳନା ହେଉଥିଲା ଦେଶ ମିଶ୍ରଣ ପାଇଁ ସିନା ! ନୂଆ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ପରା ହେଲା ! ପୁଣି କାହିଁକି ସନ୍ନିଳନା ସବୁ ହେଉଛି ନ ?

ସ୍ବାମୀ—ଆହେ, ନୂଆ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ହେଲା ସିନା ! ସବୁ ଓଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳଯାକ ମିଶି ନାହିଁ । ମେଦିନୀପୁର, ସିନ୍ଧୁଭୂମ, ଚକଟି, ମଞ୍ଜୁଷା ପ୍ରଭୃତି ଆହୁରି ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ ଅଞ୍ଚଳ ରହି ଯାଇଅଛି ପରା ! ସେଥିପାଇଁ ପୁଣି ସେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଲାଗିଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଖାଲି ସବୁ କଲେ କଣ ହେବ ନ ? କାମ ହେଲେ ସିନା ହେବ ? ଖାଲି ଗୋପୀଭାଷା ଗାଇଲେ କଣ କୃଷ୍ଣ ଦର୍ଶନ ମିଳିବ ?

ସ୍ବାମୀ—ଗୋପୀଭାଷା ଗାଉ ଗାଉ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ିବ । ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ିଲେ ସାଧନ କରୁ କରୁ କୃଷ୍ଣ ଦର୍ଶନ ମିଳିଯିବ । ସେହି-ପରି ଆଗେ ଏ ସବୁ ଆଲୋଚନା କରୁ କରୁ ସବୁ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ମନରେ ଭାବ ଜାଗ୍ରତ ହେବ । ସମସ୍ତେ ଏକମନ ଏକ ପ୍ରାଣରେ ଲାଗିଲେ ଅବଶ୍ୟ ରହିଯାଇଥିବା ଅଞ୍ଚଳଯାକ ପୁଣି ଯୋଡ଼ା ହେବ । ଘରେ ଘରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ସମସ୍ତେ ଏ କଥା ବୁଝିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ଗୋପୀଭାଷା ପରି ଶଣ୍ଢେ ‘ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା’ ଲେଖି ଦେଉନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ଘରେ ଘରେ ଗାଇବେ । ସବୁ ସମିତିକି କେତେ ଜଣ ଯାଉଛନ୍ତି ? ବଡ଼ବଡ଼ିଆ କେତେଜଣ ଗଲେ, ଶୁଣିଲେ ଆସିଲେ ପୁଣି ନାହିଁରେ ତେଲ ପକାଇ ଶୋଇଲେ । ମୁଁ ତ ଦେଖୁଛି ଅଧିକାଂଶକୁ ଏ ବିଷୟ ଆଦୌ ଜଣାନାହିଁ । କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳ

ଆସିଲେ କେତେ ନ ଆସିଲେ କେତେ ? କିଏ ସେ ହସାକ
ଜାଣୁନାହିଁ କି ଖବର ରଖୁନାହିଁ ।

ସ୍ବାମୀ—ଆଜ୍ଞା, ହଉ ଖଣ୍ଡେ ଲେଖିଦେବା ‘ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା’ ।

ଉତ୍କଳ ଜନନୀ—ଭାଷା

ଦେଶ କଥା ଭାଳି ଭାଲି ସକଳ ।
ମେଲା ମଣ୍ଡପେ ହୁଅନ୍ତୁ ବିକଳ ।୧।
କାହୁଁ ଦାରୁଣ ଶାସନ ଆସିଲା ।
ଉତ୍କଳକୁ ଖଣ୍ଡି ଖଣ୍ଡି କାଟିଲା ।୨।
କେଉଁ ପ୍ରଦେଶେ କାହାକୁ ଯୋଡ଼ିଲା ।
ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଥାନେ ନେଇ ରଖିଲା ।୩।
ଏକ ଉତ୍କଳମାତାର ସନ୍ତାନ ।
ଭୋଗ କରେ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଶାସନ ।୪।
ଖଣ୍ଡେ ମାୟାଜ ପ୍ରଦେଶେ ରହିଲା ।
ଖଣ୍ଡେ ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ା ହେଲା ।୫।
ଖଣ୍ଡେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶେ ହେଲା ଯୋଡ଼ା ।
ମିଶି ବିହାରେ ରହିଲାକ ଥୋଡ଼ା ।୬।
ମୁସଲମାନ ଇଂରେଜ ମରହଟ୍ଟା ।
ଶାସନରେ ହେଲା ଏ ହଟହଟା ।୭।
ସୁବିଧାରେ ହେବ କର ଆଦାୟ ।
କଟାକଟି ଯୋଡ଼ାଯୋଡ଼ି ଉପାୟ ।୮।
ବିକଳାଙ୍ଗ ହୋଇ ମାତା ପଡ଼ିଲା ।
ତେତେ କାଳ ଏପରି ବହିଗଲା ।୯।

ଭଲ ଭଲ ପ୍ରଦେଶରେ ରହିଣ ।
 ଭୋଗ କଲେ କେତେ କେତେ କଷଣ । ୧୦।
 ଭାଷା ଭାବ ଭଙ୍ଗୀ ଗଲ ବଦଳ ।
 ନାନା ବିକୃତି ଶ୍ରେରେ ଉତ୍ତଳୀ । ୧୧।
 କା'ର ବଙ୍ଗାଳୀ ପରି ଭାବ ଭଙ୍ଗୀ ।
 କିଏ ଦଶଇ ସାକ୍ଷାତ ତେଲଙ୍ଗୀ । ୧୨।
 କା'ର ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ପରି ଆକୃତି ।
 ସଙ୍ଗ ଦୋଷେ ଭାଷା ଲଭେ ବିକୃତି । ୧୩।
 କେତେ ଦିନ ଅନ୍ତେ କେତେ ସନ୍ତାନ ।
 ବୁଝି ପାରିଲେ ଏ ସବୁ କଷଣ । ୧୪।
 ସବୁ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ଡକାଇଲେ ।
 କିସ କରିବା ଉପାୟ ପାଞ୍ଚଲେ । ୧୫।
 ସମ୍ମିଳନୀ ସଭା ତହୁଁ ବସିଲ ।
 ସବୁ ଅଞ୍ଚଳ ମିଶୁ ପଣ କଲ । ୧୬।
 ସବୁ ଓଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳ ମିଶାଇ ।
 ଏକ ପ୍ରଦେଶ କର ଡାକେ ଭାବ । ୧୭।
 ଡାକ ଡାକି ଗଲ କେତେ ବରଷ ।
 ଏବେ ହୋଇଲ ନୂତନ ପ୍ରଦେଶ । ୧୮।
 ହେଲ ପ୍ରଦେଶ ଆଶା ନ ପୁରିଲ ।
 କେତେ ଅଞ୍ଚଳ ପୁଣି ରହିଗଲ । ୧୯।
 ସେ ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକ ନ ମିଶିଲେ ।
 ଜାତି ଆକାଞ୍ଛା ନ ପୁରିବ ଭଲେ । ୨୦।
 ଗଙ୍ଗାଠାରୁ ଗୋଦାବରୀ ବିଶାଳ ।
 ଥିଲ ଶରୀର ଉତ୍ତଳ ମାତାର । ୨୧।

ସିଂହଭୂମି ହେଉଅଛି ବ୍ୟାକୁଳ ।
 ରହିଗଲା ତ ସେ ମେଦିନୀପୁର । ୨୨ ।
 ରହି ଯାଇଛି ଟିକାଳ, ମଞ୍ଜୁଷା ।
 ବୁଢ଼ାସମ୍ବର କରିଅଛି ଆଶା । ୨୩ ।
 ଏହିପରି ଅଛି ଯେତେ ଅଞ୍ଚଳ ।
 ନ ମିଶିଲେ ଦେଶ ହେବ ଦୁଃଖ । ୨୪ ।
 ଏ ତ ଜୀବନ ମରଣ ସମସ୍ୟା ।
 ଜନନୀ ଯେ ଭୋଗୁଅଛି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା । ୨୫ ।
 ଯେହୁ ଉତ୍କଳୀ ଅଛ ହେ ଯେଉଁଠି ।
 ତେଜ ଏ ଦଶା, ହୁଅ ହେ ଏକାଠି । ୨୬ ।
 ଏକ ସ୍ଵରେ ଦାସ କର ମିଳନ ।
 ଧନ ଜନ ଜୀବନ କର ପଣ । ୨୭ ।
 ଖାଲି ବଚନ ଚୁତୁରରେ କାର୍ଯ୍ୟ ।
 ହେବ ନାହିଁ ନ ହେବ କେବେ ଆର୍ଯ୍ୟ । ୨୮ ।
 ସୁମର ହେ ନିଜ ଜାତି ଖରଡ଼ ।
 ମାତୃଭୂମି ସେବାରେ ଯାଅ ମାତି । ୨୯ ।
 ନିଜ ଘର ପେଟଟି ମହାସୁଖ ।
 ପର ଘରେ ଅମୃତ ପାନ ଦୁଃଖ । ୩୦ ।
 ପର ଓଳିତଳରେ ଯେତେ ଦିନ ।
 ରହିଥିବ ହୋଇବ ଧାନସ୍ଥାନ । ୩୧ ।
 ଯାର ଲେଖମାସ ଥିବ ଜୀବନ ।
 ସେ କି ସହିବ ଏ ଘୋର କଷଣ । ୩୨ ।
 ଲଗୁନାହିଁ କି ପରାଣେ ପରାସ ।
 ଉଠ ଚଞ୍ଚଳ ଜଡ଼ିତା ବିନାଶ । ୩୩ ।

ଅଛ ଯେଉଁଠି ରହିବ ସେଠାରେ ।
 ଗାର ଦୁଃଖିଲେ ମିଶିବ ଉକ୍ତଲେ । ୩୪ ।
 କିଏ ନେଇ ଯାଇ ନାହିଁ ଆସ୍ଥାନ ।
 ସୀମାଗାର କରିଛି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ । ୩୫ ।
 ଗାର ମହିମା ବିଚିତ୍ର ବିଷମ ।
 ସୁନା ଉକ୍ତଲ ରୁନା କଲ ଘେନ । ୩୬ ।
 ସୀମା ଗାର କଲକ ନାରଖାର ।
 ସୁନା ସ୍ୱପାର କଲ ଛୁରଖାର । ୩୭ ।
 କେନ୍ଦ୍ର କହେ ବଙ୍ଗଳା କେନ୍ଦ୍ର ହିନ୍ଦି ।
 କେନ୍ଦ୍ର ତେଲଙ୍ଗୀ ଶ୍ରୀଷ୍ଠା ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି । ୩୮ ।
 ଶୁଣି ପାଞ୍ଚ ସରକାର ଅଧୀନେ ।
 ଆଇ ଚକ୍ରୁଛି ଅତି ଘନ ଘାନେ । ୩୯ ।
 କେଉଁ ସରକାର ଆଗେ କହିବ ।
 କିସ ସବୁରି ଦୁର୍ଗତି ଫେଡ଼ିବ । ୪୦ ।
 ଏକ ପ୍ରଦେଶ ଛସତଲେ ଥିଲେ ।
 ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଗତି ଫେଡ଼ିପାରେ ଭଲେ । ୪୧ ।
 କିଏ ରହିଛି କେଉଁ କୋଣେ ଭାଇ ।
 କେହି କା ଦୁଃଖ ସୁଖ ନ ଜାଣଇ । ୪୨ ।
 ବରଷକେ ଥରେ କାଳେ ଅକାଳେ ।
 ମୁହଁ ଚୁହାଁ ଚୁହାଁ ନାହିଁ କପାଳେ । ୪୩ ।
 ଏତେ କାଳେ ହେଲା ନୂଆ ଓଡ଼ିଶା ।
 ଆସ ସକଳେ କର ଏଠି ବସା । ୪୪ ।
 ଏକ ଘରେ ରହିଲେ ସବୁ ଭାଇ ।
 ବଳ ପାଇବ ସବୁ କଥା ପାଇଁ । ୪୫ ।

ବାସ ଅଜା ଥିଲେ ବାର ଓଡ଼ିଆ ।
 ପୁଅ ନାତି ହେଲୁ କୁଳ ମୂଲିଆ । ୪୭ ।
 କେତେକାଳ ଅପମାନ ସହିବ ।
 ଲଜଭରେ ମୁଣ୍ଡ ଯୋଡ଼ି ଚଳିବ । ୪୮ ।
 ସବେ ମିଳିମିଶି ଦାସୀ ନ କଲେ ।
 ଦାସୀ ଦବି ଯିବଟି ଭାଇ ବଳେ । ୪୯ ।
 ଶୁଣିଥିବ ବଞ୍ଚିଭାଇ କି କଲେ ।
 ବଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗ ଛେଦ କଥା ଯେ କାଲେ । ୫୦ ।
 ସହି ନ ପାରି ମଣିଲେ ବପଦ ।
 କରି ନ ଦେବା ବଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗ ଛେଦ । ୫୧ ।
 ଲଗାଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଆନ୍ଦୋଳନ ।
 ଗଲୁ ବଦଳି ସରକାର ମନ । ୫୨ ।
 ବଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗ ଛେଦ କଥା ନ ହେଲୁ
 ବଞ୍ଚ ଭାଇଙ୍କ ଆପତ୍ତି ଜିଣିଲୁ । ୫୩ ।
 ଆମେ ଧମାଇ କରୁଛୁ ଗୁଡ଼ାରି ।
 ତେଣୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠକୁ ଦଶା ଏହିପରି । ୫୪ ।
 ଆମ ଆନ୍ଦୋଳନେ ନାହିଁ ଜୀବନ ।
 ତେଣୁ ନ ଟଳେ ସରକାର ମନ । ୫୫ ।
 ଆହେ ମେଦିନୀପୁର ଭାଇ ଶୁଣ ।
 ଧୀର ଚିତ୍ତେ ଯେନ ମୋ ନିବେଦନ । ୫୬ ।
 ନୁହ ବଙ୍ଗାଳୀ ବଞ୍ଚ ଦେଶବାସୀ ।
 ବଞ୍ଚ ପ୍ରଦେଶେ ଅଛୁ ସିନା ମିଶି । ୫୭ ।
 ବଞ୍ଚଭାଷା ଆରୁର ବ୍ୟବହାର ।
 ମାଡ଼ି ବସିଛୁ ଭୂତ ପରକାର । ୫୮ ।

ଅଛି ଶରୀରେ ଓଡ଼ିଆ ରକତ ।
 ବେଳେ ବେଳେ ହେଉଅଛି ଜାଗତ । ୫୮ ।
 ବଙ୍ଗ ଅକ୍ଷରେ ଲେଖି ଶ୍ରାବଣ ।
 ଗାଥା ଭଣାଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ । ୫୯ ।
 ବହୁକାଳ ରହି ବଙ୍ଗ ସଙ୍ଗରେ ।
 କଥା କହୁଛୁ ବଙ୍ଗାଳୀ ଭଙ୍ଗରେ । ୬୦ ।
 ଭୁଲିନାହିଁ ଅବଧୂ ମାତୃଭାଷା
 ଅଛି ପରାଣେ ଓଡ଼ିଆ ପିପାସା । ୬୧ ।
 ମନ ଜାଣୁଛି ଓଡ଼ିଆ ଭିତରେ ।
 ବେଶ ସାଜୁଛି ବଙ୍ଗାଳୀ ବାହାରେ । ୬୨ ।
 ଏହିପରି ରହିବ କେତେ କାଳ ।
 ମନେ ପଡ଼ୁନାହିଁ କହେ ଉତ୍କଳ । ୬୩ ।
 ଜନ୍ମମାଟିକି ଦେବକି ପାସୋରି ।
 ଚରକାଳ କି ଥିବ ଏହିପରି । ୬୪ ।
 ବଙ୍ଗ ଜନନୀ ବଡ଼ ଶ୍ରାବ୍ୟବଣ୍ଡ ।
 ଅଛି ତାହାର ନାନାଦି ବିଭୁତ । ୬୫ ।
 ମାତା ହେଲେହେଁ ଅତି ଦୀନସ୍ଥନା ।
 ଗତି ସୁସର ନାହିଁ ତାହା ବନା । ୬୬ ।
 ଅଛି କି ଏ ପାଷାଣ୍ଡ ଏହି ଭାବେ ।
 ଆନ ମାତା ଶୋକିବ ଧନ ଲୋଭେ । ୬୭ ।
 ହେଲେ ହେଉ ପଛକେ ଅସୁନ୍ଦର ।
 ଯେହ୍ନା ଜନନୀ ତାହାକୁ ସୁନ୍ଦର । ୬୮ ।
 ନିଜ ଜନନୀ କୋଳ ସ୍ବର୍ଗ ସୁଖ ।
 ହରିନିଏ ସକଳ ଶୋକ ଦୁଃଖ । ୬୯ ।

ମୁହଁ କି ଓଡ଼ିଶା ତବ ଘର ।
 ଭଲ କରନ୍ତୁ ସିନା ସୀମା ଗାର । ୭୦ ।
 ଥିଲା ଯେ କାଳେ ବୋଇତ ବେପାର ।
 ତମକୁ ଥିଲା ତାର ବନ୍ଦର । ୭୧ ।
 ଅଛି ଉପାୟ ଅଛି ଭାଗବତ ।
 ଆଉ ଖୋଜୁଛ ଅଧିକ କି ତଥ୍ୟ । ୭୨ ।
 ଦେଖ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ମୁକୁରେ ।
 କଥା ଓଡ଼ିଆ ନୁହ କି ବେଶ୍ରେ । ୭୩ ।
 ରହିଅଛି ତ ବଙ୍ଗେ ଏତେ ଦିନ ।
 ତବ ଭାଷା ପାଇଁକି ନାହିଁ ଥାନ । ୭୪ ।
 ରଜ ଦରବାରରେ ପାଠଶାଳାରେ ।
 ନାହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା କେଉଁଠାରେ । ୭୫ ।
 ବାଧା ହୋଇ ଶିଶୁଅଛି ବଙ୍ଗଳା ।
 ଯେଉଁ ଲଙ୍ଗଳାକୁ ସେହି ଲଙ୍ଗଳା । ୭୬ ।
 ହୋଇ ରହିଛି ସଂଖ୍ୟାରେ ନିଉନ ।
 ରଜ ଦରବାରରେ ନାହିଁ ଆସନ । ୭୭ ।
 ଉକ୍ତେ ବୋଲି ଶୁଣୁଛ ବାରବାର
 ମନ ମାରି ମନେ ରହ ନିକର । ୭୮ ।
 ନିଜ ଘରେ ସିନା ନିଜେ କେଶରୀ ।
 ଆନ ଘରେ ଶୃଙ୍ଗାର ସମ ସରି । ୭୯ ।
 ହେଲା ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଆମ୍ଭର ।
 ସ୍ଵରଗରୁ ଆମ୍ଭ ଘର ସୁନ୍ଦର । ୮୦ ।
 ଆସ ସକଳେ ଏକାଠି ରହିବା ।
 କିମ୍ପା ପରପନ୍ଥାରେ ରହିଥିବା । ୮୧ ।

ଜାତି ଉନ୍ନତ ହେବେ ଦେବା ମନ ।
 ତେବେ ବଢ଼ିବ ଜାତୀୟ ଜୀବନ । ୮୨ ।
 ଇଚ୍ଛା କଲେ ସୀମା ଗାର ଦୁଃସ୍ୱବ ।
 କେତେକାଳ କିଏ ରୋକି ପାରିବ । ୮୩ ।
 ନିଜ ପ୍ରାଚୀନ ଜୀବିତ ସୁମର ।
 ଜାଗି ଉଠିବ ଭାଇ ନବ ବଳ । ୮୪ ।
 ଶୁଭ ମିଳନ ମହୁଣ ସଦନ ।
 ପୂରି ଉଠୁ ପ୍ରାନ୍ତର ଗିରି ବନ । ୮୫ ।
 ଅରେ ଜାଗିଲେ ଜାଗିବ ଏ ଜାତି ।
 ତେଜ ବେଗେ ଏ ଆତ୍ମଦାଣ ମାତି । ୮୬ ।
 ଯାହା ହେଉଛି ହେଉ ସହିଗଲେ ।
 ଯଥା ତଥା ରହିବା କାଳେ କାଳେ । ୮୭ ।
 ତେଣୁ କରୁଛି ଭାଇ ନିବେଦନ ।
 ଯହିଁ ଅଛ ହେ ଉତ୍କଳ ସନ୍ତାନ । ୮୮ ।
 ସବେ ଏକସ୍ୱରରେ ଦାବୀ କର ।
 ବେଗେ ଦୁଃଖୀଆ ଆତ୍ମ ସୀମା ଗାର । ୮୯ ।
 ଜାତିସ୍ୱର ଭାବ ଯେବେ ଜାଗିବ ।
 ଭାଇ କେବେହେଁ ରହି ନ ପାରିବ । ୯୦ ।
 ଅତି ଶିଶୁ କାଳର ବ୍ୟାଦ ପିଲା ।
 ରହୁ ରହୁ ଛେଳି ପଲେ ରହିଲା । ୯୧ ।
 ଜାତିସ୍ୱର ଜ୍ଞାନ ତାର ହଜିଲା ।
 ବାଦ ପିଲା ବୋଲି ସେ ଭୁଲିଗଲା । ୯୨ ।
 ସଙ୍ଗ ଦୋଷରୁ ଛେଳି ପାଲଟିଲା ।
 ଛେଳି ପ୍ରକୃତି ବେଘରେ ହୋଇଲା । ୯୩ ।

ରହିଥିଲା ଏମନ୍ତେ ବାଦ ଶିଶୁ ।
 ମୁନି ନାରଦ ଦେଖିଲେକ ଆସୁ । ୯୪ ।
 ଦେଖି ଏ ଅହୋରୂପ ମହାଧ୍ବଜ ।
 ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ମଣିଲେକ ମୁନି । ୯୫ ।
 ଏ ତ ଅଦଭୁତ ଦେଖା ନ ଥିଲା ।
 ବାଦ ପିଲାଟା ଛେଳି ପାଲଟିଲା । ୯୬ ।
 ଖାଦ୍ୟ ଖାଦକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଯାହାର ।
 ବିପରୀତ ଦେଖେ କେଉଁ ପ୍ରକାର । ୯୭ ।
 ଚନ୍ଦ୍ରାକର ମୁନି କଲେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ।
 ଜାତି ବିସ୍ମୃତି ଘଟିଛି ନିୟୁତ । ୯୮ ।
 ଯାଇ ବାଦ ପିଲା ପାଶେ ମିଳିଲେ ।
 ତୁ ତ ବାଦ ପିଲା ବୋଲି କହିଲେ । ୯୯ ।
 ତାକୁ ଚେତାଇ ଦେଲେ ବାର ବାର ।
 ସେହୁ ବିଶ୍ବାସ ନ କଲା ନିକର । ୧୦୦ ।
 ମୁନି ବୋଇଲେ ଆସ ମୋର ସଙ୍ଗେ ।
 ମୁଖ ଦେଖ ତୋର ଜଳ ତରଙ୍ଗେ । ୧୦୧ ।
 କେତେ ଥର ତା ମୁଖ ଦେଖି ଦେଖି ।
 ଶେଷେ ସେହୁ ଉଠିଲକ ତମକି । ୧୦୨ ।
 ଜାତିସ୍ମର ବୃତ୍ତି ହେଲା ଜାଗ୍ରତ ।
 ହେଲା ପ୍ରତ୍ୟୟ ବାଦ ପିଲା ସେ ତ । ୧୦୩ ।
 ପ୍ରକାଶିଲା ନିଜ ତେଜ ସରଗେ ।
 ଆସିମିଲା ଛେଳିଙ୍କି ଯାଇ ବେଗେ । ୧୦୪ ।
 ଗାଲ ଗଳପ ନୁହେଁ ଏହା ସତ୍ୟ ।
 ବୁଝି ଶୁଭ ହେ ଏ ଗନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ବ । ୧୦୫ ।

ଜାତି ପ୍ରେମ ବଢ଼ି ହୃଦେ ଜାଗିବ ।
 ଶତସିଂହ ବଳ ବଳେ ହୋଇବ । ୧୦୬ ।
 ନିଜେ ନିଜ ଜାତିକି ନ ଚିହ୍ନିଲେ ।
 କିସ ଫଳ ଆନ ଯେତେ କହିଲେ । ୧୦୭ ।
 ଦେଖ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ନିଜ ଜାତି ପାଇଁ ।
 ପ୍ରାଣ ମୁରୁଛି କିସ ନ କରଇ । ୧୦୮ ।
 ପ୍ରାଣ ବଳି ଦେଇ ପଣେ ସମରେ ।
 ନିଜ ଜାତିକି ରଖିଣ ଆଗରେ । ୧୦୯ ।
 ନିଜ ଜାତି ଇସ୍ଲାମ ହେବ ସାଧନ ।
 ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦିଅଇ ଧନ ଜନ । ୧୧୦ ।
 ଅକାତରେ ଦିଏ ସବୁ ଆଦୃତି ।
 ଏକ ଲକ୍ଷ ତାର ଜାତି ଖାରତି । ୧୧୧ ।
 ନିଜ ଜାତି ହେବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗରିଷ୍ଠ ।
 ଏଥିପାଇଁ ଲାଗିଛି କେତେ ନାଟ । ୧୧୨ ।
 ନୁହେଁ ଅଧମ ଏ ଓଡ଼ିଶା ଜାତି ।
 ନ ଥିଲା କି କେବେ ତାର ଶକତି । ୧୧୩ ।
 ଥରେ ଦେଖ ହେ ପୁରୁ ଇତିହାସ ।
 ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷରେ ରହିଛି ତାର ଯଶ । ୧୧୪ ।
 ବଡ଼ ଦେଉଳେ ଉଡ଼ୁଅଛି ବାନା ।
 ଉଡ଼େ ଡାକଇ ନରାଣ ହୁଅନା । ୧୧୫ ।
 ସାମ୍ୟ ମଇଶୀ ଧରମ ଯାହାର ।
 ତାର ଭୁଲନା କାହିଁଛି ଆବର । ୧୧୬ ।
 ସେହି ଜାତିର ଦାୟାଦ ଓଡ଼ିଆ ।
 ନୁହେଁ କେବଳ କୁଲି ମଜୁରୀଆ । ୧୧୭ ।

ଯାର ଶିଳ୍ପକଳା ଅଟେ ଅତୁଳ ।
 ତୋଳିଥିଲା ଯେ କୋଣାର୍କ ଦେଉଳ । ୧୧୮ ।
 କେତେ ଗୁରୁ କେତେ ଲୋକ ଆସି ।
 ଯାର କାର୍ତ୍ତ ଦେଉଛନ୍ତି ଘୋଷି । ୧୧୯ ।
 ଯାହା ବାଲି ଦ୍ଵୀପେ ଯାର କାର୍ତ୍ତ ।
 ଅବ୍ୟାବଧି ଘୋଷୁଛୁ ନିତି ନିତି । ୧୨୦ ।
 ଆଜି ସବୁମନ୍ତେ ହୋଇ ଦୁର୍ବଳ ।
 କିଏ କେଉଁଠି ରହିଛୁ କେବଳ । ୧୨୧ ।
 ଡର ମାଡୁଛି ଫିଟାଇବ ପାଟି ।
 ଉଡେ କହିବ କର ହେ ଏକାଠି । ୧୨୨ ।
 ନାହିଁ ସାହସ ଏତକ କହିବ ।
 ତେବେ କପରି ଏ ଦୁଃଖ ହରିବ । ୧୨୩ ।
 କିଏ ପ୍ରାଣ ଦେଉଛି ଦେଶ ପାଇଁ ।
 କୋଟି କୋଟି ଧନ ଦିଏ ଉଡାଇ । ୧୨୪ ।
 ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ କି ଆମ୍ଭେ ହାନ ।
 ନାହିଁ ଓଡ଼ିଆ ପିଣ୍ଡେ କି ପରାଣ । ୧୨୫ ।
 ନାହିଁ ଗୁରୁ ହାତ ଗୋଡ଼ ତାଙ୍କର ।
 ଆମ୍ଭ ପରି ସେ ମାନବ ନକର । ୧୨୬ ।
 କାହା ହିଡ଼ ବାଡ଼ି କେ ଘୁଆଇଲେ ।
 ସବୁ ନ ପାରେ ପିଣ୍ଡେ ପ୍ରାଣ ଥିଲେ । ୧୨୭ ।
 କାଟି ଓଡ଼ିଶା କଲ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ।
 ସବେ ଦେଖୁଛୁ ପିଟୁନାହିଁ ଭୁଣ୍ଡ । ୧୨୮ ।
 ମଡ଼ା ହେଲେ ଶୁଣି ଉଠି ବସିବ ।
 ଏକା ଉଛୁଲେ ଏ କଥା ସମ୍ଭବ । ୧୨୯ ।

ହିତଭୂମି ହିତ ପରି ଜାଣିଛି ।
 ଘୋର ରତ୍ନ ଦେଇ ଡାକ ଗୁଡ଼ିଛି । ୧୩୦ ।
 କରୁଅଛି ଭୁଲୁ ଆମୋଳନ ।
 ସବୁ ଅଞ୍ଚଳ କଲେ ଏହି ପଣ । ୧୩୧ ।
 ଆସି ମିଶିବ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳ ।
 ମନ କାମନା ହୋଇବ ସଫଳ । ୧୩୨ ।
 ତେଣୁ ଡାକୁଛି ଉତ୍ତଳ ଜନମା ।
 ଶୁଣ ସନ୍ତାନେ କରୁଣ କାହାଣୀ । ୧୩୩ ।
 ଅଛ କୋଟିଏ ସନ୍ତାନ ମୋହର ।
 ହୁଅ ଗୋଟିଏ କର ହେ ବିରୁର । ୧୩୪ ।
 ଲଗୁନାହିଁ କି ପରାଣେ ପରାଣ ।
 ଜାଗିଉଠ ହେ ଧର ହେ ସାହସ । ୧୩୫ ।
 ଥିଲେ ସାହସ ଉତ୍ସାହ ଉଦ୍ୟମ ।
 ବାହୁବଳେ ଭିନ୍ନପୁର ଜିଣିମ । ୧୩୬ ।
 ବରଷକେ ଥରେ ଚେଇଁ ଉଠିବ ।
 ପୁଣି କେତେକ ବରଷ ଶୋଇବ । ୧୩୭ ।
 ଥରେ ମେଲା ମଣ୍ଡପ ପରେ ବସି ।
 କହି ବଚନ ହେଉଅଛ ଖୁସି । ୧୩୮ ।
 ଖାଲି ବଚନ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ ।
 ଦଶା ଫେରିବ ନାହିଁ କାଳେ କାଳେ । ୧୩୯ ।
 କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ହୁଅ ଆଗଭର ।
 କର ବିହିତ କରମ ନିକର । ୧୪୦ ।
 ଘରେ ଘରେ ମିଳନ ଶଙ୍ଖଦ୍ବଜ ।
 କରି ଜାଗ ହେ ପୁରୁଷ ରମଣୀ । ୧୪୧ ।

ଜାଗି ଉଠ ହେ ଯୁବକ ସକଳ ।
 ତୁମ୍ଭେ ଦେଶର ମେରୁଦଣ୍ଡ ବଳ । ୧୪୨ ।
 ତୁମ୍ଭଠାରେ ଅଛୁ ମୋର ଭରସା ।
 ସବୁ ପାରିବ ନାହିଁ ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା । ୧୪୩ ।
 ମାତା ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଆଉ କେତେକାଳ ।
 ସନ୍ତୁଥୁବ ନୋହିଲେ ସେ ବିକଳ । ୧୪୪ ।
 ଦିଅ ଛୁଡ଼କ ମିଶାଇ ଛୁଡ଼ରେ ।
 ମାତା ଯାଅ ଏ ମିଳନ ସମରେ । ୧୪୫ ।
 ମନ ଦେଲେ କେତେ ଧନ ମିଳିବ ।
 ତ୍ୟାଗ କଲେ ସିନା ବଡ଼ ହୋଇବ । ୧୪୬ ।
 ଧନ ଜନ ମନ କଲେ ଏକାଠି ।
 ସୀମାଗାର ବନ୍ଧନ ଯିବ ତୁଟି । ୧୪୭ ।
 ଦିଅ ମିଶାଇ ଯେହାର ଶକତି ।
 ବଳେ ଲଭିବ ଏ ଦେଶ ମୁକତି । ୧୪୮ ।
 ଯାଅ ଦରିଆ ପାରେ ଲୋଡ଼ା ହେଲେ ।
 ଅରେ ପାରଳା ରାଜା ଯାଇଥିଲେ । ୧୪୯ ।
 କରି ଆସିଲେ ଅଧା ବଧା କାମ ।
 ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ତାଙ୍କର ଧରମ । ୧୫୦ ।
 କେତେ ପୁଅ ଏ ମିଳନ ମନାସି ।
 ଅକାଳରେ ହୋଇଲେ ସ୍ବର୍ଗବାସୀ । ୧୫୧ ।
 ଆଉ ଅଛ ତ କୋଟିଏ ସନ୍ତାନ ।
 କର ତାଙ୍କ ପଥ ଅନୁସରଣ । ୧୫୨ ।
 ମୋର ବକ୍ଷେ ବିରାଜେ ଜଗନ୍ନାଥ ।
 ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବେ ତବ ମନୋରଥ । ୧୫୩ ।

ତାକୁ ଡାକିଲେ ଦେବେ ସବୁ ବଳ ।
 କାହିଁ ଯୁଦ୍ଧେ କରିଥିଲେ ସମର । ୧୪୪ ।
 ତାକୁ ସୁମର କର ଆନ୍ଦୋଳନ ।
 ହେବ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳ ମିଳନ । ୧୪୫ ।
 ମାଳଚନ୍ଦ୍ର ଉପରେ ଉଡ଼େ ନେତ ।
 ଗୁଣ୍ଡି ତାହାକୁ କର ହେ ଶପଥ । ୧୪୬ ।
 ନ ମିଶିବା ଯାଏ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳ ।
 ନିଦ ନ ମାଡ଼ୁ ହୁଅ ହେ ଚଞ୍ଚଳ । ୧୪୭ ।
 ତେଜ ଆଳସ୍ୟ ହୁଅ କର୍ମଶୀର ।
 କରମରୁ ଉତ୍ପଳିଛି ସଂସାର । ୧୪୮ ।
 କର୍ମ କରିବା ପାଇଁ କଲେ ମନ ।
 କରି ପାରିବ ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ । ୧୪୯ ।
 କହି କହି ମୋର ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ।
 କଣ୍ଠ ଶୁଣି ଯାଉଛୁ ଉଡ଼େ ହଂସା । ୧୫୦ ।
 ନିଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଧରମ କରିବ ।
 ମାତା ବଚନେ ସାହାସ ବଢ଼ିବ । ୧୫୧ ।
 ମାତୃଭୂମି ଟୁଳି ଶିରେ ଲଗାଇ ।
 କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ପଶ ହେ ଝୁପାଇ । ୧୫୨ ।
 ଆଉ ଅଧିକ କହିଲେ ବିଫଳ ।
 ଜାଗିଉଠରେ ନବୀନ ଉତ୍ତଳ । ୧୫୩ ।

* ସମାପ୍ତ *

